HORTI
MEDICI
AMSTELODAMENSIS
RARIORUM
PLANTARUM
HISTORIA

1697

960

Signor Edoardo Bonetti
Argyll Street, 25 A
Regent Street W
Londra

18/6 KM 18523/D/2
v. 1

5H (21) 19343

Smith : Brighton 10/6
12/07

Ex Typographia P. et I. BLAEU. Prostant apud A. van SOMEREN. 1697.

All'Illustre Dottor
J. Dobree Chepmell
il suo grato e Devmo Edoardo Bonetti Londra 8.9.87

19343

HORTI MEDICI AMSTELODAMENSIS RARIORUM

Tam Orientalis, quàm Occidentalis Indiæ, aliarumque Peregrinarum

PLANTARUM

Magno ſtudio ac labore, ſumptibus Civitatis Amſtelodamenſis, longâ annorum Serie collectarum,

DESCRIPTIO ET ICONES

Ad vivum æri inciſæ.

AUCTORE

JOANNE COMMELINO

Urbis Amſtelodamenſis (dum viveret) Senatore.

OPUS POSTHUMUM.

Latinitate donatum, Notiſque & Obſervationibus Illuſtratum, à FREDERICO RUYSCHIO, M. D. Botanices Profeſſore, &c. & FRANCISCO KIGGELARIO.

AMSTELODAMI,
Apud P. & J. BLAEU. nec non ABRAHAMUM à SOMEREN.
M. DC. XCVII.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

BESCHRYVINGE
En Curieuſe
AFBEELDINGEN
Van rare vreemde
OOST- WEST-INDISCHE en andere
GEWASSEN
Vertoont in den
AMSTERDAMSCHE KRUYD-HOF.

Met groote moeyte en arbeid op Stads-Koſten in veele jaren
aangewend, en by een verſameld door

d'Heer JOHAN COMMELIN,

In ſijn leven Raad der Stad Amſterdam.

EN NU

Met Aantekeningen en Byvoegſelen verrykt, door d'Heer FREDERIK RUYSCH,
Hoog-Leeraar der Kruyd-kunde, Geneesſneeſter, &c.
en FRANÇOIS KIGGELAAR.

T'AMSTERDAM,
By P. en J. BLAEU, en ABRAHAM van SOMEREN,
M. DC. XCVII.

NOBILISSIMIS AMPLISSIMISQUE

VIRIS,

D. NICOLAO WITSEN, J. C.

D. JOHANNI HUDDE,

D. CORNELIO VALKENIER,

D. THEODORO BAS, J. V. D.

Reipublicae Amstelaedamensis Consulibus Gravissimis,

Has Horti Medici, qui est ad Amstelam, primitias

L. M. Q. D. D.

FRANCISCUS de VROEDE,

&

JOANNES HUYDECOPER a Maarseveen,

Ejusdem Horti CURATORES.

AAN DE EDELE, GROOTACHTBAARE

HEEREN,

DE HEEREN

NICOLAAS WITSEN, JOHANNES HUDDE, CORNELIS VALKENIER, DIRK BAS,

Regeerende Burgermeesteren der Stad

AMSTERDAM,

Werden deeze Eerstelingen van de Stads Medicyn-Hof

OPGEDRAGEN

Door Haar Ed. Grootachtb.
Ootmoedige Dienaars

FRANCOIS de VROEDE,

en

JOAN HUYDECOPER van Maarseveen,

Commissarissen van den voorn. Hof.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

QUanta ad univerſum genus hominum ex Arte Medica redeant commoda, quam uberes fructus; quam magnifice de illa ſenſerint omnium homines ætatum; & quam late denique ſe extendat, multis demonſtratum ire, hominis foret abutentis & ſuo & Lectoris otio: ſiquidem illa neminem fugiunt, niſi qui vel in literis ac hiſtoriis omnino hoſpes fuerit, vel hanc Artem ne a limine quidem ſalutaverit. Ne jam de Anatomia ceteriſque Medicinæ partibus dicamus, vel ſola fidem dictis fecerit Botanica. Quis enim, quæſo, tot morbis atque infirmitatibus, quibus miſera gens mortalium eſt obnoxia, iisque e cauſis immane quantum diſcrepantibus, & effectus tam varios producentibus, haud raro ortis, medicinam reperiat aut adhibeat, niſi hominum pro communi ſalute excubantium induſtria tam diverſas infinito numero radices, tot ligna, cortices, folia, flores, fructus & ſemina, pari, qua collegit, cura aleret? Quis illa, quæ diximus, omnia diſcernat, & ad ſuos ſingula uſus ſeligat, niſi idem perfecta omnibuſque abſoluta numeris, quantum quidem humani fert ingenii imbecillitas, illorum naturæ, proprietatum atque operationum inſtructus fuerit notitia? Si Anatomia omni ſemper exculta fuit ſtudio, quod ea plurimum conferre cenſeretur ad diſtinguendas accuratius varias morborum ſpecies & cauſas: illa profecto Medicinæ pars, quæ in herbarum plantarumque cultura, & earum viribus indagandis occupatur, non minori jure commendata, ſummoque in honore ſemper fuit habita, ut qua nulla videretur via aut tutior aut melior ad ſævientis vim morbi frangendam, atque ægrum in priſtinam valetudinem reſtituendum. Quæ ſane cauſa fuit, quod Medicorum principes tanti fecerint hoc ſtudium Botanices, ut nonnulli, incredibili jucundiſſimæ artis dulcedine ac voluptate capti, ad eam veluti ad Sirenios ſcopulos adhæreſcerent, & ut abditas eruerent herbarum vires, ætatem inter experimenta conſumerent. Præclari ingeniorum fœtus, & ſcripta cedro digna, cum veterum, tum recentiorum, abunde teſtantur, quam indefeſſo labore, cura, ſtudio pro ſe quiſque in id incubuerint, ut nova antiquis inventa addendo, utiliſſimæ artis pomœria latius extenderent, atque arbores ſererent & ſuo & alteri profuturas ſeculo; non contenti eas herbas deſcripſiſſe, quæ ante

pedes essent, & in omnium oculos incurrerent, ac nihil se egisse putantes, eas delineasse plantas, quas e fœcundo sinu sua cuique proferret terra mater, nisi magno etiam animi ardore in ipsa eniterentur deviorum cacumina montium, herbasque ac plantas in vastis investigarent solitudinibus; imo & illis non oculos modo pascerent, sed ad publicos transferrent hominum usus, quas e regionibus alieno Sole calentibus, ac toto divisis orbe Persis aut Indis in patrias devexisset oras curiosa navigantium industria. Quanquam interim nec illud negandum videtur, idem quod aliæ artes ac scientiæ ad unam omnes, etiam nostram hanc fatum quoque expertam fuisse, & nunc plures, nunc pauciores habuisse cultores atque admiratores, prout vel candidiores artibus ac disciplinis liberalibus fulsere Soles, vel bonis ingeniis & literis infestiora fuere tempora. Quemadmodum autem in aliis eruditionis partibus ingenii atque industriæ palmam ceteris fere gentibus ambiguam fecere, an præripuere, Græci; ita inter omnes Græcarum literarum haud expertes constat, quam ingentes sumptus atque insignem curam iidem impenderint, uti hanc quoque Medicinæ partem, rerumque naturalium cognitionem magis illustrarent atque ulterius promoverent: id quod si vel aliunde parum liqueret, nihilque ex isto nunquam satis deplorando reipublicæ literariæ naufragio, nihil de tot egregiis ingeniorum prisci ævi monumentis injuria temporum nobis fecisset reliquum, præter pauca illa quæ Theophrastus ac Dioscorides de plantis & herbis tradidere; illa tamen sola, uti tam ingentis jacturæ dolorem ac deperditorum desiderium non plane quidem tollere, levare tamen ac solari utcunque possunt, ita fidem quoque & auctoritatem dictis conciliaverint. Quod si rem actam denuo agere, aut in veterum historiam temporum exspatiari animus esset, præter Ægyptios, Arabes, plurimasque gentes alias, quæ hujus etiam disciplinæ studio mirum quantum fuerunt deditæ, possemus complures Reges ac Principes, inque his e profanis Cyrum laudare, Persarum Monarcham potentissimum, gravissimorum intervalla negotiorum imperiique curas otio hoc suavissimo dispungere solitum; possemus e sacris allegare Regum omnium post homines natos longe sapientissimum, herbariæque rei cognitione ad miraculum insuper præditum; possemus nullo negotio plures recensere alios a Botanices studio posterorum memoriæ ac famæ commendatos, quum pleni eorum sint libri, plena exemplorum vetustas. Sed hanc crambem decties recoctam denuo apponere non est operæ, nec nobis animus Lectorem longiori præfatione enecare. Id tamen silentio transeundum non videtur, hoc studium quamvis post eversam Græcorum Monarchiam non ita viguerit, uti rebus olim florentibus in illa omnium scientiarum nutrice Græcia, ab aliis tamen gentibus non plane neglectum fuisse; his quidem se totos ei tradentibus,

illis

illis ſubſecivas tantum horas ſuas hoc veluti παρέργῳ quodam jucundiſſime fallentibus: donec tandem avorum noſtrorum memoria inter Belgas præcipue ſui nacta cultores fuit Botanica, non privatos tantum, ſed etiam viros in Republica principes, quos ad nobiliſſimæ, ſimul & utiliſſimæ, artis accuratius ſtudium ac fines latius proferendos ſuo excitabant exemplo viri de re herbaria optime meriti Carolus Cluſius, & Rembertus Dodonæus; atque in his quidem eos præſertim, quorum illa tempeſtate erat dare operam, ne quid Reſpublica literaria detrimenti caperet; qui quod in rem ſuæ curæ in Batavis commiſſæ Academiæ fore rati, Horto illam Medico, tanquam publico plantarum rariorum receptaculo, ornandam decrevere. Similem in modum Ampliſſimis etiam Amſtelædamenſis Reipublicæ Proceribus viſum fuit Hortum Medicum ad publicos uſus inſtituere, illique abhinc annos haud ita multos in nova urbis regione commodiorem circumſpicere locum, cura ejus demandata Viris & dignitate, & herbarum plantarumque cognitione ac cultura, Nobiliſſimis, D. JOANNI HUYDECOPER, Equiti, Toparchæ in Maarſeveen, &c. Conſuli ac Senatori hujus urbis graviſſimo, nec non Societatis Indiæ Orientalis Præfecto, & D. JOANNI COMMELINO, Senatorii Ordinis, dum viveret, viro ſpectatiſſimo, ſub quorum auſpiciis opus hoc eximium non tantum brevi abſolutum atque ad finem perductum; ſed & hortus plurimis ſpecioſiſſimis rariſſimiſque plantis inſtructus eſt.

*Obſervationes DD. Fred. Ruiſchii & Franc. Kiggelarii aſteriſco minori * ſunt notatæ.*

*Quibus aſteriſcus major * eſt præfixus, ea oculorum aciem effugientia hoc modo microſcopium viſui exhibet.*

AAN DEN LEEZER.

VRuchteloos zoude het zijn wydloopig op te haalen, wat onwaardeerbaare voordeelen de Geneeskunde aan den Mensche toebrengt; in hoe hooge achtinge dezelve alomme voorheenen wierd gehouden; ende hoe verre deeze kennisse zich uitstrekt; dewijle dit niet kan verborgen zyn aan iemand, welke de geschiedenisse en eerste gronden deezer konste kendt. Schoon men al de Ontleedkunde en andere deelen verbyga, zo kan doch de Kennisse der Gewasschen alleen een voldoende getuige verstrekken; hoe doch zoude men zo veele kwaalen, welke de Menschen onderworpen zyn, zo onderscheiden in oorzaaken en gevolgen, herstellen, ten waare zo veele onderscheidene wortelen, houten, schorssen, bladeren, bloemen, vruchten en zaaden zorgvuldig wierden aangekweekt ende vergaderdt? Hoe doch zoude men dezelve onderscheiden ende verkiezen zonder grondige kennisse van der zelver aart, eygenschappen, ende werkingen? Wierd de Ontleedkunde altyd met yver voortgezet als een middel, ons voerende tot nader onderscheidinge der Ziektens en derzelver oorzaaken; voorwaar de Kennisse van de Gewasschen ende derzelver krachten wierd met reden ernstig aangepreezen als een middel dienende omme voor de zieken een volkomene ende veilige herstellinge te bevorderen. Dit was de reden dat de grootste Meesters deeze wetenschap zo hoog waardeerden, en zich in die oefeninge zo zeer verlustigden. De geleerde schriften van vroegere en laatere eeuwen getuigen, met hoe onvermoeide vlyt en zorgen veele zich benaerstigden, omme haare ondervindingen verder en verder uit te breiden, en op de Naneeven getrouwelyk voort te planten; beschryvende ende afteikenende niet alleen de Gewasschen welke in haar Vaderland voortkwamen, maar ook die de verre afgelegene gewesten uitleverden. Het blyft echter zeeker, dat deeze Weetenschap, gelyk alle andere, nu meerder, dan minder heeft gebloeit, na dat de toestand der heerschappyen en neigingen der Oppermachten dezelve begonstigden; het is bekend, welke ongemeene kosten en vlyt de Grieken hebben aangewendt, omme dat deel der Genees- en Natuur-kunde, gelyk de andere wetenschappen te vorderen. Aan haar yver en kennisse zal niemand konnen twyfelen, schoon niets van zo veele deftige boeken overbleef dan alleen de schriften van Theophrastus en Dioscorides. Van de Egyptenaaren, Arabiers en andere swygen wy, om niet te verveelen. Dat een reeks van Vorsten de Kruydtkunde koesterden, en oefenden, dat Cyrus zich in de zelve verlustigde, getuigen de Schryvers veelvuldig: hoe ongemeene weetenschap van de Gewasschen de Wyste aller Koningen had, toonen de Heilige Bladeren. Wy merken alleen aan, dat na het verval der Grieksche Mogentheid deeze Kennisse by verscheidene volkeren stuks-gewyze is behandeldt ende verzameldt: en dat onder de eerste Nederlandsche Yveraars met reden Carolus Clusius, en Rembertus Dodonéus werden opgeteikendt. Sedert die tyden hebben zich in Holland niet alleen verscheidene Particulieren benaerstigdt, omme deeze weetenschap te vorderen, maar tot dienst en sieraad der Hooge Schoole wierd door de Voorstanders derzelve ook een Kruydhof gesticht. Insgelyks behaagde het ook de Regeeringe van Amsterdam, in haare Stad tot het gebruyk een bekwaame plaatze aan te rigten, derzelver voorzorge vertrouwende aan den wel-Edelen Heer Joan Huydecoper, Ridder, Heere van Maarseveen, &c. Burger-

germeester en Raad deezer Stede, en Bewinthebber van de Oost-Indische Maatschappy; en den Heer Joan Commelyn, Raad; beide groote Liefhebbers van deeze Konst, Kenners ende ervaarene Planters; door welkers beleid, yver, en gedurige buytenlandsche correspondentien dit deftig werk niet alleen zeer spoedig is voltrokken, maar den Hof gelykelyk wel verzien met veele zeer zeldsaame en voortreffelyke gewasschen.

De Aanmerkingen van de Heeren Fred. Ruisch en Franc. Kiggelaar zyn met een kleyn sterretje * geteykendt.

De zaaken met een grooter sterre * aangeweezen, vertoonen zich op die wyze door het vergroot-glas.

INDEX PLANTARUM

Quæ in hac deſcriptione continentur.

A.

Acacia Javanica ſulcata, caule & foliorum coſtis ſpinoſis. 205
Acacia Javanica non ſpinoſa, foliis maximis ſplendentibus. 207
Acaciæ ſimilis, ſpinis corniformibus Mexiocana. 209
Æſchynomene ſpinoſa latifolia. 55
Æſchynomene ſpinoſa, flore globoſo, albido, ſiliculis articulatis echinatis. 57
Æſchynomene ſpinoſa quinta, *ſeu* foliolis Acaciæ latioribus, frondibus longiſſimos aculeos habentibus. 59
Æſchynomene mitis prima. 61
Alcea Carpini folio Americana fruteſcens, floſculis luteis ſemine duplici roſtro donato. 3
Alcea Bengalenſis ſpinoſiſſima, Acetoſæ ſapore, flore luteo-pallido, umbone purpuraſcente. 35
Alcea Americana annua, flore albo, maximo, fructu maximo pyramidali, ſulcato. 37
Allium ſylveſtre Amboinenſe, folio rotundo. 77
Aloe ſuccotrina anguſtifolia ſpinoſa, flore purpureo. 91
Aloe arboreſcens Africana. 93
Amarantho affinis Indiæ Orientalis, floribus glomeratis, Ocymoidis folio. 85
Amaranthus baccifer, Circææ foliis. 127
Ananas. 109
Angelica arboreſcens ſpinoſa. 89
Angſana *vel* Angſava Javanica. 213
Anona. 133
Apocyno affinis Portoricenſis, folio haſtæ cuſpidi ſimili. 193
Arach-Simmeron. 129
Arbor Indica Fraxini folio, cortice ſpinoſo. 89
Arbor Americana Cucurbitifera, folio longo mucronato, fructu oblongo. 137
Arbor Braſiliana, Myrti-laureæ foliis inodoris. 173
Arbor baccifera Indica, foliis majoribus ſplendentibus, flore pentapetalo. 175
Arbor Camphorifera Japonica, foliis Laurinis, fructu parvo, globoſo, calyce breviſſimo. 185
Arbor Virginiana, Citriæ vel Limoniæ folio, Benzoinum fundens: *ſeu* arbor Benzoinifera. 189
Arbuſcula Corallii. 211
Arum Æthiopicum, flore albo, odorato. 95
Arum Ceylanicum humile latifolium, piſtillo coccineo. 97
Arum polyphyllum Ceylanicum, caule ſcabro, viridi-diluto, maculis albicantibus notato. 99
Arum polyphyllum Ceylanicum, caule aſpero, maculis viridi-fuſcis, viridi-dilutis, & albicantibus, pulchre notato. 101
Azadirachta Indica, foliis ramoſis minoribus, flore albo ſubcæruleo; purpuraſcente majore. 147

B.

Balſamina Cucumerina Indica, fructu majore flaveſcente. 103
Bem-noſi H. M. 179
Blad-appel. 135
Blattaria Ceylanica, flore amplo, coccineo. 11

C.

Cæpa ſylveſtris Amboinenſis folio rotundo. 77
Calabura rubra, foliis Laurinis. 153
Calabura alba. 155
Camara-tinga. 151
Capravia curaſſavica. 79
Cara-noſi H. M. 181
Carduus Braſilianus, foliis Aloes. 109
Caſſia fiſtula Alexandrina. 215
Caſſia fiſtula Javanica, flore carneo. 217
Ceraſus Jamaicenſis, fructu tetrapyreno. 145
Chamæcriſta Pavonis major. 53
Chryſanthemum Americanum, caule alato, flore aphyllo, globoſo, aurantio, foliis Baccharidis. 5
Ciſtus Ledon, flore maculâ nigricante notato. 39
Clitorius flos. 47
Conna H. M. 215
Convolvulus Americanus piloſus, flore luteo, umbone purpureo. 15
Coral arbor. 211
Corallinum lignum. 203
Cupreſſus Virginiana, foliis Acaciæ deciduis. 113

D.

Domba-gedy. 117
Draco arbor Indica ſiliquoſa, Populi folio. 213
Durii-ſpinge-ricat. 205

E.

Ela-calli H. M. 25
Erythroxylum Japonicum non ſpinoſum, Coronillæ folio. 201
Erythroxylum Americanum, Glyzyrrhizæ folio, floribus ex luteo & rubro variegatis, ſiliqua latiſſima. 203
Euphorbium Cerei effigie, caulibus craſſioribus, ſpinis validioribus armatum. 21
Euphorbium Antiquorum verum. 23
Evonymus Novi Belgii, Corni fœminæ folio. 167

Evo-

Evonymus Virginiana; Ribesii folio, capsulis eleganter bullatis. 169

F.

FIcoides *seu* Ficus Americana, sphærica, tuberculata, lactescens, flore albo, fructu rubro pyramidali. 105
Ficus Indica *seu* Opuntia Curassavica minima. 107
Ficus Bengalensis, folio subrotundo, fructu orbiculato. 119
Frutex Æthiopicus Portulacæ folio, flore ex albido virescente. 177

G.

GLadiolo Æthiopico similis planta angustifolia, caule hirsuto, flore rubicundissimo. 81
Gratiolæ affinis frutescens Americana, foliis Agerati, *seu* Veronicæ erectæ majoris. 79
Guajacum Americanum, Lentisci folio. 171
Guajava alba dulcis. 121

H.

HErba viva *seu* Mimosa latifolia, piloso & subrotundo folio. 55

I.

JAsminum Azoricum trifoliatum; flore albo odoratissimo. 159
Jujube Americana spinosa, Loti arboris foliis & facie, fructu rotundo, parvo, dulci. 141

K.

KAkousa. 143
Knippa. 183

L.

LAurifolia Africana. 195
Leguanaria. 141
Lilio-Narcissus Africanus plati-caulis, humilis, flore purpurascente, odorato. 71
Lilio-Narcissus Ceylanicus latifolius, flore niveo; externe linea purpurea striato. 73
Lilium Zeylanicum superbum. 69
Linaria Lusitanica procumbens, Polygoni folio, flore pallido-cæruleo, rictu luteo. 13
Lunula. 75
Lycio similis frutex Indicus spinosus, Buxi folio. 161
Lycium Æthiopicum, Pyracanthæ folio. 163

M.

MAlus Americana trifolia, fructu pomi aurantii instar colorato. 129
Malus Americana, Lauro-Cerasi folio, venenata. 131
Malus Americana spinosa, Portulacæ folio, fructu folioso, semine reniformi splendente. 135
Manghala arbor Curassavica, foliis salignis. 115
Mancinello *seu* Massinilia arbor. 131
Mespilus Americana Laurifolia, glabra, fructu rubro mucilaginoso. 153
Mespilus Americana Alni *seu* Coryli foliis, fructu mucaginoso albo. 155
Myxa. 139
Moringo. 219

N.

NArcissus major Indicus serotinus. 71
Narcissus Zeylanicus, flore albo, hexagono, odorato. 75
Narcissus Amboinensis, folio latissimo rotundo, floribus niveis inodoris. 77
Negunda mas. 179
Negunda fæmina. 181
Nerium latifolium Indicum, flore variegato, odorato, pleno. 45
Nux Ceylanica, Juglandis folio. 117
Nux Americana, foliis alatis, bifidis. 183
Nux Been Ceylanica, siliqua triangula, seminibus alatis. 219

O.

ORleana *seu* Orellana, folliculis lappaceis. 65
Oxys bulbosa Africana rotundifolia, caulibus & floribus purpureis amplis. 41
Oxys bulbosa Æthiopica minor, folio cordato, flore ex albido purpurascente. 43

P.

PAjomirioba. 51
Palma prunifera humilis non spinosa, Insulæ Hispaniolæ, fructui Jujubino similis, ossiculo triangulo. 111
Pandi-pavel H. M. 103
Pela H. M. 121
Phalangium Æthiopicum ramosum, floribus albis, petalis reflexis. 67
Phaseolus Indicus Glycyrrhyzæ foliis, flore amplo, cæruleo, pleno. 47
Phaseolus minimus perennis Americanus, flore luteo, foliis Asari lanuginosis, solitariis. 49
Phyllanthos Americana planta, flores è singulis foliorum crenis proferens. 199
Pipal. 119
Planta lactaria Africana. 33
Platanus Virginiana Styracem fundens. 191
Polygala arborea Myrti-folia Cap. Bonæ spei, floribus albis, intus purpureis. 87
Portulaca Americana latifolia erecta, floribus albis. 7

I N D E X.

Portulaca Curassavica angusto, longo, lucidoque folio procumbens, floribus rubris. 9
Prunus Javanica, Atriplicis foliis. 143

R.

Ranunculus Æthiopicus, foliis rigidis, floribus ex luteo virescentibus. 1
Rhus Virginianum, foliis Myrti. 157
Ricinus Americanus perennis, floribus purpureis, staphidis agriæ foliis. 17
Ricinus Tithymalodes Americanus lactescens & urens, floribus albis. 19

S.

Scadida-calli. H. M. 23
Sebestena domestica. 139
Senna spuria Occidentalis, odore Opii viroso, foliis mucronatis, glabris. 51
Sideroxylum Africanum Cerasi folio. 197
Sisynrichium Æthiopicum majus latifolium, floribus albis, hexapetalis, lineis purpureis striatis. 83
Sisynrichium Æthiopicum majus angustifolium, floribus albis. 83
Sisynrichium Æthiopicum minus latifolium, flore hexapetalo, albo. 84
Staphylodendrum Africanum semper virens, foliis splendentibus. 187
Styrax Arbor Virginiana, Aceris folio. 191

T.

Terebinthus Americana polyphylla. 149
Tiru-calli. H. M. 27
Tithymalus Indicus arborescens spinosus, Nerii folio. 25
Tithymalus Indicus frutescens. 27
Tithymalus Arboreus Americanus, Cotini folio. 29
Tithymalus Curassavicus Myrtifolius, flore papilionaceo, coccineo, parvo. 31
Tolabo. 73
Tribulus terrestris Americanus, Chamæcisti flore, fructu spinoso maximo. 63
Tsjovanna-areli H. M. 45

V.

Viburnum Americanum, Urticæ foliis, Lamii odore, floribus miniatis. 151
Vitex trifolia minor Indica serrata. 179
Vitex trifolia minor Indica rotundifolia. 181
Vitis Idæa Æthiopica, Myrti Tarentinæ folio, flore atro-purpureo. 123
Vitis Idæa Æthiopica, Buxi minoris folio, floribus albidis. 125
Ulmi facie arbuscula Æthiopica, ramulis alatis, floribus purpurascentibus. 165
Urucu. 65

W.

Wadapu H. M. 85

ERRATA.

Præfat. ad lectorem pag. penult. lin. 36. pro *decties* lege *decies*.
Indic. lin. 14. pro *Capravia* lege *Capraria*.
Fig. 2. *ALCHEA*. l. *ALCEA*.
Pag. 8. l. 5. pro *diditata* l. *ditata*.
Pag. 17. l. 15. *biliariore* l. *hilariore*.
32. l. 6. dele *ob*.
32. l. 7. *intentissime*. l *intensissime*.
33. l. 21. post *nostro* adde *nullos*.
41. l. 1. *OXIIS* l. *OXYS*.
43. l. 1. *OXIIS* l. *OXYS*.
45. l. 35. *qnotanvis*. l. *quotannis*.
65. l. 6. *Sexentesimum*. l. *Sexcentesimum*.
66. 6. *Duo alii nobis noti, quorum alter*. leg. *dua alia nobis nota, quarum altera*.
Pag. 66. l. 10. *descriptus depictus que : Alter*. l. *descripta depictaque : Altera*.
Pag. 69. l. 13. *fructices* l. *frutices*.
Pag. 91. l. 19. *in mucronem dense stipatis* &c. l. *in mucronem* ~~*stipatis*~~ desinentia, *sentibusque exiguis, dense stipatis*, &c.
P. 101. l. 7. *sphœrica* l. *spharica*.
P. 101. l. 24. *nova quæ* l. *novaque*,
P. 130. l. 18. Text. Belg. *Harts-wijse* l. *Niers-wijse*.
P. 137. l. 26. *saturatione* l. *saturatiore*.
P. 137. l. 32. *fusci* l. *fusco*.
Fig. 76. *AZADARIGHTA*. l. *AZADIRACHTA*.
P. 153. l. 1. Text. belg. *APPEL-BOOM*. l. *MESPEL-BOOM*.
Pag. 169. l. 8, *Botanologo* l. *Botanophilo*.
Pag. 173. l. 16. *foliis* l. *folia*.
Pag. 175. l. 22. *intentio* l. *intensio*.
P. 183. l. 10. *dicta*. l. *dicta*.
P. 183. l. 29. *similunamque*. l. *semilunamque*.
Pag. 191. l. antepenult, dele *similes*.
P. 194. l. 12. *allegata*. l. *allata*.
P. 204. l. 12. *pluribus* l. *plura*.

CAP.

C A P. I.

RANUNCULUS ÆTHIOPICUS FOLIIS RIGIDIS, FLORIBUS EX LUTEO VIRESCENTIBUS.

ANno M DC LXXXVII. ex Africæ parte Meridionali, ubi Bonæ Spei Promontorium, nobis transmissa est hæc Planta, curâ & operâ Nobilissimi ac Strenuissimi Viri D. D. Simonis vander Stel, ejusdem loci Gubernatoris dignissimi.

Radices cum investigarem, eas reperi albas, brachiatas, fibrisque capillatas.

Pediculi, quibus innituntur folia, rigidi, erecti, teretes, suprema parte in tres pedicellos longiusculos divisi, septenis ditati sunt foliis; Horum pediculi laterales duobus gaudent foliis, medius verò, qui procerior, tribus ditatus est.

Folia tres digitos transversos longa, duos lata, mucronata, & margine serrata, rigidula, & atro virore prædita.

Caulis rotundus, dimidiatam minimi digiti crassitiem adæquans, durus, rigidus, erectus, spithamam altus, non raró quoque altior, suprema parte foliolis amictus, & in varios longos ramulos divisus; hi ramuli fastigiantur in minora foliola, ut & pedicellos flores sustinentes.

Flores, è calice quinquepartito emergentes, pentapetali, ex luteo-virescentes, multis staminibus medium occupantibus donati, qui omni ex parte vulgarem Ranunculum referunt.

Floribus succedunt semina nuda, oblonga, in capita, aut racemulos congesta, primò viridia, per maturitatem nigra, quæ exsiccata tenuiora fiunt.

MOORELANDS HANEVOET MET STYVE BLADEREN, EN GEEL-GROENE BLOEMEN.

IN 't Jaar 1687. is ons uit het Zuydelijke gedeelte van Africa, alwaar de Caap de Goede Hoop gelegen is, dese Plante toegesonden, en dat door de goede voorsorge van den wel Edele Gestrengen Heer Simon van der Stel, Gouverneur van deselve plaatse.

Wanneer ik de Wortelen hier van ondersogt, heb ik bevonden, dat deselve wit waren, in zijde scheuten verdeelt, en met vezelen verrijkt.

De voetjens, daar de bladeren op steunen, sijn stijf, rond, regt op staande, welkers uyterste in drien verdeelt wort, te samen seven bladeren besittende, waar van datter op yder op zy staande voetjen twe bladeren, en op de middelste en langste, drie geplaatst zijn.

Dese bladeren sijn drie vingerbreet lang, twe breet, voor spits toelopende, en aan de kanten geschaart, donker groen van verwe, hard en rouw in 't aantasten.

De Bloem-steel is rond, een halve pink dik, hard en stijf, regt op staande, een spanne of meer hoog, wiens opperste met kleene blaatjens beset, en in verscheyde lange takxkens verdeelt word; dese werden aan haar uyt-eynde met kleene bladerkens, en met kleene bloemdragende steeltjens ondersteunt.

De Bloemen, uit een in vyf verdeelde kelkje te voorschijn komende, sijn vyf bladerig, uit den geele groen, versien met veele bloemdraden in haar midden, deselve gelijken in allen deele die van de gemeene Hanevoet.

Na het vergaan der Bloemen, vertonen haar naakt staande en langwerpige Zaden, in trosjens op een gehoopt zynde; dese zyn eerst groen, daar na rijp geworden zynde, worden zy swart, en na het verdrogen veel dunder.

Floret Menſe Majo, extrema demum æſtate ſemen matureſcit.

Quod ad vires; admodum calida eſt Planta, & adeò acris & mordax, ut pro cauſtico remedio inſerviat, cutique impoſita brevi temporis ſpatio excoriationes excitet, Cantharidum ad exemplum, quarum locum ſupplere poteſt.

Hic loci, tempore hyberno fictilibus & hypocauſto conſervanda, frigoris enim non ita patiens eſt, ut in ſolo vulgari ſuperſtes maneat.

Dit gewas bloeit in de Maand van May, en werden desſelfs Zaden in 't uitgaan des Somers rijp.

Aangaande de kragten; 't is ſeer heet, ſcherp en zoo bytend van ſmaak, dat het voor een brandende remedie gebruikt word, en op 't vel van een Menſche gelegt zynde, verwekt het in korten tijt ſoo een rauwigheid of excoriatie, als offer Spaanſe Vliegen op gelegen hadden, in welkers plaatſe het ook gebruikt kan werden.

Des Winters moetmen deſe Plante hier te Lande in een pot in 't Winter-huys bewaren, aangeſien ſy de koude zoo wel niet verdragen kan, dat men ſe in de gemeene gront zoude konnen overhouden.

OBSERVATIONES.

Exhibetur hic ab Authore Nobiliſſimo, & Botanico Excellentiſſimo Johanne Commelino Planta, quæ, an è familia Ranunculorum, an verò Chriſtophorianis ſit annumeranda, ancipites hæſimus.

Flores quidem Ranunculi florum ſunt æmuli, verùm à fine ultimo magis Chriſtophorianis accenſenda: Baccifera enim eſt planta, baccis monoſpermis prædita.

Apud Virum Clariſſimum & Botanicorum Ducem D. P. Hermannum audit Chriſtophoriana Ranunculoides Æthiopica, urens, foliis rigidis, cui & nos libenter ſuffragamur.

Flores, dum tenella adhuc eſſet planta, protulit pentapetalos, ob adoleſcentiam, polypetalos, ita ut non raro ſedecim & plura petala in ſingulis floribus nobis comparuerint.

Folia, quæ radicibus exeunt, trilobata, pediculis inſident ſpithameis & longioribus, liratis, obſequioſis.

Folia cujuſque lobi bina, terna, quaterna, imo quina, pro ratione ſoli, in quo naſcitur.

Semina (potius Baccæ) matura, & recentia, ſub dulcem ſaporem linguæ primò quidem impertiunt, brevi tamen poſt acriter eam vellicant.

AANTEKENINGEN.

Hier werd ons van den Ed. Heer Johannes Commelin, uitnemend kenner der gewaſſen, een Plante voorgeſtelt, waar aan wy lang getwijffelt hebben, of deſelve onder 't geſlagt van Hanevoet (Ranunculus) *of onder dat van Chriſtoffels-kruid* (Chriſtophoriana) *behoord gerekent te werden.*

De Bloemen gelijken die van Hanevoet niet qualijk, edog als men agtinge geeft op het Zaad of Beſiën, ſoo moet men het onder 't geſlagte van Chriſtoffels-kruid ſtellen, want het is een eenzadig Beſie-dragend gewas.

Het wert van den Ed. Heer Profeſſor P. Hermans geheten, Brandend Morelands Hanevoetswyſe Chriſtoffels-kruit met ſtyve bladeren, welke benaminge ons ſeer wel aanſtaat.

Soo lange deſe Plante nog jong en teder was, bragt zy Bloemen voort, die uit vyf bladeren beſtonden, maar ouder geworden zynde, bevinden wy desſelfs Bloemen uit veel bloembladeren te ſamen geſtelt te zyn, en zyn ons deſelve in een getal van ſestien en meer in eene bloem voorgekomen.

De onderſte bladeren, die uit de Wortelen voortkomen, ſijn yder in drie partyen verdeeld, ruſtende op voetjens, die geveurd, tay, en een ſpanne lang, ook wel langer zijn.

Ider verdeelinge deſer Bladeren (Lobi) *beſtaat uit 2, 3, 4, ja vyf particuliere Bladeren, na dat de aarde, daar 't gewas in groeit, geconditioneert is.*

De rype en verſche Zaden, (of liever de Beziën) gekauwt zynde, geven eerſt een ſoetagtige ſmaak van haar, maar kort daar aan byten ſy de tonge wel ſcherpelijk.

RANVNCVLVS ÆTHIOPICVS.

CAP. II.

ALCEA CARPINI FOLIO AMERICANA FRUTESCENS, FLOSCULIS LUTEIS, SEMINE DUPLICI ROSTRO DONATO.

EX radice alba ac fibroſa caulis emergit duos circiter pedes altus, & in varios ramos diviſus.

Folia inordinatè diſpoſita, oblonga, acuminata, margine ſerrata, Carpini foliorum æmula, nonnihil tamen molliora, è quorum ſinubus ſeu axillis flores emicant pentapetali, inodori, coloris ſubflavi, in quorum medio multa ſtamina.

Hiſce evanidis ſuccedunt ſemina copioſa, orbiculatim diſpoſita, anguloſa, roſtris duobus donata.

Semine perfectam maturitatem adeptô, perit utplurimum planta.

Cultura haud erit difficilis, modo ſufficienti calore foveatur, quô denegatô, perfectionem non attingit.

Plures hujus plantæ ſpecies occurrunt, quarum differentia conſiſtit in foliis, floribus, ut & ſeminibus, quarum diſcretio non eſt difficilis.

OBSERVATIONES.

Iſthæc herba fruticoſa caulem profert ab imo ad ſummum uſque ramoſum, pilis obſitum, præſertim verſus imam caulis partem.

Folia ad intervalla longiuſcula ut plurimum alternatim poſita, brevioribus pedicellis fulta, atroviridia, manſu mucilaginem remittentia, quibus ad pediculorum exortum ligulæ binæ apponuntur.

Foliorum pedicelli, ut & nervi rarioribus quoque pilis ſunt præditi.

Flores pentapetaloidei, quinis petalis nonnihil cordatis, ochreis, ad ungues junctis, conſtant. Stamina multa, brevia, apiculata, palleſcentia, in oblongiuſculo & craſſiuſ-

AMERICAANSCH SIGNAARTS KRUYD, MET BLADEREN VAN HAAG-BEUKEN, GEELE BLOEMEN, en TWEBEKKIGE ZADEN.

DE Steel van dit gewas, uit een witte zazelige wortel voortkomende, ſchiet ontrent twe voeten hoog op, ſig in veele takken verdeelende.

De bladeren, dewelke geen gezette ordre en komen te obſerveren in haar voortkomen, ſijn langwerpig, ſpits toelopende, aan de kanten geſchaart, en die van de Haag-beuken gelijkende, hoewel wat ſagter; uit deſe hare oxelen komen vyf bladerige Bloemen te voorſchyn, bleek geel van couleur, en reukloos, uit welkers midden vele bloem-draden voortkomen.

De Bloemen verwelkt zynde, vertonen haar de Zaden, dewelke hoekig, en veel by een in de ronte gerangeert ſtaan, yder met twe bekjes verſien zynde.

Na dat het Zaad rijp geworden is, zoo ſietmen zelden dit Gewas te overwinteren.

Tot deſſelfs oeffeninge of voortteelinge werd alleen vereyſt genoegſame warmte, en ſonder die en komt het gewas tot geen volmaaktheid.

Ons komen meer ſoorten van dit Gewas voor, welkers verſchil in Bladeren, Bloemen, en Zaden beſtaat, die wel ligt te onderſcheiden zyn.

AANTEKENINGEN.

Dit Heeſteragtig gewas brengt een ſteel voort, dewelke van onderen af tot boven toe getakt zijnde, met hairtjens beſet is, voornamentlijk van onderen.

De Bladeren ſtaan meerendeels eenſaam, en wat wijt van den anderen, donker groen van couleur, ſlymerig in 't kaauwen, en aan de grond der voetjens, dewelke vry kort zyn, met twe tongkens beſet.

Uit deſe voetjens, als mede uit de zenuwen der bladeren, komen yle hairtjens voort.

De Bloem en is niet abſoluyt vijfbladerig, aangeſien alle de vyf diep geſnede verdeeldheden desſelfs, aan de nageltjens verenigt zyn, en daarom ook voor Pentapetaloideus, *en niet*

culo stylo luteolo nascuntur, quorum apices coloris sunt crocei.

Floribus marcescentibus succedunt semina in orbem disposita, calicis segmentis tecta, prominente in medio cuspide.

Seminibus per maturitatem à se invicem discedentibus, expandit sese calyx, relictô stylô nutritivô, quibus seminibus calice exemptis bini apparent asterisci, quorum unus & major ad styli basin, alter verò sub ejus apice situm habet.

Geminô seminum rostrô subsunt duæ aliæ appendices, rostra breviora mentientes, inter quæ processus satis exilis, coloris grisei emergit.

voor Pentapetalus *te houden is : de geseide vyf verdeeltheden des Bloems sijn eenigsints hartswijs, okerverwig, en de bloem-draden veelvoudig, kort, bleek geel, versien met kleene saffraanverwige hooftjens : dese komen voort uit een dikagtige Bloem-stijl, die geelagtig van couleur is.*

De Zaden, die de plaatse der Bloemen innemen, sijn in de ronte gerangeert, en gedekt van de verdeelde Bloem-kelk : dese Zaden eindigen te samen boven in een scherpe punte.

Wanneer de Zaden wegens hare rypigheid van den anderen komen te wijken, soo verbreit sig de Bloem-kelk van een, verlatende alsoo de voetsel toebrengende Bloem-styl, wanneer men als dan de Zaden uit de Bloem-kelk komt te nemen, soo vertonen haar twe sterretjens, waar van d'eene, die de grootste is, gevonden word aan de grond des Bloem-stijls, d'andere onder de toppe van deselve.

Onder beide de bekxkens der Zaden staan nog twe andere aanhangselkens, verbeeldende twe bekxkens, die korter zijn als de voorgemelde, tusschen dewelke nog een kleen uitsteekselken voortkomt, veel kleender zynde als de voorgaande, zynde grauw-couleurig.

CAP.

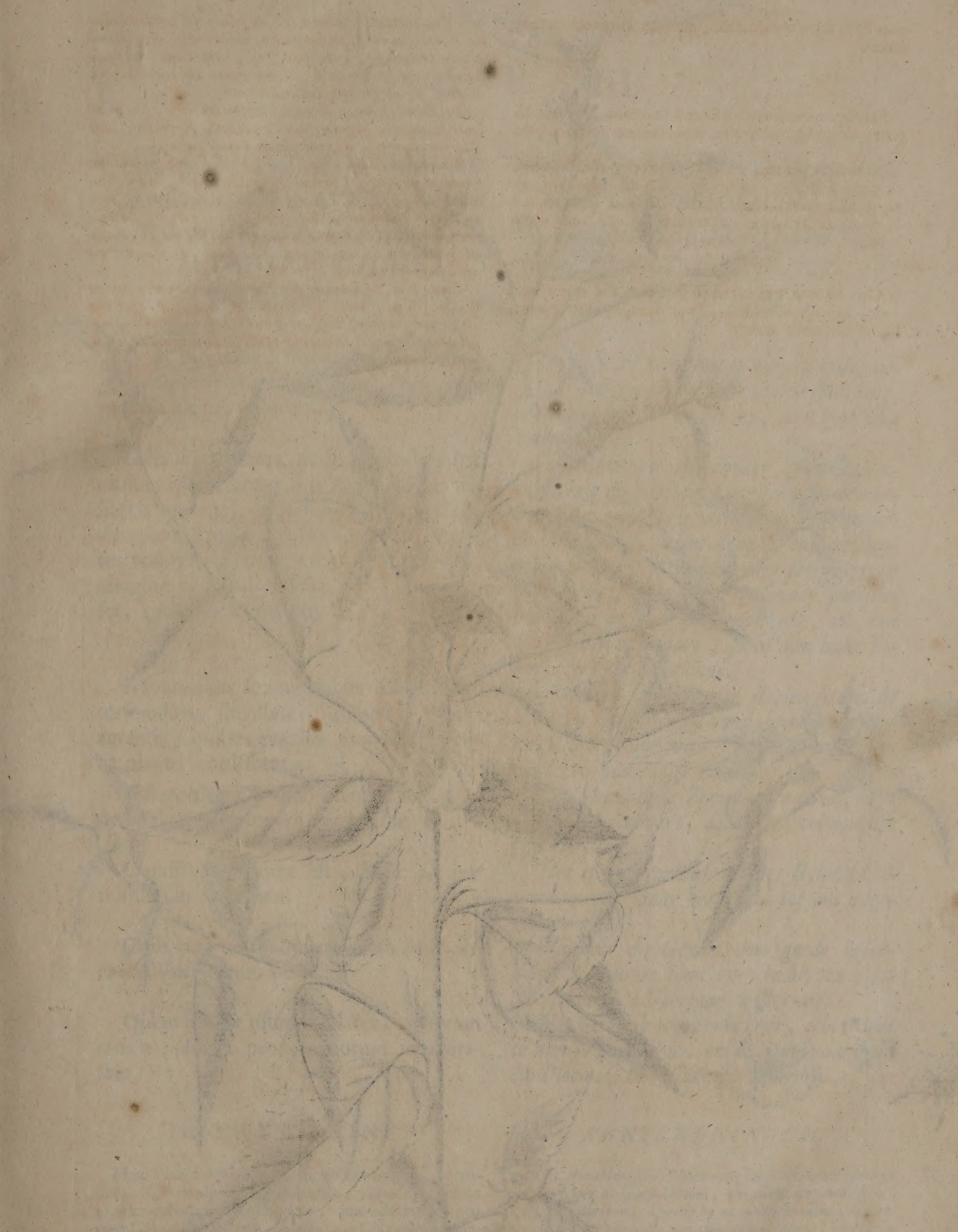

ALCHEA CARPINI FOLIO AMERICANA.

Fig: 2.

CAP. III.

CHRYSANTHEMUM AMERICANUM CAULE ALATO, FLORE APHYLLO, GLOBOSO, AURANTIO, FOLIIS BACCHARIDIS.

E Radice alba, fibrata, caulis emicat ſeſquiſpithamam longus, non raró quoque altior, rubicundus.

Folia atrovirentia, nullis pediculis fulta, caulem amplexantur ſuis appendicibus foliaceis ceu alis, unde folia dicuntur alata, alternatim quoque poſita ſunt, tres digitos tranſverſos lata, ſex autem longa, margine nonnihil crenata, ad baſin anguſta, extremo acuminata.

Ramulorum ſummitatibus inſident flores inodori, ſingulares, globoſi, coloris aurantii; quibus evanidis ſuccedunt ſemina plana, cordiformia.

Æſtate floret, qua exeunte ſemen ad perfectam maturitatem perducitur.

Curaſſaviæ alumna eſt, inde ad nos tranſlatum eſt ſemen.

Cum curâ noſtrâ hyemen ſuſtinuerit, ineunte Vere denuò pullulat.

Quem habeat uſum me latet, culturam tamen meretur propter florum amænitatem.

OBSERVATIONES.

Hæc Planta Americana, ſecundum noſtram ſententiam, Calendulis eſt annumeranda, idque non ſolum propter foliorum diſpoſitionem, quæ eodem ferè ritu cum Calendula noſtrate appendicibus ſuis caules amplexantur, verùm etiam ob petalorum (potius floſculorum marginalium) & feminum analogiam.

Flores non ſunt aphylli, ſed verò diſcoidei radiati,

AMERICAANSCHE ORANJE-VERWIGE GANSEBLOEMEN, MET GEVLEUGELDE STEELEN, BOLWYSE, en BLADERLOOSE BLOEMEN.

DE Steel komt voort uit een witte veſelige wortel, anderhalve ſpan lang, ook ſchiet hy wel hooger op, en is root van couleur.

De Bladeren zijn donker groen, omvangende de ſteel met hare gebladerde aanhangſels, gelijk als vleugels, waarom ook de bladeren de name dragen van gevleugelde Bladeren; deſelve zijn ſes vingeren breet lang, drie breet, ſonder voetjens haar aan de ſteng vaſt makende, ook een weinigsken geſchaart, ſmal aan haar begin, en ſpits toelopende.

Aan het uyterſte der ſteelen ſitten de Bloemen eenſaam, bol-rond, oranje-verwig, en ſonder eenige reuk; na deſe volgender platte en hartswijſe Zaden.

Het bloied in de Zomer, waar na, in 't uitgaan des zomers, de Zaden volkomelijk rijp worden.

Het is oorſpronklijk uit het Eyland Curacao, van waar het Zaad tot ons overgebracht is.

Wanneer dit Gewas door goede beſorginge 's Winters komt over te blyven, ſoo ſchiet het in 't Voorjaar weder uit.

Het gebruyk is my onbekent, echter niet te min ſo is deſelve, om de aangenaamheid des Bloems, de oeffeninge waardig.

AANTEKENINGEN.

Deſe Americaanſche Plante moet (onſes dunkens) gerekent werden onder de Gouts-bloemen, niet alleen wegens de ſchikkinge der Bladeren, dewelke by na op deſelve manier de Steelen omvatten, gelijk die van onſe Gouts-bloemen, en dat met hare aanhangſels, maar ook om de overeenkomſte der Bloem-Bladeren, (liever rand Bloemskens) en Zaden.

De Bloemen en zijn niet bladerloos, maar bundelwijs by

horum petala marginalia (potius flosculi marginales) sunt plana, exigua, brevia, non frontata, sulcata, è quorum unguibus stylus emergit albidus, extremo bifidus, & cornuum instar reflexus; interiora verò petala (aut flosculi interiores) sunt tubulosa, stellæ modo in quatuor, quinque, & non raro quoque in sex lacinias in extremo partita, è quorum medio stylus exsurgit extremo bisecatus, & in thecula aurei coloris absconditus; Vide sis annexam figuram Asterisco notatam.

Calyx multifidus, nonnihil hirsutus.

Semina non dissimilia seminibus planis Calendulæ Africanæ flore intus albo, foris violaceo, simplici.

een gevoegt (discoidei) *met rontom lopende Bloem-Bladeren* (radiati), *dewelke kleen, plat, kort, geveurt, en niet gevoorhoofd zijn* (frontata) *dat is, niet scherp of punig aan haar uyterste; uit dese hare Nageltjens komt een Bloemstyltje voort, 't welk wit, aan 't eynde in tween gescheiden en horenswijse omgekromt is; de binnenste en bundelwijse Bloembladerkens (of liever de inwendige Bloemskens) sijn buyswijs, en in vier, vijf, ook wel in ses snippelingen aan haar uiteynde gesneden, sterretjens wijse, uit het midden der selver vertoond sig een Bloemstijl, die aan 't eynde ook in twe gespouwen is, deselve verbergt sig in een gout-geel kokertjen, besiet de Fig. met een sterretje aangewesen.*

De Bloem-kelk is in veel deelen verdeeld, en wat ruygachtig.

De Zaden hebben eenige overeenkomste met de platte Zaden van de Africaansche Gouts-bloemen, welkers Bloem-bladeren van binnen wit, van buyten violet-couleurig, en enkeld zijn.

CAP.

CHRYSANTHEMVM AMERICANVM ALATO CAVLE. *Fig.* 3.

CAP. IV.

PORTULACA AMERICANA LATIFOLIA ERECTA, FLORIBUS ALBIS. *Parad. Bat.*

INter Portulacæ peregrinæ ſpecies nobis quoque ex America iſthæc eſt transmiſſa, cui radix alba, fibroſa.

Caulis rectus, pedem, non rarò quoque ſesquipedem altus, coloris herbacei, teres, ab imo ad ſummum uſque folioſus, ſplendens, glaber, ſumma parte in ramos diſpeſcitur.

Folia palmum transverſum longa, craſſa, ſuccoſa, hilari virore perfuſa, ex anguſto principio in ſubrotundum apicem dilatata & nonnihil cordata, nervo inſigni donantur.

Sapor aqueus, acido-auſterus cum adſtrictione notabili permixtus.

Rami faſtigiantur in flores niveos, pentapetalos, è quorum umbilico ſtamina emicant varia.

Floribus, qui Menſe Julio perficiuntur, evanidis, ſuccedunt vaſcula ſeminalia ſubrotunda, & mucronata, quæ per maturitatem transverſim, ſeu horizontaliter erupta, copioſum effundunt ſemen, quod calore multo, & ſolo humido indiget, quibus denegatis nullum producit ſemen, & ſic planta fit ſterilis.

Annotina eſt herba, quæ è ſemine prociduo quotannis prolicienda, aut reſeminanda.

Vires dignoſcere ex ſapore haud eſt difficile, uſus autem mihi ignotus.

OBSERVATIONES.

Folia quædam, ortu prima, cordata exiſtunt, cæteris ut plurimum apice rotundo, aut acuminato præditis.

BREET-BLADERIGE, REGT-OPSTAANDE AMERICAANSCHE PORCELEYNE, MET WITTE BLOEMEN.

ONder de vreemde ſoorten van Porceleyne, is ons ook deſe uit America toegeſonden, wiens wortel wit, en zazelig is.

De ſteel, een, ook anderhalve voet hoog opſchietende, is groen, rond, alſints van onderen tot boven toe met bladeren verſien, glat, blinkend, en boven aan in takken verdeeld.

De bladeren, dewelke een handbreet lang, ook dik, ſaprijk, blygroen van verwe, ſmal aan haar grond, en rond, ook wel hartswijs toelopen, zijn verſien van een kloeke zenue.

De ſmaak is wateragtig, met een ampere t'ſamentrekkinge vermengt.

Aan de eynden der takxkens vertoonen haar de Bloemen, dewelke vijfbladerig en wit zijn, hebbende verſcheyde bloem-draden, die uit de navel voortkomen.

Als de Bloemen, dewelke in Julio te voorſchijn komen, verdroogt zijn, komen rondagtige en gepunte zaathuyskens in hare plaatſen, dewelke rijp geworden zijnde, dwers van den anderen gaan, en veel zaats uitſtorten; Tot voortteelinge heeft dit Zaat groote warmte, en een vogtige grond van noden, en ſonder die en komt het Gewas tot geen perfectie.

Het is een een-jarig Gewas, 't welk alle Jaar van 't gevalle, of geſayde zaad weder aangeteelt moet werden.

De kragten ſijn uit de ſmaak wel af te nemen, maar het gebruyk is my egter onbekent.

AANTEKENINGEN.

Sommige der eerſt voortkomende bladeren, ſijn hartswijs, de reſte meerendeels voor rond, ook wel ſpits toelopend.

Calix binis foliolis herbaceis, angustis, acuminatis, constat, non ut in nostrate Portulaca, capsulam seminalem in totum obvolvens, sed verò minimam tantum ejus partem.

Stamina lactea, dena, plurave, capitulis luteis diditata.

Stylus, rudimento conceptaculi seminalis insistens, niveus, cujus apex tripartitus.

Het Bloem-kelkje bestaat uit twe kleene groene bladerkens, dewelke smal, en scherp toelopend zynde, het geheele zaathuysken niet en omvangen, gelijk men in onse Inlandsche Porceleyne bespeurt, maar alleen een kleen gedeelte van deselve.

Ider Bloem heeft tien, ook wel meer, witte Bloem-draden, dewelke van geele hooftjens aan haar uiterste versien zijn.

De Bloem-stijl doet sig op in't midden van het aankomend zaathuysken, en is dese wit van couleur, en aan't eynde in drien gescheiden.

C A P.

Fig: 4

PORTVLACA AMERICANA ERECTA.

CAP. V.

PORTULACA CURASSAVICA ANGUSTO, LONGO, LUCIDOQUE FOLIO, PROCUMBENS, FLORIBUS RUBRIS. *Par. Bat. Prod.*

EX radicibus fibrosis, albicantibus, ramuli prodeunt nitentes, nonnihil pilosi, foliolis crebris, ab imo ad summum usque amicti, partim erecti, partim humi strati.

Folia oblonga, angusta, succi plena, splendentia, incondita, saturatè viridia, crassa, mucronata, & gustu aquoso subaustero non sine adstrictione, prædita.

Flores, ex cauliculorum cacumine, ut & foliorum alis emicant, singulares, non rarò quoque plures simul juncti, pentapetali, Anagallidis similes, pulchri, atque purpurei, quibus emarcidis, succedunt pericarpia, quæ ad perfectam maturitatem perducta, horizontaliter sponte rumpuntur, semenque effundunt pusillum, subfuscum. Ex semine deciduo ineunte æstate denuò regerminat, & sic propagatur planta isthæc.

Virtute dotata est refrigerante, nostratis Portulacæ virtutibus haud inferior.

Gaudet cum præcedente iisdem natalibus atque culturâ, indigetque foculorum subterraneorum Vaporariis.

Floret Mensibus æstivis.

Audit apud Breynium Prod. 2. *Portulaca Americana procumbens longo lævique*

AMERICAANSCHE PORCELEYNE MET SMALLE, LANGE, BLINKENDE BLADEREN, MET NEDERLEGGENDE RANKXKENS, en RODE BLOEMEN.

DEse Plante heeft witte, veselige, wortelen, en gladde blinkende steelen, dewelke ten deele regt opstaan, ten deele langs de aarde leggen, bezet met eenige hayragtigheid.

De bladeren staan onordentlijk, lang van maaksel, ook smal, voor spits, dik, sappig, blinkende, bruyn-groen van couleur, wateragtig van smaak, met een weynig suerigheid en t'samentrekkinge vermengt.

De Bloemen komen uit de toppen der steeltjens, als mede uit de oxelen der bladeren voort, waar van sommige eensaam sijn in haar voortkomen, andere in tegendeel veelvoudig; en sijn dese vyfbladig, schoon, en purper root van verwe, gelijk die van de Guychel-heyl, (Anagallis) *Na de Bloemen volgen de zaathuyskens, dewelke volkomen rijp geworden zijnde, kimwijs*(Horizontaliter)*en over dwers van selfs opengaan, waar door het zaad, 't welk kleen en bruynagtig zijnde, op d'aarde komt te vallen, en in 't begin des Somers weder uit spruit.*

't Is verkoelend, en niet min kragtig, als onse Porceleyn.

De geboorte plaatze, en cultiveringe van dese, komt overeen met de voorgaande, en moet in glase-kassen, met kaghels versien zynde, uitgebroeit werden.

Het bloeyt in de Somersche maanden.

Breynius heeft dit Gewas in sijn Prod. 2. *genoemt* Portulaca Americana procumbens

 folio

folio glauco, flore purpureo pulchro, Anagallidis.

longo lævique folio glauco, flore purpureo pulchro, Anagallidis, *dat is, kruypende Americaansche Porceleyne met een lang, glad, ligt blaugroen blad, en schoone purpere, Guychel-heyl gelijkende, Bloemen.*

OBSERVATIONES.

Caules quos hinc indè sparsos fundit, admodum fragiles existunt, ramosi & læves.

Florum petala exigua, subrotunda, nonnihil mucronata.

Stamina numerosa, brevia, apicibus luteis instructa.

Stylus brevis, purpureus, ad extremum in quatuor partes reflexas divisus.

Flores ut & capsulas seminales ambit lanugo multa, alba, mollis.

Floribus succedunt vascula seminalia rotunda, quorum partem superiorem ambit flos emarcidus, operculi superioris vicem supplens, quô ablatô, verum conceptaculum seminale apparet rotundum, lucidum, Milii Indici aut fructus Lentiscini magnitudine, per maturitatem horizontaliter in duas partes rumpens; è cujus fundo styli emergunt quini nutritivi, cornuum cervinorum instar ramosi, quibus semina pulla, minima, splendentia, cohærent, superficie granulosâ gaudentia.

Folia succosa & amara, mansu mucilaginem remittentia.

An, quantumvis genere, viribus quoque cum Portulaca nostrate conveniat, Affirmare propter amaritudinem, non ausim?

AANTEKENINGEN.

De steeltjens, die dit Gewas hier en daar verspreyt, sijn seer broos, glad, en getakt.

De Bloem-bladeren sijn kleen, en byna rond, uit het midden een puntje voortbrengende.

Ut het midden der Bloemen doen haar veele bloemdraden (stamina) *op; dese sijn kort, en versien van geele topjes aan hare uiteynden.*

De Bloem-stijl (stylus) *is kort, purpuragtig van couleur, en aan het uiteynde in vier omgeslage deeltjens verdeeld.*

Rontom de Bloemen, en Zaadhuyskens, vertoond sig veele witte, sagte, Catoenwijse Dons.

Na de Bloemen volgen ronde Zaadhuyskens, welkers uyterste omvangen word van het verdroogde Bloemtje, verstrekkende tot een uytwendig deksel van 't Zaadhuyskens bovenste gedeelte: Dit weg genomen zynde, vertoond sig 't ware Zaadhuyske, rond, blinkend, in groote met het Oost-Indische Giers, of vrugtjens van den Mastic-Boom overeenkomende, 't welk rijp geworden zynde, over dwers in twe deelen sig komt te verdeelen, en komen uit dessels grond vyf voetsel toebrengende stijltjens, deswelke getakt zyn, op de wijse van Hartehoornen, waar aan de veelvoudige zaatjens vast sitten, deswelke van buyten korrelswijs oneffen, swart, blinkend, en seer kleen zyn.

De Bladeren deses Gewas, sijn saprijk, en gekauwt zynde, bitter en slymerig van smaak.

Hoewel dit Gewas, in opsigte van haar geslagte; met onse Porceleyn overeenkomt, soo en derf ik egter niet versekeren, of het in kragten 't selve gelijk is, en dat wegens de bittere smaak.

Fig: 5

PORTVLACA CVRASSAVICA PROCVMBENS.

C A P. VI.

BLATTARIA CEYLANICA FLORE AMPLO, COCCINEO. *Cat. Hort. Med. Amſt.*

HÆc Planta Belgicè non inepte vocatur *Mottekruyd van Ceylon*, *met groote Schaarlake-verwige Bloemen.*

Plantis accenſetur bicapſularibus.

Radix ei alba, multis fibris capillata, graveolens.

Caulis anguloſus, duos circiter pedes altus, circa imum ramoſus.

Folia, ad caules inordinatè diſpoſita, atrovirentia, longa, acuminata, congenerum Blattariarum foliis ſimilia, anguſtiora tamen, breviora, ſerrata, & ad baſin profundè ſecta: Circa foliorum axillas duo utplurimum foliola emergunt.

Singuli Flores, in ſummo caule inter folia prodeuntes, pediculo innituntur longiori, ſuntque pentapetali, inodori, quorum petala ad ungues connata, inter quæ ſtamina quina concoloria emicant.

Ubi vaſcula ſeminalia perianthio tecta incrementum ſumunt & tumefiunt, decidunt flores.

Vaſculis ſeminalibus per maturitatem dehiſcentibus effunditur ſemen ſubrotundum, fuſcum, cuſpide exiguo prominulo donatum.

Propter florum amænitatem è Blattariarum familia prærogativam tulit iſthæc, quantumvis manibus trita gravem ſpiret odorem.

Prodiit nobis ſemine à Nauclero quodam allato, Anno M DC LXXXV. ſub no-

CEYLONS MOTTEKRUYD, MET GROOTE EN SCHAARLAKE-VERWIGE BLOEMEN.

DIt Gewas en werd niet ongevoeglijk Mottekruyd van Ceylon, met groote Schaarlake-verwige Bloemen, geheten.

Het word geſteld onder die Gewaſſen, welkers Zaadhuyskens dubbelt zijn.

Het heeft een wortel, die wit en ſwaarriekend is, waar uit veele zazelingen voortkomen.

De Bloem-ſteng is hoekig, ontrend twe voeten hoog, en van onderen getakt.

De bladeren ſijn lang, ſpits toelopend, en ſonder ordre aan de ſteelen gehegt, donker groen van couleur, de mede ſoorten van Mottekruyds-bladeren gelijkende, hoewel ſmalder, korter, geſchaart, en aan hare grond diep geſneden: Ontrend de oxelen der bladeren doen haar meeſt twe kleene bladerkens op.

Ider Bloem komt voort uit een lang bloem-ſteeltje, en dat uit het opperſte des ſtengs; deſelve ſijn reukloos, en uit vyf bladeren, die aan de bloem-nageltjens vereenigt zijn, te ſamen geſteld, tuſſchen deſe hebben hare plaatſen vyf bloem-draden, eencouleurig met de Bloem.

Wanneer de Zaadhuyskens, met hare bloem-kokertjens gedekt zijnde, komen te ſwellen en groter te werden, ſoo vallen de Bloemen af.

Deſe Zaadhuyskens, wegens hare rypigheid opengaande, ſoo ſtorten ſy een kleen bruyn rondagtig zaad uit, 't welk een kleen uitpuilend puntjen heeft.

Hoewel deſe Plante ſwaar van reuk is; ſoo iſt evenwel datſe wegens de cierlijkheid harer Bloemen 't voorregt heeft, en onder alle ſoorten van Mottekruyd uitmunt.

Wy hebben het uit Zaad opgekregen, 't welk ons door een ſeker Schipper mede

 mine

mine *Campanulæ rubræ Ceylanensis*; Annô proximè insequente terræ commisi, floruitque Mense Junio, & sub initium Octobris semen ad perfectam maturitatem pervenit.

Hæc planta annua est, frigorisque impatientissima, ideoque in cistis vitratis diligenter enutrienda, solô benè stercoratô.

Vires me latent, solummodo in Botanophilorum gratiam, totam, quanta est, hic deliniandam curavi.

OBSERVATIONES.

Tantam habet Analogiam hæc Planta cum Blattaria, ut primâ fronte visa, facillimè imposuerit intuentibus.

Seminibus verò benè perspectis, luce meridianâ clarius constat, Alceis esse accensendam; Quapropter Botanicorum Duci, & plantarum Indagatori Sagacissimo Jacobo Breynio, *Alcea Indica, lucido hastato folio, flore Blattariæ phœniceo*, audit.

gebragt is in 't Jaar 1685. *en dat onder de benaminge van* Rode Ceylonsche Klokjens: *'t volgende Jaar heb ik het gesayt, en opgekomen zijnde, heeft het gebloeit in de Maand van Juny, en is het Zaad in 't begin van October rijp geworden.*

't Is een eenjarig Gewas, en kan gants geen koude verdragen, weshalven het in glasekassen neerstelijk waargenomen, en in welgemeste aarde uitgebroeit moet werden.

De kragten zijn my onbekend, alleenlijk heb ik tot voldoeninge der liefhebbers, 't selve soo groot, als het gewassen is, laten uittekenen.

AANTEKENINGEN.

Dese Plante heeft soo groot een overeenkomste met het Mottekruyd, dat het in de eerste opslag der oogen, iemand seer ligt komt te bedriegen.

Edog de Zaden wel besien zijnde, blijkt het middag klaar, dat dit Gewas tot het Signaards-kruit behoort; Weshalven het by den voortreffelijken ondersoeker en kender der Gewassen Jacob Breyne de name draagt van Indiaans Signaards-kruid, met heldere spieswijse Bladeren, en Rood Schaarlakeverwige Mottekruids Bloemen.

BLATTARIA CEILANICA.

C A P. VII.

LINARIA LUSITANICA PROCUMBENS, POLYGONI FOLIO, FLORE PALLIDO-CÆRULEO, RICTU LUTEO.

Cat. Hort. Med. Amſt.

Radices fibroſas & tenues demittit, è quibus cauliculi exeunt, qui partim humi procumbnnt, partim, ut ſeſe erigant, vicinas plantas arripiunt.

Folia exilia, incondita, glauca, oblonga, mucronata, Polygoni non diſſimilia.

Flores pedicellis tenuibus nixi, monopetali difformes, facie florum Linariæ Vulgaris æmuli, ſubcærulei, rictu luteo præditi.

Hiſce ſuccedunt vaſcula ſeminalia, in bina loculamenta diviſa, in quibus ſemina minutiſſima, quibus prolatis interit planta.

Nullius eſt uſus in Medicina, decoris tantum gratiâ in Hortis colitur.

Prodiit nobis ſolo Luſitanico cum aliis plantis advecto.

PORTUGAALS WILT VLASKRUID MET NEDERLEGGENDE STEELEN, BLEEK-BLAUWE BLOEMEN, en GEELE OPGESPERDE MONDEKENS.

Uit de wortelen deſes Gewas, dewelke dun en zazelig zyn, komen ſteeltjens voort, die ten deele op 't aardrijk leggen, ende ten deele de naaſt byſtaande gewaſſen aangrijpen, om haar alſoo op te regten.

De bladeren ſijn kleen, en ſtaan ſonder ordre, grauw-groen van verwe, langwerpig, puntig, en die van Verkens-gras niet ongelijk.

De Bloemen op dunne ſteeltjens ruſtende, ſijn eenbladerig mismaakt, die van het gemeene Wilt-vlas gelijk, bleek-blauw van couleur, hebbende een geele opgeſperde mond.

Na deſe Bloemen komen de Zaadhuyskens te volgen, dewelke in twee deelen open gaan, waar in het Zaad, 't welk ſeer kleen is, verborgen leyt, en dat rijp geworden zijnde, vergaat de Plante.

'T en heeft geen gebruyk in de Medicijne, maar werd om desſelfs cierlijkheid in de Hoven gecultiveert.

Wy hebben dit Gewas opgekregen uit Portugaalſche aarde, waar in eenige Gewaſſen overgekomen waren.

OBSERVATIONES.

Unicô tantum annô decoravit Hortum Amſtelodamenſem iſthæc herba, eodemque quô floruit & luxuriavit, periit anno.

Cauliculos produxit plurimos, tenues, & ramoſos, ſesquipedales adeòque folioſos, ut ſubjectum ſolum latè opacaret.

AANTEKENINGEN.

Met dit Kruyd is den Amſterdamſchen Medicijn-Hof niet langer als maar een Jaar verciert geweeſt, en is 't ſelve Jaar, na dat het weelderig gebloeyt had, verdweenen.

Het bragt ſeer veel dunne, en getakte ſteelen voort, anderhalve voet lang zijnde, dewelke ſoo bladerrijk waren, dat het ondergelegen aardrijk daar door als verduyſterd wierd.

Folia quidem craſſa, aſt fragiliſſima, glabra, pedicellis minutiſſimis fulta.

Flores ex herbaceis calicibus quinquepartitis prodeuntes, alternatim & ſingulares poſiti, pedicellis ſemuncialibus innitebantur, horum nonnulli ex alis foliorum emicabant, alii verò non.

Deſe Bladeren waren wel dik, edog ſeer broos, glad, en op ſeer kleene ſteeltjens ruſtende.

De Bloemen, uit groene, en in vyf verdeelde kelkxkens voortkomende, ſtonden eenſaam, op ſteeltjens die een halve duym lang waren, waar van datter ſommige uit de oxelen der bladeren haren oorſpronk namen, andere in tegendeel buyten deſelve.

CAP.

LINARIA LVSITANICA PROCVMBENS. *Fig.*

C A P. VIII.

CONVOLVULUS AMERICANUS PILOSUS, FLORE LUTEO, UMBONE PURPUREO.

E radice fibroſa caules prodeunt calamum ſcriptorium craſſi, qui ſumma parte in varia teretia, obſequioſa, piloſa, rufeſcentia ſarmenta, humi ſtrata, divaricantur.

Folia incondita pediculis longiuſculis innixa, cordiformia, circum oras æqualia, acuminata, tres digitos transverſos longa, duas autem lata, dilutè vireſcentia, ſaporis ſubſalſi.

Flores, Menſe Junio ex alis foliorum prodeuntes, pediculis proceris piloſis fulti, monopetali ſunt, nonnihil odori, coloris lutei, umbone pulchrô, purpureô, ante meridiem quidem explicati; rariſſimè verò tempore pomeridiano eos explicatos offendes.

Succedunt vaſcula ſeminalia teretia, quorum unumquodque tribus gaudet ſeminibus, angularibus, per maturitatem fuſcis, quam Menſe Auguſto nanciſcuntur.

Iſthæc planta tenella hiſce oris magno calore enutrienda.

Americæ alumna eſt, unde ſemen ad nos transmiſſum Anno M DC XC.

OBSERVATIONES.

Viticulæ tenuiſſimæ, numeroſæ, ex caule digitalis longitudinis prodeuntes, proximis ridicis ſeſe circumvolvunt.

Folia manſu mucilaginem emittentia, alternatim poſita, viticulas veſtientia, pediculis ſemidigitalibus & longioribus, ſulcatis, ipſis viticulis non raro craſſiori-

HAYRIGE AMERICAANSCHE WINDE, MET EEN GEELE BLOEM, en PURPUR-VERWIGE SCHILD.

De Wortel van dit Gewas, zazelagtig zijnde, brengt ſteelen voort, die een ſchrijfpen dik zijn, welkers bovenſte gedeelte in verſcheyde lang-ronde, buygzame, hayrige, en rosagtige rankxkens verdeeld zijnde, langs de aarde verſpreid leggen.

De bladeren ſijn ſonder geſette ordre aan de rankxkens gevoegt, van figure hartswijs, ongeſchaart, puntig, drie vingerbreet lang, en twe breet, ligt groen, eenigſints zoutagtig van ſmaak, ſteunende op langagtige voetjens.

De Bloemen, in de Maand van Juny uit de oxelen der bladeren te voorſchijn komende, ſitten op lange en hayrige voetjens, en ſijn eenbladerig, eenigſints riekende, geel van couleur, uitgeſondert de ſchild, dewelke ſchoon purpur-verwig is, ſy en duuren niet langer als eenen dag, en werden ſeer ſelden bevonden na de middag ontſloten te zijn.

Hier na volgen de Zaadhuyskens, dewelke lang-rond zijn, waar van yder drie zaden in ſig komt te onthouden, dewelke hoekig, en in Auguſto rijp geworden zijnde, bruyn van couleur zijn.

Dit teder Gewas moet in deſe Landen door groote warmte voortgebragt werden.

America is desſelfs natuurlijke groeiplaats, van waar ons het Zaad toegeſtuurt is in 't Jaar 1690.

AANTEKENINGEN.

De rankxkens ſijn veelvoudig en dun, voortkomende uit een moerſteel, dewelke een vinger lang is; klimmende tegens de byſtaande rijſen en takken van Bomen op.

De bladeren, die de ranken bekleden, gekauwt zijnde, geven een ſlijmerigheid van haar; deſelve ſteunen op geveurde voetjens, die een halve vinger lang zijn, ook wel langer,

bus innituntur, qui pediculi ut & nervi per folia dissiminati, pilis rarioribus obsiti sunt.

Flores calathoidei, non multum absimiles floribus Scammoneæ Syriacæ, ad genicula è foliorum axillis exeunt singulares, bini, & plures in eodem petiolo seu surculo communi, pentanguli, unico petalo constantes, quod antequam sese aperiat ita implicatum est, ut quina videantur petala: Præter dictum pediculum communem duos tresve flores sustinentem, quisque flosculus peculiari nititur petiolo, uncialis longitudinis, communi è quo oritur non rarò crassiori.

Staminibus gaudent flores quinis niveis, ad basin purpurascentibus, totidemque apicibus longioribus niveis capitatis: Hæc stamina in floris tubo altè recondita ex umbone infimo oriuntur, nonnullis pilis rarioribus obsita.

Stylus candidus, rudimento capsulæ seminalis subjectæ impactus, capitellô donatur albô, verrucosô.

Capsula seminalis, calice quinquepartito ex parte obducta subrotunda, mucronata, albicans, bivalvis, membranâ intergerinâ instruitur, cujus pars superior in utroque latere rudimentum fornicis format, sub quo seminum apices nonnihil conteguntur.

Quælibet capsula, semina continet quatuor, tria, duove, per maturitatem fusca, altera facie angulosa, pilis brevissimis hirta.

Ex seminibus Africanis, ex Guinea allatis nata nobis planta huic similis, sed omni parte minor, minusque pilosa.

Flos illi quoque campanulatus, obsoletè luteus, & umbone purpurascente præditus.

Semina ut & illorum conceptacula cum jam descripta planè conveniunt.

In Catalogo Beaumontiano audit hæc *Convolvulus Africanus, sive Guineensis pumilis sagittæ foliis flore campanulato obsoletè luteo, fundo purpurascente.* N. D.

in dikte de ranken niet selden overtreffende, bezet met ylstaande hayrtjens, waar mede ook de zenuen, die door de bladeren loopen, begaaft zijn.

De Bloemen sijn korfs- of klokjens-wijse, en die van de Syrische Scammonea niet seer ongelijk, deselve komen uit de knietjens of oxelen der bladeren te voorschijn, en dat eensaam, somtijds gepaart, ook wel meer by malkanderen, uit een en 't selve gemeene steeltjen; dese Bloemen sijn vyfhoekig, bestaande uit een eenig Bloem-blad, 't welk voor het ontsluiten soodanig is gevouwen, dat de Bloem uit vyf Bloem-bladeren schijnt gecomponeert te zijn: behalven de geseyde gemeene Bloem-steel, dewelke 2. 3. Bloemen komt te ondersteunen, soo ist dat yder Bloem nog een bysonder steeltjen heeft, 't welk uit de gemene voortgekomen zynde, somtijds dikker als de gemene selfs, en sijn dese bysondere Bloemsteeltjens een duym lang.

De Bloem-draden sijn wit, uitgesonderd aan haar grond, alwaar sy paersverwig zyn, en sijn dese Bloem-draden vyf in getale, versien van lange witte kopjens: Dese Bloem-draden, in de holte der Bloemen verborgen zynde, nemen haren oorspronk uit het onderste der Bloem-schilden, met eenige hayrtjens versien zijnde.

De Bloem-stijl is wit, en geseten boven op het beginsel van't ondergelegene Zaadhuysken, wiens hooftjen wit en vratagtig is.

Het Zaadhuysken ten deelen beset, en omvangen zynde van een vyfbladerig kelkjen is wit, wat rondagtig, puntig, in twe delen opengaande, en versien van een vlies, 't welk het Zaadhuysken in 2. delen komt te scheyden; uit het bovenste van dit vlies komt wederzyts nog een vliesken te voorschijn, gelijk als een kleen verwerffsel, waar onder de topjens der Zaden gelegen zyn.

Ider Zaadhuysken onthoud in sig 2. 3. 4. Zaden, dewelke rijp geworden zynde bruyn van couleur, aan eene sijde hoekig, en met korte hayrtjens beset zyn.

Wy hebben uit Africaans Zaad, 't welk ons uit Guinee mede gebragt is, een mede soorte van dit Gewas voortgeteelt, edog in alle deelen kleender, en niet soo hayrig.

't Heeft mede een klokwijs Bloemtje, vaalgeel van couleur, met een paersche schild versien.

Dese sijne Zaden, alsmede de Zaadhuyskens komen t'eenemaal over een met de bovengemelde.

Dese is in de Beaumondsche Cataloge geheten Leege Africaansche of Guineese Winde, met bladeren die het scherpe van sommige pijlen gelijken, met geklokte vaalgeele Bloemen, en een purpuragtig schild. *Tot nu toe en is dese niet beschreven.*

C A P.

CONVOLVULUS AMERICANUS PILOSUS FLORE LUTEO. *Fig. 8.*

CAP. IX.

RICINUS AMERICANUS PERENNIS FLORIBUS PURPUREIS STAPHIDISAGRIÆ FOLIIS.

RAdice ſuſtinetur albâ, multis fibris capillatâ.

Caudex, ob foliorum defluxorum veſtigia, quaſi articulatus, in tripedalem & majorem proceritatem adoleſcit, digiti craſſitie, cortice griſeo amictus; hujus faſtigium, foliis in quinque lacinias admodum profundas diviſis, ornatur, magnitudine & facie Viti Virginianæ quinquefoliæ accedentibus, ſubſtantiâ autem minus ſolidis, & hiliariore virore perfuſis, pediculis longioribus inſidentibus, qui juxta foliorum baſin in quinos nervos divaricati, ſingulas foliorum lacinias tranſeunt.

Circa caulis faſtigium flores prodeunt parvi, pediculis piloſis fulti, quinque petalis rotundis dilutè purpuraſcentibus, ad ungues verò luteo colore imbutis, pluribusque ſtaminibus tenuibus compoſiti.

Floribus marceſcentibus, ſuccedunt fructus triquetri, oblongi, qui per maturitatem, congenerum more, in tres capſulas ſeſe aperiunt, quâvis unicum ſeminis granum continente, cortice griſeo tectum, forma Ricini minoris.

Semine ex America tranſmiſſo enutrita nobis eſt planta iſthæc A°. M DC Lxxxvii. excrevitque in arbuſculam jam quadrimam, adeò autem teneram ut ne minimum quidem frigus perferre poſſit, indigetque in vitreo hypocauſto locari, ſoloque laudabili enutriri.

AMERICAANSCHE WONDERBOOM, MET PURPURE BLOEMEN, en BLADEREN VAN LUYSKRUYD.

DE Wortel is zazelrijk en wit.

De ſtamme ſchijnt in leden verdeeld te zijn, wegens de teekenen die van de afgevalle bladerſteelen nablijven, en groeit tot de hoogte van drie en meer voeten, ſijnde een vinger dik, en met een grauwe ſchorſſe omvangen; desſelfs toppe is verciert met bladeren die in vyf ſeer diepe ſnippelingen gedeelt zijn, van gedaante en groote die van de Virginiaanſche vyfvingerige Wijngaart vry wat gelijkende, hoewel ſagter van ſubſtantie, en blyer groen van verwe, ſtaande op lange voetjens, dewelke aan de grond van 't blad in vyf zenuen verdeelt zijnde, in 't midden van yder ſnippelinge doorlopen.

Ontrend de toppe van de Stamme komen de Bloemtjens voort, ſteunende op hayrige voetjens, uit vijf ronde, en ligt purpuragtige Bloem-bladeren, met veele dunne Bloem-draden gecomponeert zijnde; welkers bloem-nagelen, (ungues) *geel couleurig zijn.*

Als de Bloemen vergaan, ſoo volgen der driekante en langwerpige vrugtjens, dewelke rijp geworden zijnde, in drie huyskens opengaan, gelijk die van hare mede ſoorten, waar van yder een zaatje in ſig onthoud, wiens gedaante overeenkomt met het zaad van de kleene Wonderboom, en is omvangen van een grauwe ſchorſſe.

Dit Gewas is van ons gequeekt uit zaad, 't welk ons overgeſtuurt is uit America in 't Jaar 1687. *en is nu tot een vierjarig boomtje geworden, ſoo teder zijnde, dat het de minſte koude niet kan verdragen; Het moet in goede aarde, en in een glaſekas geſet werden, om wel te groeien.*

Hanc eandem esse (ut aliqui perhibent) cum Ricino Novæ Hispaniæ, seu Hucipochotl Huaxacenci Rech. Hist. rerum Nat. Mexic. lib. 3. cap. 26. calculum haud appono, distinctæ enim sunt species, ut patet ex iconibus, ut & descriptionibus utriusque plantæ.

Ut genere, sic quoque viribus convenit cum Ricino vulgari minori.

Dat dit, gelijk sommige voorgeven, deselve Plante zoude wesen, dewelke van Rechius in sijne Histor. Nat. Mex. lib. 3. cap. 26. genaamt word Wonderboom van Nova Hispania, zulks is tegens mijn gevoelen, maar het sijn verscheide soorten, gelijk zulks blykt uit haar beyder figuren, en beschrijvingen.

Gelijk dit Gewas, in opsigte van desselfs geslagte, overeenkomt met de kleene en gemeene Wonderboom, alsoo mede ist datse met deselve in kragten ook niet en verschild.

RICINVS AMERICA NVS STAPHIDISAGRIÆ FOLIO. *Fig. 9.*

C A P. X.

RICINUS TITHYMALODES AMERICANUS LACTESCENS & URENS, FLORIBUS ALBIS.

Par. Bat. Prod.

RAdix ei alba, ſucco lacteo, acri turgida.

Caudex in ramos diviſus, liratus, duas uncias craſſus, in quinorum pedum proceritatem attollitur, cortice dilutiore virore perfuſo, amictus, & infinitis ſpinulis undique obſeſſus.

Folia incondita, ſpinulis tenuiſſimis, mordacibus, & urentibus itidem obſita, pediculis longioribus fulta, formâ Vitis foliorum ſubæmula, in tres, quatuorve lacinias dirempta, quarum ſingulæ, margine ſerratæ, nervo gaudent ſecundum longitudinem protracto.

Flores Menſe Julio prodeuntes, ſunt hexapetali, colore candido, quorum umbilicum ſtamina occupant varia.

Floribus marceſcentibus ſuccedunt vaſcula ſeminalia tricapſularia, in quibus tria quoque ſemina, Ricini vulgaris ſimilia, aſt minora, extus coloris cinerei, punctulis coloris ſpadicei permixta; Interior medulla candida, ſapore acri prædita, quo non ſolum tota planta eſt imbuta, verum etiam urit, pungit, doloreque diuturno minacibus ſuis ſpinulis afficit tangentium manus, chirothecis coriaceis quantumvis munitas.

Perennat hæc Planta ſub climate noſtro

AMERICAANSCHE, MELKGEVENDE, BRANDENDE, en WOLFS-MELKSCHE WONDERBOOM, MET WITTE BLOEMEN.

DE wortel van deſe Plante is wit, en met een witte, ſcherpe vogt vervuld.

De ſtamme in takken verdeeld, en geveurt, is twe duym dik, vyf voeten hoog, en omvangen met een ligt groene ſchorſſe, die alſints met ontelbare doorntjens beſet is.

De bladeren ſtaan ſonder ordre, en ſijn mede met ſeer dunne ſcherp ſtekende doorntjens verſien, ſteunende op lange voetjens, in gedaante met die van de Wijngaardbladeren eenigſints overeenkomende, ſijnde in drie ook in vier deelen geſneden, waar van yder, aan de kanten geſchaart zijnde, een zenue heeft, die na de lengte is loopende.

De Bloemen in Julio te voorſchijn komende, ſijn ſesbladerig, wit van couleur, welkers navel beſet is met verſcheyde bloemdraden.

Na de Bloemen volgen drie zaadhuyſige (tricapſularia) *Zaadhuyskens, waar in ook drie zaden geplaatſt worden, dewelke die van de gemeene Wonderboom gelijk, edog kleender, zijn, en van buyten asgrauwverwig, met caſtanie-bruyne vlakjens beſet: de pit deſer Zaden is wit, ſcherp van ſmaak, waar mede deſe geheele Plante niet alleen begaaft is, maar brand en ſteekt daar en boven in de handen der gene dieſe komen aan te raken, ſchoon deſelve met handſchoenen verſien zijn.*

Onder dit ons kout climaat kan men de-

duriore, femen maturum & perfectum producens, aft cautè à frigore præfervanda, utpotè, cui refiftere nequit.

Brafiliæ incola eft, vigens quoque in aliis Americæ infulis.

felve overhouden, en brengt ook rijp zaad voort, edog moetmen defelve forgvuldig voor de koude, diefe niet verdragen kan, bewaren.

Brafil is de geboorte plaatfe van dit Gewas, ook vind men het wel in andere Americaanfche Eylanden.

RICINVS AMERICANVS VRENS. *Fig. 10.*

CAP. XI.

EUPHORBIUM CEREI EFFIGIE, CAULIBUS CRASSIORIBUS, SPINIS VALIDIORIBUS ARMATUM. *Breyn. Prod.* 2.

HAnc liberalissimè nobis dono transmisit Nobilissimus & Stren. D. Simon à Beaumond, Nobilissimorum Præpotentium D. Holl. & Westvriesiæ Ordinum Secretarius, qui eam ex Africa, prope Zalé nactus est.

Ex ejus radice, in varios ramos sub terra brachiata, super terram autem globosa, crassa, cortice griseo amicta, caules prodeunt, Opuntiæ instar, aphylli, numerosi, in orbem dispositi, stipati, multanguli, atrovirescentes, sentibus brevibus, acutis, terram spectantibus, ex angulis emergentibus, præditi; Horum rami exteriores ad exortum brachium crassi, sensim attenuantur, & spithamarum duarum longitudinem adæquantes, arcuantur.

Flores ex angulis quoque emergentes pentapetali, ex luteo virescentes, quibus succedunt vascula seminalia triquetra.

Utrum hæc eadem sit quæ à Dodonæo exhibetur, dubitandi ansam dederunt mihi spinæ, quæ in Euphorbio Dod. longiores, numerosiores, surrectioresque visuntur, in nostro verò, quod hic repræsentatur pauciores, minacioresque sunt spinæ, pronæque spectantes & breviores.

Hanc admodum teneram plantam multiplicavi ramis ad radicem abscissis, ilicò terræ siccæ impactis, vaporariisque foculorum subterraneorum impositis: Cavendum autem in amputatione ramorum ne succus lacteus nimis effluat, quô factô brevi perit, itaque ilicò terræ committendi rami, sic sistitur ejus effluxus.

CEREUS GELYKENDE EUPHORBIUM, MET DIKKE STELEN, en KLOEKE DOORNEN.

DEse Plante heeft den Ed. Heer Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Groot Mog. Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, aldereerst bekomen van de Africaansche Kust, ontrent Zalée, en aan den Amsterdamschen Medicijn-Hof, mildelijk vereert.

Uit desselfs Wortel, dewelke onder de aarde in verscheyde dikke zijd-wortel-scheuten verdeeld, en (voor soo veel deselve buyten de aarde uitsteekt,) rond en dik is, omvangen van een grauwe schorsse, komen veele, digt byeen staande, steelen voort, die van de Opuntia gelijkende; deselve zijn in de ronte verspreid, veelhoekig, donker groen van couleur, gewapent met korte, scherpstekende, en nederwaarts gebooge doornen, dewelke uit de hoeken haren oorspronk nemen; De buytenste deser takken aan haar grond een arm dik zijnde, komen allenkxkens te verdunnen, en boogswijs om te krommen, zijnde twe spannen lang.

De Bloemen uit de hoeken mede voortkomende sijn vyfbladerig, groen-geel van couleur, waar na driehoekige Zaadhuyskens komen te volgen.

De doornen deses Gewas doen my twijfelen, of dit 't selve wel is, 't geen Dodonæus beschrijft, aangesien deselve langer, meerder, en regter opstaande zijn, in 't Euphorbium Dod., als wel in dese onse Plante, wiens doornen nederwaarts geboogen, scherpstekend, korter, en minder in getale zyn.

Dese seer tedere Plante heb ik vermenigvuldigt door de takken, dewelke tot aan de grond afgesneden zijnde, aanstonts in drooge aarde in een pot, en soo verders in een broei-bak geset wierden: In 't afsnijden deser takken moetmen sorge dragen dat het melkagtig sap niet te veel uit en kome te lekken, waar door deselve haast souden vergaan; weshalven men deselve takken aanstonds in 't aardrijk moet setten, en soo wort de uytvloeyinge des saps verhindert.

Præterea ne quid mali quoque veteri accedat plantæ, vulneri ab avulſione rami reſiduo, tantillum ſiccæ glebæ adhibendum, ut ſucci effluxus inhibeatur: Hiſce ritè à me obſervatis per quadriennium & in hanc uſque diem conſervavi.

Viribus convenire cum Euphorbio officinarum ex inſigni ſucci hujus acrimonia, linguam potenter feriente, ſatis ſuperque colligitur.

OBSERVATIONES.

Ex Zalée Africæ urbe mare Athlanticum ſpectante, ſummâ curâ advecta eſt planta hæc lactea, quæ pro Euphorbio vero veterum, reſpectu loci natalis viriumque, meritò habenda: Omnes enim Authores & Veteres & Recentiores, unanimiter teſtantur Euphorbium in Africa gigni, unde Gummi, ſeu ſuccus concretus Euphorbium quoque officinis dictus, etiam hodie per urbem ante nominatam in Europam tranſvehitur; mirandum certè quod Nobiliſſimus D. J. Commelinus, Botanicus Exercitatiſſimus, & ſimplicium officinalium Exquiſitiſſimus Indagator in Commentariis ſuis Hort. Mal. part. 2. cap. 42. Plantam Scadidacalli Malabaribus dictam, pro Euphorbio vero habeat: ſibi quoque eodem loco contradicere videtur, quando ibidem Africam Euphorbii patriam ipſe agnoſcit, modumque Gummi iſtud colligendi Malabaribus incognitum, lacteumque Scadidacalli ſuccum Medicis illic tantum in uſu eſſe, ait; deceptus verò videtur author fruſtulis Euphorbii exſiccati, è Barbaria allatis, & inter Gummi inventis; Plantæ enim ſucculentiores aliam planè induunt formam, ſimul ac areſcunt; præterea certiſſimè conſtat plantam hanc & forma & angulorum numero ſæpiſſimè variare, illud enim experti ſumus, quod plus ſemel quoque nobis è locis arenoſis & deſertis Africæ, Zalée vicinis, allatæ ſint & juniores & annoſiores Plantæ, formâ longè diſcrepantes; Imò & ipſa eadem hæc Planta hic depicta cum Gummi, ſeu Euphorbii fruſtulis adhærentibus nobis inde tranſmiſſa: Refragari equidem nolumus etiam alibi terrarum Plantas inveniri Euphorbium ſtillantes, præter Africæ partem illam jam ſæpius nominatam: Guineam enim duas ſpecies producere certè ſcimus, quæ etiam aliquando nobis inde tranſmiſſæ, Altera cum Scadidacalli Hort. Mal. ſatis conveniente, altera verò folioſa & in juſtæ magnitudinis arborem excreſcente, cujus ſobolem hodie alit inſtructiſſimus Hortus Beaumontianus.

Flores hujus Plantæ, inter ſpinas emergentes pediculo calyculato latiuſculo caryophillum aromaticum quadantenus mentienti inſident, ſuntque pentapetali dilutè flavi, ſtaminibus quibuſdam ditati, ſtyloque longiori nutritivo, cui adnaſcitur capſula ſeminalis triquetra, Tithymalaceis conformis, pendula, tria continens ſemina rotunda, griſea, nucleo albo referta.

Daar en boven, op dat d'oude gequetſte Plante niets quaats en zoude overkomen, ſalmen de wonde met wat drooge aarde beſtrojen, op dat het uytdruypen van't ſap verhindert mogt werden: Dit alles van my in agtinge genomen zijnde, heb ik deſe planten vier jaar lang, en tot nog toe bewaart.

Dat de kragten hier van overeenkomen met die van de gemeene Euphorbium, diemen dagelijks gebruikt, geeft de ſmaak, die vry ſcherp is, genoegſaam te kennen.

AANTEKENINGEN.

Uyt de ſtad van Zalée, gelegen in Africa, by de Athlantiſche Zee, is deſe melk gevende Plante, met ſeer groote moeiten mede gebracht, de welke met regt gehouden word voor den oprechten Euphorbium der Ouden, en dat ſo wel ten opſichte van deſſelfs geboorte plaats, als van wegen hare krachten: want alle Autheuren, ſoo wel de Oude als Jonge getuygen eenpaariglijk dat den Euphorbium in Africa groeit, waar van deſſelfs Gomme, of gedroogde Sap, 't welk in de Apotheken ook de name van Euphorbium is dragende, nog hedendaags uyt die boven gemelde Stad in Europa gevoerd word; 't is voorwaar te verwonderen, dat den Ed. Heer Johannes Commelin, die een ſeer wel geoeffend Botaniſt en naukeurig Onderzoeker der Simplicia geweeſt is, in ſijne aanteekeningen over den Hortus Mal. in 't 2. deel van 't 42. cap. de Scadidacalli der Malabaren voor den oprechten Euphorbium der Ouden voorſtelt; ook ſchynt hy ſig ſelven op die ſelve plaats tegen te ſpreken, om dat hy aldaar bekent, dat Africa de geboorte plaats van den Euphorbium te houden is; en dat de maniere van de Gomme te verſamelen aan de Malabaren onbekend is; als mede dat het Sap van de Scadidacalli daar alleen by de Medicyn-meeſters in gebruyk is; Edog 't ſchynd den Autheur geabuſeert te zijn, wegens de drooge ſtukken van 't Gewas van den Euphorbium uyt Baryen onder de Gomme mede gebracht en gevonden zijnde; want de Sap-rijke Gewaſſen gedroogt zijnde, krijgen een geheele andre gedaante; daar-en-boven ſoo conſteert het, dat dit Gewas van forme, en in getal van hoeken dikwils komt te varieren, want wy hebben ondervonden, dat ons meer als eenmaal uyt Zandige en Woeſte plaatſen van Africa digt by Zalée gelegen, geſonden zijn, ſoo jonge als oude Planten, die van forme veel van den anderen verſcheelden; ja ſelfs is ons ook deſe afgetekende Plant met ſtukjens van de Gomme daar aan vaſt ſittende overgeſonden; wy en willen evenwel niet tegenſpreken dat ook in andere plaatſen van de Wereld ſodanige Gewaſſen gevonden werden, daar den Gom Euphorbium uyt komt te druppelen, buyten dat meer gemelde gedeelte van Africa, want wy zijn verſekert dat Guinea ook twee ſoorten van Euphorbium voortbrengt, die ons ook wel daar van daan overgeſtuurt zijn, waar van d'ene met de Scadidacalli van den Hort. Mal. genoegſaam is overeenkomende, d'andere in tegendeel is gebladert, en groeit tot de hoogte van een matelijken Boom, waar van den Beaumondſchen Hof, die van ſeer veel rare Gewaſſen rykelijk verſien is, nog een jonge Plante beſit.

De Bloemen deſes Gewaſchs, tuſſchen de Doornen voortkomende, ſitten op een breetachtig, en gekelkt (calyculato) *ſteeltjen, 't geen enig ſints een kruyd-nagel is verbeeldende, en zijn deſe Bloemen vyf-bladerig, ligt geel van couleur, verſien met eenige Bloem-draden, als mede van een lange voetſel toebrengende Bloem-ſtyl, hier aan komt een driekant Zaat-huysken te groeien, gelijk zijnde die van de Wolfs-melk, waar in drie zaden gebuysveſt werden, dewelke rond, grauw, en van binnen met een witte pit verſien zijn.*

C A P.

EVPHORBIVM CEREI EFFIGIE.

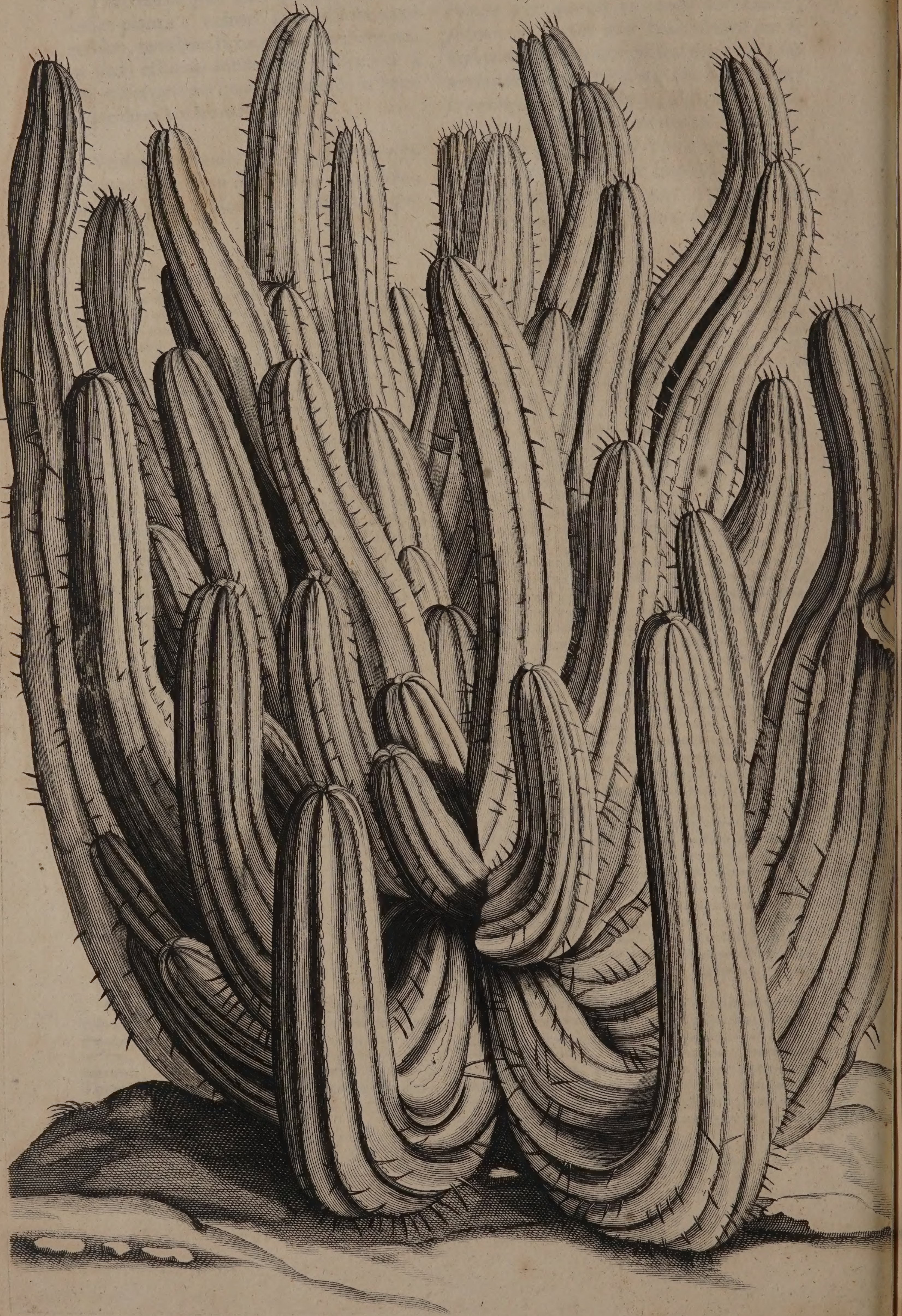

C A P. XII.

EUPHORBIUM ANTIQUORUM VERUM. SCADIDACALLI *Horti Mal.*

E Radice lignea, nivea, ſpiſſa, fibris crebris prædita, rectâ in terram ſeſe demittente, emergit ſtipes, qui in Horto Noſtro duorum pedum proceritate, in loco autem natali in arboris magnitudinem ſeſe attollit, articulatus, triangularis, & quadrangularis, marginibus ſinuoſis, anguloſis, è quorum angulis ſpinæ bicompoſitæ, craſſæ, curtæ, fuſcæ, rigidæ, nitentes, rectæ, à ſe invicem decedentes, emergunt.

Stipes autem in ramos dirimitur, foliis privos, niſi particulæ ſeu appendices foliaceæ, quæ in oris ſolitariæ, ſpinis adſitæ ſunt, foliolorum nomine inſignire quis vellet; hæ mihi ferè impoſuiſſent primâ fronte, videbantur enim florum rudimenta, aſt verò nullâ inſequente expanſione, marceſcebant: ita ut flores nunquam offenderim; crediderim tamen hujus plantæ flores cum aliorum Tithymalorum floribus convenire, & hancce plantam pro Euphorbio antiquorum eſſe habendam.

Succo acri, lacteo, turget, qui copioſè ex ea profluit, quacunque parte læſa.

Hanc liberalitate & munere Nobiliſſimi D. D. Henrici van Rheede *tot* Drakeſteyn &c. &c. poſſidemus, qui nobis eam Zeylona tranſmiſit, nomine *Sidracalli.*

Per ramulos abſciſſos, ſoloque impactos, ſeſe propagari patitur, Opuntiæ ad

OPREGT EUPHORBIUM DER OUDEN.

DE Wortel van dit Gewas, wit, houtagtig, dik, en zazelrijk zijnde; ſchiet regt neder in de aarde, voortbrengende een drie ook wel vierhoekige, en in leden verdeelde ſtamme, die nu in onſen Hof de hoogte heeft van twe voeten, en in deſſefs natuurlijke groei-plaats tot een Boom word; Deſe ſtamme en is niet eſſen nog gelijk aan de hoeken, maar uyt- en in-gaande met groeven en verheventheden of uytſtekende hoeken, die yder met twee byeenſtaande dikke, korte, bruyne, harde, regte, blinkende, en van den ander wijkende doornen begaaft zijn.

Verders word deſe ſtamme in bladerloſe takken verdeeld, ten zy men die bladeragtige aanhangzelkens, dewelke digt aan de doornen eenſaam gevonden worden, bladeren wilde noemen; Deſe ſouden my in d'eerſte opſlag mijner oogen bykans bedrogen hebben, aangeſien my deſelve als beginſels van bloem-knopjens voorquamen; maar deſelve verdwenen ſonder haar te openen, ſoo dat ik de bloemen noyt geſien hebbe; egter niet te min ſoo geloove ik datſe met die van andere Wolfs-Melkx bloemen overeenkomen, en dat deſe Plante voor het Euphorbium der Ouden te houden is.

Wat deel deſes Gewas gequeſt komt te worden, ſoo ſalder altoos een wit en ſcherp ſap overvloedig uytvloeyen.

Het is ons toegeſonden en vereert door den Ed. Heer Henric van Rhede tot Drakeſteyn &c., die ons 't ſelve uyt Ceylon overgeſtuurt heeft, met de name van Sidracalli.

Men kan deſe Plante voortteelen door afgeſnede takxkens, dewelke in de aarde

 exem-

exemplum, parcè tamen irriganda, quamvis multo indigeat calore.

gestoken zijnde komen te groeien, gelijk het gewas Opuntia; edog moet niet te veel vogtigheid aan deselve gegeven worden, hoewel het veel warmte nodig heeft.

OBSERVATIONES.

Flores quinis petalis, semilunaribus, crassis, rigidis, planis, ex viridi flavescentibus, Ela-calli similibus, constant, pedicellis semuncialibus fulti, singulares, bicompositi, tricompositi, quorum medius, & major primò sese expandit, cæteris consequentibus ex adverso priori adsitis, pedicellisque minimis aut nullis fultis.

Ex florum umbilico stamina emergunt numero incerto, quod in Ela-calli quoque locum habere comperimus.

Floribus marcescentibus succedunt vascula seminalia tricocca more congenerum, in quibus tria semina rotunda, extus cinerea, intus verò albicantia.

AANTEKENINGEN.

De Bloemen van dese Plante sijn vyfbladerig, en desselfs bladerkens halfmanig, dik, styf, plat, geel-groen van verwe, gelyk die van de Ela-calli; deselve steunen op voetjens, die een halve duym lang zyn, en staan eensaam, ook wel twe en drie byeen, waar van alsdan het middelste en grootste sig eerst komt te openen, de andere twe dwers over den ander staande, komen te volgen, die byna geen voetjens en hebben.

Uyt het midden of navel der bloemkens komen die bloemdraden te voorschyn, en dat in een onseker getal, 't welk wy ook bevinden in de Bloemen van de Ela-calli.

De Bloemen vergaande soo volgender driehoekige Zaadhuyskens, gelyk in haar medesoorte, waar in drie Zaden gehuysvest worden, dewelke rond, van buyten grauw, en van binnen wit zyn.

CAP.

EVPHORBIVM VERVM ANTIQVORVM.

Fig. 12.

CAP. XIII.

TITHYMALUS INDICUS ARBORESCENS SPINOSUS NERII FOLIO. ELA-CALLI. *Hort. Mal. Part.* 2.

E radice craſſa, longa, in terram rectà deſcendente, caudex exit rectus, duas uncias craſſus, parte inferiore griſeus, ſuperiore verò atro virore præditus, ſpinisque rigidis, fuſcis, foliorum exitui ſuppoſitis, armatus.

Folia ſupremum caudicem ſtipantia, bina inter ſe oppoſita, ſpithamam longa, tres digitos transverſos lata, ex anguſto principio in ſubrotundum apicem dilatata, linguiformia, atro virore perfuſa, craſſa, glabra, ſucco lacteo acri turgida, quô tota quoque gaudet planta: Ubi folia inferiora flavedinem induunt, brevi decidunt, novis interim in ſupremo caudice renaſcentibus.

Ex baſi foliorum flores exeunt (Menſibus Junio, Julio, non rarò quoque ſerius, præſertim eo loci, ubi caudex foliis eſt viduatus) rigidis longisque petiolis inſidentes, & quinis petalis luteo-viridibus & rotundis conſtantes, in quorum medio capitulum prominulum, ſtaminum loco.

Hiſce marceſcentibus ſuccedunt ſeminum conceptacula trilatera.

Perquam tenera frigoriſque impatientiſſima eſt planta, quæ parciſſimè irriganda, conſervandaque hyeme in repoſitoriis vitreis, ineunte verò æſtate ſtramini benè ſtercorato imponenda.

Vires quod attinet, eas convenire cum cæteris Euphorbii ſpeciebus, non eſt cur

INDIAANSCH BOOMAGTIG GEDOORNT WOLFS-MELK, MET OLEANDER BLADEREN.

DE ſtamme, die ſijn oorſpronk heeft uit een dikke, lange, en regt neder ſchietende wortel, is twe duym dik, van onderen grauw, van boven donker groen, en met ſtijve, ſcherpſtekende, bruyne doornen beſet, dewelke onder der bladeren oorſpronk voortkomen.

De bladeren ſtaan digt byeen, aan het opperſte van de ſteel, twe aan twe over den anderen; deſelve ſijn een ſpanne lang, drie vingeren breet, ſmal aan haar begin, ook rondagtig en breet aan haar uyteynden, donker groen, tongswijſe, dik, glad, vervult met een wit ſcherp melkagtig ſap, waar van de geheele Plante ook verſien is; wanneer d'onderſte bladeren geel worden, ſoo vallenſe in korten tijd af, in welkers plaatze, eenigen tijd daarna, andere komen aan te groeien.

De Bloemen komen voort aan den oorſpronk der bladeren, en dat op ſtevige en lange voetjens, (in de Maanden van Juny, July, ook wel later, en voornamentlijk ter plaatſe des ſtams, daar de bladeren afgevallen zijn:) deſe ſijn gemaakt uyt vyf geel-groene ronde bloem-bladerkens, in welkers midden een uytpuylend hooftje ſig opdoet, in plaatſe van Bloemdraden.

Na't vergaan der Bloemen, vertonen haar driehoekige Zaadhuyskens.

Dit gewas is ſeer teder, en kan ook tegens geen koude, het moet weynig waters gegeven worden tot desſelfs onderhoud, en 's winters in glaſekaſſen gehouden worden; 't is ook nodig datmen 't ſelve in't begin des ſomers op goede paerdemis ſet.

Aangaande de kragten, ik en twijfele niet of deſelve komen over een met die van

dubitem; quid ulterius circa vires sentiant Authores Hort. Malab. Vide *Hort. Mal. part.* 2. ut & *Raium Hist. Plant. tom.* 2. *fol.* 1888.

Hanc possidemus plantam ex munere Domini Laurentii Pyl, Urbis Columbo olim Gubernatoris dignissimi.

de andere soorten van Euphorbium, en wat de Autheuren van den Hortus Malabarius daar ontrent verders gevoelen, ziet het twede deel desselfs Boek *hier op na. Alsmede* Ray. Hist. Plantarum tom. 2. fol. 1888.

De Heer Laurentius Pijl, doenmaals Gouverneur van Columbo, heeft ons dese Plante overgestuurt.

OBSERVATIONES.

Folia decidua, vestigia relinquunt albicantia, & nonnihil quoque protuberantia, spinis munita.

Floribus, qui primò erant singulares, emarcidis, tempore hyemali plures sub iis emergunt novi cauliculi, flores novos umbellatim ferè dispositos sustinentes, sicuti figura annexa asterisco notata, visui exhibet.

Florum umbilicus planus, & amplus, stamina possidet terna, quaterna, quina, & plura, brevissima, spadicea, apiculata.

Apices in unoquoque flore bicompositi, rotundi, minutissimi.

AANTEKENINGEN.

Wanneer de bladeren komen af te vallen, soo laten sy eenige witte voetstappen of tekenen na, dewelke wat uytpuylen, en met doorens beset zijn.

De Bloemen, die in haar eerste voortkomen eensaam waren, vergaan zijnde, soo ist datter 's Winters onder haar veele nieuwe steeltjens voortkomen, dewelke ook nieuw opkomende bloemen onderssteunen, dewelke als dan byna wayerswijs (umbellatim) *geplaatst staan, gelijk de nevensgaande Fig. met een sterretje aanwijst.*

Des Bloems navel vlak, en breet zijnde, besit 3. 4. 5. *en meer bloem-draden, dewelke seer kort, bruyn-couleurig en gehooft zijn.*

Deser bloemdraaden hooftjens sy gepaart, rond, en seer kleen.

TITHYMALVS INDICVS ARBORESCENS SPINOSVS NERII FOLIO. *Fig. 13.*

C A P. XIV.

TITHYMALUS INDICUS FRUTESCENS.
Raii Hist. Plant.
TIRU-CALLI
Horti Mal.

RAdice constat ligneâ, albâ, stipitem emittente singularem, crassum, tripedalem & proceriorem, è quo rami varii, rigidi, glabri, splendidi, virescentes, inordinati, articulati, producuntur, qui alios quoque ramulos diffundunt. Foliola pauca, nullo ordine posita, hisce adnascuntur ramulis, suntque oblonga, angusta, crassiola: plures quoque ramuli aphylli.

Flores nunquam à me conspecti, multo minus vascula seminalia; sed juxta descriptionem Authorum Horti Malabarici cum cæteris Tithymalorum speciebus parum conveniunt, vasculis seminalibus exceptis, quæ, ut in congeneribus, seminibus quoque ditantur tribus exilibus, rotundis.

Tota hæc planta succo gaudet lacteo, acri, indigetque multo calore, modico solo, paucoque humore.

Viribus penè iisdem, queis cæteræ Tithymalorum species & hæc gaudet.

De facili propagatur non solùm semi-

INDIAANSCH HEESTERAGTIG WOLFS-MELK.

DIt Gewas heeft een witte Wortel, dewelke houtagtig zijnde, een enkelde en dikke stamme voortbrengt, drie en meer voeten hoog groeiende; uyt dese spruyten verscheyde stijve, gladde, groene, en blinkende takken, dewelke sonder ordre voortkomende, en haar in meer andere en kleendere takxkens verdeelende, met weinige, dikke, langwerpige, smalle, en onordentelijk staande bladerkens beset zijn: Ook werden sommige takxkens bladerloos bevonden.

De Bloemen, veel min de Zaadhuyskens, sijn van ons oyt gesien; maar volgens de beschrijvinge der Autheuren van den Hortus Malabaricus, hebben sy weinig overeenkomste met de andere soorten van Wolfs-Melk, uytgenomen de Zaadhuyskens, dewelke, nevens andere Wolfs-Melk, ook drie kleene, ronde Zaadjens besitten.

De geheele Plante is vol van wit melkagtig, en scherpbytend sap, en begeert tot dessels aanwas veel warmte, niet veel aarde, en weynig waters.

De kragten komen overeen met die van de andre zoorten van Wolfs-Melk.

'T word niet alleen door Zaad, maar

ne, verùm etiam ramulis abſciſſis, & ſolo impactis.

Acceptam referimus hanc plantam Nobiliſ. D. Laurentio Pijl, Gubernatori civitatis Columbo in Ceylona.

ook door afgeſneden takxkens in de aarde geſtoken zijnde, ligtelijk voortgeteelt.

Deſe is ons toegeſonden van den Ed. Heer Laurentius Pijl, Gouverneur van de ſtad Columbo, leggende op het Eyland Ceylon.

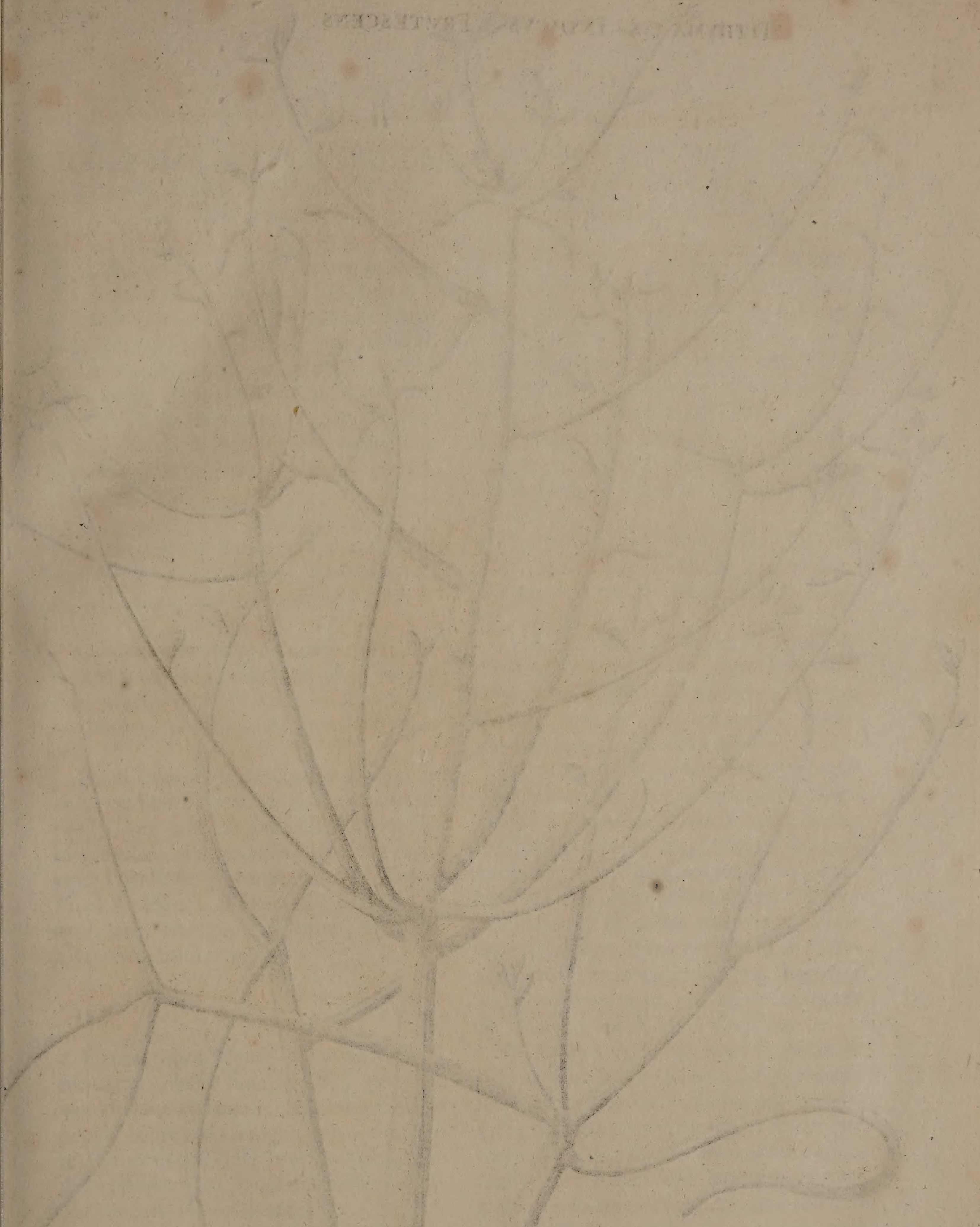

TITHYMALVS INDICVS FRVTESCENS. *Fig. 14.*

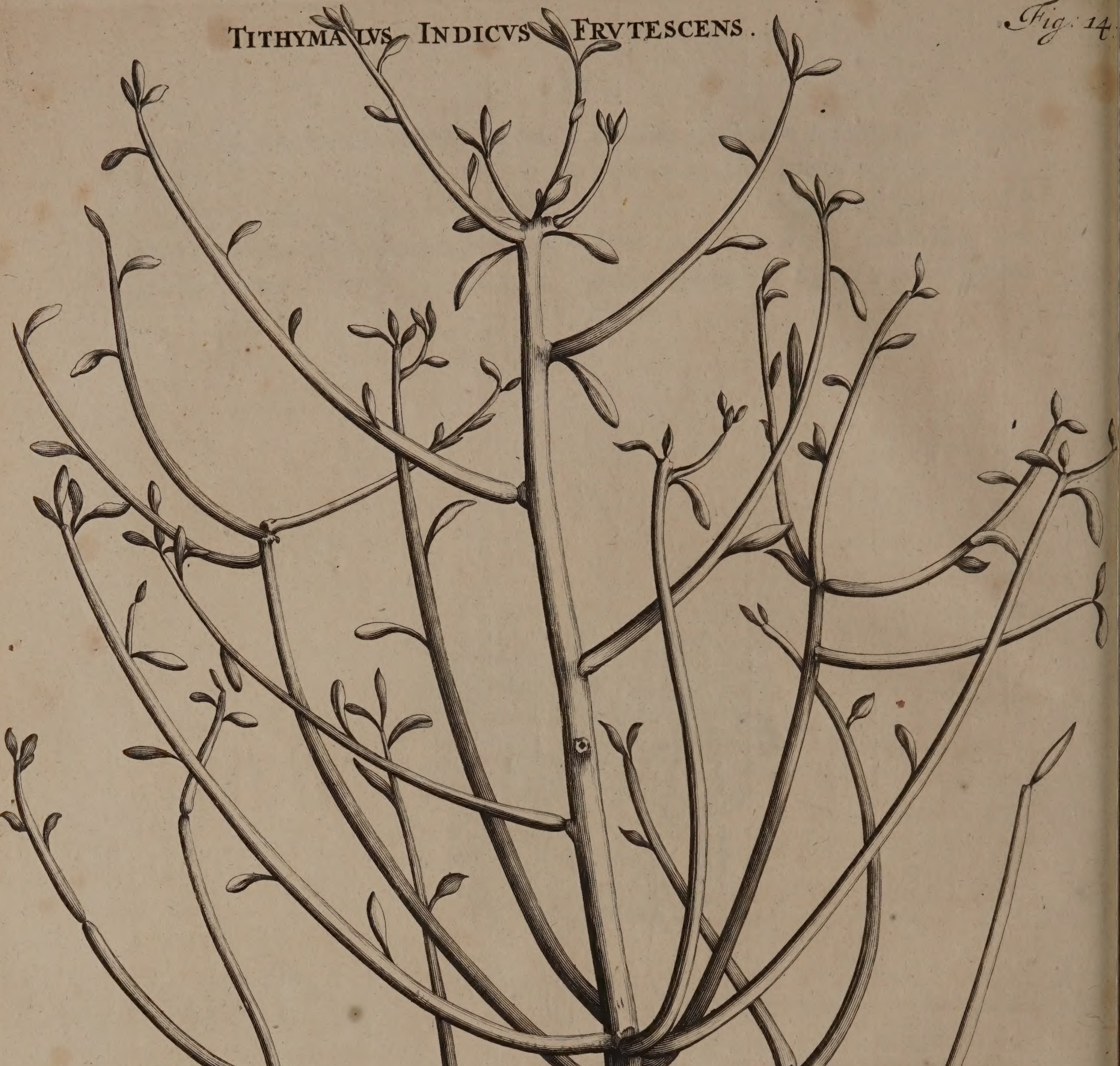

CAP. XV.

TITHYMALUS ARBOREUS AMERICANUS COTINI FOLIO. *Cat. Hort. Med. Amst.*

HÆc planta, ut & eorum semina, nobis transmissa A°. MDC Lxxxvi. ex Insula Curacao, inepto nomine *Massiliæ Sylvestris*; neutiquam enim Massinilia Tithymali species est, (quamvis incolæ istius Insulæ omnibus plantis lactescentibus, sine ullo discrimine, tribuant nomen *Massinille*) Massinilia verò arborea est planta, & quidem pomifera, sicuti posthac demonstrabitur.

Est huic radix lignea, alba, multifida, succo lacteo acri prægnans, quo non solùm radix, verùm etiam tota turget planta.

Caudex geniculatus, coloris fusci, tripedalis & altior, pollicem crassus; Notandum tamen hanc plantam in solo natali nascentem, crassiorem & staturâ altiorem esse.

Rami laterales originem ducunt è geniculis caudicis supremi, foliis cinctis bicompositis, ex adverso pediculis longioribus insidentibus, subrotundis, tenuibus, hilariore viriditate præditis, formâ Cotini Plinii similibus, insigni costâ præditis, è quâ plures emergunt minores, arcuatæ, mucronem haud attingentes.

Flores, quos Mense Julio videre mihi contigit, plures simul juncti, pediculo innitebantur communi, longiori, è quinis petalis constructi, exigui, luteo-virescentes, propriis pedicellis brevibus fulti, medium obsidentibus staminibus tribus, bifidis, ut & stylo prominente.

Flore præterito, succedit vasculum seminale triquetrum, pediculo longiusculo nutante hærens, è perianthio oriundum, tribusque seminibus instructum.

AMERICAANS BOOMAGTIG WOLFS-MELK, met BLADEREN van COTINUS, *of VERUW-LOOF.*

DEse Plante, als mede hare Zaden, zijn ons in't Jaar 1686. *toegesonden uyt het Eyland Curacao, onder een verkeerde benaminge van* Wilde Massinille, *want de Massinille en is geen soorte van Wolfsmelk, (hoewel d'Inwoonders van dat Land, aan alle de Melkgevende Planten, sonder eenige onderscheyd, de name van* Massinille *toeeygenen;) edog Massinille is een Appeldragende boom, gelijk na desen getoont sal werden.*

Dese hare wortel is wit, houtagtig, en in verscheide deelen verdeelt, welkers sap, als mede dat van de geheele Plante, veel, wit, en scherp is.

De stamme in leden verdeeld zijnde, is drie en meer voeten hoog, een duym dik, bruyn van schorsse: en staat te consideren dat dit Gewas op hare natuurlijke groeiplaats, hooger en swaarder word.

De zijde-takken hebben haren oorspronk uit de leden, die aan het opperste van de stamme staan, als mede de bladeren twe aan twe over malkanderen op lange bladerstelen russtende, en sijn dese bladeren rondagtig, dun, bly-groen van verwe, van gedaante die van de Veruw-loof (Cotinus *van* Plinius) *gelijkende, en begaast met een groote en uitstekende ribbe, waer uit veele kleene boogwijse aderkens voortkomen, dewelke tot het eynde der bladeren niet komen te strekken.*

De bloemen vertoonen haar by ons in de Maand van July, en staan op lange gemeene steeltjens veel by een, vyfbladerig, kleen, geel-groen van verwe, ider apart op een kort voetjen aen de gemeene bloem-steel vaststtende, in't midden beset met drie in twee gespouwe bloem-draden, als mede met een uytstekende bloem-stijl.

Na de bloem volgt een driehoekig Zaadhuysken, nederwaerts hangende aen een langagtig steeltje, 't welk uit het bloemkokertjen sijn oorspronk neemt, in sig bevattende drie zaden.

Plantæ folia hyeme inſtante ſæpius decidunt, novis ineunte æſtate ſuccreſcentibus.

Tenera admodum planta iſthæc, frigus haud ferens, quamobrem in repoſitorio vitreis feneſtris inſtructo, conſervanda.

Succo turget nocivo & acri, quo iſtius loci incolæ ſagittarum cuſpides allinunt, quibus ſi quis lædatur, in vitæ diſcrimen deducitur, ob atroces dolores & inflammationes excitatas, quæ inſanabiles audiunt, necemque ut plurimùm inducere ſolent; Mancipiis, arbores in ſaltibus conſciſſum exeuntibus, terrorem infert hæc planta ab iis viſa, propterea quod ex minima ejus læſione humor acris & cauſticus in eorum corpora nuda proſiliens, dolorificas excoriationes excitat, cutimque exulcerat; ita ut incautè tractanda non ſit.

Gaudet hæc ſolo modicè irriguo & laudabili.

Tegens de winter ſoo vallen de bladeren dikwils af, die dan tegens de ſomer haar wederom vernieuwen.

Dit is een teder gewas, 't geen de koude niet verdragen kan, weshalven men het in glaſekaſſe bewaren moet.

't Selve is vervult van een ſcherp en ſchadelijk ſap, waer mede d' Inwoonders van dat Eyland de punten harer pijlen komen te beſtrijken, waer mede ſoo iemand komt gequetſt te werden, in gevaar ſijns levens raakt, en dat wegens de ſware pijnen, en ontſtekinge, dewelke ongeneeſlijk gehouden worden, en meeſt de dood veroorſaken: Wanneer de Slaven in de Boſſchen de Boomen gaan hakken, ſoo ſchrikken ſy, wanneer dit gewas van haer geſien word, om dat na een geringe quetſinge deſes Booms, een ſcherp en brandend vogt op hare naekte lighamen ſpringende, pijnlijke ontvellingen veroorſaakt, en de huyt doet verſweren, ſoo datmen dit gewas niet ſorgeloos en moet handelen.

't Vereyſt tot desſelfs wasdom matelijke vogtigheyt, en goede aarde.

OBSERVATIONES.

Nullus mortalium hunc fruticem, flore & ſemine viduum, Tithymali ſpeciebus accenſendum eſſe, hariolaretur; folia enim, præter normam aliorum Tithymalorum, maxima, Cotini ſupparia, pediculis longioribus fulta, nervis albicantibus prædita, & ut plurimùm tricompoſita ſunt: Floribus autem ſeminibusque perſpectis, luce meridiana clarius conſtat, Tithymali denominationem huic competere. Clariſſimo Viro P. Hermanno in Prodromo Parad. Bat. *Tithymalus Curaſſavicus folio Cotini*, *Maſſinilia Sylveſtris*, dicitur. Apud Nobiliſſimum Jacobum Breynium audit *Tithymalus Surinamenſis arboreſcens, Cotini ſive Cocciigriæ foliis & facie.*

Floſculi luteo-albicantes, utplurimùm quidem pentapetali exiſtunt, non raró tamen eos (Plantâ commodum ſolum & calorem nactâ) ita luxuriantes offendimus, ut ſenis petalis, iiſque planis & orbiculatis conſtiterint: Qui ortu ſunt poſteriores flores, quandoque tetrapetali ſunt & minores: Horum floſculorum petalis imponuntur alia minora, & ſaturatius colorata petiola, ut liquet ex annexa figura aſteriſco notata.

Qui primus emergit flosculus, cæteris circumpoſitis grandior, pediculo longiori quoque innititur.

Hanc plantam vigentem & floribus umbellatim ferè diſpoſitis onuſtam, Menſibus Majo, Junio, Julio, & Auguſto, conſpeximus.

Antequam marceſcunt floſculi, fructus tricoccos promunt, qui nutantes dependent à pediculis vireſcentibus, è medio floſculorum oriundis.

Stamina nivea, brevia, apiculas flaveſcentes geſtantia, decem non raró in unoquoque flore numeravimus.

AANTEKENINGEN.

Niemand ter wereld en zoude deſe Heeſter voor Wolfs-melk aanzien, ſoo lang deſelve Bloem- en Zaadloos is, want de bladeren ſijn ongemeen veel grooter als eenige van de andere Wolfsmelken, gelykende eenigzints die van de Veruw-loof, en verſien zijnde van witte zenuen, ſittenſe drie aan drie op lange voetjens: Edog de bloemen en zaden geſien zynde, ſoo blykt het middag klaar, dat de benaminge van Wolfs-melk aan deſe Plante eygen is. By den Ed. en ſeer vermaarden Heer P. Hermans werd deſelve geheten in ſijn Prod. Parad. Bat. Curaſauſche Wolfs-melk met Veruw-loofs bladeren, *anders* Wilde Maſſinille *genoemt zynde. Den Ed. Heer J. Breynius heetſe* Surinaamſche Boomagtige Wolfs-melk, van gedaante en couleur met Veruw-loof overeenkomende.

Deſe hare geel-witte Bloemskens ſijn gemeenlyk wel vyfbladerig, maar ons ſijn deſelve ook wel ſoo luxurieus ontmoet, datſe (van goede aarde, en behoorlyke warmte verſien zynde) uit ſes bloem-bladeren haar beſtaan hadden, ſijnde deſelve plat, en rond; De laaſt voortkomende bloemen ſijn ſomtyds kleender, en vierbladerig; op deſe bloem-bladeren leggen nog andere kleendere bloem-bladerkens, gelyk ſulkx uit de figure, met een ſterreken getekend zynde, is blykende, en zyn deſe laatſte hooger van couleur.

De eerſt voortkomende Bloem, is grooter als een van de andere omſtaande, deſelve ſteunt ook op een langer voetjen.

In de Maanden van May, Juny, July en Auguſtus ſijn ons deſe hare Bloemen, byna wayers-wys gerengeert zynde, voorgekomen.

Eer dat de Bloemkens komen te verdrogen, ſoo brengen ſy driezadige vrugten voort, dewelke nederwaarts hangen, aan groene ſteeltjens, dewelke uyt het midden der Bloemkens voortkomen.

In yder bloemken hebben wy dikwils tien witte, korte bloem-draden geſien, die verſien waren van geele hooftjens.

CAP.

TITHYMALUS ARBOREUS AMERICANUS COTINI FOLIO. *Fig. 15.*

CAP. XVI.

TITHYMALUS CURASSAVICUS MYRTI-FOLIUS, FLORE PAPILIONACEO, COCCINEO, PARVO. *Parad. Bat. Prod.*

Radice est albâ, lignosâ, crassiusculâ, caudicem producente digitum transversum crassum, teretem, geniculatum, bipedalem, & proceriorem cortice obscurius viridi cinctum, parte supiore ramosum.

Folia incondita ad Myrti foliorum formam accedentia, crassa, glabra, atro-viridia, in nostrate solo cœloque circa finem autumni decidua.

Summis ramis flores insident coloris sanguinei, singulares, floribus Papilionaceis subpares, pediculis longioribus fulti, & variis staminibus, stilum circumstantibus ornati.

Singulis floribus quatuor succedunt sesemina, capsulis seminalibus quadrangularibus inclusa, è quorum summo spiculum tenue prominet.

Aëris rigidioris injurias ægrè fert, ideoque multo calore, pauco humore, soloque macro indiget.

Propagari & multiplicari patitur per surculos terræ commissos. Hæc planta omnibus partibus lacteo, acri, & vellicante succo impregnata, brevi vesiculas in cute excitare valet, ita ut, usum intrinsecum humano generi nocivum esse, crediderim.

Hanc plantam possidemus munere Nobiliss. & Strenuiss. Viri, D. Simonis à Beaumont Nobiliss. & Præpotentiss. D. Ord.

CURASSOUSCHE WOLFS-MELK, MET MYRTUS BLADEREN, en een KLEINE PAPILIOENS-WYSE SCHARLAKE-RODE BLOEM.

Dit gewas heeft een dikagtige, witte, en houtagtige wortel, waar uyt een rond, geleed, en een vinger dik stammeken voortgebragt word, het welke van een donker-groene bast omvangen, en van boven in takken verdeeld zijnde, twe voeten hoog, ook wel hoger, komt te groeien.

De bladeren staan irregulier, en zijn van gedaante of forme na die van de Myrtus wat hellende, glad, dik, donker-groen, en vallen hier te lande tegens het uytgaan van den Herfst af.

De Bloemen staan eensaam aan het uyterste der takxkens; deselve sijn bloet-rood van couleur, hellende, wegens hare gedaante, na die van de Papilioen-bloemen (Papilionacei,) *rustende op langagtige steeltjens of voetjens, en sijn versien van verscheide bloem-draden* (stamina) *die haar rontom de bloemstijl laten vinden.*

Na dat de Bloemen komen te vergaan, soo volgender vierhoekige Zaedhuyskens, uit welkers midden een angeltje voortgebragt werd, en werden in dese huyskens vier zaden onthouden.

Nadien dit gewas geen koude verdragen kan, soo moetmen het in een warme plaetse bewaren, 't selve in magere aarde settende, en weynig waters gevende.

Het kan wel aangequeekt en voortgeset worden door afgesnede, en in de aarde gestoke takjens: Ook kan het wel bleynen in 't vel verwekken, wanneer het melk-witte en scherpe sap, waar van dit gewas alsints versien is, op het vel gelegt word: soo dat ik het innerlijk gebruyk voor de menschen schadelijk houde.

Wy hebben het gekregen van den Ed. Heer Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland

Holl. & Westvr. à Secretis, cui ob publica, in rem Botanicam merita, immensum debet orbis noster.

OBSERVATIONES.

Inter plantas rariores jure merito reponenda quoque hæc Tithymali fruticosi species, quæ, non solùm ob florum intentissimè rubentium colore hilariore, spectanti arridet, verùm etiam oculos formâ admirandâ moratur.

Hæc nobis succrevit ad tricubitalem proceritatem, in ramos pedales & breviores, ad exortum tenuiores, paucisque foliis amictos, brachiata.

Foliorum mira est varietas non solùm magnitudine, verùm etiam formâ, idque secundum solum, cui committitur planta, ea, quæ summis insident ramis, formâ haud sunt disparia foliis Myrtinis, ima verò & ortu prima, sunt magna, subrotunda, minusque mucronata, & admodum crassa, ad longiuscula intervalla posita, ut & maculis purpurascentibus non paucis notata, ab angusta basi brevissimis pedicellis ramis cohærentia, & in latum sese diffundentia; suntque vel ipsa Portulacæ nostratis foliis crassiora, solidiora, rigidiora, & margine subinde undulata.

Hisce defluxis, vestigia albicantia in caudice relinquuntur, quæ prima fronte visa, genicula quidem mentiuntur, sed minus aptè dicitur caudex hujus plantæ geniculatus.

Flores, summis ramis insident singulares, suntque tetrapetali difformes, extrinsecè saturo colore sanguineo, intrinsecè verò dilutiore præditi: Petalum supremum galeam repræsentat, estque nonnihil excavatum, hic duo emergunt staminula, adeò brevia, ut nudis oculis vix conspici possint; hisce insident apices luteoli, sphærici, lucidi: Galeâ dictâ ablatâ, in conspectum producuntur alia duo ejusdem generis staminula apiculata, è parte interiore petalorum lateralium magnitudine cætera longè superantium, & introrsum reflexorum, oriunda. Quartum & ultimum petalum sub galea situm extremo bifidum, imò trifidum & quodammodò quadrangulare.

Præter staminula supracitata in intimo flore decem alia occurrunt stamina, quorum quina longiora, totidemque breviora existunt pilosa, ad exortum dilutè viridia, versus apices rubicunda, quæ cætera antecellunt proceritate, apicibus gaudentia bicompositis, pullis, puncto luteo notatis: breviora verò, apicibus sunt viduata. Hisce decem annumeranda quoque sex alia stamina, prædictis breviora, quorum tria sunt apiculata, totidemque apicibus destituta: & quod notandum inter omnes apices memoratos, hi ultimi præcedentes omnes magnitudine præcellunt.

Stylus, staminibus triplo aut quadruplo crassior, pilosus, staminibus concolor, circa extremum ventricosior factus, in vasculi seminalis rudimentum & sic porrò in vasculum seminale triquetrum extumescit, processu prominulo extremo bifido, coloris sanguinei, è sui medio emergente. Singula vascula tria continent semina.

Florum petalis à se invicem deductis, guttula liquoris limpidi, instar Sacchari dulcis, occurrit.

en Westvriesland, aen wie de gantsche wereld verpligt is, wegens d'occasie, die hy heeft gegeven, om tot kennisse der Uitheemsche Gewassen te komen.

AANTEKENINGEN.

Dese Heesteragtige soorte van Wolfs-melk moet ook met regt onder de rare soorten van Gewassen gerekend worden, wiens aangenaame schoon rode couleur niet alleen welgevallig is, maar ook soo staan onse oogen als opgetogen over hare wonderlyke gestaltenisse.

Het is by ons drie ellebogen hoog opgeschoten, en verdeeld sig in takken van een voet lang, ook wel korter, dewelke aan 't begin of grond, dunder zijn, als wel in haren voortgang, en werden met weynige bladeren bekleet.

Na de gesteldheyt van de aarde, daar dese Plante in groeit, soo sijn desselfs bladeren sonderling van den anderen onderscheiden, en dat niet alleen ten opsigt van hare groote, maar ook wegens hare gedaante; die gene, dewelke aan 't bovenste der takken sitten, gelyken wat na die van de Myrtus, maar de onderste, en eerst voortkomende, sijn groot, rondagtig, seer dik, min spits toelopend, een weynig van elkander staande, smal aan haar grond, en verders breet toelopend, met veele purpur-verwige vlakken getekend, de Porceleyn-bladeren in dikte geensints wykende, ook steviger, en vaster als deselve, aan hare zyde somtyds wat op en nedergaande, en door bysonder korte steeltjens aan de takken gehegt.

Dese bladeren afgevallen zynde laten eenige witte voetstappen en tekenen na, dewelke met het eerste opslag der oogen gesien zynde, wel eenige leden representeren, maar nader besien zynde, bevintmen sulkx valsch te wesen; soo datmen dit stammeken, geen leden toeschryven kan.

De Bloemen sitten aan de uyteynden der takxkens, en dat eensaam, sijnde irreguliere vier-bloem-bladige (tetrapetali difformes) *Bloemen, welkers couleur uytwendig hoog-bloet-root, en van binnen ligt-bloet-root is: Het bovenste bloemblad, verbeeld een helmtjen, en is wat uytgeholt, ontrend welke holte twe bloem-draden haar opdoen, die soo kort zyn, datmense sonder vergroot-glasen naulyx sien kan, dese sijn van ronde, geele, en blinkende hooftjens versien: Dit helmtje weg genomen zynde, komen ons nog twe andere gehoofde bloem-draden uit het binnenste van de twe op zyde staande bloem-bladeren voor, en komen dese Bloem-draden in 't geheel overeen met de voorgaande. Dese twe op zy staande Bloem-bladeren overtreffen alle de andere in grootte, en sijn binnewaarts omgebogen. Het vierde en laatste Bloem-blad onder 't geseyde helmtje geplaast zynde, is eenigzints vierkantig, en aan het uyterste in tween of drien gesneden.*

Nevens de bovengemelde Bloem-draden werdender in 't binnenste des Bloems nog tien andere gevonden, waar van datter vyf lange, en vyf korte zyn, dese sijn hayrig, aan haar grond ligt-groen, en roodagtig aan haar eynden, die nu de langste onder dese zyn, deselve hebben twe swarte hooftjens, met een geel stipjen: de andere vyf korte en zyn van geen hooftjens versien. By alle dese geseyde Bloem-draden werdender nog ses andere gevonden, korter zynde als de voorgaande, hier van sijnder alweer drie hoofdeloos, en de andere drie van hooftjens versien: en staat te considereren dat dese laatste topjens groter sijn als eenige van de andere.

De Bloemstyl 3.4. maal dikker zynde als de Bloem-draden, is hayrig, en eencouleurig met de Bloem-draden, dese ontrend het bovenste dikker geworden zynde, set sig tot een beginsel, en soo verders tot een volkome driehoekig Zaadhuysken, uyt wiens midden een ver uytstekend root puntje voortkomt, 't welk aan 't eynde in tween is gescheyden; yder Zaadhuysken heeft drie zaden in sig.

De Bloem-bladeren wat van den anderen geduwt zynde, vertoond sig een heldere en suyker zoete druppel waters.

CAP.

TITHYMALVS CVRASSAVICVS MYRTI FOLIVS.

C A P. XVII.

PLANTA LACTARIA AFRICANA.

RAdicem ejus conſpicimus obliquam, calamum ſcriptorium craſſam, fibris paucis donatam.

Caudicem erigit ſeſcunciam altum, craſſitie pugnum non rarò ſuperantem, rotundum, ligneum, cortice griſeo veſtitum, tuberculis ſuis Pini fructum imitantem; hujus pars ſuperior ſtolonibus ſtipatur ſpithameis, dodrantalibus & brevioribus; qui ad caudicem unciam craſſi, tuberculis quadrangularibus, ſuperiore autem parte ſquamis oblongis, amicti, Pini fructus quoque æmuli.

Foliola incondita per ſtolonum partem ſuperiorem naſcuntur anguſta, ſemunciam longa.

Lac fundit quaecunque parte læſa.

Creſcit locis aridis ad Promontorium Bonæ Spei; ſub climate noſtro flores, multò minus ſemen protulit.

Præſervanda hyeme à brumæ injuriis, in convenienti hybernaculo, ubi tota hyeme vernat, locata.

OBSERVATIONES.

Quamvis à nemine hactenus deſcripta ſit iſthæc Planta; audit tamen Breynio Nobiliſſimo Prodrom. 2.

AFRICAANSCHE MELK-GEVENDE PLANTE.

DE wortel loopt ſchuyns door het aardrijk, in dikte met een ſchrijfpenne overeenkomende, en met weynige zazelingen verſien.

Desſelfs ſtammeken regt ſig anderhalve duym hoog van de grond op, die een vuyſt in dikte ſomtijds komt te overtreffen; deſelve is rond, houtagtig, omvangen met een grauwe ſchorſſe, en wegens ſijne knobbelen een Pijn-appel gelijkende; uyt het bovenſte van dit ſtammeken komen ſeer veel en digt byeen ſtaande ſcheuteu voort, dewelke een ſpanne, ook wel drievierde van een voet lang zijn, ſomtijds mede wel korter; aan haar grond ſijnſe een duym dik, en aldaer met vierkante heuveltjens beſet, maer boven aen doen haar langagtige ſchubbens op, verbeeldende mede de vrugt eenes Pijnappels.

De bladeren groeien ſonder ordre langs het bovenſte van de geſeyde ſcheuten, deſelve ſijn ſmal, en een halve duym lang.

Men bemerkt, datter uyt dit Gewas, waer het ook gequeſt word, een melkagtig ſap komt te vloeien.

Het waſt op de Caap de Goede Hoop, en dat in ſandige en drooge plaatzen; onder dit ons climaat en heeft het nog geen bloemen, veel min eenig zaad, voortgebragt.

Men moet het voor koude en guure winden des winters wel bewaren, en dat in een bequaem winterhuys, alwaar het de geheele winter groen blijft.

AANTEKENINGEN.

Hoewel deſe Plante tot nog toe van niemand beſchreven is, ſoo werdſe nogtans van de Heer J. Breyne gedagt in ſijn Ti-

Tithymali fortè genus Planta lactaria Africana, Pini fructuum facie, cui & nos ſuffragamur.

Folia quidem admodum anguſta & nonnihil mucronata, ſed ſatis craſſa, ſucco niveo non admodum urente turgentia, nulliſque pedicellis fulta.

2. *Prodromus*; *met de name van* Melk-gevende Africaanſche Plante, van gedaante een Pijn-appel gelijkende, en mogelijk onder 't geſlachte van Wolfs-melk behorende.

Deſſelfs ſteelloose bladeren ſijn wel ſeer ſmal, maar ook redelijk dik, vervuld met een ſneeuw-wit ſap, 't welk niet ſeer ſcherp is.

Fig. 17.

PLANTA LACTARIA AFRICANA.

C A P. XVIII.

ALCEA BENGALENSIS SPINOSISSIMA ACETOSÆ SAPORE, FLORE LUTEO-PALLIDO, UMBONE PURPURASCENTE.

ANno M DC LXXXVIII. Nobilissimus Dominus Henricus van Rheede, *tot* Drakesteyn, Toparcha in Meydrecht, &c. hujus Plantæ semina, nomine *Nelta*, insignita, ad nos transferri curavit; è quibus hanc educavimus plantam, cui radix nivea, lignea, numerosis fibris capillata.

Caulis neutiquam teres, ast verò angulosus, cortice herbido amictus, sentibus undique horrens, hominis proceritatem assequitur.

Rami inordinatè positi, spinis quoque armati, foliis ornantur digitatis, in quinas lacinias profundissimas divisis, quæ laciniæ digitum longæ, mucronatæ, nonnihil pilosæ, serratæ, gustu Acetosæ nostratis æmulæ.

Flores ex alis foliorum emergunt peculiari pediculo longiori fulti, pentapetali, amæno colore luteo-pallido, formâ Alceæ Vesicariæ Capitis Bonæ Spei similes, quorum calix in decem segmenta divisus.

Petala magna, ad utrumque extremum lata, oris inæqualia, unguibus purpurascentibus, umbonem repræsentantibus, prædita; quorum medium conus occupat floridus, concolor, multis staminibus, veluti ramulis, præditus.

Floribus emarcidis, succedunt vascula seminalia in quinque partes dehiscentia, in quibus semina hospitantur reniformia, oblonga, exterius gibbosa, interius ad medium concava, colore subfuscô.

DOORNAGTIGSTE SIGNAARTS-KRUID VAN BENGALA, met een ZURINGAGTIGE SMAAK, BLEEK-GEELE BLOEM, en een PURPUR-VERWIGE SCHILD.

ANno 1688. *is ons door den Ed. Heer Henrik van Rheede tot Drakesteyn, Heere tot Meydregt &c. het zaed van dese Plante toegesonden, onder de name van* Nelta, *en hebben wy deselve opqueekende, bevonden wit van wortel te zijn, ook hard en houtagtig, met veele veselen versien.*

De steel een mans hoogte bereykende, is geensints rond, maer hoekig, met een groene bast, en overal met scherpe doornen beset.

De takken onordentelijk voortkomende, en met doornen beset, hebben gevingerde (digitata) *bladeren, in vijf diepe verdeelingen verdeeld, dewelke een vinger lang, voor spits toelopende, eenigzints hayrig, en geschaert zijn, hebbende de smaek van onse Suering.*

De Bloemen komen voort uit de oxelen der bladeren, staende op byzondere lange steeltjens; deselve zijn vijfbladerig, van couleur ligt-geel en aengenaem, die van de Alcea Vesicaria Capitis Bonæ Spei van maeksel niet ongelijk, welkers bloem-kelk in tien deelen verdeeld is.

De bloem-bladeren (petala) *sijn groot, en breet, soo wel aen haer begin, als uiteynden, aen den omtrek gekartelt en ongelijk, welkers nagels met een purpure-schildwijse vlak begaeft zijn: uyt het midden der bloemen doet sig op een kegelwijse bloeiende stijl, met veele takjens-wijse bloemdraden, die met de stijl in couleur overeenkomen.*

Na de bloemen komen de Zaedhuyskens te voorschijn, die haer in vijven openen, waer in haer de zaden onthouden, dewelke langwerpig, van buyten bultig, binnewaerts ingebogen en niersgewijse van maeksel zijn, en bruynagtig van couleur.

Majorem affinitatem habet cum Acetoſa Indica Bontii, quam cum Narinam Poulli Hort. Mal. p. 6. cujus folia in tria ſegmenta ſunt drempta.

Tenera admodum eſt hæc planta annua, quæ multo calore indigens, ſingulis annis è ſemine renovanda.

Oleracea eſt herba, cujus folia refrigerandi vi prædita, oleribus, Acetoſæ loco, commiſcentur.

Ex corticibus caulium exſiccatorum, atque excoriatorum, funes conficiuntur, Cannabe tamen infirmiores.

Dit gewas heeft meer overeenkomſte met de Ooſt-Indiſche Suering van Bontius, als met de Narinam Poulli Horti Mal. p. 6. wiens bladeren in drie deelen ſijn geſneden.

Deſe jarige Plante is ſeer teder, hebbende veel warmte van noden, en word jaerlijkx vernieuwt door zaed.

Het werd onder de Moeskruyden geſteld, wiens bladeren verkoelend, en in plaets van Suering in de Moeſen gedaen worden.

Uyt de baſt van de gedroogde en afgeſchelde ſtenge werd touw gemaekt, onſterker zijnde, als dat van Hennip.

ALCEA BENGALENSIS SPINOSISSIMA.

Fig. 1

CAP. XIX.

ALCEA AMERICANA ANNUA, FLORE ALBO, MAXIMO, FRUCTU MAXIMO PYRAMIDALI, SULCATO.

ANno M DC Lxxxvi. enata nobis, ex femine è Surinama allato, hæc planta, nomine *Okkoro*, è cujus radice alba, fibrofa, ftipes protruditur bipedalis, diametro unciali, librô faturatè viridi prædirus.

Folia longis petiolis fuffulta, Vitis aut Ricini haud diffimilia, ternis, quinis, fenis, feptenifve mucronatis, & circa margines crenatis lobis profundè diffecta, fapore fatuo: Hifce deciduis veftigia remanent protuberantia, unde caulis quafi nodofus apparet.

Flores inodori, pentapetali, ad alas foliorum fingulares prodeunt, pediculis craffioribus nixi; horum petala albicantia, unguibus gaudent purpurafcentibus, medium occupante columellâ flavâ apice purpureo donatâ.

Floribus emarcidis fuccedunt vafcula feminalia, profundè fulcata, longa, craffa, erecta, in apicem acuminata, in quinas, denafve carinas, per maturitatem dehifcentia, colore grifeo, in quibus, more congenerum, femina continentur numerofa, fubrotunda; coloris ex grifeo-nigricantis, quorum medulla alba, farinacea ac fatua.

Eodem, quo floruit, anno, putredi-

EENJARIG AMERICAANS SIGNAERTS-KRUID, met een WITTE GROOTE BLOEM, en SEER GROOTE PYRAMIDS-WYSE, en GEVEURDE VRUGT.

IN't Jaar 1686. *hebben wy dit gewas opgekregen, uit Surinaams zaad,'t welk ons met de name van* Okkoro *is overgestuurt. De wortel wit en zazelrijk zijnde, brengt een twee voet hooge stenge voort, dewelke een duym dik is in de diameter, en omvangen van een donker-groene schorsse.*

De bladeren, die op lange steeltjens sitten, sijn die van de Wijngaart, of Wonderboom niet qualijk gelijkende, en in drie, vijf, ses, of seven, aan de kant geschaarde, en smakelose verdeeldheden, gesneden; Dese afvallende, laten soodanige uytpuylende voetstappen en tekenen na, dat de steng schijnt als knobbelig te wesen.

De bloemen sijn reukloos, vyfbladerig, sittende op dikke steeltjens, die uyt de oxelen der bladeren voortkomen, en dat eensaam; dese hare bloem-bladeren sijn wit, uytgenomen hare nagels, dewelke purpurverwig sijn; in't midden der Bloemen vertoont sig mede een geele columme, aan 't eynde versien van een purpur-verwig topjen.

Na't vergaan der Bloemen, doen haar lange, dikke, regt-op-staande, diep geveurde, en puntige Zaadhuysen op; dese openen haar in vyf, ook wel in tien kielwijse verdeelingen, en sijn dese grauw van couleur, waar in, op de wijse van hare mede soorten, veele rond en swartagtige grauwe zaden onthouden werden, welkers inwendig merg wit, meelig, en smakeloos is.

In't selve Jaar als het gebloeit heeft, is

ne correpta eſt; annotina enim eſt planta, quotannis ſemine renovanda.

Inter plantas amœniores, à florum cultoribus, reponendam eſſe, cenſeo, ob florum elegantiam.

Multo indiget calore, humore, ſoloque convenienti.

het bedurven en vergaan, door dien het een eenjarig gewas ſijnde, alle jaar op nieuws geſayt moet werden.

Om de voortreffelijkheyt der Bloemen, oordeele ik, dat het van de Liefhebbers onder de playſantſte Planten behoort geſteld te werden.

Het heeft veel warmte, vogtigheyt en goede aarde van noden tot deſſelfs oeffening.

ALCEA AMERICANA ANNVA FLORE ALBO, MAXIMO FRVCTV MAXIMO SVLCATO Fig.

C A P. XX.

CISTUS LEDON, FLORE MACULA NIGRICANTE NOTATO. *Joh. Bauhin.*

QUantumvis hæc Cisti species satis superque ab aliis Auctoribus sit descripta; tamen ob florum amænitatem iconumque delineationem rudiorem & imperfectam, ab aliis traditam, non inconcinnum fore existimavi, hanc quoque exhibere; nullâ factâ novâ descriptione, contentus eâ, quam concinnavit & publici juris fecit Carol. Clusius, rarior. Plant. Histor. lib. primo, cujus verba hæc sunt. *Primum igitur Ledon fructicat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum superat, ramis frequentibus, lignosis, duris, nigris: Folia, quemadmodum & rami, ex adverso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, supernè ex viridi-nigricantia, infernè candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam odorato, calido, & transparente liquore adeò copioso aspersa sunt, ut procul etiam ex splendore conspici & agnosci possit, odor autem octava miliaris Germanici parte naribus percipi: flore est inter reliqua Cisti genera & pulcherrimo & amplissimo, magnæ Rosæ instar, simplici quinque-foliorum textura, omninò interdum albo, sed cujus singula folia circa unguem ex purpurâ-nigricante maculâ Rhomboide, nunc majore, modò minore & angustiore, utplurimum infecta sunt; floris umbilico multis croceis fibris pleno, ut in aliis Cisti generibus: capitula in longis pediculis, foliisque suis denudatis, omnium maxima, rotunda ferè & plana; non mucronata, & sæpenumero decagona, dura, interius flavescentia, quibus dehiscentibus, semen decidit copiosum, subrufum, omnium minutissimum.*

CISTUS LEDON, WIENS BLOEM met een SWARTE VLAK GETEYKEND IS.

H*Oewel dese soorte van Cistus van andere Autheuren meer als genoegsaam beschreven is, soo heb ik niet te min geraatzaam gevonden, soo van wegen de schoonheyt des Bloems, als onvolmaaktheyt van de aftekeninge, die andere daar van gedaan hebben, dese hier nevens te laten gaan. Ik en sal hier geen nieuwe beschrijvinge maken, maar my vergenoegen met die gene, dewelke Car. Clusius in 't eerste boek van sijne Historie der rare Planten, daar van gemaakt heeft; wiens woorden aldus zijn luydende.* De eerste Ledon groeit mans hoogte, die sy ook wel komt te overtreffen, en dat met veele houtagtige, harde, en swartagtige takken, dewelke soo wel als de bladeren twe aan twe tegen over malkanderen staan: Dese bladeren sijn langwerpig, in breete somtijds met die van een vinger overeenkomende, ook wel breeder, van boven donker-groen, van onderen witagtig; sy sijn ook nevens de jonge takxkens met een seekere vette, welriekende, verwarmende, en doorschynende vogtigheyt soodanig beset, datmen deselve ook door het blinken, en desselfs reuk een half quartier van een duytsche mijl ver gewaar kan worden: de Bloem is onder alle soorten van Cistus de schoonste, en kloekste, een groote enkelde Rose niet ongelijk, bestaande uyt vijf bloem-bladeren, dewelke geheel en al wit zijn, uitgenomen aan hare nageltjens, die gemeenlijk met een purpuragtig swart vlakjen getekent zijn, 't welk een Rhombus van figuure gelijkende, somtyds groot, dan ook wel kleen is, zijnde ondertusschen de navel des Bloems met veele Saffraan-verwige bloem-draden vervult, gelijk in d'andere geslagten van Cistus: De Zaad-huyskens, op lange voetjens rustende, zijn de grootste van alle de andere, en byna rond, en eenigsints vlak en effen, geensints puntig en menigmaal tien hoekig, hard, van binnen geelagtig; dese Zaadhuyskens open gaande storten veel rosagtig en seer kleen zaad uyt.

Inter hasce Cisti species reperitur quoque alia, floribus emaculati candoris.

Hispania ut & Lusitania alunt hanc plantam.

Sub nostro climate duriore onerantur floribus Mensibus Junio, Julio; quibus deciduis succedunt vascula seminalia & semina matura, hisce solo commissis, in Belgio sese propagari patitur hæc arbuscula, ad plures annos superstes, modò tempore hyemali in hybernaculo convenienti conservetur.

Æstate & calore, nec non irrigatione frequentiore indiget.

Hujus resina Pharmacopolis nostratibus notissima, nomine Ladani, seu Labdani.

In Horto nostro vigent & florent quotannis multæ Cisti species, ut patet ex Cat. Hort. Amstel. quarum figuras huic adjungere, consultum minimè duxi.

Onder dese soorten van Cistus wert'er ook een gevonden, dewelke gants en gaar wit, en sonder vlekken is.

Spanje en Italie sijn de natuurlijke groeiplaatsen deses gewas.

Onder dit ons koud climaat bloeyt het in de Maanden van Juny en July, en na de Bloemen doen haar de Zaedhuyskens, en ook rijpe zaden op, dewelke hier te Lande gesayt zijnde, tot Boomkens komen te groeien, die veele jaren kunnen overblijven, indien men deselve des winters in een bequame winterhuys komt te setten.

Des somers vereyst dit gewas veel warmte, ook moetmen dikwils begieten.

Den harst, die uyt dese Boomkens voortkomt, is by onse Apothekers seer wel bekend, en dat met de name van Labdanum of Ladanum.

In onsen Hof bloeyen jaarlijkx veele soorten van Cistus, gelijk zulkx blijkt uyt onse Catalogus Horti Amstel. welkers figuren ik niet nodig geagt hebbe hier by te voegen.

CAP.

CISTVS LEDON FLORE MACVLÂ NIGRICANTE NOTATO. *Fig.*

C A P. XXI.

OXIIS BULBOSA AFRICANA ROTUNDIFOLIA, CAULIBUS & FLORIBUS PURPUREIS AMPLIS.

NObilissimus & strenuissimus D. Simon vander Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernator Dignissimus, inter alias plantas, hasce nobis quoque transmisit bulbosas radices, aliquot fibris capillatas, cortice duro, fusco, obductas, magnitudine nucis avellanæ; quæ, cortice ablato, in duas tresve squamosas radiculas separantur; ex hisce emergunt folia terna, pediculis longis, crassis, purpurascentibus nixa, partim humi fusa; partim erecta, per extremum rotunda; saturatè viridia, infernè dilutiore viriditate prædita, sapore acido.

Flores, è calyculo in quinque lacinias diviso, emicant, satis grandes pro plantæ magnitudine, pentapetali, ex rubeo suavè-purpurei, nonnihil odori, quorum fulcra sunt pediculi debiles & fragiles.

Priusquam flores sese explicuêre convolvuli modo convoluti sunt, quibus pereuntibus succedunt vascula seminalia, in quina loculamenta divisa; semina exilia continentia.

Sub climate nostro floret Mense Aprili & Majo; quod visu pulchrum atque venustum; hyême in fictili & hybernaculo præservanda à brumæ injuriis.

Multiplicanda non solum semine; verùm etiam bulbis junioribus, qui; cortice crasso ablato, separandi & terræ committendi; vetustiores interim, post-

AFRICAANSCHE CLAVERZUERING, met BOLAGTIGE WORTELEN, RONDE BLADEREN, en GROOTE PURPURE BLOEMEN.

DE seer Edelen en Gestrengen Heer S. van der Stel, Gouverneur van de Caap de Goede Hoop, heeft ons onder andere Gewassen, de Bollekens van dese Plante mede overgesonden, omvangen zijnde van een harde bruyne schelle, niet sonder afhangende hair-wortelen; deselve zijn van groote een hasenoot gelijk, en van de buytenste schelle ontbloot zijnde, verdeelen sy haar in twe, of drie schub-wijse bollekens: Hier uyt komen de bladeren te voorschijn, drie by een, steunende op lange, dikke, purpur-verwige voetjens, dewelke ten deele regt op staan, ten deele tegens het aartrijk aan leggen, voor aan zijn dese bladeren rond, donker groen, van onderen licht groen, en suur van smaak.

De bloemen, dewelke, na proportie van de plante vry groot zijn, komen uyt vyfbladerige kelkxkens voort, en sijn ook uit vijf bloem-bladeren bestaande, schoon purpur-verwig, met weynig reuk, en op swakke en brose steeltjens rustende.

Eer dat de bloemen haar komen te openen, zijnse in een gerolt op de wyse van de convolvuli *of Winden: Hier na volgen de zaathuyskens, die in vyven opengaande, kleene zaden in haar onthouden.*

Hier te lande bloeit dit gewas, in de Maanden van April en May, 't welk liefljk en aangenaam is om te zien; en moet des winters in potten en in een winterhuys geset worden wegens de koude.

Desselfs voorttelinge en geschiet niet alleen uyt het zaad, maar ook door de jonge bollekens, dewelke van de buytenste schelle ontbloot zijnde, verdeeld en in de aarde

quam flores edidère ; in nihilum rediguntur.

Usu & virtute refrigerante cum Trifolio Acetoso nostrate convenit.

Quæ à D. Breynio in Cent. prima cap. 46. describitur, hujusce plantæ species, aut potius varietas est habenda, quoniam cauliculi, flores & folia sustinentes, virore nitent, in nostra autem, ex rubeo-purpurei sunt.

gestooken werden; ondertusschen werden de oude bollekens na het bloeijen vernietigt.

Van wegen het gebruyk en verkoelend kracht, komt dit gewas over een met onse in-landsche Claver-zuering.

Die gene dewelke van d'Heer Breyne in sijn eerste Centurie cap. 46 *beschreven word, moet voor een medesoorte, of liever voor een veranderinge van dese gehouden werden, na dien de steeltjens, die de bladeren en bloemen ondersteunen, blinkend-groen, en dese onse in tegendeel uyt den rode purpur-verwig zijn.*

Fig.

OXYS BULBOSA AFRICANA ROTUNDIFOLIA CAULIBUS ET FLORIBUS PURPUREIS AMPLI

C A P. XXII.

OXIIS BULBOSA ÆTHIOPICA MINOR, FOLIO CORDATO, FLORE EX ALBIDO-PURPURASCENTE.

EX hujus radicibus, extrinſecus pullis, teretibus, ſquamoſis & duris, præcedentis non diſſimilibus, cauliculis autem altioribus, tenuibus, ex viridi-purpuraſcentibus, ſuprema parte ramoſis, exeunt folia tricompoſita, Trifolii vulgaris æmula, cordata, ſuperiore parte vireſcentia, inferiore purpuraſcentia, ſapore acido.

Flores, ex perianthio quinque partito, producuntur pentapetali, convoluti, quemadmodum præcedentes, ex albo languidè-purpuraſcentes, ferè inodori, longis pediculis innitentes.

Vaſcula ſeminalia oblonga, pentagona, quæ per maturitatem in quinque partes dehiſcunt, ſeminibus puſillis, diverſis, repleta.

Anno M DC XC. Menſe Majo floruit iſthæc planta in Horto noſtro Medico.

Non ſolùm propagatur & multiplicatur ſemine, radicibuſque, verùm etiam bulbis oblongis, qui innaſcuntur ramulorum divaricationibus, quod in nonnullis Tulipis quoque evenire experimur.

Eandem credo eſſe hanc plantam, quam deſcripſit & delineavit Bodæus à Stapel in Theophr. lib. 4. cap. 4. fol. 336.

Frigoris eſt impatiens, vireſque convenire cum antecedente, ſapor ejus indicat.

KLEEN, BOLAGTIG, MORELANDS CLAVER-ZURING, met HERTSWYSE BLADEREN, en WITAGTIGE PURPURE BLOEMEN.

UIt deſes gewas wortelen, dewelke rond en lang, ſchubagtig, hard, van buyten ſwart, en de voorgaande niet ongelijk zijn, alsmede uit der ſelver ſteeltjens, dewelke dun, purpuragtig groen zijnde, hooger als de voorgaande opwaſſen, en haar van boven in takken verdeelen, komen de bladeren voort, dewelke uit drie te zamen zijn geſteld, hardswijs, die van de gemene Claveren gelijkende; deſe zijn van boven groen, van onderen purpuragtig, en ſuur van ſmaak.

De bloemen komen voort uit een kelkje, 't welk in vijven is geſpleten; deſelve ſijn vijfbladerig in een gerolt, gelijk als de voorgaande, witagtig van couleur, met een weynigsken purpuragtigheid vermengt, byna reukloos, ſteunende op lange voetjens.

De Zaadhuyskens ſijn vyfkantig, langwerpig, dewelke rijp geworden zijnde, haar in vijf deelen komen te openen, waar in verſcheyde kleene zaatjens onthouden worden.

In 't Jaar 1690. heeft dit gewas in de Maand van May gebloeit in den Hortus Medicus.

't Selve en word niet alleen voortgeteelt en vermenigvuldigt door 't Zaad, en desſelfs wortelen, maar ook ſelfs door langwerpige bollekens, die tuſſchen de verdeelde ſteeltjens voortkomen, 't welk men ook in verſcheyde Tulpen gewaar word.

Ik vertrouw dat dit gewas 't ſelve is, 't geene Bodæus à Stapel in Theoph. lib. 4. cap. 4. fol. 336. beſchreven, en afgebeeld heeft.

't En kan tegens geen koude, en dat het in kragten met de voorgaande overeenkomt, geeft de ſmaak te kennen.

OBSERVATIONES.

In hiſce floribus dena numerantur ſtamina, ex albido-vireſcentia, quorum quinque longiora, totidemque breviora exiſtunt, apiculis luteis ditata.

Styli quini, raro quaterni, apicibus coloris herbacei inſtructi, parte ſuperiore tenuiſſimi, inferiore vero, ubi futuræ capſulæ ſeminalis rudimentum conſtituunt, craſſi.

Semen Violarum ſemini haud diſſimile, præter commune involucrum pentagonum, unumquodque peculiari includitur membranæ niveæ, quâ lævi attactu dehiſcente celeriter in ſe contrahitur & criſpatur, ſemenque raptim erumpit.

Viget floretque per totam ferè æſtatem.

Hanc plantam cum innumeris aliis ex India Orientali in Hortum Medicum transferri curavit Nobiliſſimus & Ampliſſimus Dominus J. Huydekoper, Eques, Dominus in Maarſeveen & Neerdijk &c. Conſul & Senator Urbis Amſtelodamenſis, ac Director Societatis Indiæ Orientalis &c. &c.

AANTEKENINGEN.

In deſe Bloemen werden tien bloemdraden geteld, uit den witte-groen, waar van datter vijf lange, en vijf korte ſijn, deſe ſijn verſien van geele topjens.

Ook is yder bloemtje begaaft met vijf, ſelden met vier bloemſtyltjens, (ſtyli) *aan welkers uiteynden groene topjens vaſtſitten, deſelve ſijn van boven dun, van onderen integendeel, daar ſy 't beginſel van 't Zaadhuysken helpen maken, dik.*

Behalven het gemeene vyfhoekig vlies, 't welk alle de zaden te gelijk omvangt: ſoo iſt, dat yder zaadje, violen zaad niet ongelijk zynde, nog apart in een wit vliesken beſloten word, 't welk, hoewel ligt of even aangeraakt, breekt, en in een ogenblik omkrullende, ſpringt het zaad ſchielijk daar uyt.

Het groeit en bloeit byna de geheele Somer door.

Dit gewas, nevens een ontelbaar getal van meer andere, heeft den Ed. Heer J. Huydekoper, Ridder, Heer van Maarſeveen, Neerdyk &c. Burgermeeſter en Raad der Stad Amſterdam, Bewinthebber van de Ooſt-Indiſche Comp. &c. &c. aan den Hortus Medicus beſorgt.

CAP.

OXYS BULBOSA ÆTHIOPICA MINOR FOLIO CORDATO.

Fig. 2

C A P. XXIII.

NERIUM LATI-FOLIUM INDICUM FLORE VARIEGATO, ODORATO, PLENO. TSIOVANNA-ARELI *Hort. Mal.*

NOn solùm frequens est per totum Malabaricum Regnum, verùm etiam in Insula Zeylon, unde ad nos transmisit Nobilissimus D. Laurentius Pijl, Urbis Columbo Gubernator dignissimus, nomine *Fulæ Mesticæ* insignitum.

Hanc arborem in Viridario nostro luxuriantem concisè ac paucis describere fert animus, quandoquidem sat diffusè in Horti Mal. parte nonâ, eam descripsit Illustrissimus & Nobilissimus Henricus van Rhede, Dominus in Drakesteyn &c. &c.

Hominis assumit proceritatem hujus arbusculæ caudex, substantiâ non admodum durâ, cortice griseo obductâ, rami autem juniores, virescente colore nitentes, humore aqueo turgent.

Foliis gaudet non deciduis, spithamam longis, unciam circiter latis, rigidis, crassis, mucronatis, saturatè viridibus, pediculis brevibus fultis, bicompositis, contrariis inter se petiolis nascentibus, inodoris, saporisque amaricantis.

Caules fastigiantur in flores, polypetalos, amœnos, odoratos, calices quinquepartitos occupantes, pediculis longioribus innitentes, Rosæ incarnatæ instar, pulcherrimè rubentes, striisque niveis variegati, staminibus & stylo medium occupantibus.

Luxuriavit & floruit quotanuis Augusto Mense, nullo insequente fructu.

Reperitur quoque alia hujus arbusculi species, quæ Horti nostri non minus alumna

INDIAANSCHE, BREET-BLADERIGE OLEANDER met DUBBELDE, RIEKENDE, en BONTE BLOEMEN.

DIt gewas en is niet alleen veelvoudig te vinden door het geheele Malabarische Rijk, maar ook op 't Eyland Zeylon, van waar ons 't selve overgestuert is door den Ed. Heer Laurentius Pijl, Gouverneur op Columbo, onder de name van Fula Mestica.

Mijn voornemen is dese Boom, in onsen Hof weelderig groeiende, in 't korte te beschryven, nademaal den Wel-Ed. Heer Henric van Rheede, Heere tot Drakestein, &c. &c. deselve wijtlopig beschreven heeft, in 't negende deel van sijnen Hortus Malabaricus.

De stamme mans hoogte wassende, is sagthoutig, en omvangen van een grauwe schorsse; de jonge scheuten daarentegen sijn blinkend, en groen van couleur, vervult met een waterige vogtigheyt.

De bladeren, des winters niet afvallende, sijn een spanne lang, ontrend een duim breet, stijf, dik, voor spits, donker-groen van verwe, deselve staan op korte voetjens, twe aan twe tegens malkanderen over, en sijn reukloos, ook bitteragtig van smaak.

De bloemen komen uyt het uyterste der takken voort, op lange voetjens, en dat uit een bloem-kelk, dewelke in vyven is gespouwen, deselve sijn veelbladerig (Polypetali) *seer schoon, als een incarnate Roose, met witte streepen doormengt; van binnen versien van bloem-draden, en een bloem-stijl, en sijn ook seer lieflijk van reuk.*

Dese Boom heeft alle Jaar in Augusto wel gebloeit, maar noyt vrugten voortgebragt.

Daar werd nog een medesoorte van desen Boom gevonden in onsen Hoff, dewelke

eſt, foliis anguſtioribus, floribuſque pentapetalis dilutè incarnatis gaudens, quibus emarcidis ſuccedunt ſiliquæ productiores, ſeminibus papposis prægnantes, hæc, floribus onuſta, etiam repræſentatur in Hort. Mal. parte nona, nomine Belutta-Areli.

Culturæ ſub noſtro climate ſatis patiens eſt, ſolum riguum, ſolemque calidiorem æſtate amans, quo, ut abundè magis fruatur, in repoſitorio feneſtris vitreis inſtructo, reponenda, quibus denegatis rariſſimè flores producit: Hyemali tempore in hybernaculo convenienti collocanda, ut ſuperſtes maneat.

Sicut genere, ita quoque viribus nocivis cum Apocyno convenire, mihi perſuadeo, eapropter apud Malabaricos Medicos non eſt in uſu.

ſmalder bladeren, en vyfbladerige ligt incarnate bloemen draagt, waar na lange hauwen, en pluiſig zaad komt te volgen; deſe werd met hare bloemen afgebeeld in 't negende deel van den Hortus Mal. onder de benaminge van Belutta-Areli.

Men kan deſe hier te landen ſeer wel voortqueeken, wanneer deſelve van een vogtige aarde, en heete Sonneſchijn des ſomers verſien word, waar toe ook de glaſekaſſen ſeer dienſtig zijn, en ſonder deſe draagtſe ſelden bloemen: 's winters moetmenſe in een bequaam winterhuys ſetten, om over te houden.

Gelijk deſe planten eenſlagtig ſijn met de Apocynum, ſoo vertrouw ik datſe ook in ſchadelijkheid van kragten met den anderen overeenkomen; hieromme ſoo en zijnſe by de Malabaren niet gebruyklijk in de Medicijne.

OBSERVATIONES.

Folia utplurimum tricompoſita, per intervalla longiora, ſibi mutuo reſpondentia, pediculis brevioribus & incurvis, ex virore albicantibus, ramis inſident.

Flores numeroſi, nec fugaces, umbellatimque quaſi diſpoſiti, quindecim petalis conſtructi ſunt, quorum intima & minora magis criſpa.

Staminibus gaudent denis, brevibus, latiuſculis, niveis, apiculatis: Horum apices figurâ Sagittæ aquaticæ foliis ſuppares, & cum ſtaminibus concolores, in appendiculas tenuiſſimas, unciam longas, capillis numeroſis ad latera inſtructas, ſibi invicem contiguas, ac fili cannabini inſtar contortas, terminantur.

Quod floribus eſt pentapetalis, foliiſque auguſtioribus, quinis tantum ditatur ſtaminibus, eodem ritu diſpoſitis.

AANTEKENINGEN.

De bladeren ſijn meeſt van drie by een geſteld, dwers tegens malkanderen over, ſteunende op korte omgebooge ſteeltjens, van couleur uit den groene witagtig; en ſtaat deſe t'ſamenſtel van bladeren op een wijtagtige diſtantie van den anderen.

De bloemen ſijn veele en als wayerwijs (umbellatim) *by een gevoegt, deſelve en vergaan niet ſchielyk, en ſijn van 15. bloem-bladeren te ſamen geſteld, waar van de binnenſte en kleenſte wat meer in een gekrult zijn.*

Sy hebben 10. *bloem-draden, dewelke kort, breedagtig, ſneeuwit, en getopt of gehooft zijn: Deſe hare topjens of hooftjens gelijken van figure niet qualijk de bladeren van 't Water-Serpents-tonge kruyt, en ſijn met de bloem-draden eencouleurig; deſelve termineren in ſeer dunne aanhangzelkens, een duym lang, en met vele opzy ſtaande hayrtjens beſet, dewelke tegens malkanderen aanſittende, gedrayt ſijn, als een hennip touwtje.*

Die gene, dewelke vyfbladerige bloemen draagt, en ſmalder van blad is, heeft ook niet meer als vyf bloem-draden, dewelke op deſelve wijſe geſteld zijn.

NERIUM LATIFOLIUM INDICUM FLORE VARIEGATO ODORATO PLENO. *Fig. 23*

CAP. XXIV.

FLOS CLITORIUS *Breynii.* PHASEOLUS INDICUS GLYCYRRHYZÆ FOLIIS, FLORE AMPLO, CÆRULEO, PLENO.

Caulibus exit sarmentosis, longis, tenuibus, humi diffusis, nisi proximas ridicas, aut quævis alia apprehendere & conscendere valeat.

Folia ad singulas costas quina, ex adverso sita, uno impari extremam costam occupante, unciam lata, tactu mollia, Galegæ, aut Glycyrrhyzæ non disparia, magis tamen mucronata, quàm figuræ Horti Mal. aut Breynii repræsentant.

Flos nutans, inodorus, polypetalus, è calyce quinquepartito prodit, colore saturatè cæruleo, nitens.

Petala extremo rotundiola, florem plenum repræsentant, in quorum medio macula pallida sese offert cum aliquibus staminibus apiculatis, quorum apices pallidi.

Floribus marcescentibus succedunt siliquæ longæ, angustæ, respectu tamen florum magnitudine, exiles, quæ semina continent quina, sena, plurave, fusca, plana, sinum impressum in medio habentia, sapore subamaricante.

Annis reparatæ salutis M DC Lxxxix. & M DC xc. eodem semine enutrivi hanc plantam, idque in repositorio, fimo equino calido, & solo convenienti, instructo, gestavitque flores plenos, albos, amœnos, idque Mense Julio, quibus evanidis successère siliquæ omni ex parte completæ, matura continentes semina Mense Septembri.

Modicâ indiget aquâ, & multo calore fovenda.

INDIAANSCHE BOONE, MET CALISSIE- of SOET-HOUDS BLADEREN, en BREEDE, BLAUWE, en GEVULDE BLOEMEN.

Dit gewas komt voor den dag met lange, dunne scheutkens, dewelke, ten sy deselve door de bystaande rijskens, of iets anders ondersteunt worden, langs het aardrijk verspreyt leggen.

Het heeft vijf bladeren aan yder rib vast sitten, waar van datter twe paar dwers over den anderen staan, en het vijfde en laatste het uyterste des ribs komt te sluyten; deselve sijn een duym lang, sagt in 't aantasten, die van de Galega of Soet-hout niet qualijk gelijkende, hoewel wat puntiger, als de figure in den Hortus Mal. of Breynius komen te verbeelden.

De Bloem na de aarde hellende is reukloos, veelbladerig, hoog blauw van couleur, en blinkend, voortkomende uyt een bloemkelkjen, dat in vijven is gesneden.

De bloem-bladeren sijn aan haar uyterste rondagtig en verbeelden een gevulde bloem, in welkers midden sig een geelagtig vlekje vertoond, met eenige geelagtige getopte (apiculatis) *bloem-draden.*

Wanneer de bloemen komen te vergaan, soo vertoonen haar lange, smalle peul-vrugten, dewelke na proportie van de bloemen, kleen zijn; dese onthouden in haar vijf, ses, en meer, platte bruyne zaden, die een kleene deuke of kuyltjen in haar midden, en een bitteragtige smaak hebben.

In de Jaren 1689. *en* 1690. *hebbe ik dit gewas uyt 't selve Zaad voortgeteelt, en dat in een kasse met warme peerdemis, en bequame aarde versien, en bragt ons gevulde, witte en schoone Bloemen voort in de maand van July; en dese vergaan sijnde, kreeg ik rijpe en volmaakte peul-vrugten, welkers Zaad in September rijp wierd.*

Dit gewas is met matige vogtigheyt te vreden, maar 't selve wil ook veel warmte hebben.

Exeunte æſtate in commodo hybernaculo, ad ejus conſervationem locavi, ubi ſarmenta ad terram ligni duritiem acquirebant, nec folia deponebant; unde conjiciendum arbitror, in ſolo natali hanc plantam perennare; verùm ſub climate noſtro duriore, quantumvis ab aëris frigidioris injuriis vindicarim, conſervare haud potui.

Succum expreſſum, ac cum Schirgelin (id eſt, oleo Seſami) mixtum & epotum, vomitum excitare, radicemque tritam & cum aqua ſumptam ventrem ſubducere Horti Mal. Authores autumant. Vid. Hort. Mal. part. 8. fol. 70.

OBSERVATIONES.

Folia ei oblonga, ſaporis fatui, ex anguſta baſi in latum ſeſe diffundentia, quô factô ſenſim anguſtantur, quaſi jamjam in mucronem abitura, quô denegatô nonnihil bifurcantur: cuique ſulcatæ coſtæ, alterno ordine ſarmentis adnatæ, folia adhærent pinnata, quina, ſeptena, breviſſimis pedicellis fulta, quorum ultimum & extremum coſtam claudit; circa noctem complicantur folia, manè illuceſcente ſole à ſe invicem rurſus deducuntur.

Flores ex alis foliorum exeunt ſingulares, è calice quinquepartito, pedicellis breviſſimis nixi, horum petala, ex anguſta baſi latiora facta, extremis oris ſunt rotunda, in ambitu cærulea, idque ad calami ſcriptorii latitudinem, per reliqua ex albido flaveſcunt.

Quilibet flos, præter calicem in quinas lacinias diviſum, duobus gaudet foliolis ſubrotundis, calici adſitis, ut & ſtaminibus quinis, tenuiſſimis, unciam ferè longis, extremo paulò incurvatis, apicibuſque luteolis capitatis, in quorum medio ſtylus uncialis longitudinis extremo obtuſus, exſurgit, indiviſus.

Siliquæ palmam longæ, modicè compreſſæ, mucrone incurvo, longo, præditæ, & in loculos convallibus fungoſis, niveis, interceptos, diſtinctæ, in quorum fungoſæ ſubſtantiæ meditullio ſemina, quæ in recluſis ſiliquis ad commiſſuram annectuntur, phaſeolorum formam exprimentia, colore dilutè herbaceo, maculis fuſcis punctata.

In 't uitgaan des ſomers heb ik het in een bequaam winterhuys geplaaſt, om het te bewaren, alwaar de rijswijſe takken aan hare grond hout-hart wierden, en hare bladeren behielden; waar uit ik beſluyt dit gewas in ſijne natuurlijke groei-plaats langlevend te zijn, en jaarlijkx niet en komt te vergaan; edog onder dit ons kout climaat en heb ik het niet kunnen bewaren, hoewel ik het voor de koude wel quam te bevrijden.

Dat het uitgedrukte ſap met oly van Seſamum vermengt, en ingedronken, braken doed, als mede deſſelfs wortel geſtampt, en met water vermengt, den afgang verwekt, getuygen ons de Autheuren van den Hortus Mal. part. 8. fol. 70.

AANTEKENINGEN.

De bladeren van dit kruyd ſijn langwerpig, ſonder merkelyke ſmaak, dewelke van een ſmal begin allengskens komen te verbreden, tot datſe over de helft van hare uytgeſtrektheid wederom ſmalder geworden zijnde, haar aanſtellen als wouden ſy aanſtonds in een punte komen te eindigen, maar in plaats van ſulkx, ſoo ſpouwen ſy haar eenigzints in tween: aan ydere geveurde rib, die altoos eenſaam voortkomt, vindmen vyf ook wel ſeven bladeren, dewelke vederswijs geplaaſt worden, en dat op ſeer korte voetjens, waar van het laaſte eenſaam zijnde, het uyterſte van de geſeyde rib komt te beſitten; deſe bladeren ſluyten haar s'avonts toe, en na het opgaan van de ſonne, verſpreiden ſy haar weder van een.

De Bloemen hebben ſeer kleene voetjens, en komen eenſaam uyt de bloem-kelkjens voort, die in vyven ſijn geſcheyden. De bloem-bladeren ſijn ſmal aan haar begin, ook rond en breet aan hare uyteynden, en is deſe haren omtrek, op de breete van een ſchrijfpenne, gants blauw, en de reſt uyt den witte geel-groen.

Ider Bloem heeft, behalven ſijn geſeyde bloem-kelk, die in vyven is verdeeld, twe rondagtige bladerkens, en dat dicht aan de bloem-kelk, alsmede vyf ſeer dunne bloem-draden, die byna een duym lang, aan 't eynde een weynig omgebogen, en met geele hooftjens verſien zijn; in 't midden deſer bloem-draden vertoond ſig de bloem-ſtijl, dewelke een duym lang, onverdeeld, en aan de toppe ſtomp is.

De peul-vrugten ſijn een hand breed lang, matelyk plat, en met een lange, kromme punte begaaft; ook ſijn ſy in kleene vooſe ſneeuw-witte cellekens verdeeld, waar in de zaden leggen, die haar vaſtmaken aan de vereeniginge der peul-ſchelle, en ſijn deſe van maakzel een boontje gelyk, ligt-groen van couleur, en met bruyne vlakxkens getekent.

FLOS CLYTORIUS BREYNII.

Fig. 2.

C A P. XXV.

PHASEOLUS MINIMUS PERENNIS AMERICANUS FLORE LUTEO, FOLIIS ASARI LANUGINOSIS, SOLITARIIS.
Breyn. Prod. 2.

E Radice albâ, craſſâ, multiſque fibris donatâ, ſarmenta numeroſa, tenuia exeunt, humi, niſi ſuſtineantur, provoluta, virgulta plantaſque proximas conſcendentia, quibus denegatis, aliquando ſibi invicem ita intricantur, ut vix, ac ne vix quidem illæſa extricari poſſint.

Folia alternatim poſita pediculis longioribus inſident, atro-virore perfuſa, rotunda, Aſarinæ foliorum æmula, villoſa, & quaſi tomento obſeſſa, quod illis, cum integra planta, commune.

E foliorum alis floſculi exeunt puſilli, lutei, papilionacei, quibus ſuccedunt ſiliquæ bivalves, ſemen ſolitarium, exiguum, pullum, ſubrotundum, non rarò quoque bina, continentes.

Perpetuò viret hæc planta in ſolo feraci, frigoris autem impatiens, ita ut in hypocauſtis vitreis reponenda ſit.

Venuſta hæc planta patriam agnoſcit Americam, nobiſque nata non ſolùm ſemine inde advecto, verùm etiam collecto in Horto noſtro.

Qualem in Medicina poſſit habere uſum, cum à nemine hactenus deſcriptus ſit phaſeolus, prorſus ignoro.

SEER KLEEN, LANG-LEVEND, AMERICAANSCH BOONTJE, met een GEELE BLOEM, en EENSAME, RUYGACHTIGE BLADEREN van MANS-OOREN.

INdien deſe hare veelvoudige en dunne rankskens, dewelke uyt een witte, dikke, met vele zazelingen begaafde wortelen uytſpruytende, niet en kunnen komen op te klimmen, en haar vaſt te maken aan eenige naaſt aanſtaande takskens van andere gewaſſen, ſo verwerren ſy haar ſodanig onder een, dat men ſe ſonder te quetſen beſwaarlijk uyt een krijgen kan, en houden haar dan ook dicht aan de aarde.

De bladeren komen eenſaam d'een boven d'ander uyt der geſegde rankskens voort, en dat op lange voetjens, donker groen van couleur, rond, die van de Steen-onderhave (Aſerina) *gelijkende; Ook ſijn deſelve, als mede de gehele plante, enigſints hayrachtig, en als met wat donsſigheyt beſet.*

Uyt de oxelen der bladerſteelen komen de bloemen te voorſchijn, dewelke kleen, geel, en capel-wijs (papilionacei) *van maakſel zijn; waar na twe-ſlot-deurige* (bivalves) *peultjens volgen, verſien van een, ook wel twe rond, en ſwartagtige zaden.*

Hoewel dit gewas in goede aarde geplant zijnde, 't geheele jaar door groen blijft: ſo iſt nochtans dienſtig, dewijl het geen koude verdragen kan, 't ſelve in glaſe kaſſen te bewaren.

Dit çierlijk gewas is oorſpronklijk uyt de Americaanſche Eylanden, en is van ons niet alleen uyt zaad voortgeteeld, 't welk uyt die Geweſten geſonden was, maar ſelfs ook uyt zaad, 't geen wy in onſen hof gewonnen hadden.

Van wat gebruyk het is in de Medicyne, wete ik niet, alſo dit Boontje tot nog toe van niemand beſchreven is.

OBSERVATIONES.

Inter amœniores plantas à Floræ Cultoribus reponi meretur hic Phaseolus minimus Americanus, qui sarmentis assurgit tenuissimis cubitalibus, imò bicubitalibus pro ratione soli, in quo oritur.

Folia sapore fatuô ad longiuscula intervalla posita, venosissima, quorum pediculi, leviter sulcati, digitalis ferè longitudinis, tuberculo donantur ad eorum exortum.

Flores singulares, bini, & plures in eodem pediculo, seu surculo communi & tenuiori prodeunt, ad Genistellæ flores accedentes, è quinquefoliaceis caliculis, acuminatis, angustis, prodeuntes, foris ex luteo rubescentes, intus lutei.

AANTEKENINGEN.

Dit kleene Americaansche Boontje is weerdig van die gene, dewelke haar verlustigen in de oeffeninge van Flora, gestelt te werden onder de çierlijke en aangename gewassen, rysende uyt 't aardrijk met seer dunne rankskens of ryskens, dewelke een, ook wel twe ellebogen lang zijn, na de hoedanigheid en welgesteldheid des aardrijks, waar uyt deselve voortkomen.

De ader-rijke en smakelose bladeren staan wijtagtig van den anderen, op voetjens, die een vinger lang, en een weynigsken geveurt zijn, ontrent haar oorspronk uyt de rysige scheuten met een heuveltje begaafd zijnde.

De bloemen komen eensaam, ook wel twe en meer te gelijk op een gemeen voetje te voorschijn, van gedaante die van de (Genistella) *Kleene Brem niet qualijk gelijkende, van buyten uyt den geele rootagtig, van binnen gants geel, waar van 't bloem kelkje in vyf spitse en smalle verdelingen is gescheyden.*

CAP.

Fig. 2

PHASEOLVS MINIMVS PERENNIS AMERICANVS FLORE LVTEO, FOLIIS ASARI LANVGINOSIS SOLITARIS

CAP. XXVI.

SENNA SPURIA OCCIDENTALIS, ODORE OPII VIROSO, FOLIIS MUCRONATIS GLABRIS

Cat. Hort. Lugd. Bat.

PAJOMIRIOBA

Marcgravii Hist. Plant.

Radix candida, fibrosa, caulem erigit duos tresve pedes altum, in varias alas divisum, è quibus, pediculi alternatim exeunt spithamei, & breviores, quibus ex mediocri intervallo annectuntur foliorum conjugationes quatuor, quinqueve, impari aliquando alam claudente; singularia autem foliola, unciam aut sescunciam longa, semunciam lata, glabra, mucronata, Sennæ subæmula, iis tamen latiora, odore Opii viroso, sapore ingrato.

Flores è ramorum apicibus prodeunt lutei, Sennæ similes, quorum medium stamina occupant varia, ut & stylus falcatus, longiusculus.

Floribus præteritis succedunt siliquæ erectæ, angustæ, compressæ, unicapsulares, bivalves, nonnihil articulatæ, quibus inclusa conspiciuntur semina longiuscula, fusca, nitentia.

Per plures annos superstes manet, modò à frigore & nimià siccitate præservetur, multò quoque indiget calore & modico humore, quibus haud denegatis, floret nonnunquam per totam ferè æstatem.

Crescit in diversis Americæ locis, ubi variæ hujus plantæ species reperiuntur, foliorum magnitudine, rotundita-

VALSCHE WEST-INDISCHE SENNA met een VENYNIGEN REUK van OPIUM, en GLADDE, SPITS-TOELOPENDE BLADEREN.

De wortel van dit gewas, wit en veselagtig zijnde, geeft een steel twe a drie voeten hoog van sig, dewelke in verscheyde zyde takken verdeeld zijnde, veele steeltjens een spanne lang, ook wel korter, d'eene boven den anderen eensaam, voortbrengt; Aan dese werden vier ook wel vyf paar bladerkens, niet verre van den anderen staande, veremgt, waar van somtijds een ongepaart het uyterste van 't steeltje komt te sluyten. Dese singuliere bladerkens zijn een, ook wel anderhalve duym breed lang, een halve duym breed, glad, en voor spits toelopend, die van de Senna enigsints gelijk, hoewel breder en onaangenaam van smaak, ook in reuk met die van Opium overeenkomende.

De bloemen komen uyt het opperste van de takken voort, zijnde geel van couleur, met die van de Senna overeenkomende, in 't midden versien van veele bloem-draden (stamina) *en eene zeysens-wyse styltje.*

Na de bloemen volgen een-zaad-huysige (unicapsulares) *regt opstaande, smalle, platte pultjens, in leeden enigsints verdeeld zijnde, en van twe op den ander leggende peulschellekens te samen gevoegd, in dewelke langagtige bruyn-blinkende zaden leggen.*

Dit gewas blyft veele jaren in 't leven, indien het maar voor de koude, en al te groote droogte bewaard word: het heeft veel warmte, en matige vogtigheid van noden, 't welk wel in achtinge genomen zijnde, bloeyt het meest 't geheele jaar door.

Het groeid in verscheyde plaatsen van America, alwaar veele medesoorten gevonden worden, die in groote en ronte der

te, ſiliquarumque formâ nonnihil variantes.

Virtutes recenſent G. Piſo, Hiſt. Nat. cap. 44. Marcgravius, aliique. In omni inflammatione, imprimis tibiarum, plurimum valere fomenta ex illis confecta G. Piſo annotavit, eligitque eam, quæ foliis gaudet mucronatis.

bladeren, als mede in de forme der peultjens, verſchillen.

De krachten werden van G. Piſo, Marcgravius en anderen beſchreven. G. Piſo heeft in ſijne Hiſt. Nat. cap. 44. aangetekend, dat de ſtovingen uyt dit gewas toebereyd veel vermogen, in alle ontſteekingen, voornamentlijk in die der ſchenen, waar toe hy ook verkieſt die ſoorte, dewelke voor ſpits-toelopende bladeren heeft.

SENNA SPVRIA OCCIDENTALIS ODORE OPII VIROSO FOLIIS MVCRONATIS GLABRIS

Fig. 26

C A P. XXVII.

CHAMÆCRISTA PAVONIS MAJOR.

RAdicibus prædita eſt tenuibus, albicantibus; quæ in plures fibras ſunt divulſæ, è quibus caulis exſurgit, imâ parte ramoſus, teres, bipedalis & brevior, pilis breviſſimis pubeſcens, medulloſus.

Rami per interſtitia uncialia & breviora, frondibus ſeu foliorum alis ornantur, alternatim poſitis; foliorum alæ ex undecim aut duodecim foliolorum paribus componuntur, quæ Mimoſæ ſpinoſæ ſecundæ Breynii ſubæmula, pedicellis vix ac ne vix quidem conſpicuis prædita, ſuntque margine æquali.

Ex alis, ut & intervallis foliorum, flores emergunt ſingulares, pedicellis tenuibus ſemuncialibus fulti, quibus adnaſcitur foliolum, formâ à reliquis valdè diverſum, mucronatum, anguſtum.

Flores ſunt coloris lutei; pentapetali; quibus emarcidis ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, mucronatæ, numero floribus pares, compreſſæ; in quibus ſemina rotunda, cuſpidata, ſplendentia, ſubnigricantia.

Annua eſt planta, quæ ſingulis annis ſemine renovanda.

OBSERVATIONES.

Flores ſpecioſi, ſtaminibus ditantur decem craſſis, ex parte arcuatis; hæc ad medium ferè uſque herbacei ſunt coloris, ubi, verò incurvantur, colorem luteum induunt.

Inter ſtamina Stylus emicat falci-formis, pilis breviſſimis obſitus, qui, flore defluxo, hirſutiem deponit, & in ſiliquam degenerat depreſſam, unicapſularem, bi-

LEEGE PAUWE KAM, MET GROOTE BLOEMEN.

DE wortelen van dit gewas zijn dun, witachtig, en in veele ſaſelingen geſcheyden, uyt dewelke een twe voetige, ook wel korter ſtenge voortkomt, dewelke rond, met hayrtjens beſet, mergig, en van onderen getakt is.

De takken zijn met eenſamig, en geenſints gecomponeert loof, of vederen, een duym breet, ook wel wat digter by een ſtaande, verçiert; De vederen of vleugels der bladeren werden uyt elf of twaalf paar kleene bladerkens te ſamen geſteld, dewelke die van 't twede gedoornt Levend-kruyd van d'Heer Breyne eenigſints gelijken, en effen van kanten zijnde, hebben ſy ſo kleene ſteeltjens datmenſe nauljks zien kan.

De bloemen komen eenſaam, uyt d'oxelen, als mede tuſſchen deſelve te voorſchyn, ſteunende op dunne, en een duym lange voetjens, verſien van een ſmal, gepunt blaatjen, 't welk van d'andere bladerkens ſeer veel is verſchillende.

De bloemen ſijn vyf-bladerig, en geel van couleur; waar na langachtige, gepunte, platte peultjens-wijſe zaad-huyskens komen te volgen, in getale met de vooraf-gaande bloemen overeenkomende; in deſe ſitten ronde, gepunte, blinkende, ſwartachtige zaden.

Het is een eenjarig gewas, 't welk alle jaar uyt zaad vernieuwt moet werden.

AANTEKENINGEN.

De bloemen van deſe plante ſijn ſchoon, en verrijkt met tien dikke, ende ten deele omgeboge bloem-draden; dewelke by na tot het midden toe groen van couleur zijn, en daar ſe dan beginnen om te buygen, neemen ſy een geele verwe aan.

Tuſſchen de bloem-draden doet ſig een zeyſens-wyſe bloem-ſtyl op, met ſeer kleene en korte hayrtjens beſet, dewelke na het afvallen, of vergaan des bloems, ſijne hayrigà

valvem, nonnihil articulatam, per maturitatem ſubnigricantem aut fuſcam.

Calix quinque partitus, luteolus, cujus ſegmenta anguſta & mucronata.

Florum petala quina, ſcutellata, quorum ſuperiora, inferiora magnitudine antecellunt, ſuntque eorum ungues purpureo colore perfuſi.

heyd afleggende, in een hauwtjen of peultjen komt te veranderen, 't welk plat, een-ſaad-huyſig (unicapſularis) *tweſchellig* (bivalvis) *eenigſints geleet* (articulatus) *en rijp geworden zijnde, ſwartachtig of bruyn van couleur is.*

De bloem-kelk is geel-verwig, en in vyven geſneden, wiens verdeeldheden ſmal en puntig zijn.

De bloem-bladeren ſijn vyf in getal, en ſchotels-wyſe (ſcutellata) *hol, waar van de bovenſte grooter zijn als d'onderſte, en zijn deſe hare bloem-nagelen purpur-verwig.*

CHAMÆCRISTA PAVONIS MAIOR. *Fig. 2.*

C A P. XXVIII.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA LATI-FOLIA. SIVE HERBA VIVA, VEL MIMOSA LATI-FOLIA, PILOSO & SUBROTUNDO FOLIO.

INter alia, quæ anno M DC XCI. terræ commiſi, ſemina ignota, mihi quoque propullulavit Herbæ Vivæ, aut Æſchynomenes fructicoſæ ſemen, quæ planta unica tantùm æſtate viguit, & ſubſequente hyeme periit, omni quantumvis induſtriâ & curâ adhibitâ. Semina, cum aliis permixta, non vidi, tamen Æſchynomenes generi accenſendam plantam hanc, nullus dubito, propterea quod ſubſimilis ſit Æſchynomeni ſpinoſæ primæ, ſeu latifoliæ Braſilianæ ſiliquis radiatis Breynii Cent. prima cap. 16. levi tantùm differentia intercedente, inter hanc & illam; quæ nobis prodiit, foliis gaudet latioribus, minus acuminatis, nerviſque per foliorum longitudinem diſcurrentibus, & non magis in dextram, quàm lævam partem vergentibus; Præterea in noſtra neque caules, neque cauliculi tam crebris armantur & ſtipantur ſpinis; eapropter in gratiam Botanologorum depingi curavi.

Radix huic albicans, ligni ferè duritie prædita, fibriſque capillata.

Caulis in tripedalem proceritatem adoleſcit, anguloſus, multis ſpinis deorſum flexis, rigens; è quo ramuli nullo ordine naſcuntur, ſentibus quoque armati, frondibuſque ſpinoſis ornati, quæ in ſuffragines duas expanduntur, quarum ſingulæ ſex octove foliola continent, pari ſemper numero ſibi directè oppoſita, Sennæ non diſſimilia, adversâ parte lætè vireſcentia, aversâ hirſuta, unciam ferè longa, ſe-

BREET-BLADERIG, DOORNACHTIG, GEVOELIG OF SCHAAMACHTIG KRUYD.

ONder andere onbekende zaden, die ik in 't jaar 1691. *geſayt hebbe, is by my ook 't zaad van dit Gevoelig kruyd opgekomen, en is mede 't ſelve jaar tegens de winter vergaan, niet tegenſtaande alle vlyt en zorge aangewend wierden. Het zaad hier van en hebbe ik niet geſien, na dien het ſelve onder vele andere vermengt was; echter niet te min ſo is mijn vertrouwen, dat dit gewas onder het geſlacht van het Schaam- of Gevoelig-kruyd, geſteld moet werden, om dat het eenigermaten overeen-komt met het eerſte, en breet-bladerig Gevoelig kruyd van Braſil, 't welk van d'Heer Breynius is beſchreven in ſijn eerſte Centuria cap.* 16. *daar het ſeer wel na gelykt, alleen met dit kleene onderſcheyd, dat d'onſe breeder en min ſpitſe bladeren heeft, als mede dat de zenuen, die langs de bladeren loopen regt door 't midden de ſelve paſſeeren, 't geen in de ſijne alſo niet en werd gevonden; daar-en-boven ſo zijn in d'onſe niet ſo veel doornen te vinden; en dit is de reden waarom ik dit gewas ten dienſte der Botaniſten heb laten uyt-tekenen.*

De wortel van deſe is wit en by na houthard, en met zazelingen verſien.

De ſteel, dewelke hoekig en van veele, ſtyve, nederwaards geboogen doornen verſien is, groeid drie voeten hoog, waar uyt de takken ſonder ordere voortkomen, die mede met doornen gewapend, en van gedoornd loof verſien zijn, 't welk in twe gebladerde ſteeltjens verdeeld zijnde, ider ſes of acht paar bladerkens beſit, dewelke in gelijke getale dwers tegen malkanderen overſtaan, en zijn deſe die van de Senna niet ongelijk,

munciam lata, nervo permeante ad extremum usque, ac multas venulas tenuiores spargente.

Quamprimum ab aëre moventur frondes, aut digitis levissimè attinguntur suffragines, ut & suffraginum foliola, illico sese contrahunt, complicanturque, quasi planè periissent, brevi autem sese demum explicant, pristino redeunte vigore.

Culturam exigit calidam, nascique amat in cistis fenestris vitreis instructis, & in solo debitô modô stercoratô; ad frugem tamen in nostro Horto perducere haud potui, ob cœli inclementiam æstatisque brevitatem; & quantumvis pluribus hujus plantæ speciebus familiare sit, sub climate nostro ad frugem haud pervenire, tamen horti Botanosophorum quotannis illis ornantur, ob curiosa phænomena ad quæ hìc attendunt ingenia physicorum, quæque incomprehensibilia Dei Ter Optimi Maximi opera, ad miraculum usque evehenda.

van boven bly-groen, van onderen ruygachtig, by na een duym lang, een halve duym breet, versien van een doorlopende zenue tot den eynde toe, dewelke vele aderkens na de zijden van 't blad uytgeeft.

So dra het loof van de wind bewogen, of van de vingeren sagjens aangeraakt word, so sluyten haar de bladeren en komen tot elkanderen, als wilden sy verwelken, edog een weynig tyds daar na, so gaan sy van den anderen, en staan weder even vigoreus.

Het vereyst een warme oeffeninge, en wil in glase-kassen, en in welgemeste aarde geset werden: Evenwel en heb ik het tot geen volkomendheyd kunnen brengen, en dat wegens de kortheyd des somers, en guerheyd van 't weer: en hoewel het seer familiaar is aan vele soorten van dit gewas, dat men se hier te lande tot geen vrugtdragendheyd brengen kan: so is 't evenwel, dat men se alle jaren in der liefhebbers hoven vind, en dat om de aangename en wonderlijke verschijnselen strekkende tot speculatien der verstandige; ook om de onbegrypelijke wonderwerken Godes als tot miraculen te verheffen.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA LATIFOLIA. Fig. 28

C A P. XXIX.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA FLORE GLOBOSO, ALBIDO, SILICULIS ARTICULATIS, ECHINATIS.

DOORNAGTIG GEVOELIG-KRUYD, met BOL-WYSE en WITTE BLOEMEN, en KLEENE STEKELIGE in LEDEN VERDEELDE PEULTJENS.

HÆc planta, quæ nobis nata ſemine ex America Anno M D C XC. ad nos tranſmiſſo, eadem nobis æſtimata cum illâ, quæ à Nobiliſſimo Breynio Cent. 1. nomine *Æſchynomenes ſpinoſæ tertiæ ſive foliolis Acaciæ anguſtioribus, ſiliquis parvis echinatis*, inſignitur.

Radix ei fibroſa, è quâ caudex ramoſus, calamum ſcriptorium craſſus, in ſeſquipedalem altitudinem & proceriorem attollitur, cortice ſpadiceo tectus, ſentibuſque brevibus aduncis, ſingularibus, rarò binis ſimul junctis, armatus.

Ramulis rarioribus ornatur ſine ordine diſpoſitis frondibuſque inordinatis, ſed quaſi in orbem congeſtis, conſtat, quinis, ſenis, ſeptenis, octoniſve ſuffraginibus uno eodemque pediculo innatis; harum ſuffraginum foliola pennata & conjugata, oblonga, Acaciæ anguſti-foliæ non diſſimilia, ſaturè viridia, quæ non ſolùm leviſſimo attactu aut ab aëre vel flatu commota (idem fieri ſole occidente experimur) celerrimè ſeſe contrahunt, complicanturque, verùm etiam eorum pediculi communes terram verſus ocyſſimè reclinantur, paulò tamen poſt rurſus ſeſe erigunt, foliolis priſtinum locum quoque occupantibus, nec non rurſus ſeſe explicantibus.

D*It gewas, 't welk wy voortgeteeld hebben uyt Americaans zaad in 't Jaar* 1690. *achten wy 't ſelve te weſen, 't geen d'Heer Jacob Breyne in ſijn* 1. *Cent. voorſteld met de name van* Æſchynomene ſpinoſa tertia, ſive foliolis Acaciæ anguſtioribus, ſiliquis parvis, echinatis; *dat is,* Derde ſoorte van Doornachtig of Smal-bladerige Acacia gelijkende Gevoelig kruyd, met kleene ſtekelige peultjens.

Het heeft een ſaſelachtige wortel, waar uyt een getakt ſtammeken voort komt, 't welk anderhalve voet lang, en een ſchrijf pen dik is, 't gebeurd ook wel dat het hooger komt te groeijen: Dit ſtammeken en takken ſijn bekleet met een caſtanien bruyne ſchorſſe, als mede met korte kromme doorntjens beſet, waar van de meeſte eenſaam, ja ſelden twe by een ſtaan.

Deſe geſeyde takskens ſtaan yl, en ſonder eenige ordre, ook vind men een onordentlijkheid, wegens de ſituatie der getakte bladeren, waar ontrent te conſidereren ſtaat, dat deſelve in de ronte gerangeert zijnde, ider der ſelve uyt 5. 6. 7. 8. *gebladerde ſteeltjens beſtaat, die al te ſamen op een gemeen ſteeltjen komen te ruſten, en dat veders-wijs* (Pennatim) *twe aan twe over malkanderen: en zijn deſe bladerkens langwerpig, die van de ſmal-bladerige Acacia gelijkende, donker groen van couleur, dewelke niet alleen door een ligte aanrakinge, of door de wint beweegd zijnde tot elkanderen komen, en haar toeſluyten, ('t geen ſy ook doen met het ondergaan van de Sonne) maar hare gemene ſteeltjens neygen haar ook veerdig na de aarde; Edog na een weynig tijds rechten ſy haar weder op, ende de bladerkens weder van den anderen wijkende, nemen hare vorige plaatſe wederom in.*

Flores pediculis uncialibus, tenuibus, ramulorum summis enascuntur in globulos congesti, primò ex albo virescentes, postea colore purpurascente permixti, numerosis staminibus prominentibus præditi: Hosce excipiunt fructus siliquosi exigui, hirsuti, colore spadiceo, in mucronem abeuntes, quorum singuli semina continent bina, rotunda, paululum compressa, fusca, quæ ad perfectam maturitatem in Horto Medico perducta sunt Mense Octobris, Anno M D C XC. floribus prægressis Mense Augusto.

De bol-wyse bloemen komen uyt het opperste van de steelen voort, steunende op dunne voetjens, die een duym lang zijn, deselve zijn eerst uit den witte groen, daar na so werd haar couleur vermengd met eenige peersigheid, en sijn dese ook begaafd met veele uitstekende en lange bloem-draadkens: Na de bloemen so komen de peul-wijse vruchten te voorschijn, dese zijn kleen, hairig, castanie bruin, en puntig, ider in haar onthoudende twe ronde, platachtige, bruyne zaden, dewelke tot volkomene rijpigheyd zijn gekomen in onse Medicyn Hof, in 't Jaar 1690. in de Maand van October, na dat de bloemen in de Maand van Augustus voor gegaan waren.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA FLORE GLOBOSO ALBIDO, SILICULIS ARTICULATIS ECHINATIS

Fig. 9

CAP. XXX.

ÆSCHYNOMENE SPINOSA QUINTA, SEU FOLIOLIS ACACIÆ LATIORIBUS, FRONDIBUS LONGISSIMOS ACULEOS HABENTIBUS.

Breyn. Cent. 1.

IN arbusculæ altitudinem excrescit, caudice, minimum digitum crasso, spinis acutis rigente.

Rami inconditi angulosi, pilosi, spinulis longioribus flavescentibus, acutis præditi, ad quorum exortum, ab imo ad summum usque, folia contrariis inter se pediculis bina, spatio autem intermedio visuntur quoque spinæ bicompositæ, breves, flavescentes, acutæ, nutantes.

Dicta folia Acaciæ similia, pinnata sunt, mucrone subrotunda, supernè saturatè, infernè dilutè virescentia, quæ ad tactum non solùm sese complicant, verùm etiam pediculi communes, folia sustinentes, versus terram detorquentur, quod tamen segnius in hac peragitur, quàm in congeneribus plantis.

Flores nunquam offendi.

Siliqua, semina continens, pilosa, quatuor uncias longa, semunciam lata, coloris fusci, quæ in varias cellulas diri-

VYFDE DOORNAGTIG, LEVENDKRUYD, OF LEVEND-KRUYD MET BREDE BLADEREN VAN ACACIA, WELKERS LOF SEER LANGE DOORNTJENS HEEFT.

DIt gewas groeid tot een Boomtjen, wiens stammeken een pink dik, en met scherpe doorntjens beset is.

De takken komen sonder ordre te voorschijn, deselve zijn hoekig, hayrig, met geele lange doorntjens beset, aan welkers grond de bladeren, van onderen tot boven toe, gevest zijn, twee aan twee over den anderen, tusschen welkers steeltjens ook nog andere korte geele nederwaards gebooge scherpe doorntjens uyt het stammeken voortkomen.

Dese geseyde Acacia gelijkende bladeren, sijn gevederd (pinnata) *rondachtig aan het uyterste, van boven donkergroen, van onderen licht-groen, dewelke haar niet alleen op het aanraken van deselve, komen te sluyten, maar ook selfs de gemeene steeltjens, waar aan de bladerkens zitten, neygen haar na het aardrijk: Het welke nochtans trager toegaat in dese plante, als wel in desselfs mede soorte.*

De Bloemen zijn my noyt voorgekomen.

De Hauwe, daar de zaden in sitten, is hayrig, vier duym lang, een halve duym breet, bruyn van couleur, in ver-

 mitur,

mitur, quarum quælibet unicum planum, oblongo-rotundum, glabrum, durum continet ſemen, colore olivæ.

Loco natali per plures annos ſuperſtes manet.

ſcheyde cellekens af geſcheyden, waar van ider een plat, langwerpig-rond, glad, hard olyf-couleurig zaad in ſig onthoud.

Het blijfd lange jaren in 't leven in deſſelfs natuurlijke groei-plaats.

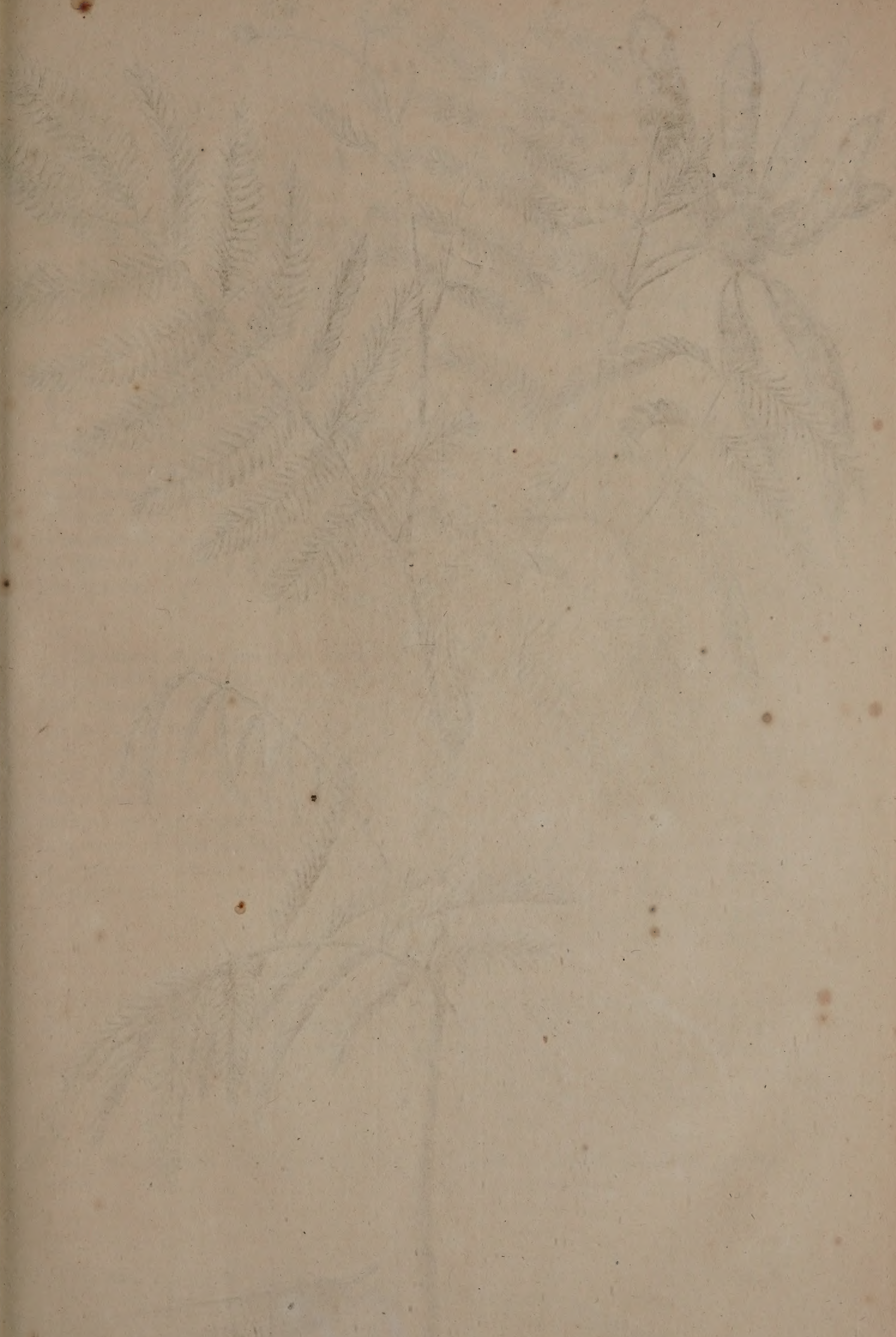

ÆSCHYNOMENE SPINOSA QVINTA. *Fig. 30*

C A P. XXXI.

ÆSCHYNOMENE MITIS PRIMA.

FRondes ſaturatè vireſcentes, palmares & longiores, alternatim poſitæ, per intervalla longiuſcula ſuffraginibus donantur quatuor in quolibet latere; In harum unaquaque ſuffragine ſex, ſeptemve ſupra viginti foliola obſervantur, pari numero ſibi invicem oppoſita; Suntque hæ pinnulæ, glabræ, anguſtæ, margine non crenatæ.

Circa caulis ut & ramulorum ſummum, è ſingulis foliorum ſinubus pediculi exſurgunt ſingulares, digitales, & proceriores, qui parte inferiore foliolo uno atque altero, à cæteris valdè diverſo, & cordiformi, præditi, flores ſuſtinent in capitulum congeſtos & ex multis floſculis compoſitos, quorum ſinguli admodum exiles in quatuor vel quinque lacinias ſunt diviſi, multiſque ſtaminulis, ex albo languidè flaveſcentibus, ditati.

Hiſce ſuccedunt ſiliquæ tres, pluresve ſimul junctæ, sesquiunciam longæ, planæ, fuſcæ, in quibus ſemina compreſſa, dura, lucida, colore ſpadiceo.

De viribus altum ſilentium apud Authores.

EERSTE, SAGT EN DOORNLOOS SCHAAMAGTIG OF LEVENDKRUYD.

HEt lof van deſe plante is donkergroen, een hand breet lang, ook wel langer, en ongepaard: Het ſelve wat verre van den anderen ſtaande, is verſien wederzijds van vier gebladerde ſteeltjens; aan ider deſer werden ook weder-zijds ſes of ſeven-en-twintig kleene bladerkens gevonden, dewelke dwers over malkanderen ſtaande, glad, ſmal, en effen van kanten zijn.

Ontrent het opperſte van de ſteel, en van deſſelfs takskens, komt uyt ider knietje een ſingulier ſteeltjen te voorſchijn, 't welk een vinger en meer lang is, wiens onderſte deel begaafd is met een of twe kleene bladerkens, dewelke van de andere ſeer veel zijn verſchillende, van gedaante een herte repreſenteren: Aan het uyterſte van dit ſteeltje zitten de bloemkens, dewelke bols-wys by een vergaderd zijn, waar van ider ſeer kleen en in vier of vyf ſnippelingen verdeeld zijnde, met veele wit-geele bloem-draden verrijkt is.

Na dat de bloemen vergaan zijn, vertonen haar drie en meer platte, bruyne peultjens, dewelke digt by een ſtaande, anderhalve duym lang zijn; Hier in verbergen haar platte, harde, blinkende, en bruyne zaden.

Van de krachten en werd niets geſchreven by de Autheuren.

OBSERVATIONES.

In Insula Curacao satis frequens est, unde semina nobis allata, nomine *Wilde Duyve-bonen*, quæ Turturibus exiguis ibidem degentibus, imò Homini, cibi penuriâ in escam etiam cedunt.

AANTEKENINGEN.

Van Curacao, alwaar het genoegsaam komt te wasschen, zyn ons de zaden overgestuurd, onder de benaminge van Wilde Duyve-Bonen, *dewelke tot voetsel komen te verstrekken niet alleen aan die kleene Tortel-duyfkens, die daar gevonden werden, maar ook wel tot een spyse voor den Mensche, en dat by gebrek van ander voetsel.*

ÆSCHYNOMENE MITIS PRIMA

Fig. 31.

CAP. XXXII.

TRIBULUS TERRESTRIS AMERICANUS, CHAMÆCISTI FLORE, FRUCTU SPINOSO MAXIMO.
Breyn. Prod. 2.

RAdice alitur nonnihil lignosâ, è qua caules ramosi, pauca hirsutie præditi, ac in terram, nisi adminiculis sustineantur, procumbentes, prodeunt.

Hi foliis ornantur bicompositis, dilutè virescentibus, extremò mucronatis, Ciceris aut Tribuli terrestris vulgaris similibus, ast majoribus.

Flores pentapetali, lutei, Chamæcisti æmuli, quorum umbilicum stamina occupant varia.

Floruit in Horto nostro Mensibus Julio & Augusto, quibus succedebant semina, vulgaris Tribuli terrestris similia, majora tamen, quæ tam rarò ad perfectam maturitatem perducuntur, ut semel tantùm illud observaverim Anno MDC LXXXIX.

Tenera admodum & annua est planta, in cistis vitreis, solô convenienti, fimôque equino instructis, enutrienda.

OBSERVATIONES.

Caules culmum crassi, geniculati, teretes, quibus adhærent in utroque latere folia pinnata diversæ longitudinis; horum unum, septem octove paribus componitur foliolis, uni costæ adhærentibus, alterum & oppositum, duobus tantùm gaudet paribus.

AMERICAANSCHE EERT-ANGELS, met BLOEMEN van KLENE CISTUS, en SEER GROOTE DOORNIGE VRUGTEN.

DE wortel, waar door dit gewas gevoedet werd, is eenigsints hout-agtig, waar uyt getakte en met een weynig ruygte besette steelen voortgebracht werden, dewelke, ten sy dat se ondersteund worden, op d'aarde nederleggen.

Dese hare bladeren zijn gepaart, gepunt, die van de Cicers, of van de gemeene Eert-angels gelijkende, maar grooter; van couleur licht-groen.

De bloemen sijn vijf-bladerig, die van de leege Cistus gelijkende, geel van couleur, in 't midden versien van verscheyde bloem-draden.

Het heeft in onsen Hof gebloeid in de Maanden van July en Augustus, waar na de zaden quamen te volgen, dewelke die van de gemeene Eert-angels geleken, hoewel sy groter zijn: dese komen so selden tot perfectie, dat my sulks maar eens voorgekomen is in 't Jaar 1689.

Het is seer teeder, en eenjarig, moetende in sodanige glase-kassen uytgebroeid werden, dewelke versien zijn van bequame aarde en peerde-mis.

AANTEKENINGEN.

De steelen van dit gewas sijn rond en lang, in leden verdeeld, en een stroo breed dik, aan dese zitten de bladeren wederzijds, zijnde van dat slag, 't geen de naam draagd van gevederde Bladeren, dese en zijn wederzijts niet even kloek, want die van d'eene zijde besit seven, of acht paar kleene bladerkens, die te samen aan een en 't selve ribbeken vast zitten, het twede en tegen over staande, en heeft niet meer als twee paar kleene bladerkens.

Flores è calice quinque-partito herbaceo oriuntur, idque è foliorum ſinubus pediculis uncialibus nixi, quorum medium decem ſtaminibus brevibus, capitula lutea geſtantibus, donatur; inter quæ ſtylus emicat capitatus, hirſutie copioſâ undique obſitus.

Cuique flori ſuccedunt ſemina quatuor quinave, in globulum ſpinoſum congeſta, quæ per maturitatem facilè à ſe invicem decedunt.

De bloemen komen uyt een vyf-bladerig groen bloem-kelkjen te voorſchyn, en dat uyt der ſelver oxelen, ſittende op ſteeltjens die een duym lang zyn, welkers midden tien korte bloem-draden beſit, verſien van geele hooftjens, tuſſchen dewelke ſig de bloem-ſtyl verheft, 't welk mede van een hooftjen verſien, en alſints met een ruygigheid beſet is.

Ider bloem brengd vier of vyf zaden voort, die haar als een gedoornd bolletjen vertoonen, en ryp geworden zynde, ligt van den anderen komen te wyken.

Fig. 2

TRIBVLVS TERRESTRIS AMERICANVS CHAMÆCISTI FLORE, FRVCTV SPINOSO MAXIM.

CAP. XXXIII.

ORLEANA, SIVE ORELLANA FOLLICULIS LAPPACEIS.
Herm. Cat. Hort. Lugd. Bat.
URUCU BRASILIENSIBUS.

ANno nonagesimo primo supra millesimum & sexentesimum prognata nobis semine, ex America ad nos transmisso, arbuscula isthæc, è cujus radice non admodum crassâ, fibris numerosis capillatâ, caudex cortice ex griseo fusco amictus, triennii spatio in sesquipedalem proceritatem excrevit.

Folia alternatim posita, cordiformia, quatuor quinqueve uncias longa, tres autem lata, hilariore virore perfusa, mucronata, pediculis biuncialibus & longioribus insident, quorum medium in longitudine nervo sulcatur, ex quo venulæ complures diffunduntur.

Flores, qui pentapetali, albi, incarnato diluti, nondum produxit, quos, si comparuerint, sequuntur folliculi lappacei, hispidi, pediculis uncialibus racematim dispositi, tumidi, acuminati, ad basin lati, per maturitatem rufescentes, qui in duas partes dehiscentes, plurima continent semina, colore miniato, per exsiccationem obscurè rubro, formâ conicâ.

Quamvis perpetui viroris sit hæc arbuscula, brumam tamen rigidiusculam patienter perferre impos est, custodienda idcirco in hypocaustis vitreis.

Extractum è seminibus aquâ simplici confectum, haud exigui usus, ad butyrum & pannos linteos tingendos.

OBSERVATIONES.

Non solùm in Brasilia crescit, verùm etiam in variis Americæ plagis, tam in continenti quàm insulis, etiam

BRASILIAANSCHE ORLEAAN.

IN 't Jaar 1691. *hebben wy dit Boomje uyt Americaans zaad opgekregen, uyt wiens wortel, die niet seer dik en met veele zazelingen beset was, een stammeken voort-gekomen is, 't welk binnen drie jaren de hoogte van anderhalve voet bequam.*

De bladeren staan eensaam boven den anderen, en zijn herts-wijs, vier of vyf duym lang, drie breet, bly-groen van verwe, gepunt, rustende voetjens die twe duym lang, ook wel langer zijn, welkers midden van een geveurde zenue doorlopen word, uyt de welke veele kleene aderkens voortkomen.

Tot nu toe en heeft dit gewas geen bloemen voort-gebracht, die anders vijf-bladerig en wit zijn, met licht incarnaat vermengd, wanneer deselve verschijnen, en na heen komen te vergaan, so werden sy gevolgd van klitzige, rouwe, opgeswolle, puntige, breet-grondige beurskens, of zaadhuyskens, dewelke trots-wys by een staan, op voetjens, die een duym lang zijn; dese rijp en bruyn van couleur geworden zijnde, gaan in tweën open, waar in haar veele pijn-appels-wyse zaden onthouden, dewelke voor hare droginge meny-couleurig, en naheen bruyn-rood worden.

Hoewel dit Boomtje altoos groen staat, so en kan het evenwel geen guur weêr verdragen, weshalven het in glâsekassen bewaard moet werden.

Het extract uyt de zaden met schoon water toebereyd zijnde, is van geen gering gebruyk, ontrent het verwen van boter en linne doeken.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas en groeid niet alleen in Brasil, maar ook in verscheyde gewesten van America, en dat so wel aan de vaste

luxuriat arbor hîc descripta; & indigenarum corporibus, illorumque supellectili ornandæ ejus semina inserviunt; Pluresque ejus species reperiri ex diversis & dissimilibus ejus fructibus liquidò constat; Præter hîc depictam enim, cujus fructus nomine Bixa Oviedi, à Clar. Carol. Clusio exotic. lib. 3. c. 20. proponitur, duo alii nobis noti, quorum alter fructu latiori, & longioribus crebrioribusque spinulis aculeato, qui folliculi echinati & Daburi nomine ab eodem Clusio libro prædicto cap. 19. descriptus, depictusque: Alter fructu rotundiori cordiformi brevioribus & ferè nullis spinis hispido.

Folia Populi nigræ foliis conformia sunt.

kust als eylanden; en dienen desselfs zaden om de lichamen, als mede het huysraat der inwoonders te verçieren; het is seker dat 'er veele en verscheyde soorten gevonden worden, en dat wegens de verscheydendheid der vruchten, want behalven die gene, dewelke hier verbeeld word, wiens vrugt met de name van Bixa Oviedi van Carol. Clusius Exot. lib. 3. cap. 20. *voorgesteld word; so zyn 'er ons nog twe anderen bekend, waar van d'ene van den selven Clusius in 't selve boek* cap. 19. *afgetekend en beschreven word, onder de benaming van Daburi, en is dese sijne vrucht breder, en met langer, en meerder doorntjens beset: d'andere in tegendeel is ronder van vrucht, ook korter, harts-wys, en byna doornloos.*

De bladeren gelyken die van de swarte Populier.

C A P.

ORLEANA, SEV ORELLANA FOLLICVLIS LAPPA[CEIS] — printed as "ORLEANA, SEV ORELLANA FOLLICVLIS LAPPA   CEIS" *Fig. 3*

C A P. XXXIV.

PHALANGIUM ÆTHIOPICUM RAMOSUM FLORIBUS ALBIS, PETALIS REFLEXIS.

INter ea, quæ Promontorium Bonæ Spei nobis ſuppeditavit ſemina, & hujus quoque plantæ debet recenſeri; Prodiit autem anno M DC LXXXIX. è radice vivace, fibroſâ, caulibus ramoſis, numeroſis, ſeſquipedalibus, craſſis, glabris, nitentibus, foliolis parvis, non admodum crebris, obſitis: Sunt autem folia, quæ è radicibus exeunt, longa, craſſa, anguſta, Porri æmula.

Flores ſparſim diſpoſiti, albidi, hexapetali, intus quinis, ſeniſve ſtaminibus compoſiti, quorum apices lutei, petala autem extrorſum ſunt reflexa, oblonga.

Floribus ſuccedunt vaſcula ſeminalia oblonga, triangula & in tres partes dehiſcentia, in quibus ſemina fuſca, trigona, ſuperficie inæquali, & per microſcopium viſa, tribus foraminibus minutiſſimis pertuſa.

ÆTHIOPISCH GETAKT PHALANGIUM MET WITTE BLOEMEN, EN BUYTENWAARTS OMGESLAGEN BLOEMBLADEREN.

ONder de zaden van de Caap de goede Hoop tot ons over-geſtuurd zijnde, is ook geweeſt het zaad van dit gewas, en is by ons opgekomen in 't Jaar 1689. *hebbende een zaſelige wortel, (die lang in 't leven blyven kan,) ook veel getakte, dikke, gladde, blinkende, en met weynige kleene bladerkens beſette ſteelen, die anderhalve voet lang zijn: de bladeren in tegendeel, dewelke immiddels uyt de wortelen voortkomen, ſijn lang, dik, ſmal, die van de Pareije gelijkende.*

De bloemen verſpreyden haar wyt en breed van den anderen, deſelve ſijn wit, ſes-bladerig, van binnen met vijf of ſes bloem-draden verſien, welkers hooftjens geel van couleur zijn: De bloem-bladeren ſijn langwerpig en buytenwaards om geſlagen.

Na het vergaan der bloemen ſo komen de zaad-huyskens te voorſchijn, dewelke lang-werpig en drie-hoekig zijnde in drie deelen open gaan, waar in haar bruyne, drie-hoekige zaden verbergen, die van een oneffene ſuperficie, en met drie ſeer kleene gaatjens doorboord zijn, die niet als door een vergroot-glas geſien konnen werden.

Floret ineunte æstate, semenque perfecit in Horto nostro.

Hyeme in hybernaculo reponenda, quoniam frigoris impatiens est.

Het bloeid in 't begin van de Zomer, en heeft in onsen Hof rijp zaad voort-gebracht.

Dewijl dit gewas de koude niet verdragen kan, so moet men het des winters in een winter-huys bewaren.

PHALANGIVM ÆTHIOPICVM RAMOSVM, FLORIBVS ALBIS, PETALIS REFLEXIS. *Fig. 3*

CAP. XXXV.

LILIUM ZEYLANICUM SUPERBUM.

SArmenta ramosa, quæ, è radice oblonga, ex rotundo nonnihil compressâ, crassa, ex duobus quasi brachiis composita, paucis fibris capillata, intus alba, libro fusco amicta, prodeunt, tricubitalia sunt, & proceriora, (pro ratione soli cui committitur,) rotunda, glabra, virescentia, calamum scriptorium tenuiorem crassa, quotannis marcescentia, radice in terra superstite, in terram procumbentia, nisi vario flexu fructices adsitos arripiant.

Folia, longioribus intervallis, inæquali & inordinato situ, sarmentis innascuntur, spithamam propè longa, duas uncias lata, in proceriorem mucronem capreolatum desinentia, saturatè viridia, sapore adstringente.

Ex alis foliorum ut & sarmentorum cimis flores emergunt, hexapetali, pediculis glabris, digitalibus & longioribus fulti, inodori, coloris speciosi, primò enim dilutè virescunt solo petalorum cuspide excepto; qui rubedine aliquâ perfunditur; & sic nutant, donec explicantur, quô factô non solùm eorum petala, verùm etiam stamina, stylusque sursum retròque flectuntur, & quæ primò erant dilutè viridia petala, sensim colore aureo, postremò autem coccineô imbuuntur; suntque hæc petala cuspidata, angusta, margine undulata, duas tresve uncias, pro soli fertilitate & solis calore, longa.

HOVEERDIGE ZEYLONSCHE LELIE.

DE rijsachtige, en getakte scheuten van dit gewas, komen uyt een langwerpige, en een weynig plat-gedrukte, dikke, en gelijk als in twe gedeelde wortel voord, met weynig zazelingen versien zijnde, van binnen wit, van buyten met een bruyne bekleetsel overtrokken. Dese rijsachtige scheuten of steelen sijn drie ellebogen hoog, ook wel hooger, (na de gesteldheyd van 't aardrijk, daar se in staan,) deselve sijn ook rond, glad, groen, een dunne schrijf-penne dik, alle jaar vergaande, en alleen de wortel in wesen latende, sy leggen ook langs het aardrijk neder, ten zy deselve haar aan de nevens staande heesters kunnen komen vast te maken.

De bladeren, op een wyde distantie van een staande, sijn onordentlijk aan de rijsachtige scheuten gevoegd, ontrent een spanne lang, en twe duym breet zijnde; dese sijn hoog groen, t'zamen trekkend van smaak, en eyndigen in een lange omgekrulde punte.

De bloemen komen voord uyt de oxelen der bladeren, als mede uyt de toppe der scheuten, deselve sijn ses-bladerig, staande op een vinger lang voetjen, 't welk somtijds ook wel wat langer is, sy zijn reukloos, schoon van couleur, in 't eerst lichtgroen, uytgesonderd de punten der bloembladeren, die dan eenigsints roodachtig bevonden werden; en also hangen dese bloemen nederwaards, tot dat se open gaan, als wanneer niet alleen de bloem-bladeren, maar ook selfs de bloem-draden, en bloem-stijl, haar opwaarts begeven, en wenden haar achterwaarts om; en als dan so veranderd ook de couleur der bloem-bladeren, want sy die eerst groen waren, worden nu langsamer-hand gout-geel, ende ten laatsten rootscharlake-verwig: en sijn dese bloembladeren puntig, smal, aan de kanten op- en neder-gaande, twe, drie duym lang, na de hoedanigheyd en vruchtbaarheyd van de Aarde, en Sons warmte.

Staminibus donantur flores ſenis capitatis, ſtyloque viridi-fuſco, craſſo, triſulco.

Floribus emarcidis ſuccedit ſeminarium, trilaterale, duas circiter uncias longum, tricapſulare, in quibus plurima ſemina primò albicantia, per maturitatem rubra, nitentia, duplici ſerie diſpoſita.

Luxuriavit & floruit olim in Horto Medico Amſtelodamenſi, nullo inſequente fructu.

Partum facilitare radices creduntur.

Deſe bloemen ſijn verſien van ſes gehoofde bloem-draden, als mede van een bloem-ſtyl, dewelke bruyn-groen, dik, en boven in drie geſcheyden is.

Na de bloemen volgt 'er een drie-zydig zaadhuysken, 't welk ontrent twe duym lang, en drie-zaadhuyſig (tricapſulare) *is: Hier in ſijn de zaden, dewelke getal-rijk, eerſt wit, en rijp geworden zijnde, rood, en blinkend zijn, gerengeert in een dubbelde rye.*

Dit gewas heeft eertijds in den Amſterdamſchen Hof weelderig gegroeid, en gebloeid, ſonder eenige vruchten te verlenen.

Men geloofd dat de wortels dienſtig zijn tot bevorderinge van de baring.

OBSERVATIONES.

Non ſolùm frutices, arboreſque adſtantes, ſarmentis ſuis flexilibus aſcendit & perreptat, ſed capreolis mucroni foliorum enatis omne arripit hæc planta venuſta, & ſpecioſa, quæ Horti Malabarici Authoribus *Mendoni*, Clariſſimo Hermanno verò Cat. H. Lug. *Methonica* Malabarorum, audit.

Cubitum inflexum vel gnomonem fabrilem repræſentat radix, quæ in icone minus recte delineata eſt, utrinque enim in obtuſum mucronem abit.

AANTEKENINGEN.

Dit ſchoon en aardig gewas, en klimt niet alleen door des ſelfs buygſame en rijsachtige ſcheuten tegens de naaſt by ſtaande Heeſters en Boomen op, maar grypt ook alles aan, door des ſelfs clawierkens, die uyt het eynde der bladeren voortkomen; Het ſelve werd van de Autheuren van den Hortus Mal. Mendoni, *maar van den Heer Profeſſor Hermans Cat. H. Lug.* Methonica *der Malabaren geheten.*

De wortel, dewelke in de tekening niet wel verbeeld word, gelijkt ſeer wel een drie-hoek, der werk-lieden, en is des ſelfs uyt-eynde weder-zijds in een ſtompe punt eyndigende.

CAP.

LILIVM ZEYLANICVM SVPERBVM.

Fig. 33

CAP. XXXVI.

LILIO-NARCISSUS AFRICANUS PLATICAULIS, HUMILIS, FLORE PURPURASCENTE, ODORATO.

AN NARCISSUS MAJOR INDICUS SEROTINUS *CORNUTI?*

QUem hic recensemus Lilio-narcissum, cum Narcisso sphœrico Indico flore liliaceo Ferrarii vulgò confunditur, quantumvis ab eo prorsus sit alienus, neque ullibi à Ferrario commemoratus: videtur autem convenire cum Narcisso majore Indico serotino Cornuti fol. 155. cap. 57.

Radice nititur magnâ oblongo-rotundâ, bulbosâ, ad basin, ubi carnosæ habitioresque fibræ albicantes prodeunt, planâ; colore (post exsiccationem) obsoletè flavo.

Folia humi dispersa, obliquè prodeuntia, sena, octona, duas spithamas longa, sescunciam lata, in apicem desinentia, crassa, glaucè virentia, striata.

Caulis semi-spithamam longus, aut procerior, planus, latus, ex viridi-purpurascens à latere foliorum exsurgit, in cujus cacumine membrana vaginalis emergit, quâ expansâ, umbella florum hexapetalorum, odoratorum apparet; quorum numerus quatuor supra viginti, & auctior, pro ratione magnitudinis bulbi; flores autem partiales pediculis nituntur tenuibus, digitalibus, & brevioribus, formâ Lilii albi; color autem primò dilutè purpurascens, non sine mixtura albicante, posteà in saturatiorem purpuram degenerat.

Stamina sena florum umbilicum occupant, capitulis purpureis donata, inter quæ stylus protractus emergit.

AFRICAANSCHE LELY-NARCISSE MET EEN RUYKENDE PURPURE BLOEM EN LEGE PLATTE STEEL.

DEse Lely-wijse Narcisse, die wy hier vertoonen, werd gemeenlijk geconfundeert met de Indiaansche Narcisse met de bol-ronde en lely-wijse bloemen, dewelke van Ferrarius aangewesen is, edog deselve en is nergens van Ferrarius verbeeld, maar komt niet qualijk over een met die gene, die Cornutus, Cap.57. f.155. laat-voordkomende Indiaansche Narcisse genaamd heeft.

De wortel is een langwerpig-ronde bol, van buyten (na dat se gedroogd is,) vaalgeel, uyt wiens platte grond veele lyvige, witte veselen voort komen.

De bladeren sijn ses of acht in getale, dewelke wederzijds voort komende, op 't aardrijk verspreyd leggen, dese zijn dikachtig twe spannen lang, anderhalve duym breed, voor spits toelopend, van couleur asch-verwig-groen, en gestreept.

De bloem-steng een halve span, ook wel hoger groeijende, is platachtig, breet, purpurachtig-groen, en komt by-zijden de bladeren te voorschijn; uyt wiens uyterste sig een vellige of vliesige schede op doet, dewelke na de grootheid des bol-wijse wortels geopend zijnde, een hoop van 24. en meer bloemen te voorschijn brengen, deselve sijn ses-bladerig, waijers-wys geplaatst en lieflijk van reuk: Ider deser bloemen staat op een vinger lange, ook wel korter, en dun steeltje, van gedaante een witte lely gelijkende. Van couleur sijn dese bloemen in 't begin licht-purpur-verwig, met wittigheid doorlopen, daar na een hoger purpur aannemende.

In 't midden der bloemen doen haar ses bloem-draden op, versien van purpure topjes, tusschen dewelke een lange bloem-stijl geplaatst is.

Flores, qui in fine Mensis Augusti aut Septembris non simul, sed alternatim panduntur, suavè olent, quibus præteritis perficiuntur capsulæ seminales, breviores, triquetræ, seminibus rotundis præditæ, quæ sub climate nostro duriore raró aut nunquam ad perfectam maturitatem perducuntur.

Patriam agnoscit Promontorium Bonæ Spei, unde ad nos pervenit liberalitate Nob. & Stren. D. Simonis vander Stel, Gubernatoris ibidem meritissimi.

Eandem exposcit cum cæteris ex Africa allatis plantis culturam: locanda igitur hæc in fictili terreo satis capaci, solo laudabili referto, modico indiget humore, multô calore, tempore autem hyemali à frigore, præsertim à gelu cautè præservanda.

Dese bloemen sijn aangenaam van reuk, en komen in 't laatste van September of October te voorschijn; sy en openen haar niet te gelijk, maar successivelijk d'een na d'ander; vergaan sijnde volgen haar driehoekige, korte zaad-huiskens, waar in ronde zaden onthouden werden, die hier te lande noyt rijp worden.

De geboorte plaatsen, van dit gewas, is de Caap de goede Hoop, van waar ons die over gestuurd is, door den wel Ed. Heer Simon van der Stel, Gouverneur van die plaatse.

Het vereyst deselve culture met de andere Gewassen, uyt Africa toegesonden zijnde: derhalven moet men deselve in een groote aarde pot met goede aarde setten, en dat op een warme plaats, ook des winters sorgvuldig voor de koude, en insonderheid voor de vorst, bewaren.

LILIO-NARCISSVS AFRICANVS PLATICAVLIS HVMILIS, FLORE PVRPVRASCENTE, ODORATO.

Fig: 5

C A P. XXXVII.

LILIO-NARCISSUS CEYLANICUS LATI-FOLIUS, FLORE NIVEO, EXTERNE LINEA PURPUREA STRIATO.

TOLABO CEYLANENSIBUS.
Par. Bat. Prod.

ANno M DC LXXXV. planta hæc *Tolabo* nomine Ceylonâ nobis transmissa, radice bulbosâ, albicante, oblongo-rotundâ, lanugineis fibris donata.

Folia longa, lata, glabra, hilariore virore perfusa, sulcata & carinata, sapore amaricantia, obliquè & ex adverso humi fusa, inter quæ, non medius caulis, sed relictis foliis, ad latera erumpit bipedalis, teres, coloris purpurascentis, qui fastigiatur in flores, membranaceâ thæcâ seu vaginâ bifidâ, purpurascente, emergentes, umbellatimque dispositi, numero seni, pluresve, hexapetali, pediculis tenuibus fulti, odore Lilii Convallii gratissimo; Horum petala in mucronem abeuntia, Lilii albi vulgaris æmula angustiora tamen, colore niveo, parte autem exteriore striis purpurascentibus & secundum longitudinem excurrentibus variegato.

Florum medium occupant stylus, ut & stamina sex, nivea, apicibus luteis capitata.

Floribus evanidis succedunt vascula seminalia triangularia, quorum semina nunquam ad perfectam maturitatem perduxi.

Culturâ ritè observata, floruit per aliquot annos in Horto Nostro Mense Junio.

BREET-BLADERIGE CEYLONSCHE LELY-NARCISSE, MET EEN SNEEU-WITTE, EN VAN BUYTE PURPUR GESTREEPTE BLOEM.

IN 't Jaar 1685. is ons de wortel van dese plante uyt Ceylon over gesonden, met de name van Tolabo: deselve is knobbelachtig, wit, langwerpig rond, en met wolachtige zazelingen versien.

De bladeren sijn lang, breet, glad, blygroen van verwe, geveurd, en gekield (carinata) *bitterachtig van smaak, schuyns en over dwers langs de aarde verspreyd: De bloem-steng en komt niet uyt het midden, maar aan de zyde der bladeren te voorschijn, deselve is twe voet lang, rond, purpur-verwig aan wiens opperste de bloemen haar vertoonen, en dat uyt een sche-wys, en in twe gespouwe purpur-verwig vlies; dese bloemen staan waijers- of kroontjens-wys gerengeert, en dat seven, ook wel meer by een, ses-bladerig, van reuk seer aangenaam en die van de Lelyen van den Dale gelijk. Dese hare bloem-bladeren, voor spits-toelopende, zijn die van de witte Lelye enigsints gelijk, hoewel smalder, wit van couleur, van buyten met purpure strepen in de lengte doorlopen.*

De bloem-stijl werd nevens ses bloem-draden in 't midden des bloems gevonden, en zijn dese bloem-draden met geele hooftjens begaafd.

Na de bloemen volgen drie-hoekige zaad-huyskens, welkers zaden ik noyt tot volmaaktheid gebracht hebbe.

Dit gewas heeft eenige jaren in den Amsterdamschen Hof gebloeid, en dat in de Maand van Juny, een goede oeffeninge waargenomen zijnde.

OBSERVATIONES.

Non solùm fibris lanugineis donata est radix, sed ipse integer bulbus, si arescat, in fila tenuissima ductilis, quæ tenuitate & mollitie, sericum saltem æquant, si non superant, quod in bulbis Africanis, Narcissinis foliis Horti Lugd. etiam conspicuum, cum quibus in plerisque partibus plurimùm convenit hæc planta.

AANTEKENINGEN.

De wortel van dese plante en is niet alleen versien van wolachtige draden, maar selfs de geheele bol droog geworden zijnde, kan men in seer fijne hayrige zazelingen scheyden en uyt trekken, en sijn dese draatkens ten minste so fijn en sagt, als zeyde, 't welk men ook gewaar word in de Africaansche Bollen, met Narcisse bladeren Horti Lugd. met de welke dit gewas in alle deelen seer wel over een komt.

LILIO-NARCISSVS CEYLANICVS LATIFOLIVS FLORE NIVEO, EXTERNE LINEA PV RPVREA STRIATO

Fig. 37.

C A P. XXXVIII.

NARCISSUS CEYLANICUS FLORE ALBO HEXAGONO ODORATO.

LUNULA CEYLANENSIBUS.
Cat. Hort. Lug. Bat.

DUæ occurrunt ſpecies hujus plantæ, magnitudine & petalis differentes.

Hujus radices bulboſas poſſidemus ex munere reverendi Viri D. Pyl, celebris urbis Columbo Gubernatoris digniſſimi; Cujus deſcriptionem à Clariſſ. Hermanno concinnatam, hic commemorare erit operæ pretium.

Huic Narciſſo ſubſternitur bulbus oblongo-rotundus, pallidus, ſub corticibus ſuis lanuginoſus, folia promens Narciſſina, aſt breviora; Ad horum latera aſſurgit thyrſus lævis, craſſitudine calami, proceritate dodrantali, in cujus apice turget vagina membranacea, excludens florem unicum hexagonum, monopetalum, candidum, odoratiſſimum, ſex foliaceis deorſum flexis circinnatiſque laciniis diſſectum, medium occupat calix, duodecim per oras crenis inciſus, ex quo producitur ſtylus cum ſex ſubalbidis falcatis ſtaminibus in luteos apices deſinentibus; Sequuntur ſemina fuſca, anguloſa, in vaſculo tricapſulari, de more congenerum. Huc uſque Hermannus.

Flores pandit Menſe Julio, quod difficilè evenit, niſi cultura debita ſuppetias afferat.

CEYLONSCHE NARCISSE, met een SES-HOEKIGE*, WITTE, en RIEKENDE BLOEMEN.*

D*Aar werden twederley ſoorten van dit gewas gevonden, van groote en bloem-bladeren verſchillende.*

De bollen van deſe zijn ons toegeſonden door den eer waardige Heer Pijl, Gouverneur van de vermaarde ſtad Columbo. Wiens beſchryvinge van den Heer Profeſſor Hermans in 't licht gebracht zijnde, hier weerdig is te verhalen.

Deſe Narciſſe heeft een langachtig-ronde bol-wortel, bleek van couleur, dewelke tuſſchen hare ſchorſſe, die hayrig is, bladeren voord brengd, over een komende met die van gemeene Narciſſe, edog korter; aan de ſyde deſer bladeren vertoond ſig de bloem-ſteng, zijnde een ſchrijf penne dik, glad, en drie derde van een voet hoog: aan het opperſte van de ſelve doet ſig een geſwolle vlieſige ſchede op, en deſe haar openende vertoont ſig een eenige, en ook een bladerige bloem, ſijnde gloeind-wit, ſes kantig, ſeer lieflijk van reuk, en in ſes omgewelde en omgekrulde ſnippelingen verdeeld; in 't midden vind men de bloem kelk, wiens uyterſte in twaalf kleene ſnippelingen geſneden is; uyt deſelve komt de bloem-ſtijl, te gelijk met ſes witagtige ſeyſens-wyſe bloem-draden, verſien van geele hooftjens: hier na komen bruyne, hoekige zaden te volgen, leggende in een drie-zaadhuyſig vaatjen (*vaſculo tricapſulari*) op de wijſe van hare medeſoorten. *Tot hier toe den Heer Hermans.*

De bloemen vertoonen haar in de Maand van Juli, 't welk evenwel niet en geſchied, ten ſy een behoorlijke oeffeninge en waarneminge daar toe aangewend word.

Nefcit ferre frigus, ea propter hyemali tempore cautè præfervanda ab aëris frigidioris injuriis; ineunte æftate fovenda in cifta enutritioni plantarum idonea, & modicâ aquâ irriganda.

Multiplicatur & propagatur bulbulis in ambitu bulborum enafcentibus.

Dit gewas en kan geen koude verdragen, weshalven men het des winters forgvuldig bewaren moet voor de koude: in't begin des zomers moet men het weder in een bequame glafe kaffe koefteren, en matelijk bevochtigen.

Het word vermeenigvuldigd en voordgefet door die kleene bollekens, dewelke aan de zyde des groote bols komen te groeijen.

NARCISSVS CEYLANICVS FLORE ALBO HEXAGONO ODORATO. *Fig. 3*

C A P. XXXIX.

NARCISSUS AMBOINENSIS FOLIO LATISSIMO ROTUNDO, FLORIBUS NIVEIS INODORIS.

An ALLIUM VEL COEPA SYLVESTRIS AMBOINENSIS FOLIO ROTUNDO *Rumphii?*

NEc Alliaceis, nec Cœpaceis plantis accenſenda hæcce eſt; Bulbus enim oblongo-rotundus, albicans, Narciſſinis bulbis undique ſimilis eſt, fibris craſſioribus ditatus, omniſque odoris expers.

Folia emittit quaterna, aut quina, pediculis longioribus, craſſiſque innitentia, magna, lata, ſubrotunda, & in apicem quendam terminantia, utraque parte dilutè viridia, & ferè inſipida, diverſis nervis per longitudinem illorum diſcurrentibus diſtincta, qui nervi in prominulum & dictum apicem omnes coëunt.

Inter folia caulem ſeſquipedalem & altiorem emittit, rotundum, lævem, cujus faſtigium ornant flores inodori decem, duodecim, & plures nivei, è membranaceo involucro erumpentes, pediculis longioribus & glabris fulti, quorum ſinguli ſenis conſtant petalis oblongis, in mucronem exeuntibus: medium horum occupat calix, ſex crenis inciſus, è quo ſtylus niveus producitur, quem ſex ſtamina cingunt concoloria, quorum apices lutei.

Hiſce ſuccedunt capſulæ ſeminales triangulæ.

Flores Menſe Junio protulit.

NARCISSE VAN AMBOINE MET SEER BREDE EN RONDE BLADEREN, EN SNEEU-WITTE REUK-LOOSE BLOEMEN.

DIt gewas behoord geenſints tot dat van Look, nog Ajuyn, want de bol is langwerpig rond, witagtig, ſonder reuk, verſien met dikke veſelen, en in alle deelen die van de Narciſſe gelijk.

Hier uyt komen 4. 5. *bladeren voort, ſtaande op lange en dikke ſteelen; deſe bladeren ſijn groot, wederzijds bly-groen van verwe en by na ſmakeloos: waar door heen na de lengte verſcheyde zenuen loopen, die aan 't einde van het blad, in de geſeyde punte, by den anderen komen.*

De bloem-ſteel, tuſſchen de bladeren voort-komende, is anderhalve voet lang, ook wel langer, deſe is rond en glad, wiens uyterſte toppe verçierd word van 10. 12. *en meer ſneeu-witte, reuk-looſe bloemen, dewelke uyt een vlieſig bekleetſel voortkomende, op lange gladde ſteeltjens ſtaan. Yder deſer bloemen beſtaan uit* 6 *langwerpige en ſpits-toelopende bloem-bladeren, hebbende in 't midden een ſes puntige kelk, uyt wiens midden een ſneeu-witte bloem-ſtyl te voorſchyn komt, rontom beſet met* 6 *bloemdraden, van gelijke couleur, verſien van geele topjens.*

Na deſe komen de zaad-huyskens te voorſchyn, dewelke drie hoekig zijn.

De bloemen zijn ons in Junio verſchenen.

Multo calore indiget, idque non ſolùm hyemali, verùm etiam æſtivo tempore, quo denegato rarius plantam hanc floribus onuſtam conſpicere licet.

Bulbus Bataviâ miſſus nullo adſcripto nomine.

Dit gewas heeft veel warmte van noden, niet alleen des winters maar ook des ſomers, en by gebreken van dien, ſo ziet men ſelden dat het bloemen voordbrengd.

Deſe bol is ons van Batavia toegeſonden ſonder eenige name.

NARCISSUS AMBOINENSIS FOLIO LATISSIMO ROTUNDO, FLORIBUS NIVEIS INODORIS. *Fig.*

C A P. XL.

GRATIOLÆ AFFINIS FRUTESCENS AMERICANA, FOLIIS AGERATI, SEU VERONICÆ ERECTÆ MAJORIS. *Breynii Prod.* 2.

CAPRARIA CURASSAVICA, CABRITTA *vulgò dicta.*

PLanta hæcce fruticosa tripedalem & altiorem assequitur proceritatem, radicibusque nititur albicantibus, multis fibris capillatis.

Caulis digitum crassus, cortice griseo amictus, in multos panditur ramos, foliis vestitos inconditis, ferè inodoris, oblongis, mucronatis, serratis, Agerati non dispari-bus, sapore ferè fatuo.

Ex alis foliorum flores emergunt, pedicellis longiusculis & calicibus quinque-partitis innitentes, monopetali, in quinque lacinias divisi, nivei; Quibus excussis, succedunt semina exilia, oblonga; coloris fusci, quæ continentur in caliculis in quatuor partes dehiscentibus.

Natales suos Curassaviæ, ut & adjacentibus Americæ Insulis debet, quorum incolis *Cabritta* audit; capræ enim avidè hanc esitant plantam, & sic ex re nomen habet.

Planta hæc radicibus suis vivacibus solo nostro facilè assuescit, semenque profert maturum, multo tamen calore & humore indiga.

Anno M DC XC. ad meas pervenit manus arcula, quam attulerat navis Gallorum, ex America redux, hujus plantæ foliis exsiccatis, & Theæ instar præparatis, repleta, quod ideo factum puto, ut loco herbæ Theæ venditarent.

CURASSAUS CABRITTEN-KRUYD.

DIt heesterachtig gewas de hoogte van drie voeten, en ook wel hooger opschietende, heeft witte wortelen, dewelke zazel-rijk zijn.

De steel van een grauwe schorsse omvangen zijnde, is een vinger dik, en werd in veele takken verdeeld, beset zijnde met irregulier staande bladeren; deselve zijn by na reuk- en smaak-loos, langwerpig, puntig, en aan de kanten geschaard, die van de Ryn-bloemen of Motten-kruyd niet ongelijk.

De bloemen komen uyt de oxelen der bladeren voord, uyt kelkjens die in vyven gedeeld zijn, steunende op langagtige voetjens: Dese bloemen zijn sneeu-wit, een-bladerig, (monopetali) *en werden in vyf deelen verdeeld, waar na kleene bruyne zaden komen te volgen, werdende onthouden in kelkskens die in vieren open gaan.*

Het is oorspronkelijk op Curacao, en de naast aan leggende Eylanden van America, alwaar het van de Inwoonders Cabritta *werd geheten; om dat de Geyten dit gewas gaerne eeten.*

Het wil hier te lande wel groeijen, overblyven, en ryp zaad voord brengen, maar vereyst groote warmte en veel vochtigheyd.

In 't Jaar 1690. is my een kistje ter hand gesteld, 't welk een Frans Scheepje, uyt America komende, mede gebracht had, 't selve was vervuld met gedroogde bladeren deses gewas, dewelke op de wyse van The toebereyd waren, 't welk ik geloof gedaan te zijn, om deselve voor The te verkoopen.

OBSERVATIONES.

Folia in caulibus ad intervalla longiuſcula ſita, parte ſuperiore atro-virore, inferiore verò hilariore viriditate ſunt perfuſa, guſtu nonnihil mordentia, ad oras pilis rarioribus & exilibus, obſita.

Flores, calicibus vireſcentibus quinque-partitis enixi; ſtaminibus ditantur quatuor albicantibus, totidemque apicibus ex albido luteolis.

Stylus lacteus capitello donatur lucido albo.

Floribus emarcidis ſuccedunt vaſcula ſeminalia oblonga in quatuor carinas dehiſcentia, in quibus ſemina minutiſſima, colore & forma Papaveris hortenſis ſupparia, multis numeris etſi minora.

AANTEKENINGEN.

De bladeren der ſteelen wat wytachtig van den anderen ſtaande, zijn van boven donker-groen, van onderen bly-groen, enigſints ſcherp van ſmaak, aan de kanten met yl-ſtaande hayrtjens beſet.

De bloemen onderſteunt van groene, en in vyven verdeelde kelkjens, ſijn verſien van vier witte bloem-draden, welkers topjens of hooftjens uyt den witte geel zijn.

De bloem-ſtyl is melk-wit en begaafd met een wit blinkend hooftjen.

Als de bloemen vergaan zijn, ſo volgender langwerpige zaad-huyskens, dewelke in vieren opengaan; waar in haar onthouden ſeer kleene zaadjens, die van de hof Heul niet ongelyk ſo in couleur als gedaante, hoewel ſeer veel kleender.

CAP.

GRATIOLÆ AFFINIS FRVTESCENS AMERICANA FOLIIS AGERATI, SEV VERONICÆ ERECTÆ, MAIORIS

Fig. 4

C A P. XLI.

GLADIOLO ÆTHIOPICO SIMILIS PLANTA ANGUSTIFOLIA CAULE HIRSUTO, FLORE RUBICUNDISSIMO.

NOn minoris elegantiæ & raritatis eximia hæc gladiolo ſimilis planta, ex Africa ad nos tranſlata, cujus folia ex radicibus prodeuntia numero ſunt ſena, ſeptena, non rarò quoque dena, pediculis brevioribus fulta, rigida, erecta, duas palmas longa, ſemunciam lata, extremo mucronata, ſtriata, ſulcata; inter hæc caulis exſurgit ſeſquiſpithamæ proceritate, imò longior, teres, hirſutus & piloſus, ſaturatè purpuraſcens, in mucronem rubicundum exiens, cui ſupponitur tuberculum rotundum, ut & foliolum coloris rubicundi, novi germinis æmulum, infra caulis medium emergunt pediculi hirſuti flores ſuſtinentes, qui parte inferiore foliolis brevibus ſquamatim diſpoſitis, calicis loco, obſeſſi ſunt, horum foliolorum nonnulla margine ut & mucrone rubedine ſunt perfuſa, inter quæ flores emergunt formâ admirandâ, ex baſi anguſta ſenſim in latitudinem ſeſe extendentes, extrinſecus colore primò ex viridi-flavo, poſthac pallidè rubeſcente, intrinſecus verò ſanguineo.

Hi flores ſunt monopetali in ſex lacinias directi, latèque ſeſe expandentes; horum prima lacinia longitudine cæteras antecellens ſeſe erigit, parte inferiore, ad margines undoſa, ſuperiore non item: ex ea ſtylus emergit apice trifido præditus, ut & ſtamina duo apicibus pullis ſagittæ alatæ mucronem æmulantibus prædita: Sub hæc ſecunda & tertia lacinia prodeunt, præcedente breviores, acuminati, colore dilutè rubeſcentes, quarum extremitates,

SMAL-BLADERIG MORELANDS SWEERT-KRUYD GELYKEND GEWAS, MET HOOG ROODE BLOEMEN, EN RUYGE STEELEN.

NIet minder raar is dit uytſtekend ſchoone Sweert-kruyd gelijkend gewas, uyt Africa ons toegeſonden zijnde; De wortel brengd 6. 7. ook wel 10. bladeren voord, ſtaande op korte voetjens, deſe ſijn ſtyf, twe palmen lang, een halve duym breed, geſtreept, en geveurd, ſpits toelopende, en recht op ſtaande: tuſſchen deſe verheft ſig de bloem-ſteel, een en een halve ſpan lang zijnde, ook wel hoger opſchietende, rondlang, ruyg en hayrig, hoog purpur-verwig, eindigende met een roode ſpitſe, waar onder een rood knopje, als mede een kleen rood blaatje haar op doen, verbeeldende een nieuwe botte; wat lager als het midden deſes bloem-ſteels ziet men eenige ruige ſteeltjens voord komen, waar aan de bloemen vaſt zitten, deſe ſteeltjens ſijn van onderen beſet met kleene ſchub-wys leggende bladerkens, en dat in plaats van bloemkelkskens, ſommige deſer ſijn rood van rand, als mede aan hare puntjens; tuſſchen deſe komen de bloemen te voorſchyn, de welke wonderlijk van maakſel zijn, dun en ſchraal aan haar grond, en allenkskens haar verbreedende: van buyten ſijn deſelve eerſt geel-groen, daar na bleek-rood, van binnen in tegendeel bloed-rood.

*Deſe bloemen ſijn een-bladerig, en in ſes ſnippelingen verdeeld, die haar wyt van een verbreiden; de eerſte en langſte deſer regt ſig op, wiens onderſte gedeelte aan de zijden alleen golfs-wys op- en neder-gaat; uyt deſe ſnippelinge (*lacinia*) komt het bloem-ſtyltje te voorſchijn, wiens uyterſte in drie is geſpouwen, als mede twe bloem-draden met ſwarte topjes, die gevleugelde toppen van een pijl gelijk zijn; onder deſe eerſte geſeyde bloems-ſnippelinge doen haar*

 ſub-

ſubvireſcunt: Hiſce ſuppoſitæ ſunt quarta & quinta lacinia ad exortum ſubluteæ, parte autem ſuperiore & latiore rubicundiſſimæ, ſtamine ſingulari ſanguineo, & apice nigro capitato, præditæ: inter dictas ultimaſque, & ſexta adhuc ſeſe offert, labii in modum dependens, mucrone ſubluteo.

de twede en derde op, korter zijnde als de eerſte, en puntig, bleek-rood van verwe, uytgeſonderd haar uyt-einden, dewelke bleek-groen zijn: onder deſe vertoonen haar de vierde en vijfde bloems-ſnippelingen, ſchoon-rood van verwe, uytgenomen hare nageltjens, dewelke bleek-geel zijn, uyt deſe en komt niet meer als een bloed-rood bloem-draatje te voorſchijn, wiens topje mede ſwart is; tuſſchen deſe laatſt geſeide bloems verdeeldheden vertoond ſig nog een ſeſde ſnippelinge, lips-wijs neder-hangende, wiens uyterſte bleek-geel is.

Flore emarcido, ſuccedit vaſculum ſeminale triquetrum, in quibus ſemina triangula, coloris fuſci, quæ Menſe Octobris ad perfectam maturitatem perducta ſunt, in Horto Amſtelodamenſi.

Als de bloem vergaan is, ſo volgt daer een drie-kantig zaad-huysken, waar in driehoekige bruyne zaden gehuisveſt worden, dewelke in October tot volkome rijpigheid gekomen zijn in den Medicijn Hof van Amſterdam.

GLADIOLO ÆTHIOPICO SIMILIS PLANTA ANGVSTIFOLIA, CAVLE HIRSVTO, FLORE RVBICVNDISSIMO.

Fig. 41

C A P. XLII.

SISYNRICHIUM ÆTHIOPICUM MAJUS LATI-FOLIUM FLORIBUS ALBIS; HEXAPETALIS, LINEIS PURPUREIS STRIATIS.

Radice est bulbosâ, ſubſtantiâ compactâ & carnosâ, Croci effigie, folia emittente graminea, ſesquipalmaria, ſemunciam lata, inter quæ caulis exſurgit articulatus, teres, longitudine pedem ſuperans, è cujus articulis bina ac bina exeunt folia ex adverſo ſita, articulumque quaſi amplectentia.

Flores inodori è ſummo caule exeuntes & ſinguli, ſingulari ſuo pediculo fulti, Menſe Majo ſeſe proferunt, qui per aliquot dies ſuperſtites manent, ſuntque hexapetali, Narciſſi Orientalis magnitudine: Horum petala mucronata; intus candida, extus ſtriis ſuavè purpuraſcentibus notata: A florum cavo aliquot fluunt ſtamina, ſuccedentibus capſulis ſeminalibus triquetris, in quibus ſemina rotunda, glabra, rufa.

Radicibus Hottentotti in cibo delectantur.

GROOT BREED-BLADERIG MORE-LANDS SISYNRICHIUM MET WITTE SES-BLADERIGE EN PURPUR-GESTREEPTE BLOEMEN.

De wortel van dit gewas is een bolleken, vaſt en vleſig van ſubſtantie, in gedaante die van de Saffraan niet ongelijk; uyt deſe komen grasachtige bladeren voort, een en een halve hand-breed lang, een halve duym breed; tuſſchen dewelke een rond-lange bloem-ſteng voord komt, meer als eene voet lang zijnde, die in leden verdeeld is, uyt dewelke eenige bladeren twe aan twe dwers over den anderen ſtaande, haar op doen, waar van de leden als omvangen worden.

Deſe hare reukloosé bloemen komen eenſaam te voorſchijn, uyt het opperſte der bloem-ſteng, en dat in de Maand van May, ſteunende ider op een byſonder, en kleen ſteeltjen; deſe blyven eenige dagen in weſen, ſijnde ſes-bladerig, en in groote met die van de Orientaalſche Narciſſus overeen komende, hare bloem-bladeren ſijn puntig, van binnen wit, van buyten met purpure ſtrepen getekend: uyt het midden deſer bloemen komen eenige bloem-draden (ſtamina) *voord, waar na drie-hoekige zaad-huysken volgen, onthoudende in haar ronde, gladde, en roſſe zaden.*

De Hottentotten eeten deſe wortelen ſeer geerne.

C A P. XLIII.

SISYNRICHIUM ÆTHIOPICUM MAJUS ANGUSTI-FOLIUM FLORIBUS ALBIS.

Præcedenti quidem ſimile hoc Siſyrichium, flos autem minor, ut & radix.

Foliis gaudet anguſtis, gramineis, inter quæ caulis emergit glaber, teres, foliis pri-

GROOT SMAL-BLADERIG MORE-LANDS SISYNRICHIUM, MET WITTE BLOEMEN.

Dit Siſynrichium is het voorgaande wel gelijk, edog de bloem, en ook de wortel, is kleender.

Het heeft ſmalle, gras-wyſe bladeren, tuſſchen dewelke ſig een bladerlooſe bloem-

vus, ſpithameus, qui Menſe Majo in quinos aut ſenos faſtigiatur flores hexapetalos, præcedentibus minores, alternatim prodeuntes, quorum ſinguli pediculo nituntur longiori: Petala anguſtiora, parte interiore alba, exteriore purpureo-rubicunda.

Hiſce ſuccedunt vaſcula ſeminalia trigona, brevia, ſemina exilia, rotunda continentia.

Radix bulboſa quoque, & edulis.

ſteng vertoond, dewelke glad en ook rond is. Deſe, een ſpanne lang zijnde, brengd in de Maand van May, uyt haar opperſte gedeelte vijf, ook wel ſes ſes-bladerige bloemen voord, die boven den anderen ſtaan, in groote de voorgaande wijkende; deſelve ſteunen op langachtige ſteeltjens of voetjens, en ſijn hare bloem-bladeren ſmal, van binnen wit, van buyten rood purpurachtig.

Hier na volgen korte, drie-hoekige zaad-huyskens, waar in kleene, ronde zaden leggen.

Deſe bollekens zijn van gelijken eetbaar.

CAP. XLIV.

SISYNRICHIUM ÆTHIOPICUM MINUS LATI-FOLIUM FLORE HEXAPETALO ALBO.

PRæcedentium radicibus tuberoſis ſimilis hujus radix, quæ carnoſa, magnitudine tamen nucem avellanam non excedit.

Folia craſſiuſcula, ſemunciam ferè lata, palmam longa, mucronata, erecta.

Caulis teres non folioſus, æqualis, glaber, ſpithameus, è cujus cacumine Menſe Martio flores emergunt ſeptem octovè numero, non rarò quoque pauciores, uno verſu diſpoſiti, pedicellis longiuſculis fulti, inodori, hexapetali, intus nivei, ſtriis purpureis extus eleganter variegati, per biduum ſuperſtites.

Hiſce ſuccedunt capitula triangularia, ſemina continentia ſubrotunda, mucrone exili prædita, quæ ad maturitatem perducuntur exeunte æſtate.

Semine Promontorio Bonæ Spei tranſmiſſo, nata nobis annis M DC LXXXVII & M DC LXXXVIII.

Non minus ac præcedentes, edulis radix.

KLEEN BREED-BLADERIG MORELANDS SISYNRICHIUM, MET WITTE SES-BLADERIGE BLOEMEN.

De vleſige bol-wijſe wortel van dit gewas, een haſe-noot groot zijnde, is die van de voorgaande gelijk.

De bladeren ſijn dikachtig, by na een halve duym breet, een hand breet lang, ſpits aan haar uyt-einde, en regt opſtaande.

De bloem-ſteng is rond, bladerloos, effen en glad, een ſpanne lang, uyt wiens bovenſte gedeelte, ſeven, acht, ook minder bloemen voort komen, en dat langs eene zijde van de ſteel, zittende op langachtige voetjens, deſelve ſijn ſes-bladerig, van binnen wit, van buyten met purpure ſtreepen aardig verçierd, ſy blyven twe dagen in haar vigeur, en ſijn ſonder reuk.

Na yder bloemtje volgt een drie-hoekig zaad-huysken, waar in een rondachtig zaad gevonden word, 't welk een kleen puntje heeft: en ſijne rypigheid in 't uytgaan des zomers bekomt.

Dit gewas heb ik uyt zaad opgekregen, 't welk my in de Jaren 1687 en 1688. van de Caap de Goede Hoop toegeſonden wierd.

Deſe bol-wyſe wortelen ſijn ſo wel eetbaar, als de voorgaande.

SISYNRICHIVM ÆTHIOPICVM MAIVS LATIFOLIVM, FLORIBVS ALBIS, HEXAPETALIS LINEIS PVRPVREIS STRIA
Fig. 42.
SISYNRICHIVM ÆTHIOPICVM MAIVS ANGVSTIFOLIVM, FLORIBVS ALBIS.
Fig. 43.
SISYNRICHIVM ÆTHIOPICVM MAIVS LATIFOLIVM, FLORE HEXAPETALO
Fig. 4

C A P. XLV.

AMARANTHO AFFINIS INDIÆ ORIENTALIS, FLORIBUS GLOMERATIS, OCYMOIDIS FOLIO. *Breyn. Cent.* I.

WADAPU *Hort. Mal.*

GAudet hæc planta radice fibrosâ, caulem promens bipedalem, ramosum, teretem, pilis breviſſimis obſitum, geniculis purpureis ex intervallis longioribus, interceptum.

Folia ſubtus dilutè viteſcentia, bina ex adverſo reſpondentia, non raró quoque plura ſimul ad ramorum divaricationes prodeuntia, magnitudine & formâ varia; quæ ortu ſunt prima, majora, latiora, & obtuſa, longioribusque pediculis fulta: ſuperiora autem minora, breviora, anguſtiora mucronata, omnisque diviſionis ignara; breviſſimis pedicellis fulta.

Caules ut & eorum rami ſummo faſtigio flores ſuſtinent glomeratos, maxima parte ex ſquamis purpureis, rigidis, oblongis, mucronatis, nitentibus; bicompoſitis, conflatos: haſce inter ſquamas floſculi emicant ſtellares, albicantes, quorum ſingulis ſemen ſuccedit ſolitarium, Amaranthi ferè ſimile, lanugine niveâ obſitum.

Tuſſim, fauciumque dolores lenire folia, Horti Malab. Authores autumant.

OBSERVATIONES.

Caulis medullâ niveâ infarctus, maculis purpuraſcentibus notatur, præſertim parte inferiore.

BOLRONDE OOST-INDISCHE FLUWEEL-GELYKENDE BLOEMEN MET BLADEREN VAN OCYMOIDES.

DEſe Plante heeft een zazelige wortel, dewelke een getakte, en een twevoet hooge ſtenge voortbrengt, deſelve is rond, met korte hayrtjens beſet, wiens purpur-verwige leden of knietjens wijt van den anderen ſtaan.

De bladeren zijn van onderen ligt-groen, twee aan twee dwers over elkanderen ſtaande; ook komender wel meer byeen te voorſchijn, en dat ontrent de leden, van forme en groote van den anderen veel verſchillende; die gene, dewelke eerſt voor den dag komen, zijn grooter, breder, en aan haar uyt-eynde ſtomp, ſteunende op langer voetjens: de bovenſte in tegendeel ſijn kleender, korter, ſmalder, puntig, en ongeſneden ook ongeſchaart, welkers voetjens ſeer kort zijn.

De bloemen ſitten aan het uiterſte des ſtengs, en deſſelfs takken, deſelve ſijn bolwijs op een gehoopt, voor 't grootſte gedeelte uit purpure, ſtijve, langwerpige, gepunte, blinkende en gepaarde ſchubbens te ſamen geſtelt, tuſſchen dewelke witagtige ſterrewijſe bloemtjens te voorſchijn komen, waar van ider een eenig zaadjen voortbrengt, 't welk het zaad van de Fluweel-bloemen by na gelijk, en omvangen is van een ſneeuwitte donſigheid.

Dat de bladeren van dit gewas den hoeſt ſtillen, en de pijne der keele verſagten, verſekeren ons de Autheuren van den Hortus Malabaricus.

AANTEKENINGEN.

De ſtenge, met een witte merg-agtige ſubſtantie vervuld zijnde, is geteekent met purpur-verwige vlakken, voornamentlijk van onderen.

Qui inter ſquamas emicant floſculi, è caliculo emergunt quinquepartito, quæ laciniæ admodùm anguſtæ, mucronatæ, tomento albo obſeſſæ & vireſcentes ſunt exceptis mucronibus, qui colore purpureo perfuſi: floſculorum cinereo-albicantium oræ in quinas lacinias quoque ſunt diviſæ, inter quas apices locantur longiuſculi, nivei, qui prima fronte viſi, lineas albas mentiuntur.

Stamina adeò brevia, ut nudis oculis vix ac ne vix quidem conſpiciantur.

Stylus cujus pars ſuperior bifurcatur, è fundo floſculorum emergens, innititur vaſculo ſeminali coniformi.

Sapor totius plantæ fatuus.

De bloemkens, dewelke haar tuſſchen de ſchubbens opdoen, komen uyt een kelkjen voort, 't welk in vijven is geſneden, welke verdeeltheden byſonder ſmal en puntig zijn, ook met een witte dons beſet, en groen van couleur, uytgenomen hare uyteynden, dewelke purpur-verwig zijn: het uyterſte deſer asgrauwe witte bloemkens is mede in vyven geſneden, tuſſchen welke verdeeltheden langwerpige ſneeu-witte topjens geplaaſt zijn, die met d'eerſte opſlag der oogen haar als witte ſtreepjens vertoonen.

De bloemdraden zyn ſo kleen, datſe ſonder vergroet-glaſen beſwaarlijk geſien kunnen werden.

De bloem-ſtijl, wiens bovenſte deel in tween is geſpouwen, uyt de grond der bloemkens voortkomende, ſit op 't Pijn-appelsformige zaathuisken.

De geheele plante is ſmakeloos.

AMARANTHO AFFINIS INDIÆ ORIENTALIS FLORIBUS GLOMERATIS, OCYMOIDIS FOLI

Fig. 45

C A P. XLVI.

POLYGALA ARBOREA MYRTIFOLIA CAP. BONÆ SPEI, FLORIBUS ALBIS INTUS PURPUREIS.

Radix ei lignea, parte interiore lutea.

Caudex pollicem craſſus, cortice griſeo amictus, diverſis brachiatur ramis.

Folia Myrti lati-foliæ Belgicæ paria, paulò tamen minora & molliora, viriditate dilutiore prædita; incondita, ſapore ſubamaro.

Flores tripetali extus albicantes, intus purpuraſcentes; horum petala bina lateralia ex adverſo ſita, tertium verò, galeam æmulans, ſitum habet ſublimiorem.

Semina videre haud mihi contigit, ob infortunium, quod ſupervenit huic arbuſculæ, ea propter pingi curavi ante ejus interitum.

Promontorii Bonæ Spei alumna eſt, unde ad nos tranſlata.

OBSERVATIONES.

Hæc perpetuæ frondis planta, tres circiter pedes alta, inter fruticem & arborem ambigit, densè fruticans.

Rami obſequioſi, foliis amicti, maxima ex parte alternatim diſpoſitis, hilariore virore perfuſis, margine non crenatis, partim mucronatis, partimque mucrone deſtitutis.

Petalum tertium & ſupremum, barbulam parte anteriore & exteriore exſerens, complicatur ſecundum ejus longitudinem, in qua complicatura occultantur ſtylus & ſtamina, quæ numerô ſunt ſeptem octove, albicantia, apicibus luteo-croceis inſtructa, inter quæ ſtilus emergit pallidè luteus.

CAAPSCHE, BOOMAGTIGE KRUYS-BLOEMEN, MET MYRTUS BLADEREN, WITTE EN VAN BINNEN PURPUR-VERWIGE BLOEMEN.

Dit gewas heeft een houtagtige wortel, van binnen geel van couleur.

De ſtamme een duym dik, en met een grauwe ſchorſſe omvangen zijnde, wert in verſcheyde takken verdeeld.

De bladeren gelijken die van de breet-bladerige Hollandſche Myrtus niet qualijk, hoewelſe wat kleender en ſagter zijn, deſelve ſijn bleek-groen, ſonder ordre aan de takken gehegt, en wat bitteraghtig van ſmaak.

De bloemen ſijn drie-bladerig van buyten wit, van binnen purpur-verwig, waar van datter twe bloem-bladereu op zy dwers over elkanderen ſtaan, het derde, een helm verbeeldende, beſit d'opperſte plaatſe.

Noyt heb ik de zaden geſien, wegens een ongeval, 't welk dit Boomtje overquam, weshalven ik het heb laten aftekenen, eer dat het quam uyt te gaan.

Het groeit op de Caap de Goede Hoop, van waar het tot ons is overgebragt.

AANTEKENINGEN.

Het is twijfelagtig of men deſe altoos groen-ſtaande plante, dewelke ontrent drie voeten hoog opſchiet, onder de digt getakte Boomen, of Heeſters ſal ſtellen.

De takken ſijn buygzaam en met bladeren beſet, die meerendeels eenſaam en ongepaart ſtaan, bly-groen van verwe, ongeſchaard, waar van ſommige aan haar uyteynde rond, andere puntig zijn.

Het derde en opperſte bloem-blad is na deſſelfs langte toegevouwen, aan wiens voorſte en uyterſte gedeelte een vooruytſtekend baardeken (barbula) *ſit, in de geſeyde vouwe verbergen haar de bloem-ſtijl en bloem-draden, dewelke ſeven of agt in getale en wit van couleur zijn, verſien van geel-Saffraan-verwige hooftjens, tuſſchen dewelke de bloem-ſtijl voortkomt, van couleur ligt-geel.*

Calix trifoliatus herbaceus.

Locis aridis & montosis ad Promontorium Bonæ Spei luxuriat planta isthæc; hinc advectam possidet Hortus Medicus Amstelodamensis, curâ Nobilissimi & Amplissimi Domini Joh. Huydekoper, Equitis, Dom. in Maarseveen, Neerdijk, &c. &c. Augusti Emporii Amstelodamensis Consulis & Senatoris &c. &c.

De bloem-kelk is driebladerig en groen van couleur.

Men vind dit gewas veel op bergagtige en droge plaatsen van de Caap de Goede Hoop, van waar het in den Amsterdamschen Medicyn-Hof gekomen is, door de voorsorge van den Wel-Ed. en Grootagtbaren Heer J. Huydekoper, Ridder, Heere van Maarseveen, Neerdyk, &c. &c. Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam. &c. &c.

POLYGALA ARBOREA MYRTIFOLIA CAP: BONÆ SPEI, FLORIBUS ALBIS, INTUS PURPUREIS. *Fig. 40*

CAP. XLVII.

ANGELICA ARBORESCENS SPINOSA, SEU ARBOR INDICA FRAXINI FOLIO, CORTICE SPINOSO. *Ray. Hist. Pl.*

DOno Reverendiſſimi Epiſcopi Londinenſis, Henrici Compton, de ſtudio Botanico optimè meriti, hanc nacti ſumus plantam, cujus deſcriptionem à Doctiſſ. Rajo concinnatam verbotenùs recitare animus eſt. *Hæc folia habet ampliſſima, ramoſa ad inſtar Angelicæ; Lobi ſeu folia partialia Angelicæ æmula, ſed glabriora; Coſtæ foliorum ſpinis obſitæ ſunt, non admodum crebris, uti eſt & truncus arboris. Foliorum inſuper pediculi latiuſcula & velut membranacea baſi caudici & ramis adnexi ſunt. Folia hyeme decidunt. Vidimus in Horto Chelſeiano hujus generis arborem, quæ ſtaturâ humanam altitudinem, craſſitie brachium ſuperabat, ſumma parte in ramos diviſam. Sunt autem germina ſeu ſurculi, quos quotannis emittit, admodum craſſi, foliis crebris obſiti. In quantam altitudinem excreſcat, quo ætatis ſuæ anno florere incipiat, cujuſmodi florem & fructum producat, quamque diu duret neſcimus; umbelliferam tamen eſſe ſuſpicamur.* Hactenus Rajus.

Hæc ſtirps ſedem fixit in Horto noſtro caudice aſpero, cubitum alto, in articulos inæquales diviſo, cortice griſeo tecto, pollicem craſſo.

BOOMACHTIGE ANGELICA MET DOORNEN.

D*It gewas, 't welke ons toegeſonden is door den Eerwaardigen Heer Henric Compton, Biſſchop tot London, (dewelke, om de bevorderinge, die hy toebrengd, tot de kenniſſe der gewaſſen, veel eere verdiend) is van den ſeer geleerden Heer Raius beſchreven; wiens woorden wy voorgenomen hebben alhier te verhalen.* Deſe plante, *ſeyd hy*, heeft ſeer breede en tak-wyſe bladeren, gelyk de gemeene Angelica, waar mede ook hare verdeelde bladeren overeenkomen, met dat onderſcheyd nochtans, dat deſe wat gladder zijn. De ribbens, die door de verdeelde bladeren loopen, als mede de ſtam, ſijn met doorntjens beſet, dog ſpaarſaam en ver van een ſtaande. De ſteelen deſer bladeren ſijn breet, en als vliesachtig aan haar grond; alwaar ſy uyt de ſtam en takken voort komen. Des winters laat dit gewas ſijne bladeren vallen. In den Chelſiaanſen Hof is ons dusdanigen Boom, mans hoogte overtreffende, voorgekomen, een arm in dikte geenſints wykende: deſe was van boven in takken verdeeld. De botten, die deſen Boom jaarlijks komt voort te brengen ſijn ſeer dik, en met veele bladeren beſet. Hoe hoog deſelve komt te waſſen, op wat tijd des jaars de bloemen haar beginnen te vertoonen, hoedanig deſelve zijn, als mede hare vruchten, hoe lange ſy ook beſtendig zijn, is ons tot nog toe onbekend; Edog na onſe meninge is 't een boom wiens bloemen waijers-wys, en veele by een in de ronte zijn geſchikt, *tot hier toe ſtrekken de woorden van Raius.*

Dit gewas heeft in onſen Hof de hoogte gekregen van een elleboog, de dikte van een duym, en is in leden verdeeld, die op een ongelijke diſtantie van den anderen ſtaan, omvangen van een grauwe ſchorſſe.

Folia, ex adverſo bina, pediculis rubicundis fulta, dilutè vireſcentia, ſapore aſtringente, ſicut in Angelica vulgari.

Patriam agnoſcit Virginiam, è qua in Angliam, inde ad nos in Belgium eſt advecta.

Doctiſſimus D. Plukenet hujus ſtirpis figuram exhibet in ſua Phytographia Tab. 20. nomine, *Chriſtophorianæ arboris aculeatæ Virginienſis.*

De bladeren ſijn ligt-groen, t'zamentrekkend van ſmaak en overeenkomende met die van de gemeene Angelica, dwers over malkanderen ſtaande, twe aan twe, en dat op roſſe ſteeltjens.

De natuurlijke groei plaats is Virginia, van waar het in Engeland, en eyndeling tot ons in Holland is overgeſtuurd.

Den ſeer geleerden Dr. Plukenet heeft hier van een figure uytgegeven, in ſijne beſchryvinge der gewaſſen Tab. 20. onder de benaminge van Boomachtige en gedoornde Chriſtophoriana van Virginia.

OBSERVATIONES.

Radice eſt craſſa, lignea, pullo cortice obducta, è qua exſurgit caudex foliis ramoſis alternatim poſitis, per intervalla brevia exornatus. Folia triangulata, tribus, quinis & pluribus conſtant alarum conjugationibus, cum uno impari ad coſtam: Harum ſingulæ in ſolo lætiori & calido non rarò ſubdividuntur in alias bicompoſitas uno impari alam claudente, unoque ſingulari folio alæ baſin ſæpè obſidente: Alarum folia breviſſimis pediculis fulta, ex latiori baſi in mucronem longiorem deſinentia, nonnihil ſerrata ſunt.

AANTEKENINGEN.

De wortel is dik, houtachtig en van een ſwartachtige ſchorſſe omvangen: hier uyt komt de ſtam voort, beſet met getakte, en ongepaarde, en niet ver van den anderen voortkomende bladeren. De geheele bladeren ſijn drie-hoekig, behelſende in haar drie, vijf, en meer gepaarde en gebladerde ribbens, waar van de uyterſte alleen ongepaard blyfd: en wanneer 't gewas op een warme plaatſe, en in goede aarde geſet word, ſo ſmal-deelen haar deſe geſeyde ribbens in meer andere en kleendere gepaarde ribbekens, en ſijn deſe alle van gepaarde, en tegen den andere overſtaande bladerkens verſien; onder deſe is het uyterſte blaatje ook veeltijds eenſaam, gelijk ook het eerſte dat uyt het begin der ribbens voortkomt: alle deſe bladerkens met ſeer korte voetjens uyt de ribbens voortkomende, ſijn eenigſints geſchaard, en ſcherp toelopende.

CAP.

ANGELICA ARBORESCENS SPINOSA.

Fig. 45

CAP. XLVIII.

ALOE SUCCOTRINA ANGUSTIFOLIA SPINOSA, FLORE PURPUREO.

Breynii Prod. 2.

Sobolem hujus plantæ, ex India Orientali in Hollandiam transmissæ, possidemus munere Nobilissimi Amplissimique viri D. Simonis à Beaumont, Secretarii Nob. Præpotentissimorumque Dominorum ordinum Holl. & West-Vr.

Luxuriavit & floruit, A. M DC Lxxxix. & M DC xc. Mense Feb. (loco calido posita, aliàs flores tardius perficit) in Horto nostro, ubi eandem accuratâ icone ad vivum exprimi curavi.

Radix tuberosa, cortice cinereo obducta, folia emittit saturatè virescentia, in sesquipedalem longitudinem producta, angusta, crassa, succulenta, extremo in mucronem densè stipatis desinentia, sentibusque exiguis, pallidis, mollioribus armata.

Ex horum medio thyrsus seu caulis emittitur sesquipedalis & altior, teres, lævis, parte superiore foliolis amictus, colore fusco, cujus cacumen floribus ornatur densissimè stipatis & spicatis, hexapetalis, dilutè purpureis, nutantibus, ab imo ad summum usque successivè se explicantibus, horum petala ad ungues connata, inter quæ stamina aliquot rubicunda emergunt, extra flores emicantia: hisce præteritis, succedunt capsulæ seminales triangulares.

Brumam rigidiusculam patienter ferens, custodiri quidem potest in hybernaculo vulgari, ast quò calidius illud fuerit, eò vegetior & floridior erit planta.

Caule evanido novæ soboles aut germina producuntur è lateribus plantæ, quibus

SMAL-BLADERIGE, DOORNACHTIGE ALOE VAN SUCCOTORA MET PURPUR-VERWIGE BLOEMEN.

Van dit gewas hebben wy een jonge plante gekregen, van den Wel Ed. Heer Mr. Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, uyt Oost-Indien in Holland overgesonden zijnde.

Dese plante, d'welke ik na 't leven heb laten aftekenen, heeft in onsen Hof sterk gebloeid in de Jaren 1689. *en* 1690. *in de Maand van February, in een warme plaatse geset zijnde, anders bloeid sy later in 't jaar.*

De wortel knobbelachtig, en met een grauwe schorsse omvangen zijnde, brengd donker-groene bladeren voord, die anderhalve voet lang zijn, ook smal, dik, saprijk, voor spits toelopende, aan de kanten met kleene, digt by eenstaande, bleeke, sagte doorntjens beset.

Uyt het midden deser komt een bruyne, ronde, gladde, boven aan met kleene bladerkens besette steng voort, anderhalve voet of meer hoog, aan wiens bovenste gedeelte de bloemen airs-wyse en seer digt by een, voortkomen: dese bloemen sijn ses-bladerig, bleek purpur-verwig, nederwaards hangende, successivelijk van onderen af opgaande; dese hare bloem-bladeren sijn vereenigd omtrent de bloem-nagelen, en komen eenige roode bloem-draden tusschen deselve voort, die een weynig buyten de bloem uytsteken: na de bloemen komen der drie-kante zaad-huyskens voort.

Dit gewas is vry hard, en kan in een gemeene winter-plaats bewaard worden, edog hoe warmer datse geset word, hoe milder datse groeid en bloeid.

Na dat de bloem-steng vergaan is, so maaktse weder nieuwe spruyten, en dat uyt

multiplicatis, uno eodemque tempore plures thyrsi simul exeunt.

Folia transcissa succum emittunt luteum, atque amarum, qui melioris est notæ, ac odore gratior quàm vulgaris & veræ Aloës, cujus succus ingratus & fœtens, hujus verò odor cum Aloë Succotorina vera convenit.

de zyden des plants, dewelke vermeenigvuldigd zijnde, op een en deselve tyd veele bloem-stengen en bloemen voort-brengd.

Wanneer de bladeren dwers door-gesneden werden, so geven sy een geel bitter zap van haar, 't welk beter en ook aangenamer van reuk is, als dat van de gemeene en ware Aloë, wiens sap onaangenaam, en stinkend is, maar dese hare reuk komt over een met die van de ware Aloë Succotorina.

CAP.

ALOE SUCCOTRINA ANGUSTIFOLIA SPINOSA FLORE PURPUREO. Fig. 4

CAP. XLIX.

ALOE ARBORESCENS AFRICANA.

Catal. Horti Beaumontiani.

HAc plantâ exoticâ nos donavit Nobiliſſimus vir Simon à Beaumond, Hollandiæ Weſt-Vriſiæque ordinibus à Secretis &c. &c.

Caudex jam ſpithameus, pollicem craſſus, geniculatus, cortice griſeo amictus.

Folia è ſummitate caudicis exoriuntur, quæ duas uncias lata, manuſque longitudinem æquantia, ad exortum anguſta, extremo mucronata, rigidiuſcula, ſplendentia, atro virore perfuſa, denſiſſimo ſtipatu congeruntur, Yuccæ non diſſimilia, aſt breviora, latiora, molliora, & deorſum reflexa.

A brumæ injuriis præſervanda, cautèque cuſtodienda, tenera enim eſt.

Flores videre mihi nunquam contigit.

OBSERVATIONES.

Caudex vix dici poteſt geniculatus, annulares enim circuli, genicula mentientes non niſi foliorum abjectorum ſunt veſtigia, quæ ſeneſcente arbuſcula ſenſim evaneſcunt.

Folia in exortu (uti in Canna Indica) cucullorum in modum convoluta viſuntur.

AFRICAANSCHE BOOM-ALOE.

DIt gewas is ons vereerd van den Wel-Ed. Heer Secretaris Simon van Beaumond, &c. &c.

Des ſelfs ſtamme is nu een ſpan lang geworden, een duym dik, in leden verdeeld, en omvangen van een grauwe ſchorſſe.

De bladeren komen ſeer digt en veel by een uyt den top voort, die van de Yucca eenigſints gelijkende, uytgenomen datſe ſachter, korter, en breeder zijnde, haar meer nederwaards na de aarde komen te buygen: deſelve zijn twe duym breed, een hand lang, ſmal aan haar begin, ſcherp toelopende, ſtyfachtig, blinkende, en donker-groen van verwe.

Dewijl het een teder gewas is, ſo moet het ſorgvuldig voor de koude bewaard worden.

Deſſelfs bloemen en zijn my noyt voorgekomen.

AANTEKENINGEN.

De ſtamme kan beſwaarlijk geſegt werden in leden verdeeld te zijn; aangeſien des ſelfs circulaire verdelingen, wel eenigſints haar als leden vertoonen, edog in der daad niet anders en zijn als 't overblyſſel van de afgevalle bladeren, dewelke, wanneer dit Boom-gewas ouder komt te worden, t'enemaal vergaan.

De bladeren zijn in haar eerſte voortkomen moniks-capswys gevouwen, gelijk die van de Canna Indica of Indiaans riet.

Patriam agnoſcit Africam, ex Guïnea enim, curâ & ſumptu ſupra nominati Domini, in Patriam noſtram delata eſt.

De natuurlijke groei-plaats is Africa, want het is uyt Guinea in dit ons Vaderland gebracht, door de voorſorge en onkoſten van den boven gemelden Heer.

ALOE ARBORESCENS AFRICANA N.D.

Fig. 9.

CAP. L.

ARUM ÆTHIOPICUM FLORE ALBO, ODORATO.

INter varias radices, quas mihi dono dedit Nob. D. Simon vander Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernator dignissimus, hujus quoque Ari radicem offendi, vulgaris similem, bis autem ejus magnitudinem superantem, è qua folia aliquot, pediculis longioribus fulta, enascuntur, lævia, glabra, nitentia, dilutè virentia, Ari majoris æmula, ast productiora, in extremo claviculâ quâdam in gyrum circumactâ, donata, non minus ac radix acredine suâ post masticationem, fauces linguamque vellicantia, & quasi transadigentia.

Inter hæc folia caulis exsurgit bipedalis & procerior, teres, glaber, nitens, foliis concolor, in cujus fastigio, è tunicæ membranaceæ ceu vaginæ medio, pistillum nudum eminet, colore subluteo, in cujus ambitu flosculi producuntur, iisque marcescentibus, succedunt fructus, quos ob cæli inclementiam, æstatisque brevitatem in Horto Nostro ad maturitatem nunquam perduximus, itaque de iis nihil certi referre possum.

Radix, quæ nobis transmissa anno reparatæ salutis MDCLXXXVII vivax, singulis annis nova promit folia, aliis per hyemem marcidis & corruptis.

Floret circa æstatis exitum.

Notatu dignum existimo, quod in hisce foliis observavi, nempe, si nimis irrigetur planta, per claviculas suas superfluam humiditatem guttatim eructa-

MORELANDS KALFS-VOET MET EEN WITTE EN RIEKENDE BLOEM.

ONder verscheyde wortelen, die my vereerd zijn, door den Ed. Heer Simon van der Stel, Gouverneur op de Caap de Goede Hoop, hebbe ik de wortel van dese Kalfs-voet mede gevonden, dewelke, hoewelse de gemeene gelijkt, echter meer als twemaal so groot is als deselve: Uyt dese komen eenige gladde, effene, ligt-groene en blinkende bladeren te voorschijn, steunende op lange voetjens; deselve sijn die van de groote Kalfs-voet gelijk, hoewel sy langer zijnde, aan haar uyterste met een rondlopend claauwierken versien zijn: Dese bladeren en sijn niet minder scherp van smaak, als wel hare wortelen, waar door de tonge en keele byster geoffenseert werden, als men die komt te kauwen.

Tusschen de bladeren komt de bloem-steel te voorschijn, twe voeten ook wel hoger groeiende, deselve is rond en lang, glad, blinkend, en in couleur met de blader-stelen overeenkomende, uyt wiens opperste een bloot, geel-achtig stampertjen sig opdoet, en dat uyt een vliesig bekleetsel, als ware het een schee: rontom 't geseyde stampertje komen de bloemkens te voorschijn, en dese verdroogd zijnde vertoonen haar de vruchten, dewelke wegens de kortheid des somers, en guurheid onses climaats noyt tot rypigheid gekomen zijn: so dat ik daar van niets sekers seggen kan.

De wortel, die ons in 't jaar 1687 *toegesonden is, hebben wy eenige jaren in 't leven gehouden, en geeft alle jaren nieuwe bladeren, d'oude 's winters vergaan zijnde.*

De bloemen werden in 't uytgaan des somers gesien.

'T is aanmerkens weerdig, 't geen ik ontrent dese bladeren geobserveert hebbe, namentlijk, so men dit gewas te veel waters geeft, so is 't, dat het t'overtollige

ri,

ri, & quaſi diſtillari limpidam & guſtu acrem.

An eadem ſit planta, quæ in Catalogo Horti Lugd. Bat. nomine Ari Æthiopici flore albo, odorato, moſchum redolente inſignitur, haud affirmo, propterea quod ibi præter denominationem nil additum.

Radices virtutibus convenire cum vulgari, & ejus locô ſubſtitui quoque poſſe, ex relatione eorum, qui illud ſunt experti, hauſimus.

door ſijne claauwierkens, druppelender- of diſtilleerender-wyſe uytwerpt, zijnde 't ſelve als dan klaar, en ſcherp van ſmaak.

Of dit nu 't ſelve gewas is 't geene in de Cataloge van den Hort. Lug. Bat. onder de name van Morelands Kalfs-voet met witte, en na muſcus riekende bloemen voorgeſteld word, en kan ik niet zeggen, om dat aldaar niets anders als van een bloote benaminge werd geſproken.

Dat de wortelen in krachten overeenkomen met die van de gemeene Kalfs-voet en in des ſelfs plaatſe mede gebruykt kan werden, is ons geſegt van die gene, dewelke ſulks ondervonden hebben.

CAP.

ARVM ÆTHIOPICVM FLORE ALBO, ODORATO.

CAP. LI.

ARUM HUMILE CEYLANICUM LATI-FOLIUM, PISTILLO COCCINEO.

SUnt ei radices rotundæ, Ari vulgaris similes, extus colore dilutè ſpadiceo, intus lacteo, fibris albicantibus capillatæ, nec non guſtu acri præditæ: Ex iis folia exurgunt, pediculis longioribus innitentia, formâ diversâ, alia enim aliis ad pediculum profundiùs diſſecta, magis minuſvè quoque cuſpidata, atro virore perfuſa, ſapore acri etiam prædita.

Inter folia caulis exit uncialis, in cujus faſtigio piſtillum pulchrè coccineum emicat, in mucronem deſinens; idque è membranea, cuſpidata, & ſulcata vagina, interna facie purpuræ decorem induente, externa vireſcente colore perfuſa.

Piſtillo brevi evaneſcente nullum fructum ſub climate noſtro perficit: Plantæ ſuperficies quotannis hyeme marceſcit, radice reſtibili, (qua propagatur) germina novella inſequente vere producente.

Frigoris impatiens ſolem auramque calidiorem amat, itaque in repoſitoriis, feneſtris vitreis inſtructis, conſervanda.

Ceylonâ hanc aſſecuti ſumus plantam, quam hactenus in Horto noſtro excoluimus.

LEEGE EN BREET-BLADERIGE CEYLONSCHE KALFS-VOET, MET EEN SCHAARLAKE-RODE STAMPER-WYS DODDEKE.

DE ronde wortelen van dit gewas gelijken die van de gemeene Kalfs-voet, (Arum) *deſelve zijn van buiten ligt-caſtanie-verwig, van binnen melk-wit, ook met veele zazelingen beſet, en ſcherp van ſmaak: uyt deſe komen de bladeren voort, verſien van lange ſteelen, ſcherp van ſmaak, donker-groen, drie-hoekig, en ongelijk van gedaante, door dien d'eene meer ingeſneden is, als d'andere; ook en ſijnſe niet alle even ſpits aan haar uyt-einde.*

Tuſſchen de bladeren doet ſig de bloem-ſteng op, een duym-breed lang zijnde, uyt wiens toppe een ſchoon root-ſchaarlake ſtamper-wys doddeken voort komt, 't welk in een ſpitſe eyndigd; 't ſelve is van een vlieſig, geveurd, en puntige ſcheede (vagina) *omvangen, dewelke van binnen purpur-verwig en van buyten groen is.*

Het ſtamper-wys doddeken in korten tijd, ſonder vruchten hier te lande vergaande, ſo werd ook te gelijk alle het loof tegens de winter te niete gebracht, de wortel alleen overblyvende, waar door deſelve voortgeſet word.

Dewijl dit gewas geen koude kan verdragen, ſo moet men het ſelve wel warm ſetten, en dat in glaſe-kaſſen.

Wy hebben het uyt Ceylon gekregen, en cultiveren het tot nog toe in onſen Hof.

Viribus non multùm abludere ab Aro vulgari dubitandum non est.

Daar en is niet aan te twijfelen, dat des selfs krachten overeenkomen met die van de gemene Kalfs-voet.

ARVM CEYLANICVM HVMILE LATIFOLIVM, PISTILLO COCCINEO. Fig. 1

CAP. LII.

ARUM POLYPHYLLUM CEYLANICUM, CAULE SCABRO, VIRIDI DILUTO, MACULIS ALBICANTIBUS, NOTATO.

VEEL-BLADERIGE CEYLONSCHE KALFS-VOET, MET EEN LICHT-GROENE, ROUWE, EN WIT GEVLAKTE STENGE.

RAdicem ſuppeditat rotundam, aſperam, fuſcam, intus ex candido ſubflavam.

Caulis ad duorum pedum proceritatem ſeſe extollit, tres uncias craſſus, tactu ſcaber, ceu exilibus ſpinulis obſeſſus, colore dilutè viridi perfuſus, niveiſque maculis notatus, quod viſu pulchrum, gratumque; Caulis ad faſtigium in tres diſpeſcitur ramos, & hi in alios ſecundarios, quibus folia anne&tuntur alata, quorum partialia bicompoſita, nullis pedicellis fulta, oblonga, mucronata, margine abſque crenis æquali, unciam lata, aut paulò latiora.

Flos in hiſce oris nunquam emicuit.

Radix quotannis renovatur ex caulis baſi, priore emarcidâ, & corruptâ.

Multô calore indigens planta, menſibus æſtivis ſæpius irriganda.

Utrum hæc eadem ſit, quæ Mulen-ſchena dicitur Authoribus Hort. Mal. tom. 12. dubitandi mihi anſam præbuit, caulis glaber, quô Mulen-ſchena eſt prædita, à me nunquam (quod ſciam) viſa, hæc verò noſtra planta gaudet cortice ſcabro.

De wortel van deſe plante is rond, rouw, bruyn, van binnen witachtig-geel.

De ſteng drie duym-breet dik zijnde, is rouw in 't aantaſten, (als of deſelve met doorntjens beſet was,) en met witte vlakken aardig getekend zijnde, ſchiet twe voeten hoog uyt het aardrijk, wiens opperſte ſig in drie takken komt te verdelen, en deſe wederomme in kleendere takskens; de bladeren ſijn gevleugeld, welkers verdeelde bladerkens twe aan twe ſteel-loos gevoegd zijnde, haar aan de ribbens vereenigen: deſelve ſijn langwerpig, ſcherp-toelopend een duym of meer breed, en effen van kanten.

De bloem heeft ſig hier te lande noyt vertoond.

Ondertuſſchen dat de oude wortel vergaat, ſo vernieuwd ſig een andere uyt de grond van de ſteng.

Na dien dit gewas veel warmte des ſomers van noden heeft, ſo moet men 't ſelve dikwils bevochtigen.

De rouheyd van de ſchorſſe des ſtengs heeft my in twijfel gebracht, of dit wel 't ſelve gewas is, 't welk by de Autheuren van den Hortus Malabaricus, in 't twaalfde deel, Mulen-ſchena geheten word, en een effe gladde ſtenge heeft, 't welk van my in deſe plante noyt mijns wetens geſien is.

Patriam agnoſcit Ceylonam, unde nobis radices ſunt allatæ, nomine *Kidaram.*

De natuurlijke groei-plaats van dit gewas is Ceylon, van waar ons des ſelfs wortel is toegeſonden, met de name van Kidaram.

ARVM CEYLANICVM POLYPHYLLVM, CAVLE SCABRO, VIRIDI-DILVTO, MACVLIS ALBICANTIBVS, NOTATO

Fig. 5.

C A P. LIII.

ARUM CEYLANICUM POLYPHYLLUM CAULE ASPERO, MACULIS VIRIDI-FUSCIS, VIRIDI-DILUTIS, ET ALBICANTIBUS, PULCHRE NOTATO.

Radice ſuſtinetur magna, ſphœricâ, aſperâ, extus fuſcâ, intus alba.

Caulis exſurgens, ſpithamam longus & procerior, craſſus, tactu ſcaber, fungoſus, exuviarum ſerpentum inſtar eleganter variegatus, viridi-fuſcus, hinc inde dilutiore viriditate præditus, & maculis albis notatus: primô tamen ortu, caules incarnato pallore albeſcunt, qui temporis progreſſu obſcurantur: ſuperiore parte ramoſi facti foliis veſtiuntur quaſi alatis, præcedentis Ari latioribus, in mucronem exeuntibus, atro-viridibus, averſâ parte dilutè herbaceis.

Flores proferre haud potuit, omni quantumvis induſtriâ adhibitâ.

Circa autumnum ſuperficies plantæ perit, imò & radix poſtea; novâ quæ productâ, ut denuò germinet, multo indiget calore.

Quia aëris injurias ferre nequit tempore hyemali, locum expoſcit calidum & ſiccum, quô denegatô facilè putreſcit radix.

VEEL-BLADERIGE CEYLONSCHE KALFS-VOET, MET EEN ROUWE, ROS-GROENE, OOK LICHT-GROENE, EN WIT-GEVLAKTE STEEL.

'T heeft een groote, bol-ronde, rouwe wortel, die van buyten bruyn-rood, en van binnen wit is.

De ſteng, een voet of anderhalf hoog opſchietende, is dik, rouw, voos, ſchoon gevlakt als een ſlange-huyt, donker ros-groen, ook hier en daar licht-groen, en met witachtige vlakken door een vermengd; in 't begin, wanneer deſe ſteng eerſt uyt het aardrijk voortkomt, is deſelve licht-incarnaat of lijf-verwig, die dan met der tyd meer en meer komt te verduyſteren: de ſtenge boven aan in takken verdeeld zijnde is verſien van bladeren, dewelke haar als gevleugelde bladeren (alata) *opdoen, breeder zijnde als die van de voorgaande, edog voor ſpits toelopend, en donker-groen, van onderen lichter-groen van verwe.*

Tot het bloeien en heb ik ſe niet kunnen krijgen, hoewel alle vlyt daar toe van my aangewend is.

Ontrent den Herfſt vergaat de ſteng, en daar na ook de wortel ſelfs; ſo dra een nieuwe voortgebracht is, heeftſe veel warmte van noden, om wederom aan 't uytſchieten te koomen.

Ook en kanſe des winters tegen geen koude, maar moet deſelve droog en warm gehouden worden, anders komt de wortel ligt te verrotten.

Utrum facultatibus vulgaris Ari, aut Serpentariæ, gaudeat, affirmare haud aufim.

Of dese ook de krachten van de gemene Kalfs-voet, of van die van onse Serpents-kruyd (Serpentaria) *heeft, en kan ik niet versekeren.*

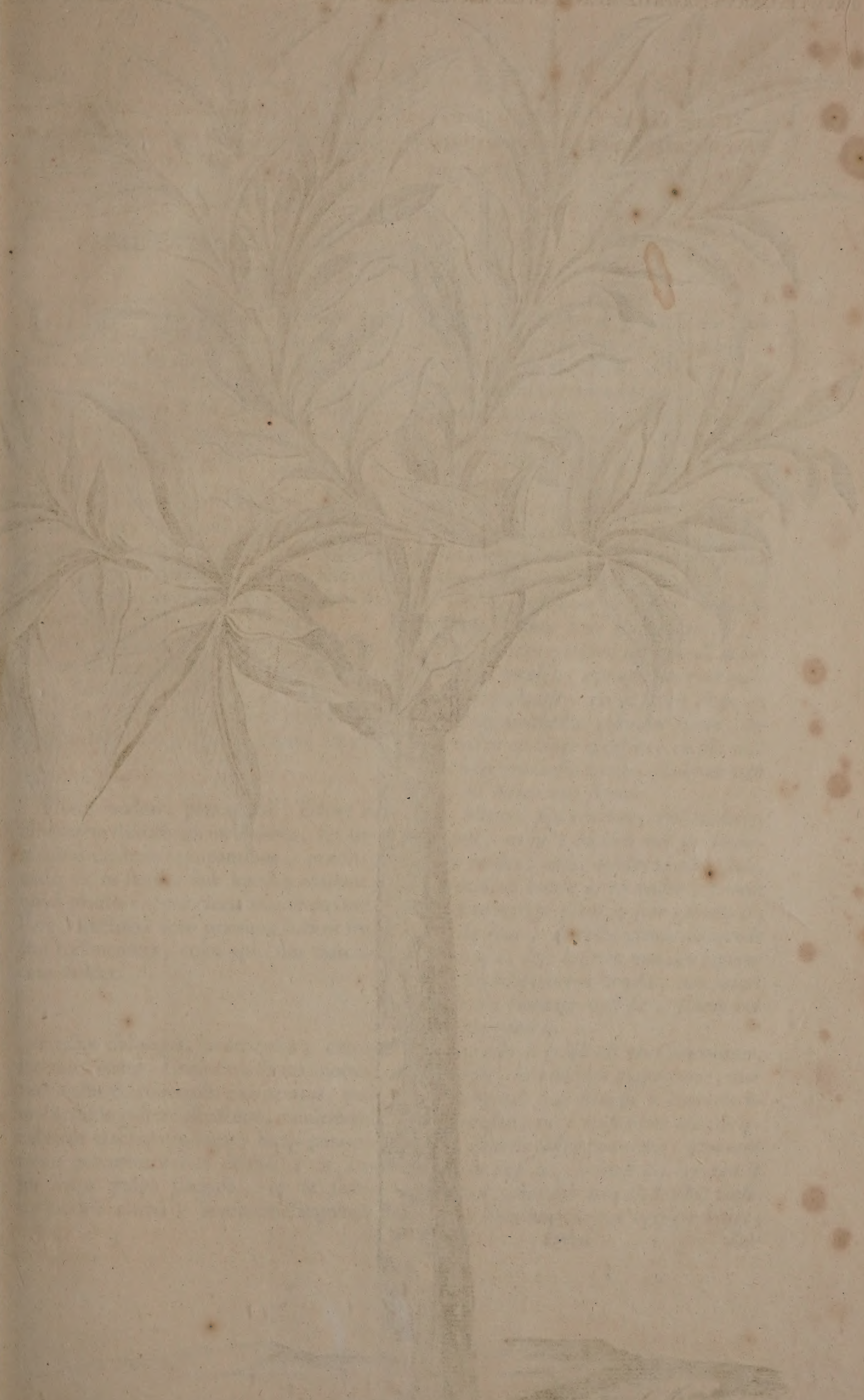

ARVM CEYLANICVM POLYPHYLLVM, CAVLE ASPERO MACVLIS VIRIDI-FVSCIS, VIRIDI-DILVTIS ET ALBICANTIBVS, PVLCHRE [N]OTATO

Fig. 53

CAP. LIV.

BALSAMINA CUCUMERINA INDICA FRUCTU MAJORE FLAVESCENTE.

PANDI-PAVEL *Hort. Mal.*

UT palam fiat, quantum valeat ars circa culturam plantarum exoticarum, consultum duxi, hanc, cujus fructus maturos in Horto Nostro Anno M DC LXXXVIII & M DC XC. conspeximus, cæteris adjungere, quantumvis in Horto Mal. sit descripta.

Radice firmatur fibrosâ, è quâ viticulæ producuntur, quæ, nisi adminiculis sustineantur, in terram procumbunt, aliàs vicinis quoque stirpibus aut perticis sese circumvolventes, capreolorum beneficio, iis cohærent.

Folia bina ex adverso respondentia, in septem lacinias profundas & angulosas, divisa, longioribus pediculis appensa, Vitis foliis similia, capillis exilibus obsita sunt, odorem fœtidum exhalantia, sapore amaro.

Flores inodori, pentapetali, colore in dilutiorem flavedinem inclinantes, sex staminibus medium occupantibus, præditi; multi ex iis steriles aut inutiles evadunt, quod plantis cucumeraceis admodum familiare, fructiferi verò prævium habent fructus rudimentum, cujus apici flos marcescens insidet.

Fructus oblongus, ventricosus, extremo mucronatus, Cucumeris formâ: cortex verrucosus & tuberculis exasperatus, primò herbido pallore albescens, tandemque colorem croceum induens; hujus pars extrema per maturitatem dehiscit, in cujus hiatu pulpa fungosa, ut & semina coloris citrini, involucrô sanguineô

INDIAANSCH COMCOMMERACHTIG BALSEM-KRUYD, MET EEN GROOTE GEELE VRUCHT.

NIet tegenstaande dit gewas in den Hortus Mal. is beschreven, so hebbe ik evenwel geraden gevonden, deselve hier by te voegen, om te toonen hoe verre men door de konste van culture de vreemde gewassen hier te lande kan brengen, en heeft dese in onsen Hof rijpe vruchten voortgebracht in de Jaren 1688 en 1690.

Het heeft een zazelachtige wortel, waar uyt rijsige takjens voortkomen, die ter aarde nederleggen, ten sy deselve ondersteunt worden, anders so makense haar ook wel vast aan de bystaande gewassen, of staakjens, en dat door hare clawierkens.

De bladeren gelijken die van de wijngaard niet qualijk, twee aan twe over malkanderen geplaatst, en in seven diepe en hoekige verdeeltheden gesneden zijnde; deselve rusten op lange voetjens, en sijn met kleene hayrtjens beset zijnde, stinkende van reuk, en bitter van smaak.

De bloemen sijn reukloos, vijf-bladerig, licht-geel, en in 't midden met ses bloemdraden versien: onder deselve zijnder veele, die vruchtloos komen af te vallen, 't welk de comcommerige planten seer gemeen is, maar die gene, dewelke vrucht-dragende bloemen zijn, dese besitten van den beginne af het beginsel van een vrucht, aan wiens uyterste het bloemtje vast sit, schoon het aan 't vergaan is.

De vrucht is gelijk als een Comcommer, langwerpig, in 't midden uytpuylende, voor spits toelopende: de schorsse is knobbelachtig en oneffen, in 't eerst bleek witachtig-groen, daar na saffraan-verwig; wanneer de vrucht rijp is, so berst deselve aan 't eynde open, waar door men als dan het voose, geele, en soetachtig merg in 't gesigte krijgt,

dulci amicta, in conspectum producuntur.

Semina oblonga, plana, fusca, Cucurbitæ minoris ferè æmula, aspera, figuris variis insignita, modice acuminata cum fovea aut compressione in utroque latere, nucleo albicante & amaricante prædita.

Eodem, quo semina & fructus perficit, anno, perit; annua enim est planta, quæ singulis annis semine renovanda, quod committendum & fovendum loco soloque calido, enutritioni plantarum exoticarum idoneo, quibus neglectis sterilitatem adipiscitur.

In India Lupuli vicem supplent folia in confectione cerevisiæ, ad necandos & expellendos vermes decoctio foliorum ex aqua simplici facta verminantibus propinatur; Oleum Olivarum, in quo fructus macerati sunt, vulneribus recenter inflictis sanandis conducit, prodestque cutis scabiei.

Præter hanc descriptam & aliæ duæ olim quoque sedem fixerunt in Horto nostro, nempe Balsamina Cucumerina, fructu minore flavescente, Authoribus Hort. Mal. T. 8. Pavel dicta: Ut & Balsamina rotundifolia repens, sive mas Bauh. Pin., quæ à multis est descripta, ita ut supervacaneum foret illam hic inserere, & describere.

als mede de zaden, omvangen sijnde van een schoon root bekleetsel.

De zaden sijn langachtig, plat, die van de kleene Caauwoorden niet qualijk gelijkende, rouw, bruyn, en als met verscheyde figuren getekend, tamelijk puntig, wederzijds wat ingedrukt, van binnen versien met een bittere en witte pit.

Het vergaat 't selve jaar wanneer de vrucht en zaden rijp geworden zijn, want het is een een-jaarige plante, die alle jaar van nieuws op gezayt moet werden, en dat op een warme plaats, bequaam om uytheemsche planten uyt te broeien, en sonder dat blijfd deselve onvruchtbaar.

De bladeren werden in Indien gebruykt in plaatse van Hop in het maken van Bier, het affietsel met schoon water toebereyd, geeft men aan die gene te drinken, dewelke met wormen beladen zijn; de vrucht in Olijf Oly geleyt, geneest de versche wonden, en schorftheyd des huyts.

Behalven dese, hebben wy nog twe andere soorten in onsen Hof gehad, namentlijk, de Comcommerachtige Balsem kruyd, met een kleene geele vrucht, in den Hort. Mal. beschreven onder de name van Pavel, en dat in 't achtste deel. Als mede Kruypend Mannekens Balsem kruyd, met ronde bladeren van Bauh. in Pin. beschreven, edog dewijle dese van veele verhandeld en beschreven zijn, achten wy het onnodig deselve hier by te voegen.

CAP.

BALSAMINA CUCUMERINA INDICA FRUCTU MAIORE FLAVESCENTE

CAP. LV.

FICOIDES VEL FICUS AMERICANA SPHÆRICA, TUBERCULATA, LACTESCENS, FLORE ALBO, FRUCTU RUBRO PYRAMIDALI.

Cat. Hort. Beaum.

INter omnes plantas, quas Omnipotens Conditor è terra produxit, haud infimum locum occupat isthæc Ficoides, quæ caudice & foliis quasi priva, è terra emergit obscurius virens, oblonga, superiore parte plana, semipedalis est longitudinis, ambitus verò pedem integrum præter propter æquat; parte exteriore plurimis oblongis tuberculis obsita, quorum cimi spinulis spadiceis armati.

Flores exigui ex ambitu inter tubercula emicant, albicantes, quibus emarcidis succedunt coloris amethystini fructus oblongi cum prominula fibrilla ex ejus apice: horum pulpa purpureo-rubicunda & subdulcis, plurimis seminibus exiguis, pullis, infarcta, quæ maturitatem adepta cum fructu procidua quotannis propullulant.

Planta transversim secta experimur eam constare carne, cucumeraceæ immaturæ simili, herbido pallore albescente, saporis sub acris, hinc inde succo lacteo emanante, præsertim parte exteriore læsâ, ut & vasis succiferis, quæ à centro ad circumferentiam ducuntur.

Radix ei vivax, exilis, paucisque fibris capillata.

America alit hanc plantam, ex Curassavia & aliis Americæ insulis ad nos translatam.

RONDE, GEBUCHELDE, AMERICAANSCHE MELK-GEVENDE VYGE, MET WITTE BLOEMEN, EN ROODE PYRAMID-WYSE VRUCHTEN.

ONder alle gewassen, die den Almogende Schepper uyt het Aardrijk heeft laten voortkomen, en heeft geensints de minste plaatse dese kleene vyge, dewelke gelijk als stam- en bladerloos uyt het aardrijk voortkomende, donker-groen, en langwerpig is, van boven plat, in den omtrek ontrent een voet dik, een halve voet lang, van buyten met seer veel langachtige heuveltjens beset, welkers uyterste gewapend is met rosse doorntjens.

De bloemen sijn kleen, wit, en komen tusschen de geseyde heuveltjens voort; dese verdroogd zijnde vertoonen haar langwerge, rood amethyst-verwige vruchten, uyt welkers toppe een kleen zazelingtje te voorschijn komt: het merg deser vruchten is purpurrood van couleur, en zoetachtig van smaak, vervuld met seer veel kleene swarte zaden, dewelke rijp geworden, en op't aardrijk gevallen zijnde, jaarlijks jonge plantjens voortbrengen.

Dese plante, dwers doorgesneden zijnde, bevinden wy te bestaan uyt een vlesige substantie, dewelke die van een onrijpe commer gelijk is, wit van couleur, met eenige bleke groenigheid vermengd, eenigsints scherp van smaak, hier en daar eenig melkachtig zap van sig gevende, voornamentlijk als men het buytenste komt te quetsen, of wel de sap-rijke vaten, die van 't middel-punt na den omtrek lopen.

Dit gewas heeft een kleene, lang-levende en niet seer zazel-rijke wortel.

America is desselfs natuurlijke groeiplaats, en is tot ons overgestuurd uyt Curassauw, en andere omleggende eylanden.

Frigoris eſt impatiens, pauco ſolo & aqua indiga, conſervandaque in repoſitoriis feneſtris vitreis inſtructis.

Het en kan geen koude verdragen, en heeft ook weynig aarde van noden, ook en moet het niet veel begoten, en in een glaſe-kaſſe bewaard worden.

OBSERVATIONES.

Primo ortu ſphæricæ quidem eſt figuræ; verùm planta adoleſcens teres fit, nullis tamen ſulcis exarata, & altera alteri quaſi innaſcitur, Cerei ſpinoſi facie.

Flores lanugine mollicella, denſa, obſiti, non è plantæ ſummo exoriuntur, ſed ex ambitu inter tuberoſas prominentias, ſpinulis in extremo armatas, ita ut impunè eos carpere non liceat.

Monopetali ſunt flores, (quorum laciniæ ſquamatim ſibi invicem impoſitæ, ex latiori baſi in aculeum tenuiſſimum, atro-purpureum abeunt,) qui non raro, luxuriante natura, gemelli, ſibi invicem connati, viſuntur, ſicut annexa figura indigitat; extrinſecus albido vireſcunt, intrinſecus albido colore nitent.

Stylus nutritivus, qui extremo in plures partes minutiſſimas diviſus, aſteriſcum repræſentat, hujus color ex luteo purpuraſcens.

Staminula numeroſiſſima, brevia, albicantia, apiculis luteis apiculata.

Pars fructus latior, cui & floſculus emarcidus & ſiccatus plerumque adhuc adhæret, primum producitur; & paulatim gracileſcens pyramidalem induit formam fructus.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas is wel bol-rond, wanneer het ſelve jong is, maar oud geworden zijnde word het langwerpig rond, ſonder nochtans geveurd te zijn, en ſchijnt d'ene uyt d'andere voort te komen, op de wyſe van een doornige was-kaarſſe, (Cereus.)

De bloemen, met een ſachte donſigheid digt beſet zijnde, en komen niet uyt het opperſte van de plante, maar uyt den omgang des gewas, tuſſchen de bultige gedoornde heuveltjens, ſo dat men ſe ſonder quetſinge niet en kan plukken.

Het zijn een-bladerige bloemen, (welkers ſnippelingen ſchubs-wyſe op den anderen leggen, deſelve ſijn breetachtig aan haar grond, en eyndigen in een dun ſwart-purpur-verwig doorntje) dewelke ſomtyds twe aan een gevoegd werden, de natuur weeldrig zijnde, gelijk ſulks de geannecteerde figure verbeeld: deſe bloemen ſijn van buyten uyt den witte groen, van binnen blinkend en wit.

De voedende bloem-ſtijl, dewelke aan het eynde in veele deelen geſneden is, verbeeld een kleen ſterretje, van couleur uyt den geele purpur-verwig.

De bloem-draatjens ſijn ſeer veele, kort, wit, en met geele hooftjens verſien.

Het breedſte gedeelte des vruchts, waar aan het verdroogde bloemken gemeenlijk vaſt zit, komt eerſt te voorſchijn, en de vrucht allenkskens uytwaſſende en verdunnende, krijgd een pyramids-wyſe gedaante.

CAP.

FICOIDES, SEV FICVS AMERICANA SPHÆRICA TVBERCVLATA LACTESCENS, FLORE ALBO, FRVCTV PYRAMIDALI RVBRO

Fig. 55.

CAP. LVI.

FICUS INDICA, SEU OPUNTIA CURASSAVICA, MINIMA.

Cat. Hort. Beaum.

EX radicibus ligneis, quæ fibris non admodùm crebris præditæ sunt, prodit hæc planta fruticosa admiranda, cujus folia inferiora non solùm in caudicem degenerant, verùm etiam superiora ramos repræsentant.

Folia sunt admodùm succulenta, crassa, palmam, non raró quoque spithamam longa, digitum minimum lata, nec multò minus crassa, humore viscido referta, plurimis tuberculis exasperata, è quibus spinulæ crebræ prodeunt tenues, rigidæ, acutæ, contrectantibus facilè adhærentes, foliaque relinquentes.

Sub climate nostro flores nondum, quòd sciam, protulit.

OBSERVATIONES.

Crescendi modo à reliquis Opuntiæ speciebus minimè differt hæc, sed omni ex parte minor, & innumeris spinulis armata; Congenerum more facillimè

INDIAANSCHE VYGE, OF KLEENSTE CURASSAUSCHE OPUNTIA.

UYt houtachtige en niet seer zazelrijke wortelen komt dese heesterachtige en wonderbare plante voort, wiens onderste bladeren niet alleen in een stamme veranderen, maar ook de bovenste takken komen te verbeelden.

De bladeren sijn bysonder sap-rijk, dik, een palme, ook wel een spanne lang, een pink breed, en ook niet veel dunder, met een slijmerige vocht vervuld, en ongelijk van superficie of oppervlakte wegens de veelheyt der bultjens, waar uyt veele kleene, dunne, stevige, scherp-stekende doorntjens voortkomen, dewelke aangeraakt zijnde, hare bladeren licht verlaten, en haar aan de aanrakers vast begten.

Tot nu toe en heeft het hier te lande niet gebloeid, voor so veel my bekend is.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas en differeert geensints in manier van groeien van de andere soorten van de Indiaansche Vygen, alleen is deselve in allen deelen kleender, en met ontelbaare doorntjens

propagatur ; calore multo & rariore irrigatione contenta.

Neque flores neque ſemina in loco natali conſpicere licuit illis, qui ex Curacao hanc nobis attulêre plantam, quibus & flore & ſemine vidua dicitur.

gewapend ; Het werd ook op de wyſe van deſſelfs conſoort licht voort-geteeld, waar toe veel warmte en weynig vochtigheyt van noden zyn.

Die deſe plante uyt Curacao medegebracht hebben, ſeggen, datſe aldaar hare bloemen, nog ſaaden noyt vernomen hebben, en datſe vertrouwen, dat dit gewas nog bloem nog zaad komt voort te brengen.

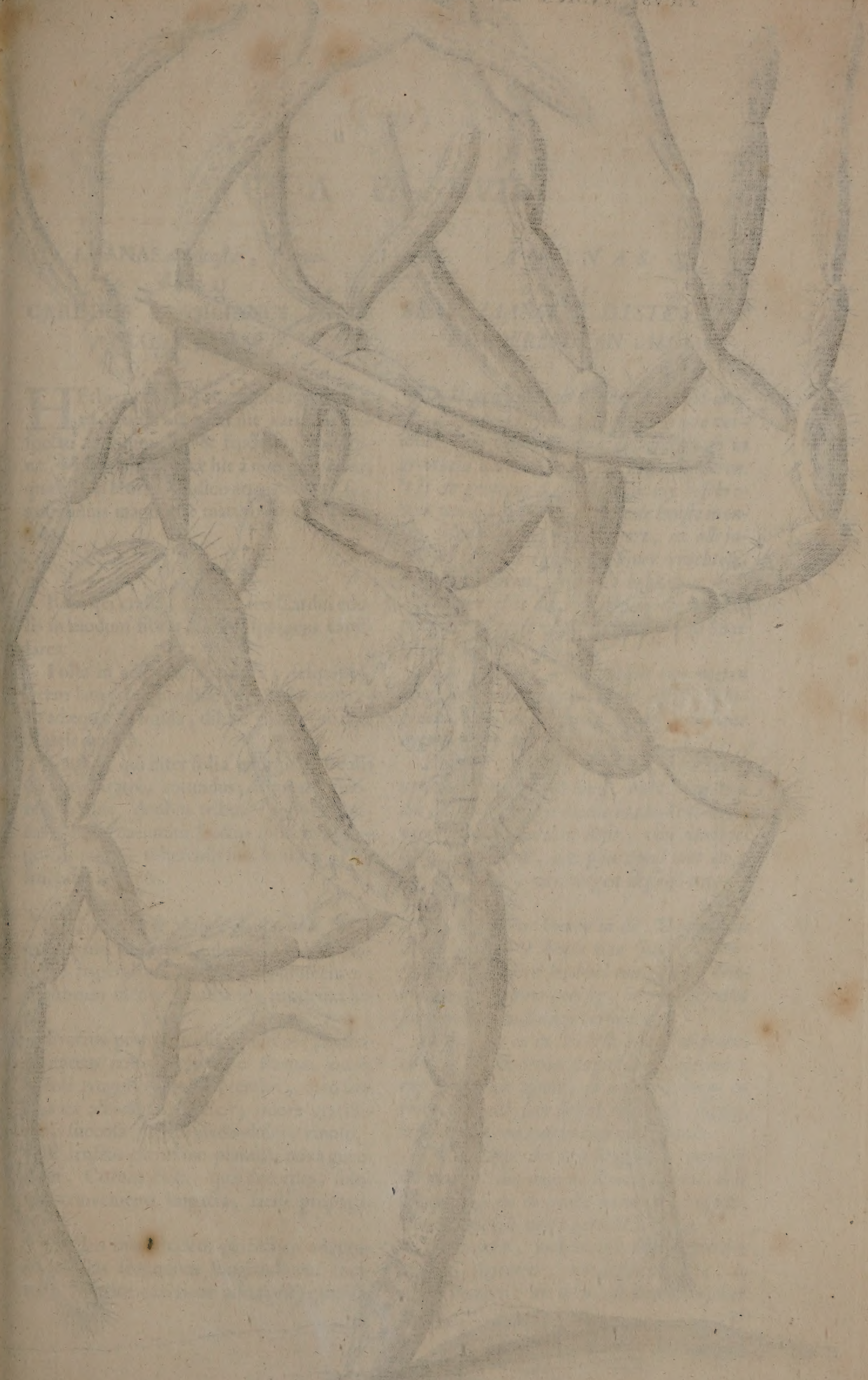

FICVS INDICA SEV OPVNTIA CVRASSAVICA MINIMA. *Fig. 56.*

C A P. LVII.

ANANAS. *Acostæ*, *Pisonis.* SEU CARDUUS BRASILIANUS FOLIIS ALOES. *Bauh. Pin.*

HErbis pomiferis accensenda hæc planta, cujus variæ extant varietates respectu foliorum, ut & fructus magnitudine. Vulgaris est, quæ hìc à me describitur, quæque in Horto Medico arte exculta, singulis annis magnos ac maturos protulit fructus.

Radix ei crassa, Cinaræ seu Cardui edulis in modum fibras aliquot spargens capillares.

Folia in aculeum abeuntia, sesquipollicem lata, longitudine duos pedes non rarò adæquant, rigida, dilutè viridia, ad oras aculeis munita.

Caulis, qui inter folia exurgit, pedalis est proceritatis, rotundus, digitum minorem crassus, duobus tribusve foliolis obsitus, cujus cacumini fructus insidet oblongo-rotundus, tuberculis suis bullatis, Pini fructum referens.

Flosculi Mense Majo, aut ineunte Junio ex singulis fructuum tuberculis exeunt singuli, tripetali ex cæruleo-purpurascentes, è quorum medio stamina sex prodeunt lutea.

Fructus primò viridis & nitens, per maturitatem colorem intensè flavum induit Mense Augusto, aut Septembri, caro fructus ex albicante flavescit, odore gratissimo, succosa, gustu acido-dulci, vinoso.

E fructus cacumine plantula nova generatur, Corona dicta, quæ decerpta, soloque convenienti impacta, facilè propagatur.

Fructus maturitatem perfectam adeptus in taleolas secundum longitudinem secatur, (cortice exteriore ademptô) quæ Vi-

ANANAS OF *BRASILIAANSCHE DISTEL MET BLADEREN VAN ALOE.*

DIt gewas behoord onder de appel-dragende kruyden, en word groote veranderinge onder deselve gevonden, so in grootheid des vruchts, als in de bladeren. 't Is de gemeene, die hier van my beschreven word, so als ik die door de konste in onsen Medicijn Hof gecultiveert, en alle jaren tot volkome rijpigheyd sijner vruchten, die groot waren, gebracht hebbe.

De wortel is dik, eenige dunne veselingen, op de wyse van Articiochen van haar gevende.

De bladeren zijn somtijds twe voeten lang, anderhalve duym breed, styf, licht-groen, aan de kanten, en ook aan haar uyterste met doornen beset.

De steel, dewelke tusschen de bladeren uytschiet, is een voet lang, rond, een pink dik, met twe of drie kleene bladerkens beset, wiens toppe de vrucht besit, van maaksel langwerpig rond, een pijn-appel niet qualijk gelijkende, van wegen dessels uytpuylende knobbels.

De bloemkens komen in de Maand van May, of in 't begin van Juny te voorschijn, uyt ydere knobbel een, zijnde driebladerig, blaauw-peersig, in 't midden met ses geele bloem-draden versien.

De vrucht is in 't eerste blinkend-groen, en in de Maand van Augustus of September rijp geworden zijnde, so is deselve hoog- en rosachtig-geel, seer lieflijk van reuk, sappig, wijnachtig, en amper-zoet van smaak.

Uyt de toppe des vruchts spruyt een nieuwe plante, die men de Kroone noemd, dese afgeplukt, en in goede aarde geset zijnde, word lichtelijk voort-geteeld.

De vrucht, volkomelijk rijp geworden zijnde, snytmen, na dessels lengte, in platte stukken, die men, de buytenste schel-

no Hiſpanico immaceratæ, ut vis erodens adimatur, comeduntur, quod ſæpius fecimus non ſine delectamento: fructus verò haud penitus matureſcit ſub climate noſtro duriore, niſi arte excolatur & induſtria; ineunte enim æſtate fictili, ſolo pingui & benè præparato pleno implantata, in ciſta enutritioni plantarum adaptata feneſtris vitreis tecta, & fimo equino referta, locanda, ut calor ſubterraneus, ſolis calore junctus, germinationem feliciter promoveat; interea temporis ſæpius irriganda, ſicque fructum maturum non fruſtra expectaveris.

Fructu abſciſſo relinquenda planta, donec nova germina producat, quæ annô inſequente ab ea divulſa, & ſolô eodem modô prædictô impacta obſervatiſque obſervandis, ſecundo poſthac anno ad frugem rurſus perducentur, interim planta adulta tanquam inutilis abjicienda. Non minùs facilè quoque propagatur eôdem modô, ut ſupra dictum, apice foliaceo, (ſeu Corona) qui fructui inſidet.

Hyeme conſervanda in loco tam calido, ut incrementum continuum ſumat, ad quæ utiliſſima ſunt repoſitoria noſtra feneſtris vitreis inſtructa.

Originis eſt Americanæ & ex inſula Curacao ad nos tranſmiſſa.

OBSERVATIONES.

Quamvis folia juxta exortum ſpinulis ſeu aculeis deſtituantur, ulterius tamen denſiſſimè ſtipantur, rigidis, acutiſſimis, verſus extremum incurvatis.

Singula fructus tubercula foliolô obvallantur, è baſi latiore in mucronem abeunte, ſcutellatô, ſurrectô, per oras aculeis quoque armatô.

Sub fructu è caulis ſummo multa quoque foliola emergunt, fructus baſin obſidentia, iis, quæ à radice exeunt, multis numeris minora.

Hôc annô fructus nonnulli maturitatem adepti ſunt Menſe Septembri.

le weg geſneden zijnde, in Spaanſche Wijn moet laten weeken, om de ſcherpigheid te doen uyttrekken; en alſo eetmen deſelve, gelijk ik dikwils met vermaak gedaan hebbe; maar deſe vrucht en word niet volkomentlijk rijp onder dit ons kout climaat, ten ſy men deſelve door konſte van culture of oeffeninge daar toe komt te brengen; in 't begin des ſomers ſet men de plante in een aarde pot, verſien van vette en wel toebereyde aarde, en ſo verders op peerde-meſt, in een broei-bak, met glaſe ramen verſien, op dat alſo de onderaardſche warmte, met die van de Zonne verenigd zijnde, elkanderen tot de waſdom komen te helpen: ondertuſſchen moetmen deſe plante dikwils met water bevochtigen, en alſo ſalmen de rijpe vruchten niet te vergeefs verwachten.

De vrucht afgeſneden zijnde, ſo moetmen de plante laten ſtaan, tot datſe weder nieuwe ſcheuten voortbrengd, dewelke 't volgende jaar afgebroken, en in de voorſeyde aarde, op deſelve wijſe geſet, geobſerveert zijnde, ('t geen te obſerveren ſtaat,) nieuwe ſcheuten en het twede jaar ook rijpe vruchten voortbrengen; ondertuſſchen ſo werd d'oude plante, waar van deſe ſcheute genomen zijn, weg geworpen. Met geen meerder moeiten werd dit gewas ook gepropageert, en voort-geteeld, door de bovengemelde gebladerde Krone, die op de vrucht zit, op deſelve wyſe gehandeld zijnde.

's Winters moetmen dit gewas in ſo warm een plaatſe bewaren, dat het ſijn geduurige waſdom kan behouden; waar toe ouſe glaſe kaſſen ſeer bequaam zijn.

De natuurlijke groeiplaats is America, en is ons deſelve van Curaſſauw toegeſonden.

AANTEKENINGEN.

Hoewel de bladeren aan haar grond doorn-loos zijn; ſo is 't nochtans datſe verders daar van dicht verſien worden, en ſijn deſe doornkens ſtevig, ſcherp, en buytenwaarts omgekromt.

Ider heuveltjen des vruchts is beſet met een blaatjen, 't welk hol en breed aan de gront zynde, ſig opwaarts ſtrekt aan de zyde met doornkens ook verſien zynde.

Uyt het opperſte des ſteels even onder de vrucht komen mede veele bladeren te voorſchyn, die de gront des vruchts beſetten, veel kleender zynde, als die gene, dewelke uyt de wortelen voortkomen.

In dit jaar ſijn ſommige vruchten rijp geworden in de Maand van September.

ANANAS.

Fig. 57.

C A P. LVIII.

PALMA PRUNIFERA HUMILIS NON SPINOSA, INSULÆ HISPANIOLÆ, FRUCTUI JUJUBINO SIMILIS, OSSICULO TRIANGULO.

LEEGE, DOORNLOOSE, PRUYMDRAGENDE DADEL-BOOM, UYT HET EYLAND HISPANIOLA, MET DRIE-KANTIGE STEENEN, WELKERS VRUGTEN DIE VAN DE JUJUBE NIET QUALYK EN GELYKEN.

ANno M DC XC Chirurgus Batenburg me donavit hujus plantæ seminibus ut & fructu, quos ex Hispaniola attulerat, hâc additâ descriptione brevissima: *folia è solo exsurgunt septem, octove, inter quæ fructus rubicundus partim terrâ emergens, partim solo impactus, sese offert, ex multis fructibus, Jujubas referentibus sibi invicem impositis, Frumenti Peruviani ad exemplum, compositus, & saporis gratissimi.*

Anno M DC XCI hosce fructus examinavi, deprehendique, quoad saporem & colorem hujusce fructus cum Jujubo convenire, quamvis paulò essent licciores: hi plures simul juncti, emergebant è vagina membranacea, erantque suavè rubentes, ossiculo olongo duro, triangulo, albicante præditi.

Hæc ossicula solo convenienti commisi, & supra fimum equinum enutrivi, quæ quinos caules (veriùs foliorum costas) produxêre, spithamam ferè longos, quibus adhærebant foliola pinnata, glabra, longiuscula, angusta, nitentia, rigida, margine versus extremum, minutissimis crenulis serrata, non exactè ex adverso respondentia, nulloque impari alam claudente: hæc fo-

IN 't Jaar 1690 heeft my den Chirurgijn Batenburg de vrucht en zaden van dit gewas gegeven, dewelke hy uyt Hispaniola mede gebracht had, met dese seer kleene beschrijvinge: seven of acht bladeren schieten uyt de grond, tusschen dewelke de vrucht, die rood van couleur is, sig opdoet, ten deele buyten het aardrijk uytstekende, ten deele sig onder 't selve verborgen houdende, zijnde een t'zamenstel van vruchten, die op de wijse van Turkse Tarw op den anderen leggen; en zyn dese vruchten die van de Jujube gelijk en aangenaam van smaak.

In 't Jaar 1691 heb ik dese vruchten geëxamineert, en heb ondervonden, voor so veel de smaak en couleur der vruchten aangaat, dat dese met die van de Jujube overeen quamen, alhoewel sy wat drooger waren; dese quamen veel by een gevoegd zijnde uyt een vliesige koker, schoon-rood van couleur, en versien met een drie-hoekig, wit, langachtig, hard steentje.

Dese steentjens in bequame aarde gesayt en op de peerde-mist in een broei-bak geset zijnde, heb ik alſo uytgebroeid, deselve brachten vijf stengen (liever bladersteelen) te voorschyn, dewelke by na een spanne lang waren, waar aan de bladerkens veders-wijs gevoegd waren, dewelke glad, langwerpig, smal, blinkend, stevig, aan haar voorste gedeelte met seer kleene

liola partialia in utroque latere alæ quinque, ſex, ſeptemve inveniuntur numerô, Palmæ Dactyliferæ æmula, verùm pauciora, & multis numeris minora.

en fijne tandekens geſchaard, die niet regt tegens malkanderen over aan de bladerſteeltjens of ribbens zaten, ook geen ongepaarde de blader-ſteel quam te ſluyten; van deſe bladerkens werdender wederzijds 5. 6. 7. gevonden, de Dadel-dragende Palm-boom gelijkende, maar minder in getale, en ſeer veel kleender.

CAP.

PALMA PRVNIFERA HVMILIS NON SPINOSA INSVLÆ HISPANIOLÆ, FRVCTVI IVIVBINO SIMILIS, OSSICVLO TRIANGVLO

Fig 58.

CAP. LIX.

CUPRESSUS VIRGINIANA, FOLIIS ACACIÆ DECIDUIS.

Raji Hiſt. Plant.

EX liberalitate Ampliſſimi D. Henrici Compton, Epiſcopi Londinenſis, hanc poſſidemus arbuſculam, nomine ſupra citato ad nos tranſmiſſam.

Caudex, ligno duro conſtans, pollicem craſſus, cortice ſcabro tectus, ſpinis neutiquam armatus, in ramulos rubicundos ſine ordine diſpoſitos diviſus, comam pulchram arboream conſtituit.

Folia pennata dilutè vireſcentia, incondita, oblonga, cuſpidata, Acaciæ foliis anguſtiora, hyeme decidua, ſapore nonnihil aromatico.

Flores videndi copia nunquam mihi facta, fructûs autem portionem delineari curavi, qualis mihi oblata fuit.

Doctiſſimus Raius Hiſt. Plant. tom. 2. ex Parkinſonio ſimilem, aut forſan eandem deſcribit arborem nomine Cupreſſi Virginianæ Tradiſcanti, de hujus fructu hiſce utitur verbis: *Nuces Cupreſſinis nonnihil ſimiles ſunt, ſed majores, craſſioribus ſquamis magiſque hiantibus compoſitæ, ſeminaque intus majora claudentes.*

De facili propagatur virgulis junioribus ſolo ſubmerſis.

VIRGINIAANSCHE CYPRESSE-BOOM, MET ACACIE BLADEREN, DIE DES WINTERS AFVALLEN.

DIt Boomtje is ons van den Hoogwaardigen Heer Henric Compton, Biſſchop van Londen, toegeſonden, met de bovengemelde benaminge.

De ſtamme is een duym dik, hard van hout, rouw van baſt, met geen doornen beſet, verdeeld in onordentlijk-ſtaande takken, makende nochtans een ſchoone kroone.

De bladeren ſijn gevederd, licht-groen van verwe, in geen geſette ordre gerengeert, langwerpig, puntig, ſmalder als die van de Acacia, enigſints aromatic van ſmaak, en vallen des winters af.

De bloemen heb ik noyt geſien, maar hebbe een gedeelte des vruchts, ſo my die ter hand geſteld is, hier nevens doen uyttekenen.

Den ſeer geleerden Raius beſchrijft een diergelijke, of wel mogelijk deſelve Boom in ſijn Hiſt. Plant. t. 2. met de benaminge van Virginiaanſche Cypreſſe-boom van Tradiſcant, welke beſchrijvinge hy uyt Parkinſon getrokken heeft, en luyden de woorden als volgd : Deſes booms vruchten, ſijn de Cypres-noten enigſints gelijk, maar deſelve ſijn grooter, en te ſamen geſteld van dikker ſchubbens, die ook wyder van een ſtaan, en grooter zaden van binnen in haar beſluyten.

Dit boom-gewas word licht voort-geteeld door jonge afgeſnede takskens, in de aarde geſtoken zijnde.

Quamvis ſub climate noſtro frigus modicè ferat, reponenda tamen hyemali tempore in hybernaculo commodo.

Hoewel het de koude hier te lande matelijk verdragen kan, ſo moet men het nochtans des winters in een winter-huys ſetten.

CVPRESSVS VIRGINIANA FOLIIS ACACIÆ DECIDVIS. *Fig. 3*

CAP. LX.

MANGHALA ARBOR CURASSAVICA, FOLIIS SALIGNIS.

Par. Bat. Prod.

DElineatio hujus plantæ facta ad arbuſculam quadrimam, in Horto Amſtelodamenſi vigentem, caudice duro & cortice cinereo donatam: ſurculi tenuiores vireſcentes, foliis inordinatè poſitis ornantur, tres uncias longis, pluſquam unam latis, margine æquali, mucronatis, Salicis Lauri-foliæ ſimilibus, glabris, craſſiuſculis, ſapore dulci, Glycyrrhizam referentibus, parte ſuperiore ſaturâ, inferiore autem dilutiore viriditate præditis, è quorum nervo dilutè viridi, ſecundùm longitudinem decurrente, alii minores in latera excurrunt.

Flores mihi ignoti.

Fructus ſunt conici, ſubrotundi, ex compactili ſquamarum ſtrue compoſiti & à pediculis longioribus, tenuioribuſque dependentes.

Semina puſilla inter ſquamas hoſpitantur.

E Curacao, Americæ Inſula, ad nos tranſmiſſa eſt, perpetuaque fronde viret.

Cæli rigidioris injurias minimè ſuſtinet, itaque ſub climate noſtro duriore in vitreis hypocauſtis conſervanda.

CURASSAUSCHE MANGHALA-BOOM, MET BLADEREN GELYK DIE VAN WILLIGE.

DE tekeninge deſes is gemaakt na een Boomtje, 't welk vier achtereenvolgende jaren in den Amſterdamſchen Hof vigoreus geſtaan heeft: 't ſelve is hard van ſtam, en as-grauw van baſt: de jonge ſcheuten ſijn groen, waar aan de bladeren ongeſchikt, en ſonder ordre ſijn gevoegd, drie duym breed lang, meer als een breed, effen van kanten, voor ſpits toelopende, die van de Salix Lauri-folia gelijk, effen en glat van ſuperficie, lijvig, ſoet van ſmaak, en gekauwd zijnde enigſints met zoet-hout overeen komende, van boven hoog- van onderen licht-groen van couleur, uyt welkers licht-groene zenuen, na de lengte der bladeren lopende, andere kleene voortkomen.

De bloemen ſijn my onbekend.

De vruchten, aan lange en dunne ſteeltjens hangende, ſijn pijn-appels-wijs van maakſel, rondachtig, en van veele digt by een ſtaande ſchubbens te ſamen geſteld.

De zaden ſijn kleen, en hebben hare plaatſe tuſſchen de geſeyde ſchubbens in.

Het is ons overgeſtuurd uyt Curacao in America, en blijft het geheele jaar door groen.

Het en kan tegens geen koude, weshalven het in deſe koude lande in glaſe-kaſſen bewaard moet werden.

OBSERVATIONES.

Fructus non singulatim, verùm plures simul juncti, unô eôdemque pediculo adhærent.

AANTEKENINGEN.

De vruchten en komen niet eensaam voort, maar veele te samen gevoegd zynde, hangen aan een en 't selve steeltjen.

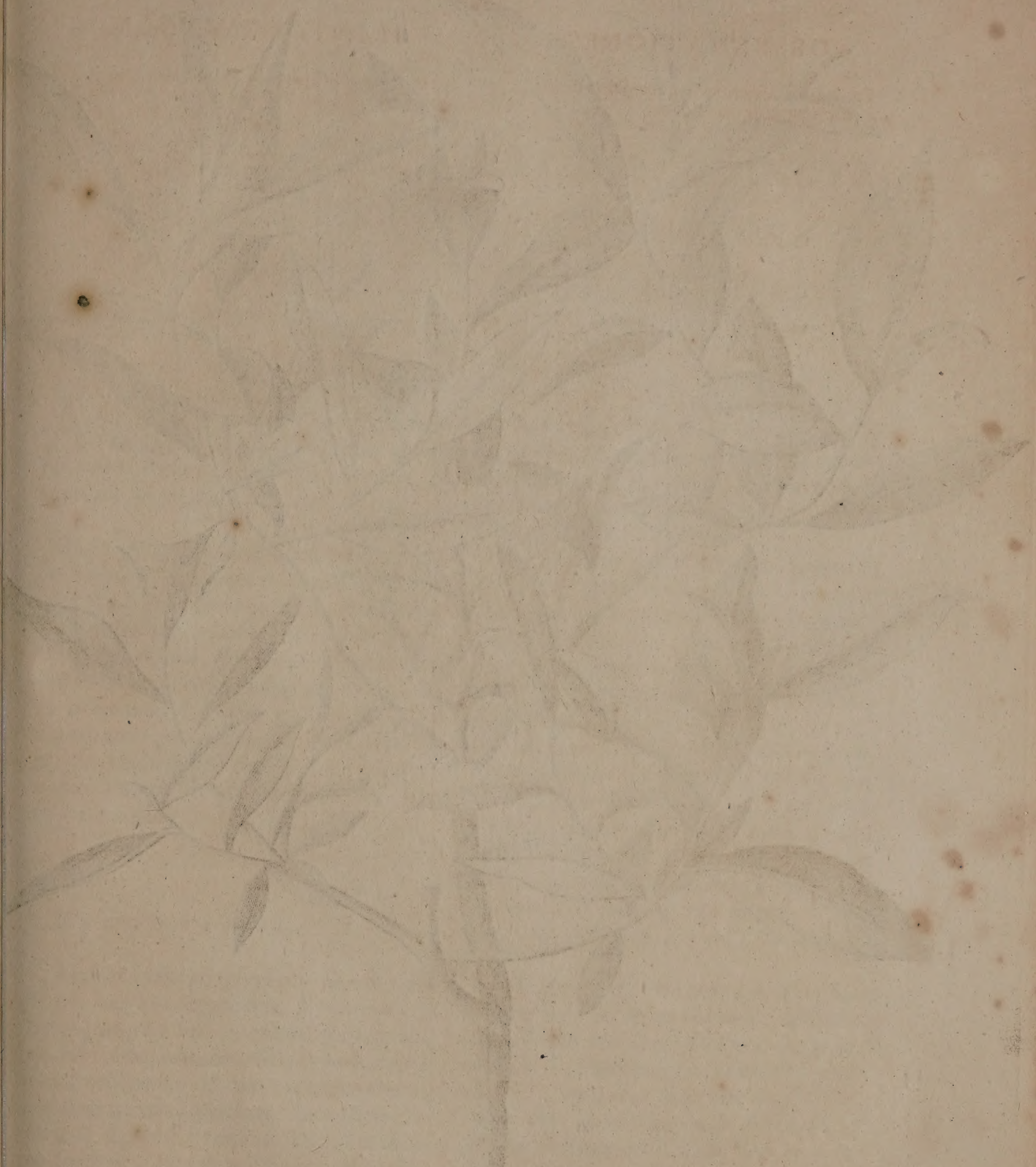

MANGHALA ARBOR CVRASSAVICA FOLIIS SALIGNIS. *Fig. 60*

CAP. LXI.

NUX CEYLANICA, JUGLANDIS FOLIO.

Parad. Bat. Prod.

DOMBA-GEDY. *Ceylanenſibus.*

CEYLONSCHE NOTE-BOOM, MET OKKER-NOTE BLADEREN.

ARbor hæc procera parte ſuperiore in ramos ſeſe diffundens cortice donatur fuſco, eſtque hæc figura annexa ad tenellam arbuſculam delineata.

Folia pennatim diſponuntur impari folio coſtam claudente; horum ſingula manum tranſverſam longa, imò productiora, duas uncias lata ad exortum, ut & mucronem, anguſtiora, modicèque undulata non autem crenata, venis obliquis à medio nervo prominulo deductis, gaudentia, parte ſupinâ atrovirentia; pronâ verò pallidiora, Juglandis quam ſimilia, aſt minora, anguſtiora, ſapore permixta ex acido, grato, aromatico.

Flos nunquam à me viſus.

Fructus exſiccati ſphœrico-oblongi à pediculo longiori dependentes, Nucum Gallarum magnitudine; colore ferrugineô, quatuor integumentis, ſibi invicem impoſitis, veſtiuntur: horum extimum tenue, membranaceum, rugoſum: ſecundum glabrum & ligneum: tertium fungoſum coloris ſpadicei, quartum fuſcius, glabrum, membranaceum.

Sub hiſce corticibus aut integumentis nucleus oblongo-rotundus, colore ex rubro obſoleto, odoratus, oleoſus, latitat,

DEſe werd een hooge boom, die ſig boven in veele takken komt te verdeelen, en is deſe tekening na een teder boomtje gemaakt, bekleed met een bruyne ſchorſſe.

De bladeren ſtaan veder-wys (pennatim diſpoſita) *waar van het uyterſte eenſaam blijft, de reſte gepaard zijnde: deſe verdeelde bladeren ſijn ruym een hand breed lang, twe duym breed, aan haar grond, als mede aan 't eynde ſmal, een weynig gefronſt, en geenſints geſchaard, in fatſoen die van de Okker-noten niet ongelijk, hoewel kleender en ſmalder; verſien van kleene ſchuyns-lopende aderkens, die uyt de verheve middel-ribbe voort komen, van boven donker, van ondere licht-groen van verwe; ſuur, aangenaam, en enig ſints aromatic, of kruydig van ſmaak.*

Noyt hebbe ik des ſelfs bloemen geſien.

De gedroogde vruchten ſijn eenig ſints langwerpig, en by na bol-rond, hangende ieder aan een lang ſteeltje, in groote met een Gal-noot overeen komende, roeſt-verwig, werdende van vier verſcheyde, en op den andere leggende bekleetſels of ſchellen omvangen, waar van de eerſte dun-vlieſig en rimpelachtig is; de twede glad en houtachtig, de derde voos en caſtanie-verwig, de vierde en laatſte bruynder, glad, en vliesachtig.

Hier inne is een langwerpig ronde roſvale, riekende en olyachtige pit beſlooten, die aan de grond gehegt is aan de vierde

qui ad baſin pediculô breviſſimô nutritivô appenditur quarto & intimo integumento.

De virtutibus & uſu nihil conſtat; Planta enim à nemine hactenus eſt deſcripta.

en laatſte ſchelle, en dat door een byſter kleen ſteeltje waar door de pit ſijn voetſel krijgd.

De krachten en 't gebruyk van deſelve ſijn my onbekend; nadien dit gewas tot nog toe onbeſchreven is.

NVX CEYLANICA IVGLANDIS FOLIO. *Fig. 51*

C A P. LXII.

FICUS BENGALENSIS, FOLIO SUBROTUNDO, FRUCTU ORBICULATO.

Cat. Hort. Beaum.

PIPAL. *Bengalensibus.*

BENGAALSCHE VYGE-BOOM, MET RONDE VRUCHTEN EN RONDACHTIGE BLADEREN.

ACcensetur hæc arbos Ficuum generi, quod *Alu* nomine describitur, Hort. Mal. parte 8.

Radicibus nititur ligneis, cùm juniores sunt, candidis, paulò verò vetustiores, cortice teguntur rubescente.

Caudex materiâ molli prædictus, cortice vestitur cinereo.

Rami quasi articulati foliis ornantur inordinatè dispositis, pediculis crassioribus fultis: sunt autem folia hæc longitudine bipalmaria, sesquipalmam lata, margine non crenata, neque decidua, crassa, in mucronem abeuntia, non rarò quoque subrotunda, nervô crassô secundùm longitudinem, variisque inde emergentibus & ad latera excurrentibus nervulis insignita, atro-viridia, nitentia, succô lacteô & candidô infarcta, quô etiam scatet integra arbor.

Fructus, nullô prævio flore producuntur, Ficûs vulgaris ritu, subrotundi, coloris rubicundi, semine minutô, oblongô, repleti.

Hosce primò Bengala mihi transmisit Nobil. Dominus van Rhede tot Drakesteyn &c. &c. nomine *Pipal*, è quorum seminibus telluri commissis, aliquot arbusculæ prognatæ sunt, quarum amicos participes feci.

DEsen boom behoord onder het geslagte van de Vyge-boom, en is beschreven in 't derde deel van den Hortus Malab. onder de benaminge van Alu.

Dese heeft een houtachtige wortel, dewelke jong zijnde wit van couleur is, maar ouder geworden zijnde, is desselfs bast rosachtig.

De stamme, met een as-grauwe schorsse bekleed zijnde, is sagt van hout.

Des selfs zijde takken zijn als in leden verdeeld en versien van bladeren, dewelke sonder ordre op dikke voetjens steunen, twe handen-breed lang, anderhalve breed, deselve zijn ook dik-lyvig, aan de kanten essen, en ongeschaart, des winters geensints af-vallende, en met een dikke ribbe doorlopen, die ook veele na de zijde lopende aderkens van sig geeft, verders sijn dese bladeren donker-groen, blinkend, vervuld met een wit melkachtig sap, waar van ook de geheele boom vervult is.

De vruchten komen te voorschijn sonder voorgaande bloemen, op de wijse van die van de gemeene Vyge-boom, deselve sijn van gedaante rondachtig, en roodachtig van couleur, vervuld met een kleen langachtig zaad.

Dese vruchten zijn my 't eerste toegesonden uyt Bengale door den Ed. Heer van Rhede tot Drakesteyn &c. &c. met de name van Pipal, *uyt welkers zaden verscheyde boomtjens voortgeteeld zijnde, heb ik deselve aan de vrienden mede gedeeld.*

Copiosum appetit alimentum, largiorique latice aquoso delectatur: crassas ac pendulas fibras, quæ radicum rudimenta, è trunco & ramis demittit, quæ ubi solum attigerint, radices agunt, eapropter quoque ab aliquibus, idiomate Belgicô, insignitur nomine *Wortel-boom.*

De viribus consulendi Horti Mal. Authores.

Dit gewas heeft veel voetsel van noden, en wil veel waters hebben: 't selve geeft dikke zazelingen uyt hare stam, en takken, die de beginselen van wortelen zijn, dese 't aardrijk rakende worden tot wortelen, waarom ook dese boom van sommige in 't neerduyts Wortel-boom *gebeten word.*

Over de krachten kan men de Autheuren van den Hortus Malab. nasien.

FICVS BENGALENSIS, FOLIO SVBROTVNDO, FRVCTV ORBICVLATO. *Fig. 6.*

C A P. LXIII.

GUAJAVA ALBA DULCIS.
Par. Bat. Prod.
PELA *Horti Mal. tom.* 3.

GUajavæ ſpecies duæ in Horto Medico Amſtel. ſeſe offerunt, quarum una fructu rotundô, rubrô, acidô gaudens, in Horti Mal. part. 3. *Malakka Pela* audit: Altera, cujus icon hic ad vivum expreſſa repræſentatur, Guajava dicitur alba, dulcis; quæ in Horto Medico frugem perfectam, maturam, ſeminaque perfecit Anno M DC Lxxxviii. & M DC Lxxxix.

Hæc arbuſcula, quæ arboribus pomiferis polypyrænis, quarum flores fructui inſident, accenſenda, quatuor jam annos nata, in proceritatem ſeptem circiter pedum excrevit, cortice fuſco obducta; rami autem tenelli cortice vireſcente amicti.

Folia, brevioribus pediculis fulta, decuſſatim & cruciformi poſitu ramis adnaſcuntur, adversâ parte atrovirentia, aversâ verò dilutiore viriditate perfuſa, oblonga, acuminata, margine nonnihil undulata, formâ foliis Mali Perſicæ non diſſimilia, iis tamen latiora, brevioraque.

Ex alis foliorum pediculi longi prodeunt, qui flores ſuſtinent albicantes, inodoros, quatuor petalis oblongo-rotundis compoſitos, è quorum medio ſtamina numeroſa, albicantia, apicibus luteis ornata, producuntur.

Floribus defluxis, fructus rudimentum oblongo-rotundum, nitens, vireſcens, apparet, quod Menſe Decembri M DC LXXXIX. in talem magnitudinem excrevit, qualem annexa figura repræſentat: Per maturitatem dicti fructus pyriformes & umbilicati, coloris ſaturatè lutei ſunt, umbilicum in vertice

WITTE EN ZOETE GUAJAVE-BOOM.

DAar werden twee ſoorten van Guajave-Boom in den Amſterdamſche Medicijn-hof gevonden, waar van d'eene roode ronde en ſuure vrugten voortbrengende, in 't eerſte deel van den Hortus Mal. Malakka Pela *geheeten is: De andere, wiens afbeeltſel na 't leven gedaan zijnde, hier voorgeſteld word, is de witte en zoete Guajave-Boom genaamt, dewelke in onſen Medicijn-Hof rijpe vrugten en zaden voortgebragt heeft, in den jare* 1688. *en* 1689.

Dit Boom-gewas, 't welk onder 't geſlagt van Appel-boomen behoort, (welkers vrugten veel kernen in haar onthoudende, hare bloemen op hare kruyne dragen,) is nu by ons vier jaren oud geworden, ontrend ſeven voeten hoog opgeſchooten zijnde; de ſtamme is bekleet met een bruyne ſchorſſe; de jonge takxkens daarentegen ſijn omvangen van een groene baſt.

De bladeren ſijn langwerpig, voor ſpits toelopende, aan de kanten wat op- en nedergaande, de Perſicke-bladeren niet ongelijk, hoewel breeder en korter, ſteunende op korte voetjens, en dat twe aan twe kruyswys over malkanderen, van couleur boven bruin, onder bleek-groen.

Uyt de oxelen der bladeren vertoonen haar de bloemen op lange ſteeltjens, ſijnde witagtig van couleur, ſonder reuk, beſtaande uit vier langwerpige ronde bloem-bladeren, uit welkers midden vele bloemdraden voortkomen, die van geele topjens verſien zijn.

De bloemen verwelkt zijnde, vertoond ſig het beginſel des vrugts, 't welk langwerpig rond, blinkend, en groen van couleur is, in de Maand van December 1689 *is deſelve tot die groote gekomen, gelijk hier afgebeeld is: Deſe vrugten rijp geworden zijnde, vertonen haar peerwijs, langwerpig-*

geſtantes: Horum pulpa ſeu caro albicans, aliquali flavedine mixta, ſucculenta, ſapore ſubdulci, ſeminibus albicantibus haud uniformibus referta, nonnulla enim ſunt ſubanguloſa, alia rotundiuſcula, varia quoque reniformia.

Ex horum fructuum ſeminibus, in Horto Medico ad perfectam maturitatem perductis, plures nobis prognatæ ſunt arbuſculæ, hactenus ſuperſtites, ſolò pingui, multò calore & humore indigentes.

America non ſolùm hanc alit plantam, verùm etiam in India Orientali frequens eſt ejus proventus.

rond, hoog-geel van couleur, verſien van een naveltje op de kruyn: De vleſige ſubſtantie deſer vrugten is witagtig-geel, ſaprijk, ſoetagtig van ſmaak, vol van wit en ongelijkformig zaad, waar van 't eene hoekig, 't andere wat rondagtig, ook nierswijs uytgeholt is.

Uyt dit zaad, 't welk in den Amſt. Med. Hof volkomen rijp is geworden, hebben wy veele boomtjens opgekregen, die nog in 't leven zijn, tot welkers voortteelinge vereyſt werden goede en vette aarde, veel water, en een warme lugt.

In America en werd dit gewas niet alleen voortgebragt, maar 't ſelve groeyt ook menigvuldig in Ooſt-Indien.

CAP.

GVAIAVA ALBA DVLCIS. *Fig. 6*

CAP. LXIV.

VITIS IDÆA ÆTHIOPICA MYRTI TARENTINÆ FOLIO, FLORE ATRO-PURPUREO.

MORELANDSCHE KRAAK-BESIEN, MET BLADEREN VAN MYRTUS TARENTINA, EN SWART-PURPURVERWIGE BLOEMEN.

HAc plantâ frutescente nos donavit Nobilissimus D. Simon vander Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernator meritissimus.

Insignis est frutex qui radice nititur lignosâ, multis fibris capillatâ.

Caudex lignosus in sesquipedalem & altiorem proceritatem excrescens, cortice fusco, ad terram griseo, vestitus, in plures tenues, inconditos dispescitur ramos, & hi in alios minores ramulos, quibus adnascuntur foliola, nulla serie digesta, brevissimis pedicellis insidentia, Myrtilli aut Myrti Tarentinæ æmula, extremo mucronata, per ambitum leniter serrata, saturè viridia, adversâ parte splendentia, aversâ nequaquam, sapore subamaro, non sine aliqua adstrictione.

Flosculi minutissimi, saturè purpurascentes, tetrapetali, & à pedicellis tenuibus pendentes.

Florentem invenimus in Horto Nostro Anno M DC XCI, nullis succedentibus fructibus, qui, uti mihi relatum, baccæ sunt.

Non admodum tenera est planta, vulgaremque exposcit culturam, attamen aëris injuriis haud ita opportuna, quin debeat in hybernaculo reponi tempore hyemali.

Non dubitem, quin eadem sit planta, quam D. Breynius Cent. 1. illustravit,

DEse heesteragtige plante heeft ons vereert den Wel-Ed. Heer Simon van der Stel, Gouverneur van de Caap de Goede Hoop.

Het is een uytstekende en aangenaame heester, dewelke een houtaghtige wortel heeft, versien van veele veselingen.

De stamme is mede houtagtig, en groeit anderhalve voet hoog, ook wel hooger, deselve is omvangen van een bruyne schorsse, dewelke ontrend de grond grauw van couleur is, verders werd dese stamme in veele dunne,onordentlijk staande takken verdeeld, en dese wederom in kleendere takjens, waar aan de bladeren sonder ordre gevoegt,en met korte voetjens vast gehegt zijn, dewelke die van deKraak-besiën of die van de MyrtusTarentina gelijken, donker-groen van verwe, waar van de bovenste zijde alleen is blinkende; ook sijn deselve aan de kanten een weynig geschaart, en aan haar uyterste met puntjens versien, wat bitteragtig van smaak, met eenige t'samentrekkinge.

De bloemkens sijn seer kleen, hoog purpur-verwig, vierbladerig, nederwaarts hangende, aan dunne voetjens.

Dit heesteragtig gewas hebben wy in onsen Hof bloeiend gevonden in't Jaar 1691. sonder datter eenige vrugtjens na quamen te volgen, dewelke, soo my gesegt is, besiën zijn.

Hoewel het soo heel teder niet en is, en maar een gemeene oeffeninge van nooden heeft, soo moet het evenwel des winters in een winterhuys of Orangerie geplaast werden.

Ik en twijfele ook niet of 't is deselve plante, dewelke de Heer Jacob Breyne in

idque propter analogiam, quantumvis figuræ inter se nonnihil varient, quod evenisse puto, ob diversam objecti qualitatem, Breynii enim Icon ad ramulum exsiccatum, hæc verò ad vigentem delineata.

sijne 1.*Centur.afgebeeld en beschreven heeft, en dat om de gelijkenisse, hoewel de figuren onder haar wat verschillen, 't welk ik meene voortgekomen te zijn, wegens de hoedanigheid der objecten, want die van de Heer Breyne is gemaakt na een gedroogt, en dese na een vers takjen.*

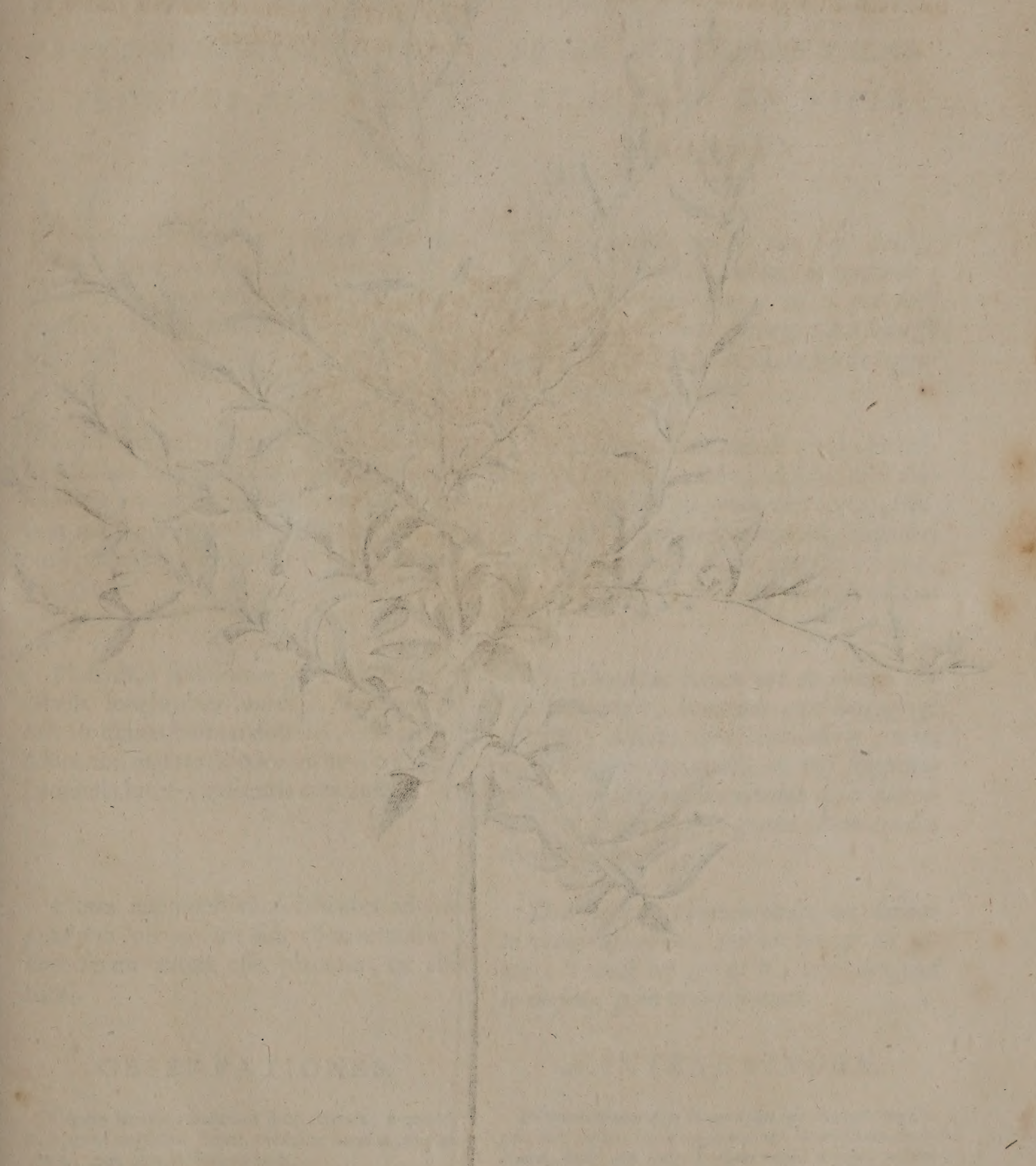

VITIS IDÆA ÆTHIOPICA MYRTI TARENTINÆ FOLIO, FLORE ATRO-PURPUREO

Fig. 6

C A P. LXV.

VITIS IDÆA ÆTHIOPICA BUXI MINORIS FOLIO, FLORIBUS ALBIDIS.

Proceritate duorum pedum adolescit hæc secunda species, perpetua fronde virens, ligno duro & cortice griseo prædita: ramuli juniores coloris sunt grisei.

Folia incondita ramos vestiunt brachiatos, foliola subcrassa, extremo mucronata, hilariore viriditate perfusa, nitentia, circum margines nonnihil crenata, Buxi minoris æmula, ast minora, gustuque adstringente.

Flosculi è foliolorum alis enascuntur pediculis longioribus innixi, monopetali, oris in quinas lacinias dissectis, albicantes, odore non ingrato, è quorum medio aliquot staminula luteo-virescentia emicant.

Flores intempestivè delabentes ad frugem non perveniunt sub climate nostro: Bacciferam autem esse plantam, ex aliis hausi.

OBSERVATIONES.

Florum laciniæ extrorsum sunt reflexæ, è quarum laciniarum unguibus decem prodeunt stamina, apicibus vidua, inter quæ stylus prominet.

Flores utplurimùm singulatim sub climate nostro exeunt, calice quinquepartito prædìti, quibus excussis, stylus superstes remanet, cujus basis intumescens in fructus rudimentum facessit.

Quot floribus gaudeat in solo natali planta isthæc, mirum dictu!

MOORELANDSCHE KRAAKBESIEN MET KLEENE PALMSBLADEREN EN WITTE BLOEMEN.

Dese tweede soorte van dese heester sijne bladeren altoos behoudende, wast twee voeten hoog, en is des selfs hout vry hart, en met een grauwe schorsse omvangen, de jonge takxkens sijn in tegendeel bruyn van schorsse.

De bladeren staan aan de verdeelde takken sonder eenige ordre, deselve zijn dikagtig, puntig, bly-groen van verwe, blinkend, aan de kanten eenigzints geschaart, die van de kleene Palm wat gelijkende, hoewel kleender, en t'samentrekkend van smaak.

De bloemkens komen uyt de oxelen der bladeren voort, hangende aan langagtige voetjens; deselve zijn eenbladerig, wit, niet onlieflijk van reuk, in vijf snippelingen verdeeld; uyt het midden deser bloemkens komen eenige geel-groene bloem-draden te voorschijn.

Door dien de bloemen onder ons climaat te vroeg afvallen, soo en brengt dit gewas, 't welk my gesegt is, besie-dragend te wesen, geen vrugten voort.

AANTEKENINGEN.

De verdeeltheden deser bloemen sijn buytenwaarts omgeslagen, uyt welkers bloem-nageltjens tien bloem-draden voortkomen, sonder met eenige hooftjens versien te zijn, tusschen dese sit de bloem-styl.

De bloemkens komen onder dit ons climaat meest eensaam te voorschijn, en dat uyt een bloem-kelkje, 't welk in vijven is gesneden; dese afgevallen zijnde, blijft de bloem-styl staan, wiens grond verdikkende sig tot een beginsel van de vrugt komt te setten.

Het is qualijk te seggen, hoe seer dit gewas met bloemen beladen word, in desselfs natuurlijke groei-plaats.

Spontè & passim luxuriat ad Promontorium Bonæ Spei, inde plantam floribus onustam huc transferri curavit, ejusque ramum benignè nobis concessit Nobilissimus & Amplissimus Dominus J. Huydekoper, Eques, Dominus in Maarseveen, Neerdijk, &c. Consul & Senator Amstelodamensis, ac Director Societatis Indiæ Orientalis &c. &c.

Het wast alsints en dat van selfs op de Caap de Goede Hoop, van waar een plante, rykelyk met bloemen geladen, tot ons overgestuurt is, door de besorginge van den Wel-Ed. Groot-Agtbare Heer J. Huydekoper, Ridder, Heere in Maarseveen, Neerdyk, &c. Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam, als mede Bewinthebber van de Oost-Indische Compagnie &c. &c.

CAP.

VITIS IDÆA ÆTHIOPICA BUXI MINORIS FOLIO, FLORIBUS ALBIDIS. *Fig. 6.*

C A P. LXVI.

AMARANTHUS BACCIFER, CIRCÆÆ FOLIIS.

HIc ſuffrutex amœnus aſſurgit caudice ad trium cubitorum altitudinem; tereti, lirato, calamum ſcriptorium, imò digitum minorem craſſo, ad ramorum exortum nodoſo, qui corticem griſeum gerens Solani noſtratis in modum divaricatur ramis; per hos folia magna ex parte alternatim poſita, cernere licet, pediculis ſemidigitalibus purpuraſcentibus, nonnihil piloſis, innitentia, Solani vulgaris noſtratis æmula, tres quatuorve uncias longa, duas circiter ad baſin lata, in mucronem abeuntia, ambitu non ſerrata, nec inciſa, lætè virentia, ſub finem æſtatis non rarò rubedinem induentia.

Flores ex alis foliorum exſurgunt albicantes, breviſſimis pedicellis fulti, ſerie geminâ & continuâ è racemis dependentes.

Hiſce ſuccedunt fructus, coloris ſanguinei, magnitudine baccarum Sambuci, ſphærici, dulces, unicum utplurimùm ſemen continentes rugoſum, ſubnigricans, capitis aciculæ majoris magnitudinem haud ſuperans.

India Orientalis alit hanc plantam, ſemine inde allato, nobis natam.

OBSERVATIONES.

In Catalogo Horti Beaumontiani audit hic ſuffrutex, (cujus caudex fragilis & farctus eſt,) *Amaranthus Baccifer Indicus minor Circææ folio & facie.*

Floſculi utplurimùm tetrapetali, rariſſimè pentapetali, nudi, haud marceſcentes antequam fructus ad

BESIE-DRAGENDE AMARANTHUS, MET CIRCEA BLADEREN.

DEſe luſtige heeſter groeit tot de hoogte van drie voeten, wiens ſtamme een ſchrijf-penne, ook wel een pink dik, rond, geveurt, en aan de verdeelingen der takken met knobbels verſien is: Deſe ſtamme met een grauwe ſchorſſe bekleet zijnde, werd in takken verdeeld, op de wijſe van de Inlandſche Nagtſchade, begaaft met meeſt eenſaam ſtaande en ongepaarde bladeren, welkers voetjens, een halve vinger lang, eenighſints met hayrtjens beſet, en purpur-verwig zijn: Deſe bladeren ſijn die van de Inlandſche Nagtſchade niet qualijk gelijkende, drie, vier duym lang, aan haar grond ontrend twe duym breet, puntig, niet ingeſneden, nog geſchaart, maar effen van kanten, blygroen van verwe, en in 't uytgaan des ſomers rood-couleurig.

De bloemen komen uyt de oxelen der bladeren voort, deſelve zijn wit, ſteunende op korte voetjens, aan trotsjens wederzijds af hangende.

Hier na volgen bol-ronde, en bloet-roode ſoete vrugten, in groote met die van de Vlier-beſiën overeenkomende, waar van yder in ſig komt te onthouden een ſpeldehoofts groote, rouw, en ſwartagtig zaatjen.

Dit gewas groeit in Ooſt-Indien, van waar wy het zaad gekregen hebben, en in onſen Hof cultiveren.

AANTEKENINGEN.

In de Cataloge van den Tuyn van den Ed. Heer Beaumond werd dit gewas (wiens ſtammekens breekzaam, en gevult is) geheten kleene Indiaanſche Beſie-dragende Amaranthus van gedaante en bladeren met Circea overeenkomende.

De bloemkens ſijn naakt, meeſt vier, ſelden vyfbladerig, deſe en komen niet te vergaan voor dat de vrugtjens ryp ge-

perfectam maturitatem pervenerunt, verùm fructibus adhærentes & calicum vices supplentes, mutando tamen colorem, qui enim primò albi erant flosculi, jam herbido colore perfunduntur.

Staminibus gaudent quatuor niveis, surrectis, apicibus concoloribus instructis, remanentibus cum petalis, donec fructus perfectam maturitatem adipiscantur, in fructuum exortu stamina ità comprimuntur, ut, quæ primò erant surrecta, jam situm transversum obtineant.

Per totam æstatem floret vigetque, nec folia, Circææ similia, deponit, nisi nova sint renata: sapor eorum oleraceus.

De viribus nihil traditur.

worden zijn, verstrekkende alsoo de vrugtjens tot een kelkwijs bekleetsel, veranderende nogtans haar couleur, dewelke eerst wit zijn, en nu, de vrugtjens omvangende, bleekgroen worden.

Dese bloemkens zijn versien van vier sneeuw-witte, regtop-staande bloem-draden, dewelke met de bloem-bladerkens eencouleurig zijn: deselve blijven de bloemkens by, tot dat de vrugtjens ryp sijn geworden, en werden in't voortkomen der vrugtjens soodanig geperst, dat sy, die eerst regt op stonden, nu over dwers staan.

Dit gewas bloeit de geheele somer door, en het laat de de bladeren, dewelke die van de Circea gelijk zijn, niet vallen, voor datter nieuwe voortgebragt zijn, en sijn dese van een moesige smaak.

De kragten en zijn van niemand tot nog toe ontdekt geworden.

CAP.

AMARANTHVS BACCIFER CIRCEÆ FOLIIS. Fig. 6

CAP. LXVII.

MALUS AMERICANA TRIFOLIA, FRUCTU POMI AURANTII INSTAR COLORATO.

ARACH-SIMMERON *vulgò.*

PLantis pomiferis accenſenda hæc arbor, quæ Nobiliſſimo Hermanno, Parad. Bat. Prod. audit *Therebinthus Americana trifolia lucida*, *Palamalatta* vulgò dicta: An rectè, aliis judicandum relinquo, ego autem hactenus ſuffragari nequeo.

Patriam agnoſcit Americam continentem, in cujus Inſulis ubertim quoque alitur, *Arach-Simmeron* indigenis dicta, id eſt, *Aurantium Sylveſtre*, idque ratione formæ & coloris fructus, quæ cum malis Arantiis nonnihil conveniunt.

Radice cortice luteô, gravem odorem ſpirante: caudex autem materiâ firmâ & neutiquam fungosâ donatur, integumentô cineraceô, aromaticô amictus.

Folia hilariore viriditate perfuſa, ſplendentia, è lato mucronata, margine æquali, ſapore fatuo, tricompoſita, communi pediculo longiori nixa: Singularia autem folia pediculis innituntur breviſſimis.

Quales producat flores, prorſus ſum ignarus, quia florentem nondum offendi hanc arbuſculam.

Fructus rotundus, minoris pomi magnitudinem æquat, cortice duro Malicorio ſimili amictus, colore aurantio.

DRIEBLADERIGE AMERICAANSCHE APPEL-BOOM, MET ORANJE-VERWIGE VRUGTEN.

DEſen Boom behoord onder de Appeldragende Boomen, deſelve is in de Parad. Bat. Prod. van de Heer Profeſſor Hermans, Americaanſche Therebenthyn-Boom met blinkende, en drie te ſamen gevoegde bladeren, *geheten: Of zulkx wel of qualijk is, laat ik andere oordelen, voor my, ik en ben van dat gevoelen niet, dat ſy onder de Therebenthyn-bomen behoort geſtelt te werden.*

Het Vaderland van deſen Boom is de vaſte kuſt van America, in wiens Eylanden ſy ook veel gevonden word, zijnde aldaar van die Inwoonders Arach-Simmeron *geheten, dat is,* Wilde Oranje-Boom, *en dat wegens de forme en couleur des vrugts, die met die van de Oranje-appelen eenigzints overeenkomen.*

De wortel heeft een geele baſt, dewelke ſterk riekend is: de ſtamme is hard van hout, en geenſints ſponcieus, omvangen zijnde van een asgrauw-verwige, en aromatike ſchorſſe.

De bladeren ſijn bly-groen van verwe, blinkend, breet aan haar grond, en ſpits toelopend, effen van kanten, ſmaakloos, van drie te ſamen gevoegt, ſteunende te ſamen op een lang gemeen voetjen: yder daar en boven is van een ſeer kort voetjen verſien, waar door ſy haar aan de groote en gemeene voet of ſtelen vaſt maken.

Wat voor bloemen dit Boomken voortbrengt, is my gants onbekent, alſo ik deſelve noyt heb ſien bloeien.

De vrugt is rond, ſijnde van groote een kleene Appel gelijk, omvangen van een harde ſchorſſe, gelijkende die van een Granaat-appel, en van couleur met die van een Oranje-appel overeenkomende.

Semina intra carnem mollem continentur plano-rotunda, nonnihil impressa, uno extremo cuspidata, colore fusco.

Planta tenera, calore multo fovenda, paucâque aquâ irriganda.

Utrum eadem sit cum Tapia Pisonis & Marcgravii, aliorum judicio relinquo, ego autem calculum apponere vix potero, differentia aliqua in fructu & semine existente.

De zaden die in de sagte vlesigheid der selven onthouden werden, sijn plat, rond, eenigzints ingebogen, bruyn-verwig, met een voor uytstekent puntje.

Dit is een teeder gewas, begerende groote warmte, en weynige vogtigheyt.

Dat desen Boom deselve is, dewelke van de Heer Piso en Markgraaf Tapaia word geheten, zulkx en kan ik niet toestemmen, om dat'er in de vrugt, en in't zaad eenige onderscheyt is, weshalven ik het sal laten aan't oordeel van andere.

OBSERVATIONES.

Arubæ Insulæ, Curacao vicinæ, incola est hæc arbor, cujus fructus recentes & arbusculæ juniores nobis inde advectæ.

Semina per fructus pulpam irregulariter & copiosè sparsa, reniformia, quod in delineatione haud satis benè expressit pictor.

AANTEKENINGEN.

Dese Boom heeft haren natuurlyke groei-plaats op't Eyland Aruba, digt by Curacao, van waar ons versche vrugten, en jonge boomtjens toegesonden zyn.

De zaden, dewelke veele en sonder ordre, door het merg der vrugten verspreyt leggen, sijn hartswyse van figure, 't welk den tekenaar niet wel uytgedrukt heeft.

CAP.

MALVS AMERICANA TRIFOLIATA, FRVCTV POMI AVRANTII INSTAR COLORATO. *Fig.*

C A P. LXVIII.

MALUS AMERICANA, LAURO-CERASI FOLIO, VENENATA.

MANCINELLO ARBOR SEU MASSINILIA *dicta.*

ANno M DC Lxxxvii. mihi transmissa sunt poma aliquot arboris Massiniliæ, idque ex insulâ Curacao, è quorum seminibus solo commissis prodiit hæc arbuscula, cujus facies non solùm, verùm etiam venenositas ejus perpaucis nota; idcirco conducibile fore existimavi, figuram ejus hic repræsentare, in usum Chirurgorum trans mare currentium, ut vitent hanc plantam horribilem, atque mirificè venenatam.

Radix ei non admodum dura, cujus caudex tertio à satione anno in Horto Nostro in tripedalem ferè altitudinem excrevit, in loco autem natali in mediocrem proceritatem arboream assurgit: Lignum quoque non admodum durum, cortice fuscô, in ramis verò, virescente, obductum.

Folia longitudine digitos sex transversos, latitudine tres æquantia, pediculis nituntur oblongis: sunt autem folia ad exortum rotunda, extremo mucronata, margine nonnihil crenata, foliis Pyri haud ita similia, quemadmodum ab aliquibus sunt descripta, sed foliorum Lauro-cerasi magis æmula, hilariore & nitente virore prædita, rigidiusçula, carnosa.

Flores exiles, lutei, unguibus petalorum exceptis, qui intus colore sanguineo sunt perfusi.

Fructus æmulantur poma exigua, qui aspectu amœni, primò rubicundi, postea flavedinem, tandemque exsiccati, colorem cinereum induunt: sublata cuticula exteriore & pulpâ interjectâ apparet nucleus osseus, durissimus, scaber, semina includens quatuor subcærulea in singulis cellulis latitantia, una parte acuta, altera rotunda, quorum medulla candida.

Perpetuò viret arbor hæc, intus succo lacteo undique turgens: descriptionem hujus arboris à D^o. Brimelin Hist. des Avon-

VENYNIGE AMERICAANSCHE APPEL-BOOM, MET BLADEREN VAN LAURO-CERASUS.

IN 't Jaar 1687 *sijn my uyt Curassou enige appelen van de Massanilie-boom overgestuurt, uyt welkers zaaden dit Boomtje opgekomen is, wiens gedaante niet alleen, maar ook hare venijnigheit weinige menschen bekent zijn: weshalven het my goet gedagt heeft, des selfs figure alhier te verbeelden, ten dienste voornamentlijk van de Scheeps-varende Chirurgijns, ten einde sy dese schrikkelijke, en venijnige plante mogten schuwen.*

Het heeft een wortel die niet seer hard is, en is des selfs stamme, dewelke in de natuurlijke groei-plaats tot een matelijken booms hoogte komt te groeien, in onsen Hof, het derde jaar na de sayinge, by na drie voeten hoog opgeschooten; dese omvangen zijnde van een bruyne schorsse, en is mede niet seer hard, de takken daar en tegen sijn met een groene bast bekleet.

De bladeren sijn ses vingeren breet lang, drie breet, steunende op langagtige voetjens: dese bladeren sijn stijfagtig, lijvig, blinkent-groen, aan haar begin rond, en scherp toelopend, ook aan de kanten een weinigsken geschaart, niet soo seer overeenkomende met die van onse Perebooms-bladeren, als wel met die van de Lauro-cerasus.

De bloemen sijn kleen, geel van couleur, uitgesondert der selver bloem-nagelen (ungues,) *dewelke van binnen bloet-root zijn.*

De vrugten gelijken niet qualijk kleene appelen, sijnde lieflijk in 't aansien, eerst root, daar na geel, en gedroogt zijnde, grauw van couleur: het buytenste velleken, als mede 't vleesig wesen deser vrugten weg gesneden zijnde, soo vertoont sig een steenige noote, dewelke seer hard en rouw is, waar in vier blauwagtige zaden onthouden werden, leggende yder in een byzonder celleken, dese sijn aan d'eene kant rond, aan de andere puntig, van binnen wit van merg.

Dese Boom staat altoos groen, en is van binnen alsints met een wit melkagtig sap begaaft, wiens beschrijvinge, so die van de Heer

turiers Cap.2. concinnatam hic inserere animus est. *Venenata hæc arbor, de qua sermonem facere volui, in Pyri proceritatem adolescit, foliis Lauri Sylvestris æmulis; fructus sunt poma, iis similia, quæ vocantur Belgico idiomate Reynetten: ab Hispanis arbor denominatur quoque Arbos de Mancanillas, id est, arbor exilia poma ferens; sunt autem poma adeò venenata, ut in aquam conjecta, aut prolapsa venenositate sua illam ità inficiant, ut nequidem pisces in ea degentes, ab eo toxico immunes sint &c.*

Qui ex Europa primùm in Americam adveniunt semetipsos facilè hisce fructibus interficiunt, aspectu odoratuque adeò acceptis, ut ab eorum usu & esu vix sese possint abstinere; quibus optimum remedium seu antidotus est oleum olivarum liberaliùs epotum, quo veneni vis obtunditur, aut æger ligandus vinculis & ita impediendus ne per biduum aut triduum bibat, quod illi arduum atque difficile, queritur enim perpetuò de siti intolerabili & incendio, totum corpus rubedine ignis instar inficitur, linguâ nigredine obsessâ, carbonis ad exemplum: siquis autem largius hisce pomis fuerit usus, non datur remedium contra mortem certò subsecuturam.

Hispanus quidam mihi quoque narravit & confirmavit sese expertum, radices hujus arboris venenosissimas esse, nullumque huic malo antidotum hucusque repertum potentius quàm ipsa ejus semina subtiliter contusa & cum vino porrecta.

Gustavit quidam me præsente exiguam portionem folii hujus arboris, dicens saporem esse gratum, verùm post semiquadrantem de faucium contractione valdè querebatur, donec usu lactis vaccini restitutus esset.

Multô calore indiget, & terrâ irrigua gaudet, planta hæc admodùm tenera.

Brimelin in sijne hist. der Avonturiers Cap.2. opgestelt is, sal ik hier invoegen. Dese venynige plante, (*segt hy*) waar van ik voorgenomen hebbe te handelen, krijgt de hoogte eenes Perebooms, waar van de bladeren, die van de wilde Laurier, gelijk zijn. De vrugten hebben de gedaante van onse Reynette Appelen: ook soo wort desen Boom by de Spanjaarden geheten Arbos de Mansanillas, dat is, kleene Appeltjens-dragende Boom, en sijn des selver Appelen soo venynig, datse in 't water gevallen of geworpen zynde, 't selve soodanig door hare venynigheid infecteren, dat selfs de Vissen, die haar in 't selve water onthouden, van haar venyn niet vry en zyn &c.

Die gene, dewelke eerst uyt Europa overkomen, vergeven haar selve ligtelijk met dese vrugten te eeten; dewelke in 't aansien soo aangenaam, en lieflijk van reuk zijn, datse haar selven van 't gebruik naulijkx kunnen onthouden; waar tegen het beste tegengift en remedie is, het indrinken van veel olyf-oly, waar door de kragt van 't vergift gebroken wort: anders soo onthoutmen soo een lijder 2. 3. dagen agter een alle drank, hem vastbindende en alſo verhoedende, dat hy geen drank magtig worden kan, 't welk hem een seer swaren last is, die hy naulijkx kan uitstaan, wegens een gedurige brand, en onverdraaglijken dorst; het gehele lichaam word vuurig root, en de tonge swart; is 't sake dat iemand veel van dese Appelen heeft gegeten, so en isser gants geen remedie tot sijne genesinge, maar moet nootsakelijk sterven.

Seker Spanjaart heeft my ook verhaalt en bevestigt, ondervonden te hebben, dat de wortelen deses Booms ook seer venijnig zijn, en dat daar toe geen grooter remedie uitgevonden is, als het zaad deser Appelen fijn gestoten, en met wijn ingedronken.

Een seker persoon proefde eertijds in mijn bywesen een kleen stukje van een blad deses Booms, en zeyde my 't selve aangenaam te zijn van smaak, maar na een half quartier uurs, klaagde hy dat hem de keel als toegenepen wierd, tot dat hy door 't gebruik van zoete melk gereddert wierd.

Dit is een seer teder gewas, en moet door hitte en veel waters in 't leven gehouden worden.

CAP.

MALVS AMERICANA LAVRO-CERASI FOLIO, VENENATA.

CAP. LXIX.

ANONA.

Radice alitur graveolente, dura, in varios ramos brachiata, cortice rubicundo amicta.

Caudex in arboream proceritatem excrescens in paucos dispescitur ramos, libro viridi amictos, cinereisque punctulis notatos.

Folia ampla, inodora, glabra, inordinatè disposita, adversâ parte nitentia, & saturatè viridia, aversâ autem dilutiore virore perfusa, manibusque confricta unctuositatem remittentia.

Flores, qui ab aliis dicuntur tripetali, crassi, albidi, nondum in conspectum venêre.

Fructus sunt coniformes, pugni magnitudinem non rarò superantes, qui intus medullâ suavi odore, gratoque sapore repleti, in quibus semina oblongo-rotunda, plana, glabra, nitentia, atque refrigerante virtute prædita.

OBSERVATIONES.

Varias hujus arboris species in regionibus calidioribus inveniri certum, magnitudine, fructuumque formâ plurimùm differentes.

America diversas alit, unde & varii nobis transmissi fructus, quorum primus & maximus Anona Sylvestris dictus, pomum magnitudine superat; cortice glabro, spadiceo tectus; semina oblonga, plana, glabra, fusca, continens, estque nobis ex Curacao allatus.

Secunda Anonæ species fructum profert cordiformem (unde quoque Cor Bovinum vulgò audit) scabrum, Strobulo similem, coloris itidem spadicei, semina supradicto conformia, sed minora & nigricantia includens: Hæc cum Anona Maram Hort. Mal. part. 3. pag. 23. & Anon Oviedi satis convenire videtur.

Tertiæ speciei fructus eandem induit formam, aspero verò & quasi spinoso tectus est cortice, præcedenti concolore, & seminibus quoque ab eodem non differt.

ANONA.

De wortel van dit gewas is swaar van reuk, en veelvoudig verdeelt zijnde, omvangen van een rood-agtige schorsse.

De stamme booms hoogte groeiende, verspreyt sig in weinige takken, bekleet met een groene, en grauw gevlekte schorsse.

De bladeren sijn breed, sonder merkelijke reuk, glad, boven bruyn-groen en blinkend, van onderen ligt-groen; deselve staan sonder ordre, en met de handen gevreven zijnde, geven een taye vettigheid van haar.

De bloemen werden gesegt dik, wit, en driebladerig te wesen, en sijn my noyt voorgekomen.

De vrugten sijn Pijn-appels-wijs, de groote van een vuyst dikwils overtreffende, vervuld met een wel-riekend merg, 't welk ook aangenaam van smaak is; hier in leggen langagtig-ronde, platte, gladde, blinkende, en verkoelende zaden.

AANTEKENINGEN.

't Is seeker datter verscheyde soorten van desen Boom in de warme landen gevonden worden, die van den anderen verscheelen wegens de forme en groote der vrugten.

In America werdender veele gevonden, van waar wy verscheyde vrugten gekregen hebben, onder de welke ook gevonden werd een die seer groot is, en Wilde Anona geheten word; dese overtreft een appel in kloekte, omvangen zijnde van een gladde en effene schorsse, castanie-bruyn van verwe; dese heeft langwerpige, platte, gladde, en bruyne zaden, en is ons uit Curacao overgesonden.

De vrugt van de twede soorte is hards-wijse (waarom deselve ook gemeenlijk Osse-hart geheten word) en is rouw, gelijk die van de Strobulus, van couleur en zaad de bovengemelde gelijkende, hoewel 't zaad kleender en swart is: Dese vrugt schijnt ons genoegzaam overeen te komen met de Anona Maram van den Hortus Mal. part. 3. pag. 23. alsmede met de Anon Oviedi.

De derde komt mede met de voorgaande wegens des selfs couleur, forme, en zaad overeen, maar is dese sijne schelle gelijk als doornig.

Fructus quartæ oblongus est & turbinatus, eleganter cæruleus, pomi mediocris magnitudine, ex glandulis lignosis vel squamarum lignosarum strue compactus; hic si non idem, maximam saltem affinitatem habet cum Ahate de Panucho, cujus meminit Nard. Ant. Recchus pag. 348. Strobuli Americani nomine, hic nobis ex Insula Aruba transmissus.

De vrugt van de vierde is langwerpig, peerwijs, schoon blauw van couleur, van groote een middelmatige appel gelijk, en van veele houtagtige heuveltjens, of schobbens te samen gesteld; dese heeft soo groot een gemeenschap met de Ahate de Panucho, waar van Nard. Ant. Recchus pag. 348. *onder de benaminge van Strobulus Americanus gewag maakt, dat, soose niet deselve en is, soo heeftse daar mede een seer groote gemeenschap.*

ANONA. *Fig. 6*

C A P. LXX.

MALUS AMERICANA SPINOSA PORTULACÆ FOLIO, FRUCTU FOLIOSO, SEMINE RENIFORMI SPLENDENTE.

BLAD-APPEL *vulgò.*

ANno M DC xc. prodiit nobis hæc planta ſemine, non ex Surinama, verùm ex Inſula Americana Margaretha dicta, advecto, nomine *Blad-appel.*

Caudicem jam habet in Horto Noſtro bipedalem, fungoſum, ſpinis geminis minacibus armatum, ad ſummitatem ramoſum: Cortex per primam adoleſcentiam vireſcens, tandem cinereum induit colorem.

Folia juxta ſpinas orta, tres digitos transverſos longa, ſeſcunciam lata, ad exortum anguſta, extremo cuſpidata, per oras non crenata, craſſa, ſuccoſa.

Ramuli ad ſpinas niveô tomentô pilosô gaudent.

Flores mihi ignoti.

Fructus, quantum ex aliorum relatione haurire potui, ſunt poma rotunda, exilia, quæ foliola craſſiora emittunt (unde ei nomen *Blad-appel*) ſuccô limosô, odorô, turgentia.

Semina non admodùm dura, exigua, reniformia, nitentia, intus ſubſtantiâ farinaceâ infarcta, ſuperficie æquali, coloriſque fuſci.

Quandoquidem hæc planta admodùm tenera, frigoris copioſique humoris impatiens, à nemine hactenus eſt deſcripta, eandem delineari curavi.

AMERICAANSCHE DOORNAGTIGE APPEL-BOOM, MET PORCELEIN-BLADEREN, GEBLADERDE VRUGT, en NIERSWYSE BLINKEND ZAAD.

HEt zaad van dit Boom-gewas is ons overgeſtuurt in't Jaar 1690 *uyt het Eyland St. Margariet, gelegen in America, en niet uyt Suriname, met de name van* Blad-appel.

Het is in onſen Hof twe voeten hoog opgeſchoten, de ſtamme is voos, met twe byeen gevoegde en ſcherp-ſtekende doornen, op een ſekere diſtantie beſet, en van boven in takken verdeelt: de ſchorſſe is in't eerſt groen, en wert daar na grauw.

De bladeren hebben haren oorſpronk bezijden de doornen, en ſijn drie vingeren breet-lang, anderhalve duym breet, ſmal aan haar begin, ſpits aan haar eynde, aan de kanten ongekerft, dik en ſap-rijk.

De takxkens zijn ontrent de doornen met een witte hayrige donſſigheid beſet.

Des ſelfs bloemen zijn my noyt voorgekomen.

De vrugten, (ſoo ik wel onderrigt ben) ſijn kleene, ronde appeltjens, waar uyt veele dikke bladerkens komen te waſſen, (waar van het ook de naam van Blad-appel *heeft gekregen,) vervuld van een lijmagtig ſap, 't welk lieflijk van reuk is.*

De zaden en zijn niet ſeer hard, kleen, van gedaante als een nier, blinkende, van binnen met een witte meelige ſelfſtandigheid vervult, van buyten effen, glad, en bruyn van couleur.

Dewijl dit gewas ſeer teder zijnde, ook geen koude, nog veel vogtigheid verdragen kan, van niemand is beſchreven, ſoo hebbe ik het ſelve doen aftekenen.

OBSERVATIONES.

Spinæ, ad foliorum exortum prodeuntes, ſingulares, bicompoſitæ, non raró quoque plures ſimul ex eodem loco prodeunt, quarum aliæ aliis ſunt longiores.

Folia breviſſimis aut nullis pediculis fulta, maxima ex parte alternatim poſita, nec densè ſtipata, ſapore fatuo, manſuque mucilaginem lentam emittentia.

AANTEKENINGEN.

De doornen, aan den oorſpronk der bladeren voortkomende, ſtaan of eenſaam, of gepaart; 't gebeurt ook meermalen datter meer uyt een en deſelve plaatſe haren oorſpronk nemen, die niet alle van eenderhande groote zyn.

De bladeren ſtaan eenſaam, en niet geheel digt byeen, verſien van ſeer korte, en naulykx zienlyke voetjens; deſelve ſyn ook ſmakeloos, en geven in 't kauwen een ſlymerigheid van haar.

MALVS AMERICANA SPINOSA PORTVLACÆ FOLIO FRVCTV FOLIOSO, SEMINE RENIFORMI SPLENDENTE.

C A P. LXXI.

ARBOR AMERICANA CUCURBITIFERA, FOLIO LONGO MUCRONATO, FRUCTU OBLONGO.

TRibus abhinc annis ſemine enutrita eſt in Horto Medico arbuſcula hæc Cucurbitifera, nunc quatuor pedes alta, pollicemque craſſa, cujus duas ſpecies recenſent Authores, quarum una deſcribitur à Dº. Rochefort, nomine *Calabaſſier*, alterius, cujus figura hîc à me exhibetur, Raius meminit Hiſt. Plant. tom. 2. nomine *Arboris Cucurbitiferæ, foliô longô mucronatô ſeu Laurino:* Duæ hæ plantæ differunt tantùm fructu, & foliis.

Hæc noſtra radice nititur albicante; cortex caudicis griſeo colore imbutus, Sambucum æmulatur.

Folia inordinatè diſpoſita, ſingula, bina, non rarò quoque terna, plurave ſimul ad eundem exortum provenientia, margine undulata, productiora, pollicem lata, in utroque extremo anguſta, mucronata, Lauri-anguſti foliæ bacciferæ ſimilia, minus autem rigida, & anguſtiora, averſa parte dilutè viridia, in recta verò ſaturatione virore perfuſa, ſapore amariuſculo.

Flores in Europa, quod ſciam, nunquam viſi.

Fructus exſiccatus, è cujus ſemine prognata iſthæc, figuræ fuit ovalis, cortice durô, lignosô, æquali & fuſci præditus, ſeminaque in eo comperta plana, cordi-formia, colore ſubnigricante.

AMERICAANSCHE LANG-EN SPITS-BLADERIGE CAAUWOERDE-BOOM, MET LANGWERPIGE VRUGTEN.

'T *Is nu drie jaren geleden, dat in den Amſterdamſchen Medicijn-Hof uyt zaad voortgeteeld is dit Caauwoerd-dragend Boomtje, nu vier voeten opgeſchooten, en een duym dik zijnde, waar van datter twe ſoorten by de Autheuren bekent ſtaan, hier van is d'eerſte beſchreven van de Heer Rochefort, met de benaminge van* Calabaſſier, *d'andere wiens figure alhier van my vertoont word, gedenkt de Heer Raius in 't twede deel van ſijne Hiſtorie der Gewaſſen met de name van* Caauwoerd-dragende Boom, met lange, en ſpits-toelopende, of Laurier-bladeren: *Beyde deſe gewaſſen verſchillen alleen in vrugt en bladeren.*

Die wy hier beſchrijven heeft een witte wortel; de ſchorſſe des ſtams, grauw van couleur zijnde, is die van de Vlier gelijkende.

Des ſelfs bladeren ſtaan ſonder ordre eenſaam, ook wel twe aan twe, ſomtijds drie aan drie, en meer te ſamen op een en deſelve plaatſe voortkomende, en ſpringen deſe hare kanten wat op en neder: ſy ſijn ook lang, een duym breed, aan beyde de eynden ſmal, puntig, die van de ſmalbladerige en beſie-dragende Laurier gelijkende, hoewelſe die in ſtevigheyt en breete komen te wijken; deſe hare couleur is van onderen ligt, van boven donker-groen, en bitteragtig van ſmaak.

De bloemen deſes gewas en ſijn (mijns wetens) noyt in Europa geſien.

De gedroogde vrugt, uyt wiens zaad dit gewas voortgekomen is, was ovaal van figure, en begaaft met een harde, houtagtige, effene, en bruyne ſchorſſe, en wierden des ſelfs zaden daar in plat, hartswijs, en ſwartagtig van couleur bevonden.

Cortices hujus fructus Americæ incolis ad conficienda varii generis suppellectilia, præsertim cibo & potui continendis destinata, inserviunt.

Tenera est hæc planta, calore indigens perpetuô, frigorisque impatientissima.

De schorssen deser vrugten dienen de Americaners tot het maken van allerhande huysraat, voornamentlijk daar men spijs en drank kan indoen.

't Is een teder gewas, 't welk gants tegen geen koude gewapent is, maar gedurige warmte van noden heeft.

ARBOR AMERICANA CUCURBITIFERA, FOLIO LONGO MUCRONATO, FRUCTU OBLONGO. *Fig.* 71

C A P. LXXII.

SEBESTENA DOMESTICA *Bauh. Pin.* SEU MYXA *Dod.*

ANno M DC Lxxxiv ex offibus aliquot fructuum Myxæ feu Sebeftenæ folo mandatis, arbufculæ tres nobis prognatæ funt.

Folia feminalia affabrè corrugata & complicata, poftea fenfim dilatata & expanfa, mufcarium, quô mulieres radios folares avertunt tempore æftivo, repræfentabant.

Hæ arbufculæ fextô à fatione annô in quadripedalem proceritatem accreverunt.

Caudex eft pollicem craffus, cortice fcabrô fufcô, ftriatô amictus, qui in ramos brachiatur, foliis inordinatis, pediculis longioribus fultis veftitos; funt autem hæc folia oblongo-rotunda, Alni foliorum æmula, mucronata, iis tamen craffiora & hyeme decidua, nonnihil rugofa, margine inæqualiter ferrata, fupernè faturè viridia, infernè dilutiore virore perfufa.

Flores hæ arbufculæ protulerunt Anno M DC Lxxxvii, (qui annus fuit, poft fationem tertius,) ut & Anno M DC xci Menfe Martio, pentapetalos, pediculis brevioribus fultos, ramulorum cimis infidentes, latè fatis difperfos, albicantes, fuavè olentes: è quorum medio, loco ftaminum, alii minores flofculi provenire videbantur: tertio die expanfionis flosculi in terram procidebant, fimul cum fuis fructuum rudimentis, quibus infidebant, & fic ob cæli inclementiam, ulterioris indagationis via nobis fuit reclufa.

Ramum hujus plantæ in ufum & fatisfactionem Botanophilorum ad vivum delineari curavi, utpotè minus cognitæ, quan-

TAMME SEBESTE BOOM.

UIt eenige Sebefte Steenen, die ik in 't Jaar 1684 gefayt hadde, fijn drie boomtjens voortgekomen.

Als de bladeren voor den dag komen, fijn defelve aardig geployt, maar naderhand haar uytfpreydende, gelijken fy een wayer, die de vrouwen in de fomer gebruyken.

Het vierde jaar na de fayinge, kregen fy de hoogte van vier voeten.

De ftamme, een duym dik, en van een rouwe bruyne en geftreepte fchorffe omvangen fijnde, is in takken verdeeld, en verfien van onordentlijk ftaande bladeren, dewelke langhachtig-rond zijn, en die van de Elfe-boom niet qualijk en gelijken, hoewel fy dikker zijn; defe bladeren fijn puntig, eenigfints rouw, aan de kanten ongelijk gefchaart, van boven donker-groen, van onderen ligt-groen, en vallen des winters af.

Defe boomtjens hebben gebloeit in 't Jaar 1687, fijnde het derde jaar na de fayinge, als mede in 't Jaar 1691 in de Maand van Maart; defe bloemtjens fijn vijfbladerig, wit, lieflijk van reuk, breedagtig verfpreid aan 't opperfte der takken, en fteunen op korte fteeltjens: uyt het midden defer bloemkens fcheenen, in plaats van bloem-draden, andere bloemkens te willen voortkomen: den derden dag na het ontfluyten der bloemen, vielen de defelve af, te gelijk met de beginfelen der vrugten, waar op fy gefeten waren, en alfo wiert ons, door de geftrengheid van 't weer, de verdere onderfoekinge benomen.

Ik heb een tak van dit gewas na 't leven doen aftekenen tot voldoeninge van de liefhebbers der gewaffen, als fijnde tot nog toe

tumvis Clarissimus Prosper Alpinus de Plantis Ægypti figuram quidem exhibeat, ast haud satis accuratam, & cum nostra minus convenientem.

Arbor hæc peregrina multô calore indigens, locanda & conservanda in repositoriis vitreis.

Fructuum usus Medicis notissimus, & in pectoris affectibus utilissimus.

niet genoeg bekend, hoewel Prosper Alpinus de Plantis Ægypti een figure daar van heeft laten uitgaan, dewelke mijns dunkens niet net genoeg en is, ook met dese niet wel en accordeert.

Dit vreemd Boom-gewas moet in glasekassen geconserveert, en veel water gegeven werden.

't Gebruik der vrugten is de Genees-heeren seer wel bekend, en in de gebreeken van de borst seer dienstig.

SEBESTENA DOMESTICA.

Fig. 2.

C A P. LXXIII.

JUJUBE AMERICANA SPINOSA, LOTI ARBORIS FOLIIS ET FACIE, FRUCTU ROTUNDO, PARVO, DULCI.
Cat. Hort. Beaum.

LEGUANARIA *vulgò.*

PRuniferis adſcribenda hæc arbor, cujus natalis eſt Curacao, ut & aliæ circumjacentes Inſulæ, ubi fructus à Belgis ibidem hoſpitantibus *Leguaan Beſien* appellantur: Propterea quod animalia quadrupedia, Iguanæ dicta, horum fructuum gratiſſimâ & dulci pulpâ oſſiculum ambiente admodùm delectantur.

Ex hiſce fructibus rotundis, oſſiculo tereti, nucleoque albicante præditis, mihi natæ ſunt variæ arbuſculæ, è quarum radicibus ligneis, longè latèque per ſolum diſperſis, caudices attolluntur tripedales, ſpinis plerumque bicompoſitis horridi, & in ramos itidem ſpinoſos diſtributi; horum lignum durum, cortice cinereo amictum.

Ad exortum horum rigentium aculeorum, folia prodeunt ordine alterno inſidentia, pediculis brevioribus fulta, parte ſuperiore ſaturâ viriditate præditâ, inferna parte terram ſpectante dilutiore virore perfuſa, tres uncias ferè longa, ſeſcunciam circiter lata, mucronata, non decidua, ſerrata, Loti arboris foliorum ſubæmula, ſapore herbaceo.

Quibus polleat viribus hæc planta, aut cui uſui ulterius inſerviat, me latet.

AMERICAANSCHE DOORNIGE JUJUBE, VAN GEDAANTE EN BLADEREN DE LOTUS-BOOM GELYKENDE, MET RONDE, EN ZOETE VRUGTEN.

DEſen Boom, wiens natuurlijke groeiplaats is Curacao, als mede d'andere omleggende Eylanden, is een medeſoorte van Pruyme-boom, wiens vrugten van de Hollanders, die haar verblijf in de geſeyde plaatſen hebben, genaamt werden Leguaan Beſien; *om dat de Leguanen, ſijnde een ſoorte van viervoetige dieren, de ſagte en eetbare ſtoffe, die de ſteenen deſer vrugten omvangen, geerne eeten.*

Uyt deſe ronde vrugten, welkers ſteenen langwerpig-rond, en hare kernen wit zijn, heb ik verſcheide Boomtjes opgekregen, uyt welkers houtagtige wortelen, die haar wijt en breed door het aardrijk verſpreyden, ſtammekens voortkomen, dewelke drie voeten hoog opſchietende, met ſcherpſtekende, en gemeenlijk twee by den anderen ſtaande doornen gewapent zijn, en niet alleen deſe ſtammekens maar ook de takken: het hout deſes gewas is hard, en omvangen van een grauwe ſchorſſe.

Aan de grond der geſeyde doornen komen de bladeren eenſamig, en kortvoetig te voorſchijn: deſe ſijn van boven hoog-groen, van onderen ligt-groen, byna drie duym lang, ontrend anderhalve duym breed, ſpits toelopende, geſchaard, die van de Lotus-boom enigzints gelijkende; ſy en vallen des winters niet af, ook en hebben ſy geen merkelijke ſmaak.

Van wat kragten dit gewas is, of waar toe het verders diend, is my onbekent.

Culturæ admodum eſt teneræ, ſolôque indiget pingui & convenienti, ut & irrigatione modicâ, ne incrementum illius continuum inhibeatur.

Officula telluri committenda, ciſtâque calidâ, plantarum enutritioni coaptatâ, indigent.

Het is ſeer teder, en tot des ſelfs oeffeninge en onderhoudinge heeft het bequaame en vette aarde, ook matige bevogtinge van noden, op dat alſoo des ſelfs gedurige aangroei niet verhinderd en werd.

Om dit gewas op te krijgen, moetmen de ſteenen der vrugten in een warme broeibak zaijen.

IVIVBE AMERICANA SPINOSA LOTI ARBORIS FOLIIS ET FACIE, FRVCTV ROTVNDO, PARVO, DVLCI. *Fig. 3.*

C A P. LXXIV.

PRUNUS JAVANICA ATRIPLICIS FOLIIS.

KAKOUSA *Javanensibus.*

INter semina exotica, ex Insula Java Anno M DC Lxxxvi ad nos transmissa, invenimus quoque Pruna aliquot, nomine Javanico *Kakousa:* Hæc terræ ritè præparatæ commissa fovimus in theca convenienti, quô factô natæ sunt nobis arbusculæ quædam, facie pulchræ, circa quas quintô annô observavi radicem esse albam, ligneam, fibris numerosis ditatam.

Caudex pollicem crassus, quatuor pedes altus, durus, cortice ex griseo-fusco obductus, parte superiore ramosus, foliis amictus alternatim positis & longis pediculis insidentibus, palmam longis, duas uncias latis, ambitu inæqualiter crenatis, extremo mucronatis, atro-virore nitentibus, Atriplicis angustifoliæ subæmulis.

Flores videre haud mihi contigit.

Pulpa fructus exsiccati mollis, gustu adstringens, colore ex luteo virescens, cortice tenuiore obducitur.

Figura apposita ad vivum expressa, integram arbusculam, perpetuâ fronde virentem, & multô calore indigentem, ut & fructum, cum omnibus suis partibus repræsentat.

JAVAANSCHE PRUYME-BOOM, MET MELDE-BLADEREN.

ONder de vreemde zaden uit het Eyland Java tot ons overgestuurt zijnde in 't Jaar 1686, *hebben wy ook eenige Pruymen gevonden, met de Javaansche benaminge* Kakousa: *dese in wel bereyde aarde gestoken, en in een bequaame kassen geplaast zijnde, hebben wy eenige lieflyke boomtjens opgekregen, waar ontrend ik het vijfde jaar na de sayinge geobserveert hebbe, dat hare wortelen wit, houtaghtig, en met veele zazelingen verrijkt waren.*

De stamme een duym dik, en vier voeten hoog opgeschoten zijnde, is hard, omvangen van een donker-groene schorsse, en van boven in verscheyde takken verdeeld, welkers bladeren eensaam, en op lange voetjens steunende, een palme lang, en twee duym breet zijn, ook in haren omtrek ongelijk geschaart, puntig donker-groen, blinkend, die van de smalbladerige Melde niet qualijk gelijkende.

Ik en hebbe hare bloemen niet gesien.

Het gedroogde merg der vrugten is sagt, t'samentrekkend, van couleur uyt den geele-groen, en van een dunne schelle omvangen.

De bygevoegde figure na het leven gemaakt zijnde, verbeeld het geheele boomtje, met de vrugt, en alle sijne deelen: het behout de bladeren des winters, soo dat het altoos groen staat.

OBSERVATIONES.

Insecta illa lata, plana, & tandem in pulverem farinaceum abeuntia, nomine Pediculorum Aurantiorum Belgico idiomate nota, & herbas, arboresque plurimum vexantia, hisce arbusculis copiosè innascuntur.

AANTEKENINGEN.

Dese boomkens werden bysonder geplaagt van die platte, en breede beeskens, diemen in 't Neerduyts Oranje-Luysen heet, en eyndeling in een pulver vernietigt worden, waar van niet alleen dese, maar ook andere kruyden en boomen seer gevexeert worden.

CAP.

PRUNUS IAVANICA ATRIPLICIS FOLIIS

C A P. LXXV.

CERASUS JAMAICENSIS FRUCTU TETRAPYRENO.

ARbuſcula iſthæc, ſemine enata, excrevit nobis ad duorum pedum altitudinem, caudice duro, cortice griſeo tecto, in varios ramos brachiato.

Rami obſequioſi foliis veſtiti ad intervalla ex adverſo binis, Clematidis Daphnoidis ſimilibus, lævibus, oblongo-rotundis, rigidiuſculis, mucronatis, breviſſimis pedicellis ramulis appenſis, nervô utraque parte maximè conſpicuô, præditis, ſupernè ſaturatâ viriditate nitentibus, infernè autem dilutiore, ſapore fatuo, nonnihil glutinoſo, imbutis.

KERSEBOOM VAN JAMAICA MET VIER-STEENIGE VRUGTEN.

DIt Boomtje, uit zaad voortgekomen zijnde, is by ons nu geworden twee voeten hoog, hard van ſtamme, omvangen van een grauwe ſchorſſe, en in verſcheyde takken verdeeld.

Deſe takken ſijn tay en buygzaam, bekleet met bladeren, dewelke twee aan twee over malkanderen wat van den anderen ſtaan, die van de Vincoorde of Maagdepalm gelijkende, effen en glad, langachtig-rond, ſtijfachtig, puntig met korte voetjens aan de takxkens vereenigt, en begaaft met een zenue, dewelke aan beyde de kanten der bladeren ſeer ſichtbaar is: van boven ſijn deſelve donker en blinkend-groen, van onderen in tegendeel ligtgroen, ſmaakloos, en wat ſlijmerig van ſmake.

OBSERVATIONES.

Fructum hujus arbuſculæ, vix edulem & auſtero-acidum eſſe, experti ſumus.

Creſcit ubertim in Inſula Barbados, dicta, indeque ſemina in Belgium ſunt tranſvecta: Eſt & Indigena Inſulæ Curacao, indeque in Surinamam modò demigravit.

AANTEKENINGEN.

De vrugt van dit gewas hebben wy bevonden ſuer en t'ſamen-trekkend van ſmaak, ook naulijkx eetbaar te zijn.

Het waſt overvloedig veel op 't Eyland Barbados, waar van daan het zaat in Holland overgevoert is: Het heeft ook Curaſſauw tot des ſelfs natuurlijke groei-plaats, en van daar is 't ook in Suriname gekomen.

CERASUS IAMAICENSIS FRUCTU TETRAPYRENO. Fig. 75

C A P. LXXVI.

AZADIRACHTA INDICA FOLIIS RAMOSIS MINORIBUS, FLORE ALBO, SUBCÆRULEO PURPURASCENTE MAJORE.

Breyn. Prod. 2.

IN justæ magnitudinis arborem excrevit isthæc in Horto Nostro, cujus locus natalis est Zeylona, unde seminibus ad nos transmissis, tellurique nostræ commissis, nobis natæ arbusculæ aliquot.

Radice alitur longè latèque per solum dispersâ, numerosis fibris capillata.

Caudex cortice fuscô, rami autem virescente teguntur.

Folia ad instar Fraxini ampla, ramosa, ex multis foliolis, sibi mutuò ad costam respondentibus, impari tamen semper alam claudente, adversâ parte obscurius virescentibus, aversâ autem dilutiore virore præditis, composita, profundè serrata, angusta, sescunciam longa, mucronata.

Flores odorati, tetrapetali, aut pentapetali in ramulorum extremis, nec non è foliorum alis enascentes, plures congregatim proveniunt, communi & longiori pediculo suffulti: singuli autem pedicellis brevioribus adnati, coloris sunt ex albido cærulei, purpurâ permixti: Ex horum medio stylus emergit tubulosus purpureus, oblongus.

Fructus viridi teguntur cuticulâ, suntque ossei, angulosi, oblongo-rotundi, olivæ minori similes, colore griseo, quorum

INDIAANSCHE AZADIRACH, MET KLEENE GETAKTE BLADEREN, EN UIT DEN WITTE BLAUW-PEERSVERWIGE GROOTE BLOEMEN.

DIt gewas is in onsen Hof tot een matig hoog Boomtje gegroeit, het welke Zeylon tot des selfs natuurlijke groeiplaatse heeft, van waar ons de Zaden overgestuurt zijn, dewelke gesayt zijnde, verscheide Boomtjens voortgebragt hebben.

Het is versien van een zaselige wortel, die wijt en breet door 't Aardrijk verspreit word.

De stamme werd omvangen van een rosse, de takken in tegendeel van een groene schorsse.

De bladeren zijn breet en getakt, gelijk die van de Esseboom, ieder der selver bestaande uit veele kleene bladerkens, dewelke al te samen twee aan twee over malkanderen staan, uitgenomen het laatste, 't welk altoos eensaam en ongepaart blijft: en sijn dese particuliere kleene bladerkens smal, spits toelopende, geschaart, anderhalve duym lang, van boven donker, van onderen ligt-groen.

De bloemen komen veel byeen te voorschijn, aangenaam van reuk, vierbladerig, ook wel uyt vijf bladeren bestaande, deselve komen te voorschijn uyt de toppen der steelen, als mede uyt de oxelen der bladeren, steunende altesamen op een lange steel: Ider particulier bloemtje rust op een kort steeltje, zijnde uit den witte blauwagtig met purpur vermengt: uyt des selfs binnenste doet sig een holle peersche, langagtige bloemstijl op.

De vrugten werden omvangen met een groen bekleetsel, en zijn dese steenig, hoekig, langwerpig-rond, en kleene olijf ge-

ſinguli quaterna utplurimùm ſemina oblonga, nigra, continent.

lijkende, en grauw-couleurig, waar van yder meeſt vier langwerpige en ſwarte zaden komt te onthouden.

OBSERVATIONES.

Qui è medio florum, è quinis petalis, extrorſum nonnihil reflexis, compoſitorum, emergit tubulus, in ſui extremo dirimitur in ſedecim, octodecim, imò viginti lacinias minutiſſimas, trepani in modum: ſub quibus laciniis è tubuli extremo interiore decem ſtaminula brevia luteola, oriuntur.

Stylus autem craſſiuſculus, è tubi fundo emergit, & fructus rudimento innititur.

AANTEKENINGEN.

Het uyterſte van 't buysken, 't welk uyt het midden van dit vijf-bladerig, en buytenwaarts omgebogen bloemtje te voorſchijn komt, is in 17, 18, *ja ook wel* 20 *ſeer kleene geſchaarde verdeeltheden* (laciniæ) *verdeeld, op de wijſe van een trepanum (trepaan of been-boor:) uyt de binnenſte ſuperficie, even onder de geſeyde geſchaarde verdeeldheden, komen* 10 *geelagtige bloem-draden te voorſchijn.*

De bloemſtijl is dikagtig, en neemt ſijn oorſpronk uyt de grond van het buysken, en ſteunt op het beginſel des vrugts,

CAP.

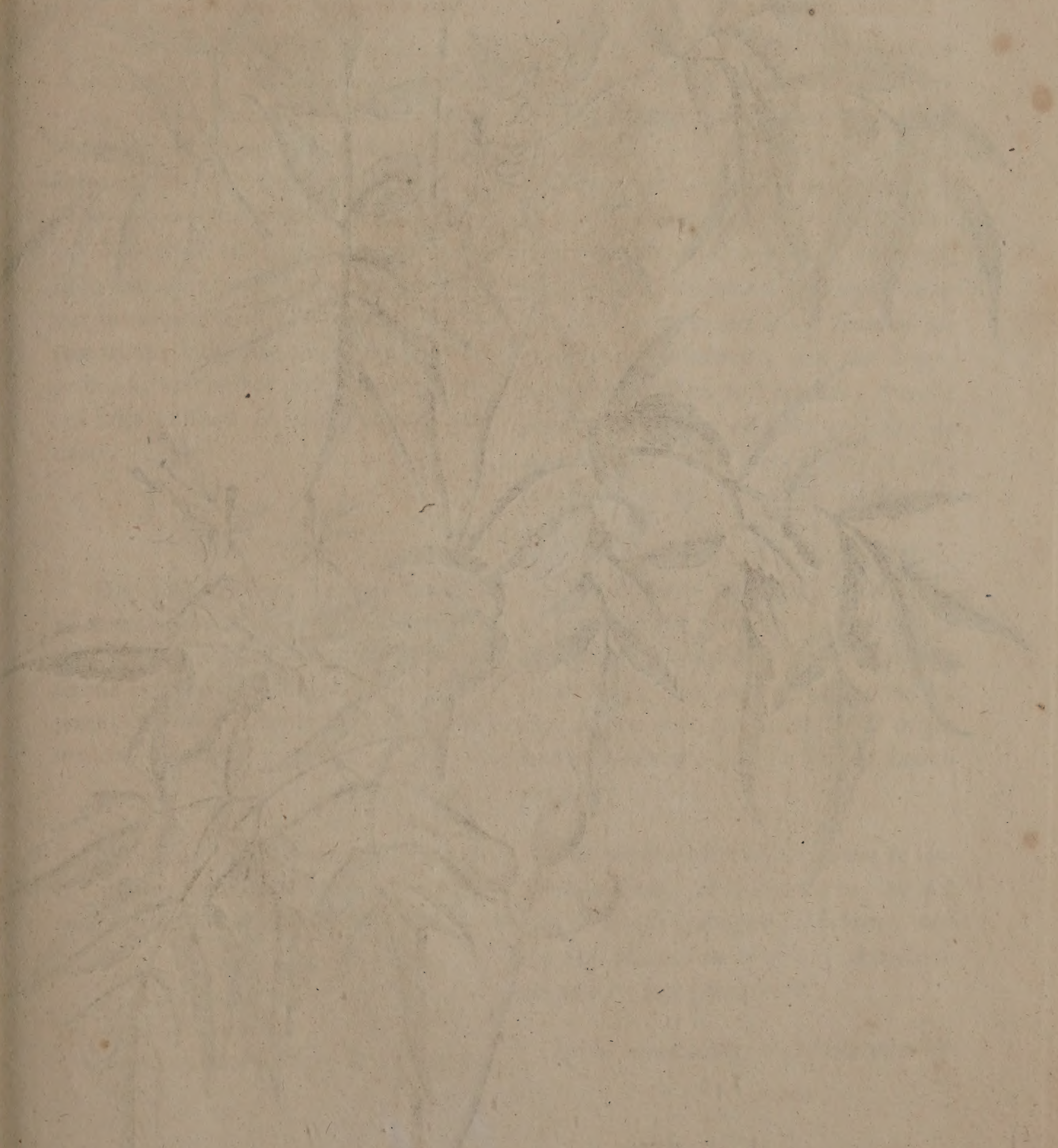

AZADARICHTA INDICA FOLIIS RAMOSIS MINORIBVS, FLORE ALBO SVBCÆRVLEO PVRPVRASCENTE MAIORE. *Fig.*

C A P. LXXVII.

THEREBINTHUS AMERICANA POLYPHYLLA.

Par. Bat. Prod.

IN arboream excrefcit proceritatem radice exiguâ, caudice molli, modicè craffô, cortice albicante prædito, quô læsô, humorem pinguem & vifcidum fundit: Parte fuperiore in frequentes difpergitur ramos, quos folia veftiunt alternatim pofita & pennata ex feptenis novenifve foliolis uni coftæ prælongæ adnatis, fibique invicem oppofitis longitudine unciarum trium, latitudine autem unius, congefta, & brevioribus pediculis virefcentibus fulta, ultimo & impari alam terminante.

Hæc folia tempore hyemali decidua, adversâ faturâ, aversâ verò pallidiore viriditate funt prædita, margine nonnihil ferrata, nervo per longitudinem excurrente, infcripta, fapore fubacido, aromatico, permixto.

Floribus ac fructibus nunquam à me vifis: plura addere fuperfedebo, donec notitiam perfectiorem acquifivero.

Calore quidem indiget in educatione

VEEL-BLADIGE THEREBENTHYN-BOOM VAN AMERICA.

Dit gewas heeft een kleene wortel, en groeit tot een bequame Boom, tamelijk dik, en fagt van ftam, omvangen van een witagtige fchorffe, dewelke gequetft zijnde, een witte en taije vogtigheyt van fig geeft; Boven aan verdeeld fig defelve in veele, breet uyt verfpreyde, vederwijfe, (Pennata) *ongepaarde bladeren, waar van ieder gecomponeert is uyt feven of negen kleendere bladeren, aan feer lange, eñ gemeene ribbens vaft fittende, dewelke twee aan twee over elkander geplaaft zijnde, van feer korte voetjens verfien zijn, het laafte en uyterfte alleen blijft ongepaart.*

Defe bladeren vallen des winters af, en fijn aromatic van fmaak, met eenige fuurigheid vermengt, welkers couleur van boven hoog, van onderen bleek-groen is, door defelve loopt een zenue na de lengte van de bladeren, en fijn aan de kanten gefchaart.

Wat verders ontrend dit gewas te confidereren ftaat, fal ik referveren, tot dat nadere keniffe gekregen fal hebben, van des felfs bloemen en vrugten, dewelke ik tot noch toe noyt gefien hebbe.

In de voortteelinge defes moetmen ob-

multo, parcè tamen irriganda.

ſerveren, dat men daar toe veel warmte van noden heeft, alsmede ſpaarſame bevogtinge.

Natales ſuos Curaſſaviæ debet Americæ Inſulæ.

't Groeyt in America op het Eyland Curacao.

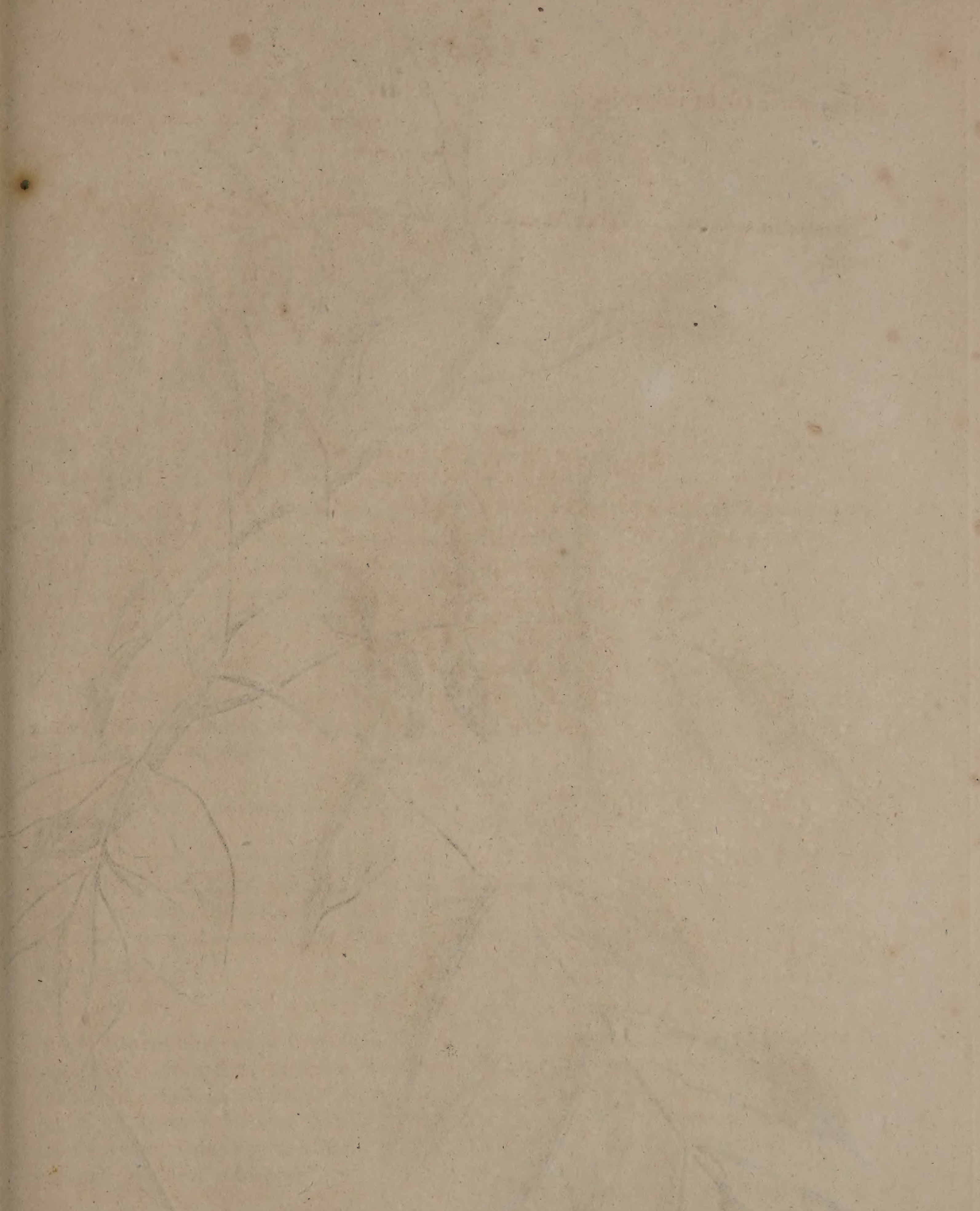

THEREBINTHVS AMERICANA POLYPHYLLA

CAP. LXXVIII.

VIBURNUM AMERICANUM, URTICÆ FOLIIS, LAMII ODORE, FLORIBUS MINIATIS.

CAMARA TINGA. *Pisonis.*

Patriam agnoſcit Americam celebrem, cujus ſemina, è Curacao tranſmiſſa, accepta referimus Nobiliſſimo ac Strenuiſſimo Viro, D°. D°. Simoni à Beaumond, Nobiliſſimorum, & Potentiſſimorum Dom. Ord. Hollandiæ & Weſtvriſiæ Secretario Digniſſimo: Quibus terræ commiſſis, nobis natæ ſunt diverſæ arbuſculæ, quarum radices comperi ligneas, albicantes, multis fibris capillatas.

Caudex tripedalis altitudinis, pollicem craſſus, cortice cinereo obductus, ſuperficie inæquali, anguloſus.

Rami juniores quadranguli, piloſi.

Folia bina ac bina ex adverſo poſita, formâ & odore Lamii æmula, rugoſa, ad exortum lata, in progreſſu latiora facta, tandem in mucronem abeunt, lanugine hirſuta, ſerrata.

E foliorum alis, ut & è caulium faſtigiis, flores emergunt, pediculis longioribus fulti, umbellatim diſpoſiti, monopetali, in quatuor lacinias diviſi, odoris haud ingrati, coloris primò lutei, poſtea aurantii, tandem rubicundi.

Hiſce defluxis, ſuccedunt fructus teretes, pulli, nucleo albo præditi.

Floret Menſibus æſtivis, autumnali verò tempore fructum perficit.

AMERICAANSCHE VIORNE, MET BRANDENDE NETELEN BLADEREN, DOOVE NETELEN REUK, EN MENI-VERWIGE BLOEMEN.

Dit gewas heeft tot ſijn Vaderland het vermaarde America: Wy hebben des ſelfs zaden gekregen van den Wel-Ed. Hr. Mr. Simon van Beaumont, Secretaris van de Ed. Gr. Mogende Heeren Staten van Holland en Weſt-Vrieſland, aan wie deſelve uyt Curacao toegeſonden waren: uyt deſe hebben wy verſcheyde boomtjens voortgeteeld, en bevonden dat hare wortelen wit, houtachtig en met veele fibren of ſazelingen beſet waren.

Des ſelfs ſtamme is drie voeten hoog opgeſchoten, een duym dik zijnde, de ſchorſſe is ongelijk van oppervlakte, hoekig, en grauw van couleur.

De jonge takjens ſijn vierkantig en hayrig.

De bladeren ſtaan twee aan twee over den anderen, van gedaante en reuk die van de doove Netelen gelijkende, rouw, breet aan haar begin, en puntig aan haar eynde, met een ſagte wolligheid beſet, ook ſijn deſelve aan de zijden geſchaart.

De bloemen komen uyt de oxelen der bladeren, als mede uyt de toppen der takxkens voort, ſteunende op lange voetjens, en ſijn kroontjens of wayerswijs (umbellatim) *gerangeert; deſelve ſijn eenbladerig, in 4 ſnippelingen geſneden, niet onaangenaam van reuk, eerſt geel, daar na orange-verwig, en ten laaſte root van couleur.*

Hier na ſoo volgen langwerpig-ronde, en ſwarte vrugtjens, waarin een wit pitje gelegen is.

Het bloeit in de ſomer maanden, en des ſelfs vrugten werden in den Herfſt rijp.

OBSERVATIONES.

Quos producit flores hæc planta, haud vulgaris elegantiæ ſpecimen præ ſeſe ferunt, in eadem enim umbella flores lutei, albicantes, & incarnati, in aliis miniati coloris.

Caudex in ramos bicompoſitos, ex adverſo ſitos diſpeſcitur, & hi in minores, quadrangulares, vireſcentes, hirſutie, imò ſpinulis curtis & rarioribus obſiti.

Folia, ordine decuſſato prodeuntia, brevioribus pediculis duris innituntur.

Flores tubiformes, & monopetali difformes, quorum oræ in quatuor lacinias latas, & inæquales diviſæ; quarum duæ laterales minores exiſtunt, infima maxima & magis producta.

Calices, infimam & exiguam florum particulam recipientes, ſuppoſitam habent ligulam herbaceam, anguſtam, acuminatam; quæ, flore excuſſo, remanet.

Stylus brevis, albidus, è fructus rudimento emicans, capitulo niveo, lucido, præditus, ſimul cum ſtaminibus in florum tubo occultatur, nec ſenſum noſtrum unà incurrunt, niſi flores aciculæ cuſpide ſecundum longitudinem aperiantur.

Stamina brevia, luteolo apice capitata, duo paria è tubi lateribus oriuntur, quorum unum alteri ſuppoſitum.

Pediculi umbellam ſuſtinentes ſunt bicompoſiti, ex adverſo ſiti, hirſutieque obducti.

Fructus ſive Baccæ maturitatem adeptæ, pauco ſucco dulci præditæ, unicum ſemen continent.

AANTEKENINGEN.

De bloemen, dewelke van dit gewas voortgebragt werden, en ſijn geenſints van de geringſte, want in een en 't ſelve kroontje vintmen geele, witagtige, en incarnate, in andere meni-verwige bloemen.

De ſtamme werd in gepaarde, en dwers over den anderen ſtaande takken verdeeld, en deſe wederom in kleendere, en vierkante takxkens, dewelke groen, ruygagtig, ja met korte doorentjens beſet zijn.

De bladeren kruys-wijs voortkomende, ſteunen op korte ſtevige ſteeltjens.

De bloemen ſijn eenbladerig en buyswijs, welkers randen in vier brede, en ongelijke ſnippelingen verdeeld zijn, waar van de twee op zyſtaande ſnippelingen de kleenſte zijn, d'onderſte de grootſte, en langſte.

De bloem-kelkjens, dewelke het onderſte en een kleen gedeelte des bloems bevatten, hebben onder haar een groen, ſmal, ſcherptoelopend tongsken, 't welk, ſchoon de bloem af komt te vallen, overblijft.

De bloem-ſtijl is kort, wit, ſijn oorſpronk uyt het begin des vrugts nemende, deſelve is verſien van een ſneeu-wit, blinkend hooftje, en wert te gelijk met de bloem-draden in't hol der bloemen verborgen, ſoo datmen deſelve niet in't geſigt en krijgt, voor datmen de bloem met een ſpeld na de lengte komt te openen.

De bloem-draden ſijn kort, met een geelagtig hooftjen verſien, en twee paar in getale, voortkomende uyt de zijde van 't buyſig deel des bloems, waar van d'eene onder den anderen is geplaaſt.

De ſteelen, die de bloemen onderſteunen ſijn gepaart, dwers over den anderen geplaaſt, en met eenige ruygigheyt beſet.

De vrugten of beſien rijp geworden zijnde, ſijn met weynig ſoet ſap begaaft, en eenzadig.

CAP.

VIBVRNVM AMERICANVM URTICÆ FOLIIS, LAMII ODORE, FLORIBVS MINIATIS. *Fig. 8.*

CAP. LXXIX.

MESPILUS AMERICANA LAURIFOLIA, GLABRA, FRUCTU RUBRO MUCILAGINOSO.

CALABURA RUBRA FOLIIS LAURINIS.

Parad. Bat. Prod.

ARbor eſt in America procera ſatis, & patula, ramorum opacitate in vertice laſciva, Pyro ſimilis.

In Horto Medico Amſtelodamenſi aliquot ante annos ſemine enutrita, in tripedalem altitudinem excrevit, caudice durô, digitum craſſo, cortice fuſco, amiĉta.

Folia glabra, ſplendentia, Laurinis ſylveſtribus non diſſimilia, margine æquali, oblonga, quorum pleraque mucronata, alia autem mucrone deſtituta, parte ſupinâ atrovirentia, pronâ verò lætiore virore prædita, è craſſis, alternatim poſitis, pediculis ramis inhæreſcunt.

In Hypocauſtis vitreis per aliquot annos conſervata, nondum floruit.

OBSERVATIONES.

Ramum hujus arbuſculæ floridum in America reſiccatum poſſidemus, qui faſtigiatur in flores è calyce tripartito, non raro quoque in quatuor lacinias diviſo, emergentes, nec non longè latèque ſeſe diſpergentes, quorum pediculus communis in varios diſpeſcitur pedicellos, hique in minores, flores immediatè ſuſtinentes, pentapetalos, colore dilutè cæruleo.

Petala ad baſin anguſta, extremo lata, formâ & magnitudine Leucoji luteo flore, quorum in meditullio ſtylus apiculatus, poſt petalorum caſum ſuperſtes, ſtaminula inter multa ludit, capitulis quoque ditata.

AMERICAANSCHE APPEL-BOOM MET GLADDE LAURIER-BLADEREN, EN ROODE SLYMERIGE VRUGTEN.

DIt is een Boom, dewelke in America vry hoog waſt, en ſig in breet uytgeſette takken verſpreyt, gelijk als een Pere-boom.

In den Amſterdamſchen Medicijn-Hof is deſelve voor eenige jaren uyt zaad opgequeekt zijnde, drie voeten hoog opgeſchoten, en is des ſelfs ſtamme een vinger dik, hart van hout, en met een bruyne ſchorſſe omvangen.

De bladeren ſijn glad, blinkend, die van de Wilde Laurier niet ongelijk, effen aan hare kanten, langwerpig, waar van de meeſte voor puntig zijn, ſommige tegendeel rond, van boven donker-groen, van onderen bly-groen, ſittende eenſaam aan de takken, en dat op dikke voetjens.

Hoewel wy dit gewas eenige jaren in glaſekaſſen bewaart hebben, ſoo en heeft het tot nu toe geen bloemen voortgebragt.

AANTEKENINGEN.

Van dit Boom-gewas hebben wy een tak, met veele bloemen beſet zijnde, die in America gedroogt is: Deſe bloemen beſitten de toppe van de tak, en komen uyt een bloemkelk voort, die in drie, ook wel in vier deelen is geſcheyden: deſelve verſpreyden haar wijt en breet uyt, hebbende een gemeene bloem-ſteel, die ſig in veele kleene, en deſe wederom in nog kleendere bloem-ſteeltjens komen te verdeelen, aan welkers laaſte de bloemen immiddels vaſt ſitten, dewelke vijfbladerig zijn, ligt-blauw van couleur.

De bloem-bladeren ſijn ſmal aan haar grond, en breed aan haar uyteynde, van groote en gedaante die van de geele ſteen-violieren gelijkende, uyt welkers midden een getopt of gehooft bloemſtijltje te voorſchijn komt, 't welk, de bloem-bladeren afgevallen of verwelkt zijnde, na blijft, en rontom beſet is met bloem-draden, die van gelijken met hooftjens verſien zijn.

Floribus præteritis ſuccedunt fructus, pulpâ molli, mucilaginosâ, rubrâ, conſtantes, ſemina quaterna ſimul juncta continentes, quæ coloris fuſci Ciceris majoris figuram exhibent, & disjuncta, triangula apparent & oblonga.

Pulpam hanc Caribani indigenæ ſugendo abſumunt, licet ſaporis non admodum grati.

In Curacao, ſubſequenti permixta ſatis frequens.

Na het vergaan der bloemen, ſoo doen haar de vrugten op, beſtaande uit een ſagt, ſlijmerig, en root merg, onthoudende ieder vrugt in ſig vier aan een gevoegde zaden, dewelke bruin couleurig zijnde, de figure van een groote cicer vertonen, en van een geſcheide zijnde, werden ſy bevonden driekantig en langwerpig te weſen.

Het merg deſer vrugten nuttigen de Caribanen al ſuigende, hoewel het ſelve ſoo geheel aangenaam niet en is.

Dit gewas groeit, nevens de volgende, rijkelijk in Curacao.

MESPILUS AMERICANA LAURI-FOLIA GLABRA FRUCTU RUBRO MUCILAGINOSO *Fig.* 9.

C A P. LXXX.

MESPILUS AMERICANA ALNI VEL CORYLI FOLIIS, FRUCTU MUCAGINOSO ALBO.

CALABURA ALBA.
Par. Bat. Prod.

AMERICAANSCHE MESPEL-BOOM MET HASELAARS OF ELSE-BOOMS BLADEREN, EN WITTE SLYMERIGE VRUGTEN.

MEdiocris ſtaturæ arbor eſt hæc Americana, & præcedenti cognata, fructuum enim pulpa, quæ in hiſce coloris albidi, admodum etiam mucaginoſa eſt, ab Indis quoque expetita, ab Europæis verò (quod etiam de rubro intellectum volo) utplurimùm neglecta, ob ſaporem minus gratum & conſpectum nauſeabundum, utpotè manibus compreſſa muci in modum, in filamenta ductilis, unde nomen quoddam obſcœnum apud Belgas Curacaovienſes ortum.

Foliis à præcedente diſcrepat, quæ in hac latiora, rugoſiora, ad margines aliquomodo undulata & crenata, Alni vel Coryli foliis quodammodo comparanda, ſed magis mucronata, nervo conſpicuo per foliorum medium diſcurrente, & minores alios ad latera emittente, donati.

Ramulorum faſtigia occupant flores, pediculis longis & latè expanſis innixi, è calyculo quadripartito emergentes, pen-

DEſe Americaanſche Boom is van middelmatige ſtature, en met de voorgaande eenſlagtig, want het merg deſer vrugten wit-couleurig zijnde, is ſeer ſlijmerig, en van de Indianen ook ſeer begeert, maar van de Europianen ('t geen ook te verſtaan is van die met een root merg begaaft zijn) meerendeels verſmaad en veragt, wegens des ſelfs ſmaak, die haar niet ſeer aangenaam is; ook ſijn deſe vrugten walglijk in 't aanſien, als men die met de handen wat komt te drukken, waar door ſy dan in ſlijmerige draden haar komen te verbreyden, en van de Hollanders, die haar in Curacao ophouden, met een oneerlijke name genoemt werden.

Dit gewas is ten opſigte van des ſelfs bladeren van de voorgaande onderſcheyden; die van deſe plante ſijn breder, rouer, aan de kanten op en nedergaande, en geſchaart; deſelve kunnen eenigzints vergeleken werden met die van de Haſelaar of Elſe-boom, hoewelſe ſcherper aan haar uyteynde zijn; en loopt door het midden der ſelver een ſigtbare zenue, waar uyt ook andere voortkomen, die haar na de zijden verſpreyden.

Het uyterſte der takxkens beſitten wijt uytverbreyde bloemen, op lange voetjens, deſelve komen voort uyt bloem-kelkxkens

Ffff tape-

tapetali, præcedentis floribus satis conformes, sed coloris albi, staminibus apiculatis ditati.

die in vier deelen sijn gespouwen ; en sijn dese bloemen vijfbladerig , de voorgaande gelijkende , maar wit van couleur, en versien van bloem-draden, die met kleene hooftjens begaaft zijn.

CAP.

MESPILVS AMERICANA ALNI VEL CORYLI FOLIIS, FRVCTV MVCILAGINOSO ALBO. *Fig.*

C A P. LXXXI.

RHUS VIRGINIANUM FOLIIS MYRTI.

INter alias plantas rariores, donavit nos quoque hâc arbuſculâ Reverendiſſimus & Nob. D. Henricus Compton, Epiſcopus Londinenſis, Botanicorum Dux & Princeps, nomine *Rhois Virginiani.*

Procera non eſt hæc planta, in fruticem excreſcens; cui radix tenuis, fibriſque capillata; Caudex haud craſſus, cortice viridi tectus, parte ſuperiore in ramos brachiatur, quibus folia certis intervallis binatim poſita adnaſcuntur, ſaturâ viriditate perfuſa, craſſiola, formâ Myrti Italicæ ſimilia, ad oras minutiſſimis crenis nonnihil ſerrata, in mucronem abeuntia, guſtu exſiccante, non ſine omni adſtrictione.

Ad foliorum exortum pediculus prodit longus, craſſiuſculuſque, cui floſculus innititur ſingularis, non raro quoque bini, eodem pediculo innati, inodori, calore ex ſubluteo vireſcente, rubedine permixto, præſertim parte poſtica, pentapetali, è quorum medio umbo quidam exſurgit, in cujus ambi-

VIRGINIAANSE SMAK MET MYRTUS BLADEREN.

ONder andere rare gewaſſen is ons ook dit Boomtje, met de name van Virginiaanſche Smak *vereert geworden, van den ſeer waardigen, en Edele Heer Henricus Compton, Biſſchop tot Londen, die een ſeer groot kender der gewaſſen is.*

Dit gewas en komt tot geen groote hoogte, groeiende alleen tot een matelijke heeſter: het heeft een dunne wortel, die van veſelen verſien is, waar uyt een dun ſtammeken te voorſchijn komt, bekleed met een groene ſchorſſe, en is van boven in takken verdeeld, dewelke met gepaarde, en op een ſekere diſtantie wat van den anderen ſtaande bladeren verſien, dewelke donker-groen, en dikaghtig zijn, die van de Italiaanſche Myrtus niet qualijk gelijkende, aan de zijden ſeer weynig geſchaart, ſcherp-toelopend, droogagtig en t'ſamentrekkend van ſmaak.

Het bloemſteeltjen, 't welk dik en lang is, doet ſig op uyt de oxelen der bladeren, waar van ieder een, ook wel twee bloemkens onderſteunt: deſelve ſijn reukloos, van couleur geel-groen met eenige rodigheyt vermengt, voornamentlijk van agteren; deſe bloemkens ſijn vijfbladerig, uyt welkers midden een ſchiltje te

tu quinque exigua puncta prominula extant, ſtaminum loco.

voorſchijn komt, in wiens omtrek vijf ronde uytpuilende ſtiptjes gevonden worden, is plaats van bloemdraden.

Floret Menſe Junio.

Het bloeit in de Maand van Juny.

C A P.

RHVS VIRGINIANVM FOLIIS MYRTI. Fig.

C A P. LXXXII.

JASMINUM AZORICUM TRIFOLIATUM, FLORE ALBO ODORATISSIMO.

HOc Jasminum peregrinum, perpetua fronde virens, radice constat alba, multis fibris capillata.

Caudex articulatus, cortice griseo intectus, in varios dispescitur ramulos tenues, longos, & molles.

Folia in geniculis terna è communi pediculo longo prodeuntia, ac è lata basi in mucronem desinentia, obscuro virore nitent, Jasmini Indici flavi odoratissimi Ferrarii latiora, iis tamen rotunditate ac rigiditate cedentia.

Flores è viminum cimis prodeuntes, pediculis longis fulti, coloris sunt candidi, odoris suavissimi, pentapetali ut & tetrapetali, qui integri decidunt: Horum petala vulgaris Jasmini petalis sunt productiora & latiora, inter quæ prominet styli capitulum.

Floret Mense Augusto, fructus verò nunquam videre mihi contigit.

Soboles est insularum Azores dictarum, indeque advectam primus possedi: Solem auramque calidiorem amat, solumque irriguum.

OBSERVATIONES.

Anno reparatæ salutis M DC XCIII mense Decembri, Jasminum hoc rarissimum, fructu onustum, offendimus in excultissimo & exoticarum plantarum ditissimo Horto Beaumontiano, qui oblongo-rotundus & viridis, Lauri Baccis magnitudine non cedens, antequam maturitatem fuerat adeptus, decidit.

DRIE-BLADERIGE AZORISCHE JASMYN, MET WITTE EN SEER STERK-RIEKENDE BLOEMEN.

DEse vreemde soorte van Jasmyn, staat altoos groen, en komt uyt een witte zazelrijke wortel voort.

De stamme in leden verdeeld, en met een grauwe schorsse omvangen zijnde, wert in verscheyde dunne, lange, en zagte takken verdeeld.

De bladeren komen drie by een uit de knietjens voort, steunende op een lang en gemeen voetjen, deselve sijn breet aan haar grond, en lopen scherp toe, van couleur donker-groen, blinkend, breeder als die van de Indiaansche geele welriekende Jasmijn van Ferrarius, edog niet soo rond, nog ook soo stijf.

De bloemen, uyt het opperste der rijskens of takxkens voortkomende, sijn gloeijend-wit van couleur, rustende op lange voetjens; ook sijnse vijfbladerig, ook wel vierbladerig, seer lieflijk van reuk; deselve vergaande vallen niet stukwijs, maar geheel af; hare bloem-bladeren sijn langer en breeder, als die van de gemeene Jasmijn, tusschen dewelke het hooftje des bloem-stijls uytsteekt.

Het bloeyt wel in Augusto, maar de vrugten heb ik noyt gesien.

Het is afkomstig uyt de Vlaamsche Eylanden, van waar ik het aldereerst gekregen heb; en vereyst tot des selfs voorttelinge heete sonne, en vogtige aarde.

AANTEKENINGEN.

Dese seer rare Jasmin hebben wy in 't Jaar 1693, in de maand van December, vol vrugten gevonden, in den seer rijken, en welgeoeffende Beaumontschen Hof: dese vrugten waren langwerpig-rond, groen, en in groote die van de Laurier-besien geensints wijkende, en sijn eyndeling afgevallen, voor datse ten vollen rijp wierden.

Flores pro ſoli fertilitate plures, paucioresve protrudit, in communi pediculo non raro ſeptenos invenimus, quorum duo & duo ex adverſo uni ſingulari pediculo inſident; hi non omnes ſimul & eodem tempore panduntur, ſuntque monopetali, è gracili tubo in quinque profundas lacinias, culmum latas, repandas, acuminatas, diviſi: Hiſce floribus ſubeſt calix exilis, denticulatus, pediculis uncialibus nixus.

Apices bini, longiuſculi, lutei, ſulcati, breviſſimis ac ne vix quidem conſpicuis ſtaminibus fulti, lateribus imi tubuli annectuntur, in quo ita occultantur, ut viſum, maxima ex parte, fugiant, niſi aciculæ cuſpide aperiatur tubuloſa floris pars.

Stylus albidus, longus, è tubo florum prominulus, capitulô oblongô, dilutè vireſcente, prædituts eſt.

Na de vrugtbaarheyd des aardrijks brengt dit gewas meer of min bloemen voort; wy hebbender meermaals ſeven op een gemene ſteel vinden ſitten, waar van datter twee aan twee dwers over elkander op een enkeld ſteeltjen ſaten; deſe, niet alle te gelijk, en op eene tijd open-gaande, ſijn eenbladerig, en in vijf diepe, een ſtro brede, omgeſlage, puntige ſnippelingen (laciniæ) *geſneden, en komen deſe ſnippelingen uyt een enge en ſchrale buyſig deel des bloems, waar onder de bloemkelk, die kleen en getant* (denticulatus) *is, gevonden werd te ſitten op een ſteeltjen, 't welk een duym lang is.*

De bloem-draden ſijn twee in getale, en ſoo kleen, datmen deſelve beſwaarlijk ſien kan; deſe ſijn verſien van twe langagtige geele, geveurde, hooftjens (apices); *deſe bloem-draden nemen haar oorſpronk uyt de zijden van 't onderſte van 't buyſig gedeelte des bloems, waar in ſy ſoodanig verborgen leggen, datſe voor 't grootſte gedeelte niet geſien kunnen werden, ten ſy men met een ſpeld het buyſige deel na de lengte openmaakt.*

De bloem-ſtyl is wit, lang, een weynigsken uyt het buyſig deel uytſtekende, en begaaſt met een kleen, langwerpig, ligt-groen hooftjen.

IASMINUM AZORICUM TRIFOLIATUM FLORE ALBO ODORATISSIMO. Fig. 32

CAP. LXXXIII.

LYCIO SIMILIS FRUTEX INDICUS SPINOSUS, BUXI FOLIO.

Breyn. Prod. 2.

INDIAANS DOORNAGHTIG LICIUM-GELYKENDE HEESTER, MET PALM-BLADEREN.

QUamvis non ſatis conveniant Authores, quæ plantæ Lycio accenſendæ, vix tamen dubitandum, quin iſthæc Lycii ſpecies ſit, calculum apponente Breynio, ut patet ex ejus denominatione ſupra dicta.

HOewel de Kruyd-beſchrijvers niet over een en komen, in het aanwijſen wat voor Planten onder het Lycium gerekend moeten werden: ſoo iſſer noghtans naulijkx aan te twijfelen, of dit gewas behoort onder 't ſelve; 't geen de Heer Breyne ook toeſtaat, blijkende ſulkx uyt de bovenſtaande benaaminge, van hem ingevoerd zijnde.

Hæc nobis ſemine peregrè delato, prodiit caudice recto, qui lignô durô conſtans, in tripedalem proceritatem jam adolevit, ſub climate noſtro librô atro-cinereô & ſpinulis obductus; Parte ſuperiore in plurimos undique diffunditur ramos tenues, ſpinulis acutis, tenuibus, alterno ordine, æquali quôdam intervallô circumpoſitis, armatos, ad quorum exortum, foliola oblonga, ſupinâ parte ſaturè viridia, & nitentia prona ex glauco cinerea, Lycii Syriaci buxi foliis anguſtiſſimis ſimilia, molliora tamen & latiora, nitentia, nonnihil mucronata, ſingula, bina, terna, imò quina pluraque ſimul juncta, cohærentia, ſapore amariuſculo adſtringente.

Dit gewas uyt vreemd zaad voortgekomen zijnde, heeft een regte hart-houtige ſtamme, en is nu drie voeten hoogh opgeſchooten, met een donker-grauwe baſt omvangen zijnde; boven aan werd deſelve in veele dunne takken verdeeld, en is beſet met dunne en ſcherpe doorntjens, dewelke eenſaam rontom de takken en ſtamme ſtaan; aan deſe haar grond komen langwerpige en eenighſints puntige bladerkens te voorſchijn, dewelke van boven bruyngroen en blinkend, vau onderen ligt-grauwgroen zijnde, die van 't Lycium Syriacum met ſeer ſmalle Palm-bladeren niet qualijk en gelijken, hoewel ſy ſagter en breeder zijn; deſe bladerkens ſtaan ſomtijds eenſaam, ook wel twee, drie, ja vijf by een, bitter en t' ſamen-trekkend van ſmaak.

Nullos hactenus flores, multò minus fructus nobis protulit.

Rariſſima & à nemine hactenus deſcripta hæc planta, perpetuâ fronde viret, calore multô, & culturâ exactiſſimâ indigens.

Tot nu toe en heeft het hier geen bloemen veel minder vrugten voortgebragt.

Het ſtaat altoos groen, en is nog van niemand anders beſchreven; tot deſſelfs onderhondinge werd een exacte oeffeninge, en veel warmte vereyſt.

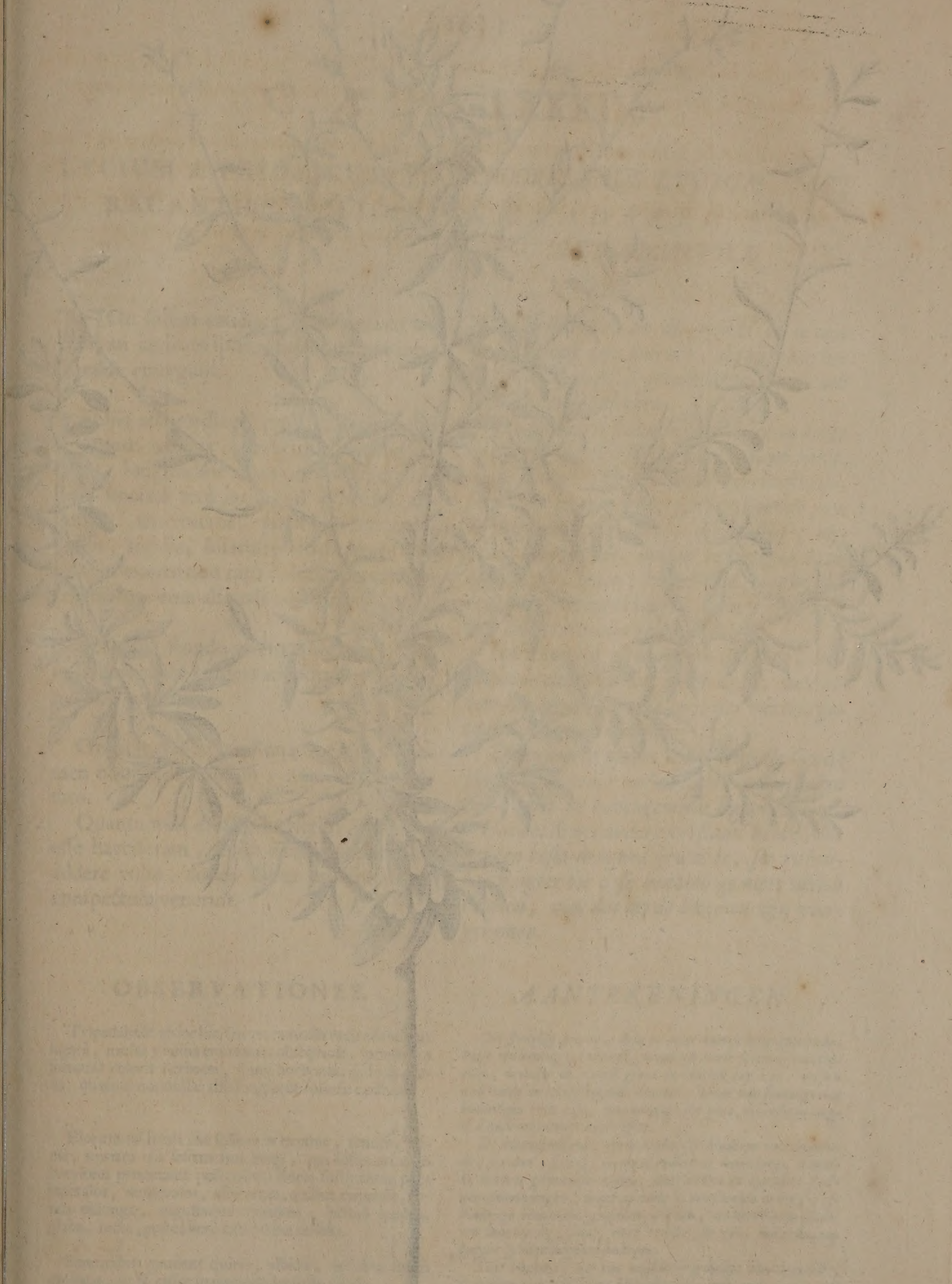

LYCIO SIMILIS FRUTEX INDICUS SPINOSUS, BUXI FOLIO. *Fig. 8*

CAP. LXXXIV.

LYCIUM ÆTHIOPICUM PYRACANTHÆ FOLIO.

NOn ſolùm caudex, verùm etiam rami juniores ſpinis armantur, quæ inter frondes emergunt.

Foliis eſt inordinatè poſitis, Pyracanthæ in totum æmulis, pediculis brevioribus fultis, longitudine duas uncias ſuperantibus, unciam ferè latis, ad exortum anguſtis, mucronatis, paululum crenatis, craſſis, rigidis, hilariore viriditate præditis, in exortu non raró coloris fuſci, ſapore amaro, cum aliquali adſtrictione.

Perpetuâ fronde virens arbuſcula iſthæc in hybernaculo conſervari poteſt, frigoris modicè patiens.

Originis eſt Capitis Bonæ Spei, indè ſemen nobis tranſmiſſum, nomine ſupracitato.

Quantumvis ex aliis hauſerim, plantam eſſe bacciferam, huic denominationi nil addere volui, donec flores aut fructus in conſpectum venerint.

OBSERVATIONES.

Tripedalis & altior hic frutex ramoſus radice fundatur ligneâ, multa vimina emittente, obſequioſa, (præſertim juniora) coloris herbacei, ſpinis horrentia rigidis & acutis, quarum nonnullæ aliis longiores folioſæ exiſtunt.

Florum pediculi alis foliorum exeunt, tenues, firmi, unciam aut ſeſcunciam longi, qui bifurcati alios breviores producunt pedicellos, flores ſuſtinentes pentapetalos, numeroſos, albicantes, quibus expanſis, petala oblonga, anguſtaque apparent, primò quidem plana, recta, poſtea verò extrorsùm reflexa.

Staminibus gaudent quinis, albidis, apicibus luteis capitatis, ut & calice in quinque lacinias diviſo.

MOORELANDS LYCIUM, MET BLADEREN VAN PYRACANTHA.

DE ſtamme van dit gewas en is niet alleen met doornen, die tuſſchen het loof voortkomen, gewapent, maar ook ſelfs de jonge takxkens.

De bladeren ſtaan ſonder ordre op korte voetjens, deſelve ſijn by na een duym breet, en in lengte twee duymen overtreffende, ſmal aan haar grond, ſpits toelopende, een weynigsken geſchaart, dik, ſtijf, blygroen van verwe, hoewel rosagtig in haar eerſte voortkomen, bitter van ſmaak, met eenige t'ſamentrekkinge, en in 't geheel die van de Pyracantha gelijkende.

Dit Boomtje altoos groen ſtaande, kan de koude tamelijk wel verdragen; weshalven het in een Oranje-huys des winters geconſerveert kan werden.

De geboorte plaats is de Caap de Goede Hoop, van waar ons de zaden toegeſonden zijn, met de bovengemelde benaminge.

Hoewel ik uyt andere verſtaan hebbe, dat het een beſie-dragend gewas is, ſoo en hebbe ik egter tot deſe benaminge niets willen toedoen, voor dat my de bloemen zijn voorgekomen.

AANTEKENINGEN.

Dit ſtruykig gewas, drie en meer voeten hoog groeiende, heeft een houtagtige wortel, waar uyt veele ſcheuten voortkomen, dewelke in 't eerſt groen en redelijk tay zijn, verſien van harde en ſcherpſtekende doornen, waar van ſommige met bladerkens beſet zijn, voornamelijk die gene, dewelke in langte d'andere komen te overtreffen.

De bloemſteeltjens, uyt de oxelen der bladeren voortkomende, ſijn dun, ſtevig, en een of anderhalf duym lang, dewelke in twee geſpouwen zijnde, meer andere en kleendere ſteeltjens voortbrengen, waar op veele by een ſtaande witte, vijfbladerige bloemtjens gevonden worden, welkers bloem-bladeren langwerpig, ſmal, en in 't eerſte plat zijn, maar daarna buygen ſy haar buytenwaarts om.

Yder bloemtje, uyt een vijfbladerig kelkje voortkomende, is verſien van vijf witte bloemdraden, met geele topjes aan haar uyteynden,

E florum medio umbo emicat, Piperis nigri per medium diſſecti ferè magnitudine, dilutè vireſcens, caſeoli inſtar compreſſus, è cujus medio ſtilus niveus, brevis, tenuis, extremò tripartitus emergit.

Flores ſimul cum ſuis pedicellis facillimè à majori & communi pediculo decidunt: florentem invenimus hanc arbuſculam Menſibus Auguſto, Sept. & Octob.

Floribus emarcidis, ſuccedunt vaſcula ſeminalia tumida, (non verò baccæ) oblonga, craſſiola, anguloſa, primò viridia, per maturitatem rubentia, in quatuor carinas dehiſcentia, quarum duæ tantùm carinæ ſibi invicem oppoſitæ, ſeptô intermediô gaudent, in unaquaque carina ſeptô non gaudente, unicum invenimus ſemen oblongo-rotundum.

Uyt des bloems midden komt een ligt-groene ſchiltwyſe verheventheid voort, in groote met een doorgeſnede Peper-koorn by na overeenkomende, op de wyſe van een ingedrukte keeſe; uyt het middelpunt vertoont ſig een kort, ſneeu-wit, en dun ſtyltje, wiens uyterſte in drien is geſpouwen.

Deſe bloemen in Auguſto, September en ook wel in October te voorſchijn komende, vallen met hare ſteeltjens ſeer ligt van de gemeene en groote ſteel af.

Na de bloemen en volgen geen beſien, maar langwerpige, dikke, opgeblaſe, hoekige ſaathuyskens, dewelke in 't eerſte groen, en rijp geworden zijnde, rood zijn; deſe ſpouwen haar in vier kielwyſe (carinatas) *verdeelingen, waar van datter twee, tegens den anderen overſtaande, na de lengte door een tuſſchenkomend ſcheytſel in tween verdeeld worden, waar in wy geen zaden hebben gevonden, maar de twe andere hadden yder een langwerpig-rond zaatje in haar.*

LYCIUM ÆTHIOPICUM PYRACANTHÆ FOLIO

Fig. 4

CAP. LXXXV.

ULMI FACIE ARBUSCULA ÆTHIOPICA, RAMULIS ALATIS, FLORIBUS PURPURASCENTIBUS.
Cat. Horti Beaumont.

Frutex est duum triumve pedum proceritate, cortice cinereo-viridi amictus, parteque superiore in varios, tenues, ramulos divisus, quorum cutis subfusci coloris, spinulis exiguis hic & illic armata.

Folia curtis pedicellis fulta, ac nullo ordine, nunc bina & bina, nunc alternatim posita proveniunt, uncialis aut sescuncialis longitudinis, unius verò latitudinis, ad exortum rotunda, margine crenata, formâ Ulmi minoris, foliô angustô, scabrô similia, dilutè viridia, sapore exsiccante.

Flores dilutè rubei, inodori, pediculis brevibus insidentes, octonis petalis oblongis, ad exortum angustis, extremo rotundatis constant, multisque staminibus luteo-rubicundis, capitatis, in oblongiusculo & tereti stylo fasciculatim nascentibus, & umbilicum occupantibus, donantur.

Floribus præteritis, succedunt vascula seminalia in terna aut quaterna loculamenta angulosa partita, superiore parte aliquousque disjuncta, & in angulos elata, unoquoque semen unicum continente.

Floruit in viridario nostro A°. MDCXC. Mense Augusto.

An hæc eadem sit, de qua mentionem fecit Clar. Prof. Hermannus in Parad. Bat. Prod. nomine *Ulmi facie arbor Curassavica*, affirmare haud possum: Possidemus autem illam ex liberalitate Nob. ac Stren. Viri D.D. Simonis à Beaumont, qui nobis eam transmisit

MOORELANDS OLMS-WYS BOOMTJE, MET GEVLEUGELDE TAKXKENS, EN PEERSCHE BLOEMEN.

'T Is een twee of drie voeten hoge heester, bekleed met een grauw-groene bast, van boven wert deselve in verscheyde dunne takxkens verdeeld, welkers bekleedsel rosagtig is, hier en daar met kleene doorntjens gewapend.

De bladeren sijn ligt-groen, staande onordentlijk, somtijds twee aan twee tegen over den anderen geschikt, somtijds eensaam, en dat op korte voetjens: dese sijn een ook wel anderhalf duym lang, een duym breet, rond aan haar begin, aan de zijden geschaart, van gedaante die van de kleene smalbladige Olm-boom gelijk, en opdrogend van smaak.

De bloemen op korte voetjens staande, sijn ligt-rood, sonder reuk, en bestaan uyt agt langwerpige bloem-bladeren, die aan haar uyterste rond toelopen; ook sijnse versien van veel opgehoopte bloem-draden (stamina) *voortkomende uyt een lang-rond bloem-stijltje* (stilus) *aan haar uyteynden versien van kleene geel-roode topjes* (apices.)

Na de bloemen doen haar de zaadhuyskens op, in drie, ook wel vierhoekige cellekens verdeeld zijnde; dese sijn van boven een weynig van den anderen gescheyden, en steken hoekwijs uyt, waar van yder een zaatje besit.

In onsen Hof heeft het Anno 1690, *in de Maand van Augusto gebloeyt.*

Of dit Boomtje 't selve is, waar van de Heer Professor Hermans gewag maakt in sijn Par. Bat. Prod. met de name van Ulmi facie arbor Curassavica, *dat is,* Olms-wyse Curassausche Boom, *en derf ik niet versekeren: 't is ons toegesonden door den*

misit, nomine, *Ulmi facie arbusculæ Æthiopicæ, ramulis alatis, floribus purpurascentibus.*

Ed. en gestrengen Heer Secretaris Simon van Beaumond, met benaminge van Ulmi facie arbuscula Æthiopica, ramulis alatis, floribus purpurascentibus, *dat is*, Moorelands Olms-wys Boomtje, met gevleugelde takxkens, en peersche bloemen.

OBSERVATIONES.

An isthæc planta in ætate tenella spinis fuerit armata, minimè ausi sumus affirmare, in adolescente autem iis prorsus destitui, autopsia affirmat.

Flores decapetali, pediculis innituntur uncialibus ex rubeo-virescentibus.

Horum petala duplici quasi ordine disposita, quorum quina exteriora calicem mentientia, longiora & carinata, facie externâ ex viridi purpurascentia, internâ verò purpurea: Interiora & breviora autem quina petala utrinque purpuræ decorem induunt: unguibus petalorum interiorum præpositæ sunt quinæ, crassæ, curtæque appendices foliaceæ.

Stylus ex umbilico emicat dilutiore viriditate perfusus, cujus apex stamina numerosa, conferta, purpurascentia, longitudine inæqualia exserit, apicibus croceis capitata.

Pediculi flores sustinentes non ex alis foliorum, verùm ex opposita parte ortum ducunt.

Folia mansu mucaginem remittunt.

AANTEKENINGEN.

Of dit gewas nog jong zijnde, met doorntjens is beset geweest, en derven wy niet versekeren, 't is altoos seker dat deselve, oudergeworden zijnde, geen doorns heeft.

De bloemen zijn gemeenlijk tienbladig (decapetali) *en werden onderstennt van voetjens, die een duym breet lang zijn, van couleur root-groen.*

De bloem-bladeren (petala) *sijn in een dubbelde ordre gerangeert, waar van de vijf buytenste het bloem-kelkje representerende, langer als de volgende, en wat uytgeholt zijn, van buyten uyt den groene purpuragtig: De vijf binnenste en kortste bloem-bladeren zijn van buyten, soo wel als van binnen purpurverwig, boven welkers nageltjens* (ungues) *vijf, dikagtige, en kort-bladerige aongroeysselkens gevonden werden.*

De bloem-styl uyt des bloems navel voortkomende, is ligt groen, wiens opperste veele byeengehoopte bloem-draden uytgeeft, dewelke in lengte van den anderen verschillende, purpuragtig zijn, en met Saffraan-verwige topjens versien.

De steeltjens, waar op de bloemen staan, en komen niet voort uyt de oxelen der bladeren, maar tegens over deselve.

De bladeren gekauwt zijnde, geven een slym van haar.

Ulmi facie arbvscvla Æthiopica ramvlis alatis, floribvs pvrpvrascentibvs. *Fig. 8*

CAP. LXXXVI.

EVONYMUS NOVI BELGII, CORNI FÆMINÆ FOLIIS.

INter varia, telluri à me commissa, semina, quæ è Novo Belgio consecutus sum, ex munere Reverendissimi, Doctissimique Viri D. Henrici Selyns, ibidem Verbi Divini Ministri, germinavit semen hujus plantæ, quæ quarto à satione anno luxuriavit, floruit, nec non ad frugem perducta est.

Radice alitur lignosa: caudex minimum digitum crassus, rarioribus brachiatur ramis, quorum ramulorum extimorum cortex dilutè rubescit.

Folia inordinata, pediculis hærent rufis, semiuncialibus & brevioribus, tres uncias longa, sesqui unciam lata, extremo in acumen producta, margine crenata, dilutè virescentia, Corni fæminæ similia, ast minora.

Flores plures simul umbellæ ferè modo juncti, extremis ramulis inhærent, albicantes, pusilli, inodori, pentapetali, è quorum umbilico stylus prominet.

Hisce fatiscentibus, succedunt fructus trianguli, coloris spadicei, parvi, in quibus semina tria, maturitatem exeunte æstate acquirentia.

Quantumvis sub climate nostro duriore satis patiens sit culturæ, attamen hyemali tempore in hybernaculo convenienti locanda, ubi perpetuâ fronde haud viret, exeunte enim æstate decidunt folia, quæ renovantur insequente vere.

Non malè convenit hæc planta cum *Evonymo Jujubinis foliis Caroliniensi, fructu parvo ferè umbellato.* Plukenetii Phyt. p. 1. Tab. 28. attamen hanc eandem esse,

NIEUW-NEDERLANDS PAPENHOUT, MET CORNOELJE-WYFKENS BLADEREN.

ONder verscheyde Nieuw-Nederlandsche zaden, die ik gekregen hebbe van den Eerwaardigen en seer geleerden Heer Henricus Selijns, Bedienaar des Godlijken Woorts aldaar, is het zaad van dit gewas opgekomen, 't welk in 't vierde jaar na desselfs zaijinge, weelderig en vigoureus gebloeit, en ook vrugten voortgebragt heeft.

Des selfs wortel is houtagtig: de stamme, een pink dik zijnde, wert in weynige takken verdeelt, welkers schorsse ligt-root is.

De bladeren staan sonder ordre op rosse voetjens, zijnde een halve duym lang, ook wel wat korter; deselve sijn drie duym breet lang, anderhalf breet, puntig, aan de zijden geschaart, bleek-groen van verwe, van maaksel die van de Cornoelje wijfken gelijk, maar in alle deelen kleender.

De bloemen komen voort uyt het opperste der takxkens, en dat veel by een, eenigsints kroontjens-wijs; deselve zijn wit, kleen, reukloos, vijfbladerig, uyt welkers navel of midden de bloem-stijl uitpuilt.

Dese bloemen werden gevolgt van driehoekige, kleene Castanie-couleurige vrugtjens, waar in drie zaden onthouden werden, die in 't uitgaan des somers rijp komen te werden.

Hoewel dit gewas onder ons climaat wel aarden wil, soo is 't evenwel, dat het des winters in een bequame Orangerie bewaart moet werden, alwaar het des selfs bladeren laat vallen, die dan in 't voorjaar of Lente weder uitschieten.

Dit gewas en komt niet qualijk overeen met dat gene, 't welk de Heer Plukenet in sijne Phyt. p. 1. Tab. 28. genoemt heeft, Caroleins Papenhout met Jujube-bladeren, en non

non auſim affirmare, propterea quod flores Evonymi Plukenetii ex alis foliorum emergunt, noſtri autem è cimis cauliculorum.

kleene byna kroontjens-wijſe vrugten, *evenwel en derve ik niet voor ſeker ſeggen, dat het 't ſelve is, om dat de bloemkens van 't Papenhout van Plukenet uit de oxelen der bladeren haren uytgang hebben, en d'onſe uyt de toppen der takxkens.*

EVONYMVS NOVI BELGII, CORNI FÆMINÆ FOLIIS. *Fig. 8.*

CAP. LXXXVII.

EVONYMUS VIRGINIANA RIBESII FOLIO, CAPSULIS ELEGANTER BULLATIS.

HAnc Arbuſculam, quæ facilè Hortis noſtris aſſueſcit, nomine *Ribeſii-foliæ Virginianæ*, acceptam refero Nobiliſſimo Viro, D°. Henrico Compton, Epiſcopo Londinenſi meritiſſimo, Botanologo ſummo.

Hanc in Horto Medico aliquot annis aluimus, floruitque Anno reparatæ ſalutis M DC XCI exeunte Menſe Majo, fructuſque conſpeximus Menſe inſequente Junio.

Radice eſt lignoſâ, repente & fibroſâ, è qua numeroſos emittit cauliculos ligneos, teretes, parum craſſos, amaricantes, bicubitales, aut etiam proceriores, cortice cinereo obductos: Rami juniores, nonnihil angulares, hilari viriditate perfuſi, aliquali rubedine permixti.

Folia hyeme decidua, longis pediculis fulta, incondita, ſinuata, anguloſa, profundè ſerrata, Ribeſii foliis haud diſſimilia, adversâ parte hilariore virore prædita, aversâ verò dilutius virentia, ſapore ſubamaro, cum aliquali adſtrictione.

Rami faſtigiantur in flores, umbellatim diſpoſitos, quos ſuſtinent pedicelli longiores & tenuiores: flores pentapetali, albicantes, rubidine non omninò carentes.

Stamina nivea, apicibus purpureis ditata, ſtylum circumſtant.

Singulis floribus præteritis, perficiuntur vaſcula ſeminalia quaterna aut quina, bullata, parte inferiore conjuncta, cuſpidata, perianthiis tetraphyllis inſidentia.

PAPEN-HOUT VAN VIRGINIE MET AALBESIE-BLADEREN, EN CIERLYKE OPGEBLASE ZAATHUYSKENS.

D*It Boomtje, 't welk in onſe Hoven wel groeien en bloeien wil, is ons toegeſonden met de name van* Virginiaanſche plante met Aalbeſie-bladeren, *en dat van den Wel-Ed. Eerwaardigen Heer Henrik Compton, Biſſchop tot Londen, groot liefhebber der gewaſſen.*

Wy hebben het eenige agter een volgende jaren in onſe Medicijn-tuyn gequeekt, en heeft gebloeyt in 't Jaar 1691, *in 't uytgaan van May, waar na in Junio de vrugten quamen te volgen.*

De wortel is houtagtig, veſelrijk, ook voortlopend, waar uyt veele ronde rijskens voortkomen, dewelke haar, van een grauwe ſchorſſe omvangen zijnde, twe elleboogs hoogte, ook wel hooger uyt d'aarde verheffen: De jonge zijd-takjens ſijn eenighſints hoekig, bly-groen van verwe, verſelt met eenige roſſigheyt.

De bladeren ſtaan ſonder ordre op lange voetjens, en vallen des winters af, deſelve ſijn ingeſneden en hoekig, ook diep geſchaart, de Aalbeſie-bladeren niet ongelijk, bly-groen van verwe, aan de onderſte zijde ligter-groen, bitteragtig van ſmaak, met eenige t'ſamentrekkinge verſelt.

Aan het uyterſte der zijde takxkens komen de bloemen voort, waijer-wijs (umbellatim) *in de ronte gerangeert, en dat op lange voetjens; deſelve beſtaan uyt vijf bloem-bladeren* (petala) *wit van verwe, met eenige rodigheyt vermengt.*

De bloem-draden (ſtamina) *zijn ſneeuwit, met purpere topjes verſien, ſtaande rontom een rood ſtijltje* (ſtylus.)

Na dat de bloemen vergaan zijn, volgen vier ook wel vijfhoekige bolle, en als opgeblaſen ſpits-toelopende zaadhuyskens, verſien van een kelkje, 't welk vierbladig is.

Ex hiſce fructibus facilè eſt colligere, hanc plantam Evonymo eſſe accenſendam.

De uſu ac viribus altum apud Authores ſilentium.

Het is uyt de vrugten ligt af te nemen, en te beſluyten, dat dit gewas onder 't geſlagte van Papenhout (Evonymus) *hoort.*

Wat gebruyk het in de Medicijne heeft, daar van en vintmen tot nog toe niets geſchreven.

OBSERVATIONES.

Florum pediculi unciales, lirati, ex viridi rubeſcentes.

Flores calice gaudent quinis foliis conſtante.

Quilibet alveolus capſulæ ſeminalis unum, duove continet ſemina, ſplendentia, albida, magnitudine & formâ ſeminibus Violarum non admodum diſparia.

AANTEKENINGEN.

De ſteelen der bloemen ſijn geveurt, een duym lang, en uyt den groene rosagtig.

De bloem-kelken ſijn vijfbladerig.

Yder gedeelte van 't zaadhuysken onthoud in ſig een, ook wel twee zaden, dewelke wit en blinkend zijnde, niet qualijk overeenkomen met het zaad der Violen, ſoo wel ten opſigte van de groote, als forme.

CAP.

EVONYMVS VIRGINIANA RIBESII FOLIO CAPSVLIS ELEGANTER BVLLATIS. Fig. 87

CAP. LXXXVIII.

GUAJACUM AMERICANUM LENTISCI FOLIO.

LUxuriavit hæc planta per aliquot annos in Horto nostro, è semine Americano prognata.

Radice est ligneâ, multis fibris capillatâ, è qua caudex digitum minimum ferè crassus, in bipedalem proceritatem, undique ramosus, nunc excrevit, cortice griseo tectus.

Folia alata utplurimùm ex quatuor foliorum paribus uni costæ adnatis, sibique invicem oppositis, composita; suntque hæc foliorum paria nitentia, oblongo-rotunda, parte superiore atroviridia, rigida, Lentisci foliis similia, sapore adstringente.

Frigoris impatientissima, eandem exposcit culturam, quam Guajacum Ceratoniæ folio, conservandaque in hypocausto vitreo.

AMERICAANS POKHOUT, MET BLADEREN VAN DE MASTIC-BOOM.

DIt gewas, uyt Americaans zaad van ons opgequeekt zijnde, heeft eenige jaren in onsen Hof weelderig gegroeit.

Het is versien van een houtaghtige wortel, die veselrijk is, uyt dewelke een stammeken, nu twee voeten hoog opgeschoten, en een vinger dik geworden zijnde, alsints in takjens verdeeld is, omvangen met een grauwe schorsse.

De bladeren sijn gevleugelt, (alata) *meest uit vier paar bladerkens te samen gevoegd, die aan een steeltje tegens elkanderen over staan, en sijn dese van boven donker-groen, blinkend, langwerpig-rond, stijf, die van de Mastic-boom gelijkende, en t'samentrekkend van smaak.*

Het en kan geen koude verdragen, weshalven het in een glase-kasse gesteld, en gecultiveert dient te werden, op de wijse van 't Pokhout met bladeren van St. Jans-broot (Ceratonia.)

OBSERVATIONES.

Fructus Evonymi ad instar utplurimùm quadranguli, pedicellis uncialibus innixi, in quibus quatuor semina oblonga & nonnihil rotunda, ab una parte prominula, colore fusco, intus medulla albicante prædita.

AANTEKENINGEN.

De vrugten gelijken niet qualijk die van 't Papenhout, deselve sijn meest vierhoekig, staande op steeltjens, die een duym lang zijn, waar in vier langwerpig-ronde zaden gehuysvest zijn, dewelke aan eene kant wat uitsteeken, zynde bruyn van couleur, van binnen met een wit merg versien.

CAP.

GVAIACVM AMERICANVM LENTISCI FOLIO. Fig. 38

CAP. LXXXIX.

ARBOR BRASILIANA MYRTI-LAUREÆ FOLIIS INODORIS.

Brasilia alit hanc plantam, unde in Hortum nostrum transferri curavit Illustrissimus & Nobilissimus D. Jeronimus Nunis d'Acosta, Regis Lusitanici legatus, cujus munificentiâ hanc, & multas alias possidemus plantas.

Radice est ligneâ, fibris numerosis donatâ.

Caudex cortice griseo, rugoso, amictus, diametro sescunciali in arbusculæ altitudinem excrescens, in varios dirimitur ramos, quorum extremitates tenuissimæ.

Foliis parum aut nihil odora, contrariis inter se pediculis brevissimis, aut nullis fulta, ramis adhærent bina ac bina, cordiformia, duas uncias longa, unam lata, glabra, nitentia, atro-viridia, in primo exortu pauxillo purpuræ permixta.

Frigoris non admodum patiens, multoque humore indigens, perpetuò viret, verùm nunquam floruit sub climate nostro. An hæc planta sit *Myrtus Zeylanica odoratissima Baccis niveis monococis*, P. Hermanni, affirmare haud possum, fructibus à me nunquam visis.

OBSERVATIONES.

Cum Myrto Ceylanica odoratissima, à Clar. Hermanno in Cat. Hort. Lugd. Bat. pag. 435 & 436 delineata,

BRASILIAANSCHE BOOM, MET REUKLOOSE LAURIERIGE MYRTE-BLADEREN.

De natuurlijke groei-plaats deses Booms is Brasil, van waar deselve in onsen Hof gekomen is, door den Doorluchtigen en Edelen Heer Jeronimus Nunis d'Acosta, Resident van den Koning van Portugaal, dewelke ons dese, en veel andere planten mildelijk medegedeeld heeft.

Des selfs wortel is houtagtig, en zazelrijk.

De stamme met een grauwe, rouwe schorsse omvangen zijnde, is anderhalve duym diameters dik, en tot een booms hoogte wassende, werd deselve in verscheyde takken verdeeld, welkers uiterste takjens seer dun zijn.

De bladeren hebben weynig of geen reuk, en twe aan twe over elkander staande, heghten sy haar aan de takken met bijster korte voetjens, deselve sijn hartswijs twe duym breet lang, en duym breet, glat, blinkend, donker-groen van verwe, en in haar eerste voortkomen met een weinig purpur vermengt.

Of dit gewas, 't welk altoos groen staat, en niet seer wel de koude verdragen kan, 't selve is, 't geen de Heer Professor Hermans seer wel-riekende Zeylontsche Myrtus, met witte en eenzadige Besien, *noemt, zulks en kan ik niet versekeren, dewijle ik de vrugten noit gesien hebbe.*

AANTEKENINGEN.

Dese Boom oordeelen wy met de Ceylonsche seer wel-riekende Myrtus, van de Heer Professor Hermans, in sijn &

& quàm accuratiſſimè deſcripta ; minimè confundendam cenſemus hanc arborem , magnâ foliorum differentiâ inter illas exiſtente , quæ enim in hac arbore cordiformia, in illa auguſtiora , magis mucronata , & digitum longa dicuntur.

Hort. Lugd. Bat. pag. 435. *en* 436 *afgebeelt , en ſeer net beſchreven, geenſints te moet werden geconfundeert , nadien datter groote onderſcheid is tuſſchen de bladeren , want die van deſen boom door de Heer Commelin beſchreven ſijn hartswys , maar die van d'andere werden geſegt ſmal , ſcherper toelopend , en een vinger lang te zijn.*

C A P.

ARBOR BRASILIANA MYRTI LAUREÆ FOLIIS INODORIS. *Fig.*

C A P. XC.

ARBOR BACCIFERA INDICA, FOLIIS MAJORIBUS SPLENDENTIBUS, FLORE PENTAPETALO.

ANno M DC Lxxxvi. varia ad me transmissa sunt semina, inter se adeò confusa, ut difficile fuerit uniuscujusque speciem seorsìm electam, colligere: Ea propter omnia commixta solo convenienti commisi.

Inter hæc, hujus quoque arbusculæ semen progerminavit, sextoque à satione anno in altitudinem quadripedalem excrevit: Caudex pollicem crassus, cortice subnigricante amictus.

Folia incondita, pediculis brevioribus pilosis & ferrugineis, nixa, longitudinem æquant duarum palmarum, latitudinem autem unius palmæ, extremo mucronata, ad oras non crenata, adversa parte virore nitentia, aversâ autem omnis splendor & viroris intentio abest: præterea obsita sunt tomento piloso, præsertim in primo ortu, per adolescentiam verò hirsutiem amittunt aut deponunt.

Venæ laterales è costis foliorum oriundæ, non binatim aut conjugatim, sed incondito ordine prodeunt.

Costarum pars adversa, quæ cœlum respicit, dilutè virescit, supina verò colore ferrugineo prædita; idem observare est in venis lateralibus, è costa oriundis, isthæc hirsuties tamen in sensus non incurrit, nisi oculi microscopio muniantur.

E ramis lateralibus flores oriebantur Anno M DC xcii Mense Julio pentapetali, pediculis brevioribus fulti, luteoli, dilutiore viriditate permixti; inter horum petala cuspidata stylus emergit, è prominentia nitente.

INDIAANSCHE BESIE-DRAGENDE BOOM, MET GROOTE BLINKENDE BLADEREN, en VYF-BLADERIGE BLOEMEN.

IN 't Jaar 1686 sijn my zaden overgestuurt, dewelke sodanig onder een vermengt waren, dat men beswaarlijk yder soorte by den anderen konde versamelen: derhalve soo heb ik deselve, onder een vermengt zijnde, gesayt.

Onder alle dese, is het zaad van dit boomtje opgekomen, en het sesde jaar na de zaijinge wierd het vier voeten hoog, een duym dik, en was des selfs schorsse swartagtig.

De bladeren staan sonder ordre, en dat op korte ruyge en roestverwige voetjens, deselve sijn twee hand-breet lang, een palme breet, puntig, essen van kanten, van boven groen en blinkend, van onderen in tegendeel sonder eenige blinkentheyt, en ligter-groen: daar en boven sijn deselve met een hayrige donsigheid beset, voornamentlijk in haar eerste voortkomen, maar out geworden zijnde, so verlaten sy hare hayrwijse dons.

De zijdelijke aderen, dewelke uyt de roestverwige ribbens voortkomen, en staan niet twee aan twee gepaart, maar sonder eenige ordre.

De bovenste zijde der ribbens is ligtgroen, maar de onderste in tegendeel roestverwig; 't welk ook plaatse heeft in de aderen, dewelke uit de geseyde ribbens haren oorspronk nemen; dese geseyde dons en kan men niet in 't gesigte krijgen, ten sy datmen hier toe een vergroot-glas gebruikt.

Uyt de zijde takken quamen de bloemen in 't Jaar 1692 te voorschijn, en dat in de Maant van July; dese waren vijfbladerig, uit den geele, met eenige groenigheid vermengt, steunende op korte voetjens; tusschen dese gepunte bloem-bladeren, komt de bloem-stijl te voorschijn, en dat uit een blinkende verheventheid.

Folia exſiccata & maſticata ſaporem amaricantem & nonnihil adſtringentem, paulò poſt, dulcedinem linguæ communicant, ſucci Catechu ad exemplum, alliciuntque multum laticis aquoſi in ore maſticantis.

Ob teneritatem frigus perferre haud poteſt, itaque in repoſitoriis vitreis reponenda & conſervanda.

OBSERVATIONES.

Tenues admodùm & obſequioſi ſunt ejus rami à caudice producti, qui verſus terram inclinantur, pilis breviſſimis ferrugineis ſtipati, præſertim verſus extremum.

Flores exigui ex alis foliorum prodeunt, quinis petalis conſtructi, intus luteis, extus ferrugineis.

Inter petala quinque ſtamina apicibus albis capitata, emergunt, quorum unumquodque, à peculiari petalo oblongo luteo ceu vagina, ſuccinctum, quod, ut viſui melius conſtaret, hîc appoſita eſt figura floris, microſcopiô viſa.

De bladeren gedroogt en gekauwt zijnde, geven eerſt een bittere en eenighſints t'ſamentrekkende ſmaak van haar, en een weynigsken daar na verandert die bitterheid in een zoetigheid, gelijk de Catechu, en maken ook dat door dit kauwen veel vogtigheid in de mont komt.

Het en kan tegens geen koude, en daarom ſoo moetmen deſelve in glaſe-kaſſen ſetten en bewaren.

AANTEKENINGEN.

De takken, dewelke van de ſtamme voortgebragt worden, ſijn byſonder dun, buygzaam, en alſints met korte, roeſtverwige hayrtjens beſet zijnde, neygen ſy haar na het aardrijk.

De bloemkens komen uit de oxelen der bladeren voort, welkers vijf bloem-bladeren van binnen geel, en van buyten roeſtverwig van couleur zijn.

Tuſchen de bloem-bladeren doen haar vijf bloem-draden op met witte hooftjens, omvangen van een byſonder bloem-blaatjen, op de wijſe van een ſeer kleene ſchede; het welke, om beter te kunnen werden geſien, ſoo is hier een figure door een vergroot-glas getekent zijnde, by gevoegt.

ARBOR BACCIFERA INDICA FOLIIS MAJORIBUS SPLENDENTIBUS, FLORE PENTAPETALO. Fig. 9

C A P. XCI.

FRUTEX ÆTHIOPICUS PORTULACÆ FOLIO, FLORE EX ALBIDO VIRESCENTE.

Radicem agit fibroſam, quæ caudicem producit bipedalem, ramoſum, cortice vireſcente inte&tum.

Folia per intervalla alternatim ramis adnaſcuntur, pediculis brevioribus fulta, duas circiter uncias longa, unam verò lata, mucronata, pallidè viridia, margine æqualia, tenuia, ta&u mollia, nullô ſapore excellente.

Flores ſunt puſilli, ſtaminibus aliquot ditati, pentapetali, ex albido vireſcentes, qui ſeneſcentes decidunt, nullô fru&us rudimentô reli&ô, ità ut eos videre mihi nunquam contigerit.

Modicum frigus perferre haud recuſat.

Utrum ſolanorum generi ſit accenſenda hæc planta, ſicuti Clar. D. Hermannus autumat, haud poſſum affirmare, qui fru&us nunquam conſpexi: Africæ alumna eſt & acceptam referimus Nobil. & Strenuiſſ. Viro D°. D°. Simoni van der Stel, Promontorii Bonæ Spei Gubernatori Digniſſimo.

OBSERVATIONES.

Flores ex alis foliorum emicantes primâ facie mentiuntur decapetalos, quia calicis laciniæ petalis interpoſitæ cum illis intrinſecè concolores exiſtunt; verùm accuratiore examine fa&o, pentapetalos eſſe flores cum Nobiliſſimo Authore Joh. Commelino, de ſtudio Botanico optimè merito, comperimus, vera enim petala ſunt mucronata, plana, calicis autem laciniæ obtuſæ & carinatæ, averſa parte vireſcentes.

Ex umbilico ſtylus prodit breviſſimus, ſubalbidus, ſub cujus faſtigio quina pullulant ſtamina, ſtellatim diſpoſita, apicibusque croceis ornata.

ÆTHIOPISCHE HEESTER MET PORCELEIN-BLADEREN, EN WITAGTIG-GROENE BLOEMEN.

De wortel, dewelke een getakte, grau-ſchorſſige, en twe voet hooge ſtam voortbrengt, is veſelagtig.

De eenſaam ſtaande bladeren, op korte voetjens ſteunende, groeijen een weynig van malkandere; deſelve ſijn twee duym lang, een breet, ſpits-toelopende, bleekgroen van verwe, ongeſchaart, en effen van kanten, dun van ſubſtantie, ſagt in 't aantaſten, ſonder merkelijke ſmaak.

De bloemtjens ſijn ſeer kleen, vijfbladerig, witagtig groen, met eenige bloemdraden (ſtamina) *verrijkt, dewelke veroudert zijnde, vrugteloos komen af te vallen, ſoo dat ik der ſelver vrugten noyt geſien hebbe.*

Het kan de koude redelijk wel verdragen.

Of nu dit gewas, 't welk ons van de Caap de Goede Hoop toegeſonden is, door den Ed. Heer Gouverneur van der Stel, onder 't geſlagte van Solanum gerekent moet werden, gelijk de Heer Profeſſor Hermans voorgeeft, ſulks en kan ik, die des ſelfs vrugten noyt geſien hebbe, niet verſekeren.

AANTEKENINGEN.

De bloemen, uyt de oxelen der bladeren ſpruytende, komen ons in d'eerſte opſlag der oogen voor, als of deſelve tien-bladerig waren, om dat de verdelinge van 't kelkje, tuſſchen de ware bloem-bladeren inſtaande, van binnen eenconleurig zijn met de bloem-bladeren: maar dit naukeurig onderſogt zijnde, bevinden wy, nevens den Ed. Heer Joh. Commelin (die tot opbouw van de kenniſſe der gewaſſen veel gecontribueert hebbende, groote eere waardig is) dat het vijfbladerige bloemtjens zijn, en dat de ware bloem-bladeren ſpits toelopende vlak zijn, maar de verdeelingen van 't kelkje (Peryanthium ſeu calyx) *bevintmen voor ſtomp, en rondagtig, ook uitgeholt, en van buyten groen te weſen.*

Het ſtijltje uyt de navel voortkomende, is ſeer kort, witagtig, onder wiens opperſte vijf bloemdraden (ſtamina) *ſterrewijs haar opdoen, verſien van ſaffraan-verwige topjes.*

Præter dicta stamina & alia tredecim , quindecim, plura, pauciorave visuntur brevissima , petalis incumbentia, & ex iis quoque prodeuntia.

Folia alternatim posita saporis sunt amari.

Per totam fere æstatem floret, imò Mensibus Septembri, Octobri & Novembri floribus onustum hunc fruticem invenimus.

Behalven dese geseyde bloem-draden, soo vertonen haar nog dertien, en ook wel meer of mindere seer korte bloem-draden, dewelke op de ware bloem-bladeren gelegen zijn, en daar uyt ook voortkomen.

De bladeren eensaam staande, sijn bitter van smaak.

Dit gewas bloeyt niet alleen de geheele somer door, maar wy hebben het ook in de Maanden van September, October en November vol van bloemtjens gevonden.

CAP.

FRUTEX ÆTHIOPICUS PORTULACÆ FOLIO FLORE EX ALBIDO VIRESCENTE. *Fig.* 91

C A P. XCII.

VITEX TRIFOLIA MINOR INDICA SERRATA. *Breyn. Prod.* 2.

BEM-NOSI *Hort. Mal. par.* 2.

NEGUNDA MAS. *Acostæ.*

EX munere Nob. & fæpius laudati D. Simonis van der Stel, Gubernatoris Capitis Bonæ Spei meritiffimi, hanc poffidemus plantam, quæ jam in altitudinem tripedalem afcendit, è radice lignosâ, fibratâ, intus albidâ, cortice fufco amictâ.

Caudex cortice fufco tectus, parte fuperiore in laterales ramos difpefcitur, qui foliis ornantur tricompofitis, pediculis longioribus innixis, quorum bina ex adverfo fita, inter quæ tertium, impar & majus eminet: funt autem hæc folia longiufcula, angufta, anterius cufpidata, raris crenis ferrata, adversâ parte faturè viridia, nitentia, aversâ verò dilute virefcentia, guftu nonnihil aromatico, cum adftrictione.

Neque flores, neque fructus confpexi, & quatenus Horti Malabarici Authores autumant, innituntur flores pediculis brevioribus binatim, aut bini ac bini in ordine decuffatim exfurgunt, purpureo-cærulei, pentapetali, quorum unum petalum furrectum, inftar galeæ: Inter hæc petala ftamina prodeunt purpureo-cærulea, apicibus inftructa: floribus fuccedunt Baccæ, maxima parte calyci infidentes.

Crefcit ubertim in multis Indiæ locis: fub climate noftro cœleftibus injuriis fatis patiens, modò à brumæ injuriis præfer-

KLEENE INDIAANSCHE DRIEBLADERIGE EN GESCHAARDE KUYSBOOM.

DAt wy defe plante in onfen Hof bekomen hebben, moeten wy den Wel-Ed. Heer van der Stel, Gouverneur op de Caap de Goede Hoop, dank weten, die ons defelve overgeftuurt heeft, zijnde nu drie voeten hoog opgefchoten, en dat uyt een wortel dewelke houtagtig, zazelrijk, van binnen wit, en met een bruyne fchorffe omvangen is.

De ftamme met een bruyne fchorffe bekleet zijnde, werd boven aan in takken verdeeld, waar aan drie t'famengevoegde bladeren fitten, en dat op lange voetjens; van defe drie bladeren zijnder twee dwers over malkanderen gefeten, tuffchen dewelke het derde en grootfte geplaaft word: defe bladeren fijn langwerpig, fmal, puntig, met weinige tandekens gefchaart, boven op donker-groen, en blinkend, van onderen ligt groen, eenighfints aromatic en t'famentrekkend van fmaak.

Noyt fijn my de bloemen, nog ook de vrugten voorgekomen, maar voor fo veel d'Autheuren van den Hort. Mal. getuigen, foo fijn de bloemen, op korte voetjens fteunende, twee aan twe, kruyswijs over den anderen gevoegt, purpur-blauw, vijfbladerig, waar van een bloem-blad regt op ftaat, en dat helms-wijs: tuffchen defe bloem-blaren komen de bloem-draden te voorfchijn, dewelke mede purpur-blauw van couleur zijn, verfien van fwarte topjens of hooftjens; na de bloemen volgen de Befien, voor 't grootfte gedeelte van hare kelkjens omvangen zijnde.

Het waft overvloedig veel in verfcheide plaatfen van Indien: en kan onder ons climaat redelijk wel aarden, alsmen het maar

vetur, & tempore hybernali in convenienti hybernaculo collocetur.

Magni eſſe uſus per univerſam Indiam, teſtantur Authores Horti Malabarici.

OBSERVATIONES.

Hanc plantam aliqualem quidem habere affinitatem cum Bem-Noſi, vel cum Negunda mare, prima fronte viſam, præſertim floribus ac fructibus viduam, fatendum eſt: re verò penitius perſpectâ, floribusque viſis, toto cælo illas inter ſe differre, luce meridianâ clarius conſtat: Ben-Noſi enim habet folia, quorum pediculi communes ab utraque ſurculorum parte ad genicula utplurimùm ſunt bicompoſiti; hæc verò pediculis gaudet inordinate & utplurimùm ſingulatim, è ramis prodeuntibus: Bem-Noſi flores nullum quoque commercium habent cum hiſce: Illi namque ſunt monopetali in quinas lacinias dirempti, & quaſi campani-formes, hujus plantæ flores ſunt pentapetali; differunt quoque florum colore ut & fructu, ita ut Clar. Hermanni, & poſt eum Cl. Plukenetii denominationes nobis magis arrideant, quorum primus hanc à Nobil. Commelino propoſitam, denominavit Sumach ſive Rhus Africanum trifoliatum foliis ſerratis, alter autem Rhus Africanum trifoliatum majus, foliis ſubtus argenteis, acutis, & margine inciſis.

Circa folia hujus arbuſculæ obſervavimus, quòd haud conſtanter tria reperiantur folia communi pediculo fulta, non rarò enim invenimus quaterna, imò quina, Viticis modo diſpoſita. Vide ſis fig. aſteriſco notatam.

komt te bewaren, voor gure en koude winden, en 's winters in een bequame Oranjerie geſet werd.

Dat dit gewas van een groot gebruik is, en dat door geheel Indien, ſulks getuigen de Autheuren van den Hort. Mal.

AANTEKENINGEN.

Dat deſe plante met d'eerſte opſlag der oogen wel eenige gemeenſchap ſchynt te hebben met de Bem-Noſi, voornamentlijk ſo langhſe ſonder bloem en vrugten ſtaat, moetmen bekennen: maar nader onderſogt, en de bloemen geſien zijnde, is het ſonneklaar, datſe van malkanderen ſeer veel verſchillen: want de Bem-Noſi heeft bladeren welkers gemeene ſteeltjens uyt beyde de zijden van de takjens, gepaart te voorſchijn komen; deſe in tegendeel, hebben ſteeltjens, dewelke ſonder ordre, en meeſt eenſaam, uyt de takken haren oorſpronk nemen; de bloemen van Bem-Noſi en hebben ook geen gemeenſchap met die van deſe plante; want ſy zijn eenbladerig, in vijf ſnippelingen geſneden, en gelijk als klokjens-wijſe; die van deſe onſe plante ſijn vijfbladerig, ook en komenſe in couleur met malkandere niet overeen, ook niet wegens de vrugten: ſoo dat die benaminge deſes gewas beter en ons aangenamer is, dewelke de Heer Profeſſor Hermans, en na hem de Heer Plukenet gegeven hebben, waar van d'eerſte, dit gewas, van d'Edele Heer Commelin voorgeſtelt, geheten heeft, geſchaarde driebladerige Caapſche Smak, den andere noemt het groote Africaanſche Smak, met puntig, aan de kanten geſneden, van onderen ſilverig en driebladerig lof.

*Ontrend de bladeren van dit boomtje, hebben wy geobſerveert, datmen niet altoos drie byeen gevoegde bladeren aan een gemeen ſteeltjen vint ſitten, maar ook wel vier, ja vijf, gelijk in die van de Kuysboom (*Agnus caſtus ſeu Vitex*) Ziet de fig. met een ſterretje aangeweſen.*

C A P.

VITEX TRIFOLIA MINOR INDICA SERRATA. *Fig. 9*

C A P. XCIII.

VITEX TRIFOLIA MINOR INDICA ROTUNDI-FOLIA. *Breyn. Prod.* 2.

CARA-NOSI *Hort. Mal. part.* 2.

NEGUNDA FOEMINA. *Acostæ.*

EOdem pariter tempore hæc mihi quoque ex Africa transmissa, cujus variæ extant species, nempe foliis glabris, pilosis, serratis, margine æquali, angustis, ut & latis.

Isthæc radice nititur lignosâ, fibris plurimis præditâ: Caudex nunc tripedalis (in Horto Medico) ramos protrudit, non admodùm obsequiosos sed fragiles, foliis tricompositis amictos, ad exortum angustis, subrotundis glabris, parte adversâ atro & splendente virore præditis, aversâ autem dilutè virescentibus, neque omni splendore privis, pediculis communibus uncialibus & longioribus innitentibus, sapore adstringente.

Flores nunquam vidi, neque etiam fructus.

Frigus, & aëris injurias modicè ferens, hyeme conservatur in hybernaculo vulgari.

KLEENE INDIAANSCHE DRIE-BLADERIGE KUYSBOOM, MET RONDE BLADEREN.

OP die selve tijd is ons ook dese plante uit Africa toegesonden, waar van datter verscheyde soorten zijn, namentlijk met gladde, ook met hayrige bladeren; sommige deser sijn geschaart, andere in tegendeel effen en ongeschaart, d'eene heeft breede, d'andere smalle bladeren.

Dese heeft een houtagtige en zazelrijke wortel, tegenwoordig in de Medicijn-tuyn van Amsterdam drie voeten hoog opgeschoten zijnde, wiens broose takken beset zijn met drie byeen gevoegde bladeren, smal zijnde aan haar begin, en rondagtig van maaksel, glad, van boven donker-groen, en blinkende, van onderen ligt-groen, met eenige blinkentheid, t'samentrekkend van smaak, staande op gemeene voetjens, die een vinger lang zijn.

Noyt hebbe ik de bloemen, nog ook des selfs vrugten gesien.

Dit gewas kan wel des winters in een gemeen Winterhuys of Oranjerie bewaart werden, aangesien het de koude tamelijk verdragen kan.

OBSERVATIONES.

Non magis Negundæ fœminæ denominatio huic competit, quàm Negundæ maris plantæ præcedenti.

Neutram Negundam esse constitit, postquam ramum flosculis onustum benignè nobis concessit Nobilissimus, atque Amplissimus D. Huydekoper, Eques, Toparcha in Maarseveen, Neerdijk &c. Consul & Senator Urbis Amstelodamensis, ac Director Societatis Indiæ Orientalis &c.

Rhois, seu Sumach speciem esse, flosculi, fructusque, satis superque arguunt: flosculi enim sunt pentapetali, pusilli, ex herbaceo lutei, aut pallescentes, staminibus quinis brevissimis, minutissimis, nudisque

AANTEKENINGEN.

De benaminge van Negunda Wijfken, en is niet minder oneygen aan dit gewas, als Negunda Manneken aan de voorgaande.

Dat sy geen van beyde onder 't geslagt van Negunda behooren, is gebleeken, na dat ons een tak, geladen met bloemen, ter hand gesteld is, door den Wel-Edelen Heer Huydekoper, Ridder, Heer van Maarseveen, Neerdijk, &c. Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam, Bewinthebber van de Oost-Indische Comp. &c.

De bloemen en vrugten geven ons meer als genoeg te kennen, dat beyde dese gewassen onder de Smak (Sumach) *behooren: want de bloemkens sijn kleen, vijfbladerig, geelgroen van verwe, versien van vijf seer korte en kleene bloem-*

oculis vix ac ne vix quidem conſpicuis, inter petala mucronata, ac repanda, emicantibus, ornati.

Ex horum umbilico umbo emergit, cujus apex in tres lacinias tenues, reflexas, teretes, ac trigono poſitu inter ſe diſtantes, diſpeſcitur.

Ut genere, ſic quoque viribus, convenire cum Sumach haud dubitandum; folia maſticata, æque ac Sumach, linguam afficere obſervavit nobiſcum Nobiliſſimus Author, & Botanicorum Dux J. Commelinus.

draden, (diemen ſonder vergroot-glaſen nauluks ſien kan) dewelke haar opdoen tuſſchen de buytenwaarts omgeſlage bloem-bladerkens.

Uyt het midden of navelken deſer bloemen, komt een ſchiltwyſe verheventheid voort, wiens uyterſte ſig in drie dunne omgeſlage rond en langagtige verdeeltheden komt te ſpouwen, dewelke driehoeks-wys van een wyken.

Gelyk dit gewas onder 't geſlagt van Smak behoort, alſoo mede en iſſer niet aan te twyfelen, of het komt ook met deſelve in kragten over een; De bladeren gekauwt zynde, veroorſaken ook een t'ſamentrekkinge in de mond, ſoo wel als die van de Smak, 't welk den Ed. Heer Johannes Commelin ook geobſerveert heeft.

CAP.

VITEX TRIFOLIA INDICA ROTVNDIFOLIA.

Fig. 9.

C A P. XCIV.

NUX AMERICANA FOLIIS ALATIS BIFIDIS. *Cat. Hort. Beaum.*

SEU

KNIPPA. *Par. Bat. Prod.*

INter arbores exoticas, quibus humanissimè Hortum Medicum ditavit Vir Nobilissimus atque Strenuissimus D^nus. à Beaumont, (cujus curâ & sumptibus cum multis aliis ex America huc etiam advectis translata hæc, Insulæ Bonaire dicta, incola,) haud infimum locum occupat isthæc, ab Europæis degentibus ibidem *Knippel-boom* audiens.

Radice sustinetur ligneâ: Caudex in bipedalem proceritatem jam excrevit in Horto Nostro, minimum digitum crassus, parte superiore in ramos diremptus, libro griseo tectus.

Folia nullo servato ordine pediculis longioribus alatis nituntur, duo paria sæpius eodem pediculo appendentia, Laurinorum subæmula, teneriora verò & molliora, magisque mucronata, margine nonnihil undulata, non crenata, nutantia, & terram spectantia; horum nervi secundum foliorum longitudinem excurrentes, & ex pediculo originem ducentes, uni lateri propius quàm alteri adnascuntur, exiguos laterales nervulos fundentes, similunamque quasi repræsentantes.

Fructus duplici vestitus tegumento, altero coriaceo, altero duriore, formâ & colore Pistachiæ similis, cujus quoque speciem esse censemus, multis autem numeris major; putaminis durioris pars interior

AMERICAAANSCHE NOTEBOOM, MET GESPLETEN EN VLEUGEL-WYSE BLADEREN.

ONder de uitheemsche Bomen, waar mede den Amsterdamschen Medicijn-hof, door den Wel-Ed. en Gestrengen Heer S. van Beaumont, is verrijkt geworden, en is dese geensints van de minste, dewelke, nevens vele andere gewassen, door de besorginge en onkosten van den gesevden Heer overgestuurt is uit het Eyland Bonaire, in America gelegen, alwaar sy van de Hollanders geheten word Knippel-boom.

Dit boom-gewas heeft een houtagtige wortel, en is des selfs stamme in onsen Hof nu twe voeten hoog opgeschoten, een pink dik geworden zijnde; van boven verdeeld sig deselve in takken, en is omvangen met een grauwe schorsse.

De bladeren staan sonder ordre op lange gevleugelde steelen, waar van datter dikwils twe paar aan een en deselve steel vast sitten, zijnde die van de Laurier-boom eenigsints gelijk, hoewel sagter, teerder, en puntiger, aan de zijden zijn se ook wat op en nedergaande, maar geenighsints geschaart, ook nederwaarts na de aarde geboogen; de zenuen, die na de lengte der bladeren loopen, en uit de bladersteelen haren oorspronk nemen, passeren niet regt door het midden der bladeren, maar hellen meer na d'eene als d'andere zijde toe, waar uit ook eenige halfmanig-wijse aderkens voortkomen, dewelke na de zijden der bladeren aflopen.

De vrugt is van couleur en gedaante die van de Pistacien gelijk, onder welk geslagt wy ook oordelen deselve te behoren, hoewelse die in groote verre komt te overtreffen; en is dese vrugt van twe bekleed-

rior albicat, inquo nucleus albus, oleaginosus, pelliculâ fuscâ amictus.

Perpetuâ fronde viret, cum cæteris ex America devectis plantis, & in hypocaustis vitreis asservanda.

sels overtrokken, waar van 't eene lederagtig, en 't andere hard-bastig, en van binnen wit is: hier inne is gelegen een witte olyagtige kerne, omvangen van een castanie couleurig vliesken.

Dit boom-gewps staat altoos groen, en moet nevens d'andere Americaansche planten in glase-kassen bewaart worden.

NUX AMERICANA FOLIIS ALATIS BIFIDIS.

C A P. XCV.

ARBOR CAMPHORIFERA JAPONICA, FOLIIS LAURINIS, FRUCTU PARVO, GLOBOSO, CALYCE BREVISSIMO.
Breyn. Prod. 2.

Quantumvis D. Breynius Cent. 1. ut & Prod. 1. nec non Nicolaus Grim Miscel. Cur. Germ. An. 11. hanc descripserint arborem; non inconcinnum tamen fore existimavi, eandem in Horto Medico Amstel. vigentem, hìc quoque repræsentare.

Hæc arbuscula, quam possidemus ex munere Nob. Vir. D. Andrææ Cleyeri, M. Doct. & Senatoris in Promontorio Bonæ Spei, & quæ anno septimo supra millesimum, sexcentesimum & octuagesimum, Mense Septembri, Hortum Medicum ornare cœpit, in hominis proceritatem jam excrevit.

Radice nititur lignea, Caphuram vehementer redolente.

Caudex qui longè latèque in ramos brachiatur, teres, erectus, cortice dilutè virescente, nitente, amictus, per adolescentiam inæqualis, scaber, & coloris grisei.

Folia Cassiæ ligneæ æmula, exceptis nervis, qui, perpetuo naturæ ordine triplices existunt in Cassiæ foliis, per foliorum longitudinem excurrentes, in hisce verò unicum saltem nervum medium foliorum secantem, & in multos minores dispersum, conspicere licet: si verò tres inveniantur nervi in foliis Camphoriferæ arboris, quod in junioribus plantæ foliis me observasse memini, id lusui naturæ adscribendum: Sunt autem folia pediculis longis, tenuibus ex fusco-spadiceis, nixa, alternatim posita, palmam longa, duos digitos transversos lata, margine æquali,

JAPANSCHE CAMFER-BOOM, MET LAURIERIGE BLADEREN, KLEENE RONDE VRUGTEN, EN SEER KORTE KELKJENS.

Hoewel de Heer Breyne in sijne eerste Cent. en in des selfs eerste Prod.; als mede de Heer Nic. Grim in Miscell. Cur. Germ. An. 11. *desen Boom beschreven hebben; soo heeft het my nogtans goed gedagt, deselve, in den Amsterd. Hof vigoreuslijk groeiende, hier in te voegen.*

Dit Boomtje, nu tot mans hoogte gekomen zijnde, is ons toegesonden in 't Jaar 1687 *in de Maand van September, door de Heer Andreas Cleyer, Med. Doct. en Raad op de Caap de Goede Hoop.*

Het heeft een houtagtige wortel, sterk na de Camfer riekende.

De stamme, dewelke sig wijt en breet in takken komt te verdeelen, is rond, regt opgaande, en omvangen met een ligt-groene, en blinkende schorsse; maar tot een hooger ouderdom gekomen zijnde, werd deselve rouw, ongelijk, en grauw van couleur.

De bladeren komen met die van de Cassia Lignea wat overeen, uitgesondert hare zenuen, dewelke in de bladeren van de Cassia Lignea perpetueel drie in getale zijnde, overlangs deselve lopen, in dese onse Camfer-boom en wert niet meer als een zenue gevonden, dewelke door de lengte harer bladeren loopt: Indien het in tegendeel komt te gebeuren, dat eenig Camfer blad gevonden werd met drie na de lengte loopende zenuen begaaft te zijn, 't welk ik in de jonge en eerst voortkomende bladeren wel heb geobserveert, soo is sulks 't geval, of de spelinge des natuurs toe te schrij-

in utroque extremo angusta, supernè nitentia, hilariore ex luteo virescente colore prædita, quæ contrita, odorem spirant validum, Camphoræ non dissimilem, quô tota quoque est imbuta planta.

ven: Dese bladeren staan eensaam boven malkanderen, steunende op lange, dunne, rosagtig-bruyne voetjens; deselve zijn een hand-breet lang, twe vingeren breet, ongeschaart, spits, soo wel aan haar begin als eynde, boven op blinkend, bly- en geelgroen van verwe, dewelke, tusschen de vingeren gevreven zijnde, een sterke Camfer reuk van haar geven, met de welke den gantschen Boom ook begaaft is.

Quamvis flores nunquam in conspectum, neque eorum descriptiones ad meas venerint manus, attamen haud dubitandum existimo, quin ob fructus analogiam, arboris Canelliferæ & Lauri generi sit accensenda, cui opinioni quoque suffragatur D. Jac. Breynius in Appendice Centuriæ primæ fol. 1. hisce verbis: *ex quibus patet, rarissimam hanc arborem*, (loquitur de Camphorifera) *quam Doctoris ten Rhyne ope cognoscendam Europæ primus obtuli, ad Glandiferas, vel si mavis Bacciferas Aromaticas, nucleum in binas partes sectum continentes, pertinere, & arbori Canelliferæ, vel Lauro veluti affinem, proximè jungendam esse.*

Hoewel de bloemen, nog ook hare beschrijvinge, my noyt voorgekomen zijn; soo en twijfele ik egter daar niet aan, of desen Boom moet gestelt werden, onder het geslagte van de Caneel en Laurier-bomen, en dat om de groote overeenkomste harer vrugten; van welk gevoelen mede is de Heer Jac. Breyne in Append. Cent. 1. fol. 1. alwaar hy, sprekende van de Camfer-boom, dese woorden komt te gebruiken: Waar uit het blykt, dat dese seer rare Boom, dewelke ik door het toedoen van D[r]. ten Rhynen aan Europa het eerste bekent heb gemaakt, onder de Ekel of Aromatijke en harde Besie-dragende Bomen moet gerekent werden, welkers harde en riekende Besien in tween open gaan, en met de Caneel ofte Laurier-boom een seer groote overeenkomst heeft.

Perpetua fronde virens, culturam facilè patitur, sub nostro climate boreali, modo solo laudabili decenterque irrigato, enutriatur, & tempore æstivo, locô ventis vehementioribus minus perflato, soloque benè illustratô, hyeme verò in hybernaculo commodo locetur, in tantum enim à frigore geluque offenditur, ut ilicò pereat.

Desen Boom altoos groen staande, wil onder ons climaat wel aarden, indien men deselve maar goede aarde geeft, behoorlijk bevogtigt, en des somers niet en set op een windige, maar warme plaatse: des winters vereyst sy een bequaam Oranje-huys, waar in het niet en vriest, want de minste vorst zoude haar wegnemen.

OBSERVATIONES.

Gaudet hæc arbor in justam proceritatem adolescens, cujus ramulum floridum ex India Orientali transmissum possidemus, floribus albicantibus hexapetalis, in racemulos expansis, laxioribus, biuncialibus, non raro quoque longioribus, ex alis foliorum originem ducentibus: sunt autem flosculi minutissimi, quorum singuli pedicellis brevioribus fulciuntur, suntque magnitudine & formâ Ziziphæ sativæ similes, horum petala minus mucronata, quorum inter meditullium stamina ludunt numerosa, brevia, apiculata.

AANTEKENINGEN.

Desen Boom, waar van wy een takje, met bloemen versien, uit Oost-Indien gekregen hebben, groyt tot een bequame Booms hoogte; wiens bloemen wit, en sesbladerig zijn, deselve staan op twe duym lange, ook wel langere yle trosjens, dewelke uit de oxelen der bladeren haren oorspronk nemen: dese bloemkens sijn seer kleen, waar van yder, op een kort steeltje staande, van groote en maaksel die van de Jujube gelijk is, maar deselve zijn niet soo puntig van bloem-bladeren; uit het midden der selve komen veele bloem-draden te voorschijn, aan welkers uyterste kleene hooftjens sijn gevoegt.

ARBOR CAMPHORIFERA IAPONICA, FOLIIS LAVRINIS, FRVCTV PARVO, GLOBOSO, CALYCE BREVISSI

Fig. 25

CAP. XCVI.

STAPHYLODENDRUM AFRICANUM SEMPER VIRENS, FOLIIS SPLENDENTIBUS.

Cat. Hort. Med. Amst.

Semina fructibus inclusa ex Promontorio Bonæ Spei mihi transmissa, *Buxi Capensis* nomine, quorum nonnulla progerminabant.

Fructibus seminibusque ritè perscrutatis, Staphylodendri speciem esse comperi.

Hæc arbuscula, quatuor pedum altitudinem assecuta, crassitudinis ferè unciæ, materie solidâ, cortice cinereo-obscuro tecta, multis luxuriat ramis, quibus adnascuntur folia incondita, duas uncias longa, unam lata, rigida, in mucronem desinentia, margine nonnihil undulata, supernè obscuro virore, infernè autem dilutiore viriditate nitentia, non decidua, sapore adstringente prædita.

Floribus, quos nunquam conspexi, delapsis, succedunt fructus rotundi, membranaceo, sulcato, tumido, griseo-fusco obducti involucro, in quibus quatuor nuclei oblongi, confertim juncti, hospitantur: Horum singuli, peculiari membranula amicti, formam habent triangularem, substantiam intus albidam, extus fuscam, callosam, cornu instar perquam duram, ossiculi Dactylorum subæmulam.

ALTOOS GROEN-STAANDE AFRICAANSCHE PIMPERNOTEN, MET BLINKENDE BLADEREN.

De zaden in hare vrugten beslooten, zijn my toegesonden van de Caap de Goede Hoop, onder de benaminge van Caapsche Palm-boom, *waar van datter eenige opgekomen zijn.*

De vrugten en zaden, nauw ondersogt zijnde, bevond ik deselve een soorte van Pimpernoten te wesen.

Dit boomken nu vier voeten hoog opgeschoten zijnde, is ontrend een duym dik, hart van hout, omvangen van een bruyne grauwe schorsse; 't verdeeld sig in veele takken, waar aan de bladeren geschikt zijn sonder ordre, twe duym lang, een breet, stijf, spits aan haar uyt-eynde, aan de kanten wat gefronst, van boven donker-groen, en blinkende, van onderen ligt-groen, t'samentrekkende van smaak, en vallen des winters niet af.

Na de bloemen (die ik noyt gesien hebbe) volgen ronde dik- en hard-bastige vrugten, (omvangen van een opgeblase, geveurt, velagtig, bruyn-grauw bekleedsel,) waar in vier langwerpige seer digt by een gevoegde pitjesgeplaast zijn; yder der selve is driehoekig, van buyten rosagtig, van binnen witagtig van substantie, eeltagtig en hoorn-hard, gelijk de Dadelsteenen.

OBSERVATIONES.

Folia ab undiquaque parte pilis breviſſimis rufis ſunt obſita, præſertim eorum coſtæ, ut & pediculi.

Juniores rami, obſequioſi, & tenaces, piliſque quoque obſiti.

AANTEKENINGEN.

De bladeren ſijn ſoo wel van onderen, als van boven met korte roſſe hayrtjens beſet, voornamentlijk der ſelver ribbens en ſteeltjens.

De jonge ſcheuten ſijn tay en buygzaam, als mede met deſelve hayrtjens verſien.

STAPHYLODENDRVM AFRICANVM SEMPER VIRENS FOLIIS SPLENDENTIBVS. *Fig. 6*

C A P. XCVII.

ARBOR VIRGINIANA, CITRIÆ VEL LIMONIÆ FOLIO, BENZOINUM FUNDENS.

ARBOR BENZOINIFERA.
Breyn. Prod. 2.

E radice fuſca, lignea, ſapore aromatico, ſurrigitur caudex rectus, cortice fuſco amictus.

Ramuli juniores vireſcunt, quibus folia alternatim inſident, Limoniæ aut Citriæ ſubæmula, tactu autem molliora, ſubſtantiâ tenuiora, margine non crenata, adverſa parte hilari viriditate, aversâ verò albidiore prædita, in utroque extremo anguſta & mucronata, pediculis uncialibus fulta, tres digitos transverſos lata, ſesquipalmam longa, quæ manibus contrita, odorem ſpirant ingratum, & maſticata, ſaporem præbent Ribeſiorum nigrorum foliis non admodum diſſimilem, aſt remiſſiorem, per quorum medium nervus modicè craſſus porrigitur.

Flos exiguus, luteo-herbaceus, pentapetalus, brevi deciduus, qui Menſe emicat Februario.

Perpetua fronde haud viret, hyemali enim tempore decidunt folia.

De fructu, nunquam à me viſo, altè ſileo, D^nus^. Grim in Miſcellaneis Cur. Anni 11. fol. 370. figuram hujus exhibet.

BENZOIN BOOM.

De wortel van dit gewas is houtagtig, bruyn, en aromatic van ſmaak: De ſtamme regt op ſchietende, is omvangen van een bruyne ſchorſſe.

De jonge takskens ſijn groen, en beſet met eenſaam ſtaande bladeren, die van de Limoen of Citroen-boom niet qualijk gelijkende, edog ſagter in 't aantaſten, ook dunder, en aan de zijden niet geſchaart, bly-groen van verwe, van onderen witagtig-groen, ſmal aan haar begin, ook puntig aan 't eynde, ſteunende op voetjens, die ontrend een duym-breet lang zijn; deſelve zijn drie vingeren breet, anderhalve handbreet lang, dewelke in de handen gevreven zijnde, geen onaangename reuk van haar geven, de ſmaak komt met die van de ſwarte Aalbeſien overeen, hoewel min kragtig, en vallen des winters af; door het midden der ſelve loopt een tamelijk dikke zenue.

De bloem, dewelke niet lang in weſen blijft, en in February te voorſchijn komt, is kleen, vijfbladerig, geel-groen van couleur.

Deſe Boom is altijd niet groen, want des winters vallen de bladeren af.

Van de vrugten en kan ik niets ſeggen, dewijl ik die noyt geſien hebbe, maar werd des ſelfs figuur gevonden in de Miſcell. Cur. Anni 11. fol. 370. alwaar deſelve voorgeſteld word door den Heer Grim.

Frigoris quidem ſatis patiens, attamen à gelu cautè præſervanda.

Hoewel dit gewas de koude redelijkerwijs verdragen kan, ſoo moetmen het nogtans voor de vorſt omſigtig bewaren.

Poſſidemus hanc arbuſculam munere Nobiliſſimi & Reverendiſſimi Domini Mylord Compton, Epiſcopi Londinenſis.

Het is ons toegeſonden door den Wel-Ed. en ſeer Eerwaardigen Heer Mylord Compton, Biſſchop tot London.

ARBOR VIRGINIANA CITRIÆ VEL LIMONIÆ FOLIO BENZOINVM FVNDENS. Fig. 27

C A P. XCVIII.

STYRAX ARBOR VIRGINIANA ACERIS FOLIO,
potius
PLATANUS VIRGINIANA STYRACEM FUNDENS.
Ray. Hist. Plant.

Arbor à Recchio, lib. 30. cap. 8. nomine *Rochiocotzo*, *Quahuill*, seu *Arboris Liquidambari Indici*, descripta, maximum habet consortium cum ea hîc recensenda, sicut ex descriptione liquet.

Radice figitur lignosâ, fibris capillatâ.

Caudex cortice griseo amictus, superiore parte ramosus; Ramuli per primam adolescentiam rubicundi.

Folia incondita pediculis teretibus, rubentibus, caudici & ramis anneсtuntur, divisurâ quinque partitâ, per ambitum profundè serrata, foliis Aceris similia, supernè saturè viridia, infernè incana, nervis purpurascentibus ad oras excurrentibus, horum sapor amariusculus, cum aliquali adstrictione.

Flores, nec fructus unquam vidi.

Rajô referente, similes sunt pilulæ rotundæ, Platani pilulis similes, cui generi proinde hæc planta foret accensenda.

VIRGINIAANSCHE STYRAX-BOOM, MET BOOG-HOUTS-BLADEREN.

Den Boom, dewelke van Recchio lib. 30. cap. 8. beschreven is, onder de benaminge van Rochiocotzo, Quahuill, *of* Indiaansche Liquidambar Boom, *heeft een seer groote gemeenschap met die gene, dewelke wy hier sullen verhandelen, gelijk sulks uit de beschrijvinge is blijkende.*

Dese hare wortel is houtagtig, niet sonder zazelingen.

De stamme, met een grauwe schorsse omvangen zijnde, verdeeld sig boven aan in veele takken; de jonge scheuten sijn rood.

De bladeren staan onordentelijk aan de stamme en takken, steunende op ronde lange, roode voetjens: deselve zijn in vijven gesneden, aan de kanten daar en boven diep geschaart, die van 't Boog hout gelijkende, van boven hoog-groen, van onderen ligtgroen, welkers zenuen na de uyteynden der bladeren lopende, purpur-verwig zijn; de smaak deser bladeren is wat bitteragtig, en met eenige t' samentrekkinge verselt.

De bloemen, nog ook hare vrugten, zijn my noyt voorgekomen.

Na het seggen van Rajus, soo zouden deselve pillen-wijs en rond zijn, gelijk die van de Platanus, weshalven dese plante dan tot dat geslagte gebragt soude moeten werden.

OBSERVATIONES.

Perpetua fronde haud viret, folia enim tempore hyemali, colorem rubicundum induunt, ac deinde decidunt.

Fructus, Aceris æmulæ, neutiquam pilularem induunt formam: ita ut hæc planta non ineptè à Pluknetio decoretur nomine *Aceris Virginiani, folio majore, subtus argenteo, supra viridi splendente.*

AANTEKENINGEN.

Dit gewas en staat niet altoos groen, maar laat sijne bladeren tegens de winter, ros van couleur geworden zynde, vallen.

Des selfs vrugten sijn geensints pillens-wys, maar komen met die van't Boog-hout beter over een: soo dat dese plante niet ongevoeglijk van de Heer Pluknet geheten is Virginiaans Booghout, met groote bladeren, dewelke van onderen silververwig, en van boven blinkend groen zyn.

CAP.

STYRAX ARBOR VIRGINIANA ACERIS FOLIO. Fig. 98

C A P. XCIX.

APOCYNO AFFINIS PORTORICENSIS, FOLIO HASTÆ CUSPIDI SIMILI.

ISthæc planta visa fuit Clarissimo Hermanno Tithymali species, qui illam donavit nomine *Tithymali Portoricensis, folio crasso, hastæ cuspidi simili. Par. Bat. Prod.*: verùm Tithymali speciebus haud esse accensendam puto, quandoquidem hæc nobis nata semine lanugine obsito, cujus nos participes fecit Nobilissimus D. Simon à Beaumont, cui semen istud ex Americana Insula, Porto Rico dicta, transmissum.

Caudex in nullos divaricatur ramos, materià ligneà, molli præditus, qui in duorum pedum altitudinem attollitur, pollicem crassus, cortice griseo-albo amictus, succo lacteo, non admodum acri, turgens.

Caudicis apici annata conspicimus folià crassa, parte superiore obscurius virentia, aversâ lætiore viriditate perfusa, ex angusto principio lata, cuspidata, nervo crasso, secundum longitudinem decurrente, prædita, hastæ cuspidem referentia, quæ masticata, saporem primò dulcem, posthac nonnihil acrem emittunt.

Flores nunquam me conspexisse memini.

Summâ industriâ à Brumæ injuriis conservanda, propterea quod admodum tenera planta.

OBSERVATIONES.

Fruticosis stirpibus accensenda planta isthæc lactescens, quæ perpetui viroris non est; folia enim certo

APOCYNUM GELYKENDE PLANTE VAN PORTO RICO, MET BLADEREN DEWELKE DE PUNTE VAN EEN SPIETSE GELYKEN.

DIt gewas heeft den Heer Professor Hermans aangesien voor een soorte van Wolfs-melk, 't selve de name gevende van Wolfs-melk van Porto Rico, met dikke bladeren, de punte van een spietse gelykende. Par. Bat. Prod.: *edog, mijns dunkens, en is het geen soorte van Wolfsmelk, nadien wy het opgekregen hebben uyt een zaad, 't welk met een donsigheid beset was, en is ons 't selve medegedeeld van den Wel-Ed. Heer Simon van Beaumont, aan wie het zaad uyt Porto Rico overgesonden is.*

De stamme is sagt-houtig, en werd ook in geen takken verdeeld: deselve schiet twe voeten hoog op, en een duym dik zijnde, werdse omvangen van een ligt asgrauwverwige schorsse, vervuld van een wit, melkagtig en niet seer scherp sap.

De bladeren staan digt byeen aan het uyterste des stams; dese zijn dik, boven op donker-groen, van onderen bly- en ligtgroen, van een smal begin haar meer en meer verbredende, ook puntig, en begaaft met een dikke zenue, die na de lengte der bladeren loopt; dese bladeren representeren de figure van een punte eener spietse, en gekauwt zijnde, geven sy eerst wel een soete, maar naheen eenige scherpe smaak van haar.

Noyt zijn my des selfs bloemen voorgekomen.

Men moet dit gewas sorgvuldig voor de koude des winters bewaren, aangesien 't selve seer teder is.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas moet onder die heesteragtige planten gerekent werden, dewelke melk van haar geven; deselve en staat niet quo-

quodam tempore decidunt, novis renaſcentibus; veſtigia interim poſt caſum relinquunt.

In quatuor ferè pedum proceritatem adoleſcit in Horto Medico Amſtelodamenſi, an proceriorem adipiſcatur altitudinem in ſolo natali, nos latet.

In Catalogo Horti Beaumontiani proponitur nomine *Apocyni Portoricenſis fruteſcentis, foliis craſsis, haſtæ cuſpidi ſimilibus;* ejuſque ſemina ex Inſula, Portorico dicta, Nobiliſſimo Domino Beaumontio, Botanophilorum omnium fautori & Patrono multùm venerando, per hortulanum ſuum, conquirendis & colligendis plantis rarioribus in Americam ablegatum, primò allegata fuêre, quæ (ut ritè ab Auctore obſervatum) plana & lanuginoſa erant, an verò ſiliquæ incluſa fuerint, nos latet, nec ex prædicto Hortulano haurire potuimus, quippe ex cujus memoria exciderat, quali ex planta fuerint collecta.

Caudex ramis orba dici non meretur, nec caudicis materies lignoſa, quæ potius fungoſa, reliqua ſatis accuratè ab Authore Clariſſ. prolata.

altoos groen, want de bladeren vallen op ſekere tyd af, en nieuwe komen wederom in der ſelven plaatſen: ondertuſſchen ſoo laten ſy na haren val eenige voetſtappen of tekenen na, daarſe geſtaan hebben.

Deſe plante groeit in den Amſterdamſchen Hof byna vier voeten hoog, en of ſy in hare natuurlyke groei-plaatſe hooger waſt, ſulks is ons onbekent.

In de Beaumontſche Cataloge, werd deſelve voorgeſteld onder de benaminge van Heeſteragtige Portoricſche Apocynum, met dikke bladeren, dewelke het puntig eynde van een ſpiets gelyken; *en zyn des ſelfs zaden uyt het Eyland Porto Rico eerſt aan den Wel-Ed. Heer Simon van Beaumont, die een ſeer eerweerdig en gunſtig Patroon der Botaniſten te houden is, overſonden door ſijn Tuynier, den welke hy tot het opſoeken en verſamelen van rare gewaſſen, in America geſtuurt heeft; deſe zaden waren (gelyk onſen Autheur wel geobſerveert heeft,) plat en met een wolagtigheid begaaft, edog is ons bekent, of deſelve in een hauwe geſloten zyn geweeſt, 't welk wy ook uyt den bovengemelde Tuynier niet en hebben kunnen gewaar worden, aangeſien hem uyt ſijn memorie gegaan was, van wat gewas dit zaad van hem vergadert was.*

De ſtamme deſes gewas en behoord niet geheel en al takloos gehouden te werden, nog ook houtagtig, maar veel eer ſponcieus; het verdere is van den Ed. Autheur wel in agtinge genomen en beſchreven.

APOCYNO AFFINIS PORTORICENSIS FOLIO HASTÆ CVSPIDI SIMILI.

Fig. 9

CAP. C.

LAURIFOLIA AFRICANA.

INter alias plantas arboreas, & hæc quoque ad nos pervenit ex oris extremis Meridionalibus Africæ, ubi Promontorium Bonæ Spei eſt, nomine *Swarte Baſt.*

Radicem obſervamus rubicundam, ligneam, è quâ caudex aſſurgit rectus, duro conſtans ligno, cortice nigro amictus, parte ſuperiore in ramos brachiatus.

Folia alterno ſitu, pediculis brevioribus fulta, ramis adnectuntur tres, quatuorve digitos, tranſverſos longa, ſeſcunciam lata, imò non raró quoque latiora, Lauri Nobilis non diſſimilia, margine paululùm undulata, cuſpidata, inferius dilutiore, ſuperius intenſiore virore prædita.

Virtutibus adſtringentibus & exſiccantibus pollent folia.

Flores, fructuſque mihi ignoti.

AFRICAANS LAURIER-BLADERIG GEWAS.

ONder andere Boomgewaſſen, heb ik deſe ook uyt het uyterſte en zuydlijk gedeelte van Africa gekregen, namentlijk van de Caap de Goede Hoop, onder de name van Swarte Baſt.

Dit Boomtje heeft een roode, houtagtige wortel, uyt dewelke een hard-houtige, en regt op ſtaande ſtam voortkomt, omvangen van een ſwarte baſt, van boven in zijde takken verdeeld.

De bladeren eenſaam boven den anderen ſtaande, ſteunen op korte voetjens, drie à vier vingeren breed lang, anderhalve duym breet, ſomtijds ook wel breeder, die van de Laurus Nobilis, of Edele Laurier niet ongelijk; der ſelve kanten een weynig op en nederwaarts geboogen zijnde, loopen ſcherp toe, en zijn van ondere met een ligte, en van boven met een donkere groenheid begaaft.

Deſe bladeren ſijn verdrogende, en t'ſamentrekkende.

De bloemen en vrugten ſijn my onbekend.

LAVRI-FOLIA AFRICANA.

CAP. CI.

SIDEROXYLUM AFRICANUM CERASI FOLIO.

Radice ſuſtinetur ligneâ, caudex præduro ligno conſtans, cortice furvo, inſipido, tectus, in ramos fuſcos, ſatis numeroſos divaricatur.

Folia uncialia & longiora, ad Ceraſi pumilæ folia accedentia, brevibus pedicellis, fuſcis, alternatim ramulis inhærent, margine nonnihil crenata, ſplendentia, in mucronem abeuntia, hilariore viriditate prædita, ſapore ſubamaro.

Hæc planta frigoris modicè patiens, viroris eſt perpetui, folia per totum anni decurſum retinens.

Nec flores nec fructus unquam in meum conſpectum venêre.

Africanæ ſobolis eſt hæc planta, cujus facti ſumus participes curâ & operâ Strenuiſſimi Viri D. Simonis vander Stel, Gubernatoris ad Promontorium Bonæ Spei, digniſſimi.

AFRICAANS YSERHOUT MET KERSSE BLADEREN.

'T Heeft een hout harde wortel; desſelfs ſtam mede ſeer hard van hout, en met een ſwartagtige, ſmakelooſe ſchorſſe bekleet zijnde, verdeeld ſig in vele bruyne takken.

*De bladeren, eenſaam ſtaande, komen ſeer na by die van de Naen-kerſſe (*Ceraſus Nana*) en ſteunen op korte, bruyn-roode voetjens; deſelve zijn aan de kanten eenigzints gekerft, een duym breet lang, ook wel langer, blinkende, bleek-groen van verwe, voor ſpits toelopende, en bitteragtig van ſmaak.*

Dit gewas kan redelijkerwijs de koude verdragen, en behout ſijne bladeren 't geheele jaar door.

Noyt ſijn my des ſelfs bloemen nog ook de vrugten voorgekomen.

Door de liberaalheid en goede voorſorge van den Wel-Ed. en Geſtrengen Heer Simon van der Stel, Gouverneur van de Caap de Goede Hoop, (dewelke de geboorte plaats deſes gewas is,) hebben wy een jong plantje gekregen.

SIDEROXYLVM AFRICANVM CERASI FOLIO . Fig. 101.

C A P. CII.

PHYLANTHOS AMERICANA PLANTA, FLORES E SINGULIS FOLIORUM CRENIS PROFERENS.

Par. Bat. Prod.

ARbuſcula eſt unciam circiter craſſa, ligno admodùm duro, quæ in bipedalem proceritatem in Horto noſtro adoleſcens, in varios diſpeſcitur ramulos, libro griſeo amictos.

Folia pediculis priva, incondita, ſpithamam quam excedunt, longa, dimidiam ferè unciam lata, in utroque extremo anguſtiſſima, mucronata, rarioribus crenis prædita, nitentia, ſaturatè viridia, Palmæ Dactyliferæ inſtar rigida, magna ex parte arcuata, & falciformia, ſapore nonnihil aromatico, ſubaſtringente.

Horum vera conſtitutio, ſi microſcopii beneficio indagatur, plures viſuntur ſtriæ, longæ, & albicantes ſecundùm longitudinem protractæ, nec non gemmæ oblongæ, coloris purpurei ex eorum crenis oriundæ, è quorum ſingulis, unicus emergit floſculus, admodùm exilis, pentapetalus, coloris ſanguinei, punctis albicantibus notatus.

Neque fructus neque ſemina unquam conſpexi.

Hanc acceptam referimus Nob. & Stren. D. Simoni à Beaumont, in cujus Horto, plantis rarioribus inſtructiſſimo, quotannis floribus onuſtam videre licet.

Originis eſt Americanæ.

AMERICAANSCH BLADER-BLOEM GEWAS, BRENGENDE HARE BLOEMEN UIT DE KERVEN DER BLADEREN VOORT.

DIt is een harthoutig Boomtje, een duym dik, en twe voeten hoog in onſen Hof groeiende, deſelve werd in verſcheyde takken verdeeld, met een grauwe ſchorſſe omvangen zijnde.

De bladeren ſteel-loos, en ſonder ordre aan de takken gevoegt zijnde, ſijn een ſpanne lang, ook wel langer, byna een halve duym breet, aan beyde de eynden ſeer ſmal, puntig, met ylſtaande kerven ingeſneden, blinkend, donker-groen, ſtijf, gelijk die van de Dadel-boom, ſeyſenswijs geboogen, aromatic, en wat t'ſamentrekkend van ſmaak.

Wanneermen met een vergroot-glas de ware geſteldheid deſer bladeren beſchouwt, ſoo bevintmen veele lange, witte ſtrepen naar de lengte der bladeren te loopen, als mede datter uyt de kerven der bladeren langwerpige botjens te voorſchijn komen, yder een ſeer kleen bloemtje voortbrengende, zijnde deſelve vijfbladerig, bloet-root, en met witte ſtipjens beſet.

De vrugten als mede de zaden ſijn my onbekent.

Het is ons toegeſonden door den Wel-Ed. Heer Simon van Beaumont, die ons 't ſelve uyt ſijn met veele rare planten rijkelijk verſiene Hof, waar in het alle Jaren bloeiend geſien kan werden, mede gedeeld heeft.

Het is oorſpronkelijk uyt America.

OBSERVATIONES.

Ex Porto Rico, Inſula Americana, herbarum arborumque rariorum feraciſſima in Hortum Beaumontianum primò demigravit arbuſcula hæc miranda, quæ præter vulgarem naturæ ordinem flores ſuos ex folio-

AANTEKENINGEN.

Uyt het raar Boom- en Kruyd-rijke Eyland Porto Rico, heeft dit wonderlijke Boomtje tot haar woon- en groei-plaats gekregen den Beaumontſchen Hof; 't ſelve brengt hare bloemen voort tegens de gemeene loop der nature, uyt de randen

rum falcatorum marginibus crenatis, imò ex ipſis foliorum crenis profert, non ſolitarios, uti vult Author, ſed globoſos, id eſt plures confertim naſcentes, pentapetaloideos, coccineos quidem, aſt punctulis albis, vel potius ſtaminibus perexiguis apiculatis, albis præditos.

Reliqua ſatis accuratè ab Authore deſcripta.

harer ſeyſſens-wyſe bladeren, ja uyt der ſelver op zy ſtaande kerven, en dat niet eenſaam, gelyk onſen Autheur wil, maar veele by een, en dat bolswys; deſelve en zyn niet ten vollen vyfbladerige bloemen, aangeſien der ſelver inſnydingen (laciniæ) *niet tot de grond toe en gaan,* (Pentapetaloidei) *ook ſynſe wel bloet-rood, maar met kleene witte ſtipjes, of liever ſeer kleene witte gehoofde bloem-draatjens begaaft.*

Het overige is van den Autheur wel beſchreven.

CAP.

PHYLLANTHOS AMERICANA PLANTA, FLORES E FOLIORVM CRENIS PROFERENS. *Fig. 10.*

C A P. CIII.

ERYTHROXYLUM JAPONICUM NON SPINOSUM CORONILLÆ FOLIO.

HUjus arbuſculæ ſemina accepta refero Dº. Johanni de Jong, plantarum rariorum æſtimatori maximo, cui dicta ſemina ex Japonia transmiſſa ſunt, nomine *Japanſche Blom-boom.*

Radix huic lignea, fibris capillata.

Caudex cortice griſeo tectus, in Horto noſtro altitudinem quatuor pedum aſſecutus eſt, nullis ſpinis armatus, qui parte ſuperiore in multos ſeſe ſpargit ramos, ſpinis quoque privos, quorum ramuli juniores, ut & folia in primo ortu coloris ſunt ferruginei, & quaſi tomentô obſita, quod in nullis Criſtæ Pavonis ſpeciebus evenit, verùm diu durabile id non eſt, temporis enim progreſſu folia virorem induentia, Criſtam Pavonis Breynii æmulantur, paulò tamen minora, & ſaturatiore virore prædita.

Neque flores, neque ſiliquas unquam vidi.

SAPAN-HOUT SONDER DOORNEN, MET BLADEREN VAN CORONILLA.

DE zaden van dit gewas ſijn ons vereert van Seigr. Johannes de Jong, ſeer groot Liefhebber van vreemde gewaſſen, aan wie deſelve uit Japan ſijn toegeſonden, met de name van Japanſche Blom-boom.

De wortel van dit Boomtje is houtagtig, alſints met veſelen beſet.

De ſtamme met een grauwe ſchorſſe bekleet zijnde, is in onſen Hof vier voeten hoog opgeſchooten, en met geen doornen beſet: boven aan werd deſelve verdeeld in veele onordentlijk ſtaande takken, die mede gants doornloos zijn; de jonge ſcheutjens en bladeren ſijn in het eerſte van haar voortkomen yſerverwig, en als met een donſigheid beſet, 't welk in geen ſoorten van Criſta Pavonis te vinden is, dog en is ſulks niet beſtendig, maar in korten tijd ſietmen deſe yſerverwige donſigheid vergaan, waar na deſe bladeren groen komen te worden, en die van de Criſta Pavonis van de Heer Breyne te gelijken, uytgenomen dat deſe wat kleender en hooger groen zijn.

Noyt ſijn my de bloemen hier van voorgekomen, ook en hebbe ik der ſelver peultjens niet geſien.

Frigoris patientior eſt cæteris ſpeciebus, ita ut ſub noſtro climate duriore melius conſervari poſſit, hæc à nemine hactenus deſcripta.

Dit Boomtje, tot nog toe van niemand beſchreven zijnde, is niet ſoo teder, als de andere mede ſoorten, ſoo dat het beter onder ons koud climaat te conſerveren is.

ERYTHROXYLUM IAPONICUM NON SPINOSUM CORONILLÆ FOLIO

Fig. 103.

C A P. CIV.

CORALLINUM LIGNUM. *Par. Bat. Prod.* SEU ERYTHROXYLUM AMERICANUM, GLYZYRRHIZÆ FOLIO, FLORIBUS EX LUTEO ET RUBRO VARIEGATIS, SILIQUA LATISSIMA.

HUjus arboris Lignum, *Corallinum Lignum* vulgò dicitur, à duritie & colore intrinſeco, qui ſaturè rubicundus eſt.

Radice fundatur ligneâ, intus albâ.

Caudex cortice rufo amictus, tres pedes altus, ſemunciam craſſus (nempe iſthæc arbuſcula, quæ tres ante annos ſemine nobis nata,) ſuperiore parte ramoſus.

Folia ramoſa in longo pediculo utrinque ſita; particularia autem foliola, contrariis ſemper inter ſe petiolis breviſſimis numeroque paria, cohærent, ſeſcunciam nonnunquam quoque duas uncias longa, in mucronem deſinentia, per ambitum integra, octona, vel dena ad unam coſtam, ſupernè ſaturatiore, infernè dilutiore viriditate perfuſa, ſapore ſubdulci.

Flores Breynio referente ex luteo & rubro variegati *Prod.* 2. *fol.* 53.

Siliquæ compreſſæ, è pediculis longiuſculis pendentes, quatuor digitos tranſverſos longæ, plus quàm unciam latæ: ſiliquarum valvæ tenues, planæ, quæ exſiccatæ, colorem griſeum induunt.

Singula ſemina in ſeparatis cellulis locata, rotunda, plana, dura, mucrone exiguo prædita, colore extus dilutè ſpadiceo, intus ſubſtantiâ albâ, inſipidâ, repleta.

CORAAL-HOUT.

H*Et hout van deſe Boom werd in 't gemeen* Coraal-hout *geheten, wegens des ſelfs hardigheid en inwendige couleur, dewelke hoog rood is.*

Het heeft een houtagtige wortel, die van binnen wit is.

De ſtamme met een roſſe ſchorſſe bekleet zijnde, is in onſen Hof (alwaar het nu drie Jaar geleden, geſayt is) drie voeten hoog opgeſchoten, en een halve duym dik zijnde, is deſelve van boven in takken verdeeld.

De lange en getakte bladeren ſtaan wederſijts over malkanderen, maar de particuliere bladerkens, aan ſeer korte voetjens vaſt ſittende, ſtaan twe aan twe dwers over den anderen, anderhalve ook wel twe duym lang zijnde, deſelve ſijn puntig, ongeſchaart, waar van datter agt, ook wel tien aan eene gemeene ribbe gehegt zijn, van boven donker, van onderen ligt-groen, en zoetagtig van ſmaak.

De bloemen ſijn geel en rood gemarmert, volgens de ondervindinge en beſchrijvinge van de Hr. Jacobus Breyne, Prod. 2. fol. 53.

De peulen, die na de bloemen volgen, ſijn plat, nederwaarts hangende aan langagtige ſteeltjens, vier vingeren breet lang, ruym een vinger breet; deſe ſchellen ſijn dun, plat, en gedroogt zijnde, grauw van couleur.

Ider zaadje deſer peulen is gelegen in een apart celleken, 't ſelve is rond, plat, hard, hebbende aan 't uyterſte een kleen puntje, van buyten ligt caſtanie bruyn, van binnen wit en ſmaakeloos.

Originis eſt Americanæ, in Inſula Aruba creſcens; frigus perferre nequit, ſolem auramque calidiorem amans, artificioque conſervanda in noſtrate ſolo, cœloque.

OBSERVATIONES.

Inter plurimas perraras ſtirpes arboreſque, etiam hanc profert Aruba Inſula; materia ligni ſolida & rubicunda (unde Belgis *Coraal-hout*, id eſt, *Lignum Corallinum*, vulgò dicitur, & in uſum tinctorum cedit,) in mediocris magnitudinis arborem excreſcit, cortice ſcabro, folia pinnata, ſed nullo certo ordine determinata, novem, decem, & pluribus pediculo communi adnaſcentia, impari alam rariſſimè claudente.

Flores ramulorum faſtigiis ſpicatim enaſcuntur, papilionacei, luteo-rubicundi, quibus defluxis, ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, coloris cinerei, cum phaſeolorum ſiliquis convenientes, ſed latiores, quorum aliæ in mucronem deſinunt, aliæ verò non, in hiſce ſemina plana, compreſſa, partim rotunda, partim cordi-formia, non apiculata.

Het is afkomſtig van 't Landſchap Aruba, gelegen in America; 't en kan geen koude verdragen, maar vereyſt een warme lugt: ſoo dat het hier te Lande door konſt bewaart moet werden.

AANTEKENINGEN.

Onder ſeer veele raare ſtruellen en boomen die het Eyland Aruba voortbrengt, is deſe boom ook gerekent, wiens hout hard en rootagtig is, (waarom het ook van de Hollanders Coraal-hout genaamt is, en van de Verwers gebruykt word) de ſelve groeit tot de hoogte van een middelmatige boom, de bladeren ſijn gevedert, maar ſonder ordre negen, tien, ook wel meer op een gemeen ſteeltje ſtaande, en aan haar uyterſte met een ongepaart blaadje verſien zynde.

De bloemen ayrswyſe (ſpicatim) *uyt het uyterſte der takken voortkomende, ſijn papilioens-wyſe* (papilionacei) *uyt den geele-rootagtig, dewelke vergaan zynde, volgender peultjens die lang en asgrauw van couleur zyn, overeenkomende met die van de Boonen, maar deſelve ſijn breder, waar van ſommige puntig zyn, andere niet, hier in leggen ten deele ronde, ten deele hartswyſe, platte, en geenſints puntige zaden.*

CAP.

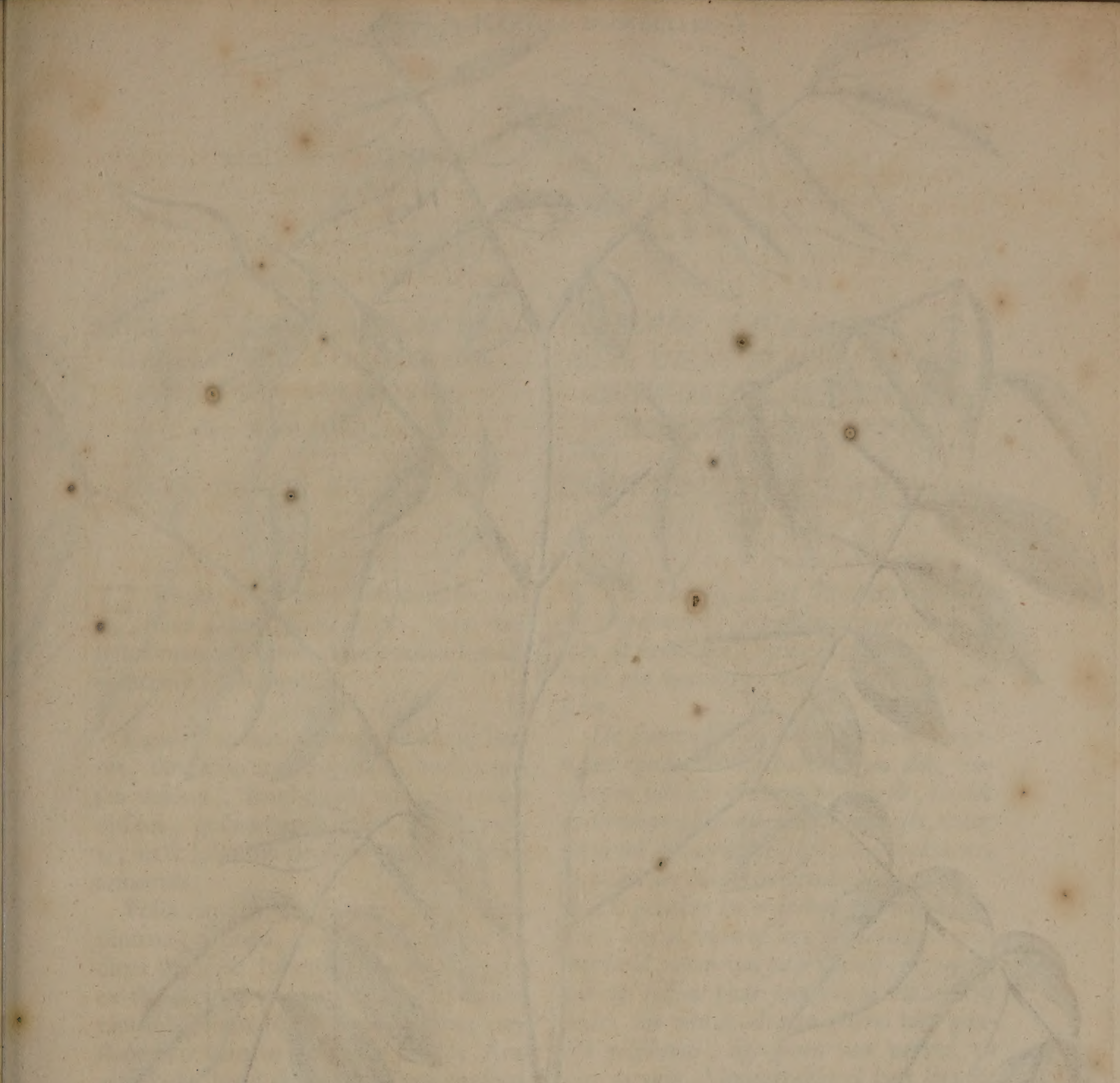

CORALLINVM LIGNVM.

Fig. 104.

C A P. CV.

ACACIA JAVANICA SULCATA, CAULE ET FOLIORUM COSTIS SPINOSIS.
Cat. Hort. Beaumont.

DURII-SPINGE RICAT Javan.

E ſemine Javanico mihi tranſmiſſo, nomine *Durii-Spinge ricat*, nata hæc Arbuſcula; quæ protruditur è radice ligneâ, numeroſis fibris capillatâ.

Caudex ab imo ad ſummum uſque liratus, dimidiam unciam craſſus, cortice griſeo veſtitus, ſentibuſque aduncis pronis obſitus, quibus ramuli inordinatè diſpoſiti, ut & foliorum nervi pediculique etiam armantur.

Folia ramoſa (ſeu frondes) inordinata, pinnata, ſeptem, octove ſuffraginum ordines utrinque habentia, quæ ſuffragines ex duodecim, quatuordecim, imò ſedecim lobulorum oblongorum paribus conſtant: ſunt autem lobuli ſeu foliola, Acaciæ Aldini haud diſſimiles, dilutè vireſcentes, guſtu ſubaſtringentes, ſole occidente, quaſi triſtitiâ affecti, ſeſe complicantes, manè illuceſcente ſole, ſeſe explicantes, quod multis quoque aliis plantis familiare.

Conſtitutionem florum, à me nunquam viſorum, ex aliis expiſcatus ſum, qui me certiorem fecêre, flores eſſe niveos, in capitulum congeſtos; quibus evanidis ſuccedunt ſiliquæ, compreſſæ, duræ, colore dilutè ſpadiceo, in utroque extremo mucronatæ, quatuor uncias longæ, unam ferè latæ.

Semina ſingula in iſthmo locantur peculiari, ſuntque dura, teretia, plana, in

GEVEURDE JAVAANSCHE ACACIA, WIENS STAMME EN RIBBENS DER BLADEREN MET DOORNEN BESET ZYN.

DURII-SPINGE RICAT *in 't Javaans.*

DIt Boomtje is uyt Javaans zaad opgekomen, 't welk my toegeſonden is met de name van Durii-Spinge ricat; *het heeft een houtagtige wortel, rijk van veſelen.*

De ſtamme, van boven tot beneden geveurt zijnde, is een halve duym dik, omvangen van een grauagtige ſchorſſe, en met nederwaarts hellende doorntjens beſet, waar mede ook de onordentelijk ſtaande takskens, en ſtelen der bladeren gewapent zijn.

De getakte en orderloos ſtaande bladeren, ſijn in ſeven of agt gepaarde vleugels verdeeld, waar van yder twaalf, veertien, ook wel ſeſtien paar ſeer kleene bladerkens beſit, die van de Acacia Aldini niet qualijk gelijkende, ligt-groen van verwe, en een weynig t'ſamentrekkend van ſmaak; wanneer de Son ondergaat, ſoo is 't datſe, als met een droefheid aangedaan, haar tot malkanderen voegen en ſluyten; des morgens als de Son wederom opgaat, ſoo verſpreyden ſy haar weder van den anderen, 't welk men in meer andere gewaſſen komt te beſpeuren.

De geſteldheid der bloemen hebbe ik noyt geſien, edog ſoo ik van andere verſtaan hebbe, ſijn deſelve ſneeu-wit van couleur, en bolwijs in de ronte by een ſtaande; de bloemen vergaande, ſoo doen haar platte harde peultjens op, dewelke ligt caſtanie-verwig, en aan harer beyder uyteynden puntig, vier duym lang, en ontrend een duym breet zijn.

De zaden leggen yder apart in een afgeſcheide plaatſe, deſelve zijn hard, ſmake-

utroque latere foveolâ ſeu impreſſione inſignita, colore pullo, ſplendentia, intus alba, inſipida, ad baſin pediculo nutritivo tortuoſo prædita.

Utrum hæc eadem ſit, quæ *Intſia* audit Autoribus Hort. Mal. part. 6., affirmare non auſim, propterea quòd ſemina Intſiæ mollia ſint & ſaporis amari, hujus verò nil ſapiunt, unde differentiam aliquam inter haſce plantas eſſe conjicio.

Iſthæc arbuſcula admodùm tenera, & aëreis injuriis ferendis minimè par; culturam expoſcit calidam.

loos, rond en lang, plat, aan beyde hare zijden met een kuyltje wat ingedrukt, van buiten ſwart-verwig, en blinkend, van binnen wit, hebbende aan haar grond een gekrult voetſel-toebrengend ſteeltje.

Of dit nu de Intſia *is, in 't ſeſde deel van den Hort. Mal. beſchreven, en derve ik niet verſekeren, om dat de zaden van de Intſia ſagt en bitter van ſmaak zijn, deſe in tegendeel ſmakeloos zijnde, geven eenige onderſcheid te kennen.*

Dit boomtje, ſeer teder zijnde, en kan tegens geen koude, weshalven het ſorgvuldig daar voor bewaart moet werden.

ACACIA IAVANICA SVLCATA, CAVLE ET FOLIORVM COSTIS SPINOSIS. *Fig. 105.*

C A P. CVI.

ACACIA JAVANICA NON SPINOSA, FOLIIS MAXIMIS SPLENDENTIBUS.

Anno M DC LXXXVIII Bataviâ mihi transmisit hujus plantæ semina D. Cleyerus, nomine Javanico *Kaduwang*, quæ, (ni fallor) Acaciæ species nondùm descripta.

Ex hisce telluri commissis, variæ mihi prognatæ sunt arbusculæ, quarum hanc, in usum Botanologorum, delineandam curavi.

Radix ei albicans, surculosa, multis fibris capillata.

Caudex articulatus, griseus, parte superiore ramosus, nullis sentibus armatus.

Frondes pedis longitudinem adæquantes, suffraginibus quatuor, quinque, paucioribus pluribusve in quolibet latere, ditatæ sunt: In harum suffraginum unaquaque foliola adeò numerosa, ut duo supra septuaginta numeraverim, pari semper numero sibi mutuo opposita: sunt autem hæc foliola adversâ parte saturè viridia, aversâ verò dilutiore virore prædita, nitentia, Acaciæ Indicæ similia, ast majora.

Semina, quorum siliquas nunquam offendi, sunt plana, oblongo-rotunda, ad

DOORNLOOSE JAVAANSCHE ACACIA, MET SEER GROOTE EN BLINKENDE BLADEREN.

IN't Jaar 1688 *heeft my de Heer* Cleyer *de zaden van dit gewas van Batavia overgesonden, met de benaminge van* Kaduwang, *zijnde, mijns dunkens, een tot nog toe onbeschreve soorte van Acacia.*

Uyt dese zaden heb ik verscheyde Boomtjens opgekregen, waar van ik dit heb laten uyttekenen, ten dienste van de Liefhebbers der gewassen.

Het heeft een witte, verdeelde, en zazelrijke wortel.

Dit stammeken is grauw, doornloos, in leden, en van boven in takken verdeeld.

Het groene loof is een voet langh, en aan yder zijde in vier, vijf, ook wel minder gebladerde steeltjens verdeeld, welkers getal van bladerkens soo groot is, dat ik'er aan een steeltjen tweentseventig paar geteld hebbe: dese zijn aan haare regter zijde hoog-groen, en aan de verkeerde zijde ligt-groen, blinkend, die van de Indiaansche Acacia gelijkende, hoewel grooter.

Noyt zijn my de peul-vrugten hier van voorgekomen, maar wel de zaden, de-

corculum, ubi gemma enaſcitur, nonnihil ſinuoſa, perdura, nigricantia.

Frigoris impatiens, cautè ab aëris injuriis conſervanda.

welke langwerpig-rond, hard, plat, ſwart, en wat uytgeholt zijn, ter plaatſe daar ſy komen uyt te botten.

Dit gewas en kan tegens geen koude, weshalven het ſorgvuldig daar voor bewaart moet werden.

ACACIA IAVANICA NON SPINOSA FOLIIS MAXIMIS SPLENDENTIBUS Fig 106

C A P. CVII.

ACACIÆ SIMILIS, SPINIS CORNIFORMIBUS MEXIOCANA.

Breyn. Prod. 2.

INter admiranda Divini Numinis opera, haud infimum locum occupat arbor hæc, quæ patriam agnoſcit Mexicum, ut & Inſulam Cubam, inde ſemina in Belgium transvecta ſunt, quibus terræ commiſſis, nobis nata dicta planta.

Radix numeroſa brachia, ſeu ramos laterales ſubtus terram diffundit, fibris capillata.

Hujus caudex craſſitiem in Noſtro Horto obtinet unius unciæ, cortice griſeo amictus, & ſpinis craſſis, concavis, acutis, cornuum bovinorum æmulis, bicompoſitis, in unum ad baſin conjunctis, extrorſum reflexis, armatus: quarum ex connexione folia ramoſa pronaſcuntur pinnata, pediculis longioribus fulta; horum lobuli pari ſemper numero mutuò ſibi oppoſiti ſunt, Acaciæ Americanæ Aldini ſimiles, majores autem.

Foliola partialia bina ac bina ad exortum anguſta, in extremo rotunda, veſperaſcente ſole clauduntur, matutino tempore, ſole luceſcente, promptiſſimè ſeſe rurſus expandunt; ſunt autem aversà parte lætè virentia, adversà verò ſaturo-virore perfuſa, ſapore ferè fatuo, cum læviſſima adſtrictione.

Flores lutei, numeroſi, in globulum, Acaciæ ſupracitatæ ſimilem, congeſti; hoſce excipiunt ſiliquæ ſupervenientes, fragiles, in quibus ſemina, ut in congeneribus Acaciæ ſpeciebus, majora tamen & fuſca.

MEXICAANSCHE ACACIA GELYKENDE BOOM, MET HOORNSWYSE DOORNEN.

ONder de wondere werken des Alderhoogbſten, en is deſen Boom geenſints van de minſte, dewelke Mexico wel meeſt tot haar woonplaats heeft; maar werd ook op't Eyland Cuba gevonden, van waar het zaad hier te Lande overgebragt zijnde, van ons in den Hortus Medicus tot een Boomtje voortgeteelt is.

De wortel verdeeld ſig veelvoudig door de aarde, veele zazelingen van haar gevende.

De ſtamme is nu in onſen Hof een duym dik geworden en omvangen zijnde van een grauwe ſchorſſe, is deſelve verſien van dikke, gepaarde, holle, ſcherpe doornen, die wel aan haar grond verenigt zijn, maar aanſtonts van den anderen afwijken, en van gedaante der Oſſen-hoornen gelijken: uyt deſe hare vereniginge komen de getakte of gevederde bladeren voort, ſtaande op lange voetjens, welkers vederen twe aan twe gepaart zijnde, en tegen over den anderen ſtaande, die van de Acacia Americana Aldini niet qualijk en gelijken, hoewel groter zijn.

De verdeelde twe aan twe ſtaande kleene bladerkens zijn donker-groen van verwe, van onderen ligt-groen, byna ſmakeloos, met eenige t'ſamentrekkinge: deſelve zijn aan haar grond ſmal, en loopen rond toe, met het vallen van den avond ſluyten ſy haar twe aan twe toe, met het opgaan van de Sonne weder van den anderen afwijkende.

De bloemen van veele ſeer kleene bloemtjens bolwijs te ſamen geſet zijnde, gelijken die van de bovengemelde Acacia, en ſijn geel van couleur: na de bloemen volgen de zaad-peulen, die ſeer broos zijn, waar in bruyne zaden gehuysveſt worden, die van de andere Acacia gelijk zijnde, edog wat groter.

Hanc Arbuſculam Acaciis eſſe adjungendam, notæ characteriſticæ ſatis ſuperque indicant.

Nardus Antonius Recchus, Hiſt. Med. Lib. 3. cap. 53. hujus arbuſculæ ſpeciem deſcribit, nomine *Hoitzmamaxalli*, ſeu *Arboris cornigeræ*, de cujus foliis ipſe teſtatur, *quòd venenis adverſentur, venenatiſque Serpentium ictibus, tuſa, & vulneribus prius ſcarificatis admota, ſex horarum, plus minuſve ſpatio, venenum omne inhibeant, atque extrahant, & interim nigrum contrahant colorem; & quod præterea intra corniculos formicæ quædam tenues, nigricantes generentur, quarum morſus noxius ſit, doloremque integrum diem durantem excitans. Harum quoque ova vermiculorum figuram referentia, in pulverem redacta, & auribus injecta, inſtillatuſve foliorum ſuccus, dolorem earum ſedant.*

Tenera admodùm frigoriſque impatiens, quapropter in repoſitoriis conſervanda, quæ feneſtris vitreis undique ſint inſtructa.

Dat deſen Boom tot het geſlagte van Acacia behoort, geven haare natuurlijke merktekenen genoegſaam te kennen.

Nardus Anthon. Recchus in het 53. *cap. van't* 3. *boek van ſijne Hiſt. rerum Med., verhaald van een mede ſoorte van deſen Boom, onder de benaminge van* Hoitzmamaxalli, *of* Hoorn-dragende Boom, *en zeid daar van*, dat des ſelfs bladeren geſtoten en gelegt zynde op de quetſuren, door het byten der Slangen veroorſaakt, het vergift tegengaan, inſonderheid wanneermen eerſt de geſeyde plaatſe wat ſcarificeert; *ook zeyd hy*, dat in de hoornen of hoornwyſe doornen van dit gewas, een ſoorte van kleene ſwarte Mieren komen te groeien, welkers beete den menſche een pyne toebrengt, die een geheelen dag lang duurt, waar toe dienſtig ſijn de eyertjens van die diertjens, dewelke van gedaante kleene wormtjens repreſenteren; deſe tot een poeder gemaakt zynde, brengtmen in de ooren der gebetenen, tot wegneminge der pynen. Ook druppeltmen 't ſap der bladeren deſes gewas in d'ooren.

Dit gewas is ſeer teder, en 't ſelve kan tegens geen koude, weshalven men het in kaſſen moet bewaren, die met glaſen wel verſien zijn.

ACACIÆ SIMILIS SPINIS CORNIFORMIBUS MEXIOCANA. *Fig. 107.*

CAP. CVIII.

CORAL ARBOR AMERICANA.

ARBUSCULA CORALLII.

Ferrarii Flor. Cult.

HUjus arboris variæ exiſtunt ſpecies, quarum diverſitas magna ex parte provenit à loco natali; quæ Zeylonæ incola eſt, Zeylanenſibus *Jacerabudu* audit, gaudetque ſeminibus pullis, quæ verò ſeminibus donatur majoribus, craſſioribus, & ſaturè rubentibus, nomine inſignitur Zeylanenſibus *Erabudu*, ſeu *Errabudu*, Javanenſibus *Dadap*, ſeu *Derdap*, Malabariæ incolis *Muricu*, Belgis autem *Olyphants-boom*, id eſt, *Arbor Elephantis*, ut & *Coraal-boom*, habita ratione coloris Corallini amœni & rubentis, quem flores præ ſe ferunt.

Tertia ſpecies, quæ hìc repræſentatur, Americæ alumna eſt, vigetque in variis ejus locis, utpote Braſilia, Curacao, &c.

Radice ſuſtinetur fibroſa.

Caudex, ut in cæteris ſpeciebus, molliori & fragili ligno conſtans, ſentibus brevibus hinc inde armatus, cortice obducitur griſeo, brachiaturque in varios ramos.

Folia ad intervalla exeunt terna, in pediculo communi longo, particularia autem pediculo breviori nixa, formâ ſunt ſubrotunda, ad exortum latiora, extremum verſus anguſtiora, imò cordiformia, glabra, hilariore virore adversâ parte prædita, aversâ verò dilutius virentia, guſtu nonnihil amaricantia.

Flores, in orbem & ſpicatim diſpoſiti, è calyce rotundo, utriculato emergunt, ſuntque producti, anguſti, monopetali, intensè rubentes, ſex intus ſtaminibus pallidis præditi.

Quamvis hiſce in Regionibus flores decidant, nullo inſequente fructu, haud abſonum tamen fore exiſtimavi, fructus iconem

AMERICAANSCHE CORAAL-BOOM.

DAar werden verſcheide ſoorten van deſen Boom gevonden, welkers verſcheidentheid voor een groot gedeelte voortkomt, door de plaats daarſe groeyt: die gene, dewelke in Zeylon waſt, werd by des ſelfs Inwoonders Jacerabudu *geheten, en heeft deſe ſwarte zaden, maar die gene, dewelke grooter, dikker, en hoog-roode zaden voortbrengt, werd in Zeylon* Erabudu *of* Errabudu *genoemt, en van de Javanen* Dadap *of* Derdap, *in't Malabaarſch* Muricu, *maar van de Hollanders* Olyphants-boom, *of* Coraal-boom, *van wegen de ſchoon-roode verwe der bloemen.*

De derde ſoorte, die hier verbeeld werd, is afkomſtig uyt America, en groeit op verſcheide plaatſen aldaar, als in Braſil, Curacao, &c.

De wortel hier van is zazelig.

De ſtamme is voos en ſagt, gelijk mede die van de andere ſoorten, hier en daar met korte doornen beſet, en van een grauwe ſchorſſe omvangen zijnde, verdeeld ſig in verſcheide takken.

De bladeren komen op ſekere diſtantien drie byeen te voorſchijn, op een gemeene lange ſteel; de particuliere bladeren, op korte voetjens ſittende, zijn rondagtig, breet aan haar begin, puntig toelopend, ja hartswijs, glad, van onderen bly-groen, van boven ligter-groen, wat bitteragtig van ſmaak.

De bloemen uyt ronde en holle kelkjens voortkomende, ſtaan rontom de ſteel gerengeert, ayrswijs, deſelve ſijn lang, ſmal, eenbladerig, hoog-rood, van binnen met ſes bleeke bloem-draden verſien.

Hoewel de bloemen hier te Lande vrugteloos afvallen, ſoo heeft het my egter goed gedagt het afbeeltſel van een vrugt hier by

apponere, ad aridum fructum delineatam, qui siliquosis & quidem articulatis accensendus; horum quisque satis productus, in mucronem abit.

Semina sunt oblonga, intensè rubentia, fabis simillima, hilo fusco prædita, quorum singula in peculiari utriculo hospitantur.

Perpetuò non viret hæc planta, æstate enim folia decidunt, novis renascentibus ineunte hyeme.

Sub climate nostro duriore difficulter ad flores perducitur, nisi exacta adhibeatur cultura, loceturque in hypocaustis vitreis; præterea tempore hyemali cautè à frigore custodienda, cujus injurias minimè sustinet.

Hisce & similibus ritè à nobis observatis, floruit eleganter in Horto Medico, Anno M DC LXXXVIII. ut & M DC LXXXIX. quod in Italia nunquam visum fuit, referente Ferrario Flor. Cult.

Pauco indiget latice aquoso, propter radicum exiguitatem, & fibrositatem.

Propagatur non solùm semine, verùm etiam ramulis abscissis, tellurique impactis.

te voegen, na een drooge vrugt getekent zijnde, dewelke voor een peul-dragende, en in leden verdeelde vrugt te houden is; yder deser is vry lang, en komt in een punte te eindigen.

De zaden sijn langwerpig, hoog-root, van fatsoen gelijk een Boone, versien van een bruyn verheve vlakje (hilus); *ider der selve leyt in een afgesondert kuyltje.*

Desen Boom en behoud hare bladeren niet altoos, want des somers vallen sy af, waar na datter tegens de winter weder nieuwe voor den dag komen.

Onder dit ons koud climaat komt desen Boom beswaarlijk te bloeien, ten sy datmen een exacte en naukeurige oeffening in't werk komt te stellen, en't gewas in een glasekasse bewaart; daar en boven soo moetmen des winters alle koude weeren, aangesien deselve de minste koude niet verdragen kan.

Dese en diergelijke zaken in agting genomen zijnde, heeft deselve in 't Jaar 1688 *en* 1689 *in den Amsterdamschen Hof schoon gebloeit, 't geen men in Italie noyt gesien heeft, na het seggen van Ferrarius, in sijn Flor. Cult.*

Dit gewas moet weynig water gegeven worden, wegens des wortels kleynheid, en fibreusheid of zazeligheid.

Het en werd niet alleen uyt zaad voortgeteeld, maar ook van takjens, dewelke afgesneden zijnde, in de aarde gesteken werden.

CAP.

ARBOR CORAL AMERICANA. *Fig.* 108

CAP. CIX.

DRACO ARBOR INDICA SILIQUOSA POPULI FOLIO.

ANGSANA vel ANGSAVA JAVANICA.

INter fructus & semina, liberalitate D. Andreæ Cleyeri, mihi transmissa, hujus plantæ semina quoque reperi: quibus telluri commissis, prodiit nobis arbuscula isthæc, nunc tres annos nata.

Folia incondita pediculis longis, tenuibusque fulta, formâ Populi similia, in totum verò minora, duas uncias longa, vix sescunciam lata, mucronata, tactu mollia, glabra, nitentia, hilariore virore ad flavedinem inclinante, perfusa, sapore fatuo.

Fructum ritè perscrutatum haud malè convenire reperi cum eo, à Monarde descripto, Hist. simplic. Med. ex novo orbe delatorum: & quamvis multi, (quibus nunquam data fuit occasio, hosce cernere fructus) pro fabula habeant, quod Monardes de figura Dracunculi, huic fructui à natura insculpta, tradit: Ego tamen veram esse historiam judicavi, ablatâ enim tunicâ exteriore, dispersæ per fructum visuntur plures venæ, è quarum distributione & concursu, Dracunculi figuram sibi imaginantur homines, sicuti facere assolent ex ignis flamma &c.

Hi fructus, pediculis longioribus innixi, colore sunt cinereo, rotundi, plani, utrinque tamen in sui medio tumidi, & duri, margine membranacei, costulis eminentitibus præditi.

Semina in unoquoque fructu bina, ternave, oblonga, incurva, rubicunda, dura, glabra, splendentia, renis aut phaseoli gracilioris figuram nonnihil imitantia.

PEUL-DRAGENDE INDIAANSCHE DRAKE-BOOM, MET POPULIER BLADEREN.

ONder de vrugten en zaden, die my door de mildadigheid van de Heer Andreas Cleyer overgestuurt zijn, heb ik 't zaad van dese plante ook gevonden; 't welk gezaayt zijnde, dit Boomtje voortgebragt heeft, 't welk nu drie jaren out is geworden.

De bladeren staan sonder ordre, en dat op lange dunne steeltjens, van gedaante die van de Populier gelijkende, maar in 't geheel kleender, twe duym breet lang, qualijk anderhalve duym breet, gepunt, sagt in 't aantasten, glad, blinkend, bly-groen, trekkende na den geele, en smakeloos.

De vrugt, na behoren ondersogt zijnde, heb ik bevonden, niet qualijk over een te komen met die, dewelke Monardes beschreven heeft, in sijne Historie der eenvoudige Medicamenten &c.; en hoewel veele (die noyt gelegentheid gehad hebben om dese vrugt te sien) voor een fabel houden 't geen Monardes, wegens de figure van een Draakjen, verhaalt; 't welk in dese vrugt van de natuur zoude ingeprent zijn; so houde ik het egter voor een ware Historie, want alsmen de buytenste bast van de vrugt wegdoet, soo vintmen vele aderen door de vrugt te loopen, uyt welkers verspreydinge en byeenkomste de luyden haar de figure van een Draakjen komen te verbeelden, gelijk sy gewoon sijn te doen uyt de vlamme des vuurs, en andere dingen meer.

Dese vrugten op lange steeltjens rustende sijn asgrauw van couleur, rond, plat, en in 't midden aan beyde zijden verheven, hard, en versien van uytpuilende zenuen of aderen, en is ook des selfs rant vliesig.

In yder vrugt vintmen 2. 3. langagtige en kromme zaden, dewelke root, glad, hard en blinkend zijn, de gedaante van een smal Boontje of Niere eenighsints verbeeldende.

Humor, quem fundit arbos hæc, in lachrymam rubram condensatur, eademque est, quæ, tenuibus involucris junceis ininvoluta, Sanguis Draconis in lachrymis audit in Pharmacopoliis.

E re quoque fore censui, ipsa Nobil. Cleyeri verba, super hac re mihi scripta, hîc loci inserere, quæ ita se habent: *Angsana Javanica, arbor est siliquosa, floribus gaudens luteis, odoratis, cujus truncus, ut & rami scarificati humorem fundunt, sanguinis Draconis instar, qui ilicò condensatur.*

Virtutibus adstringentibus pollere & in affectibus aphthosis præ cæteris remediis conducere, mihi quoque prædictus Dominus communicavit.

Hujus arboris mentionem etiam fecit D. Grim in Eph. Germ. Anni 13. Obs. 37. cujus verba sic sonant: *Arbor est Javæ, quin ipsius Bataviæ urbis incola, succum sanguinis Draconis instar elegantem pellucidum destillat: Est proceræ magnitudinis, ligni durioris, foliorum oblongorum, florum parvorum, flavi coloris, amariusculi saporis &c.*

De vogtigheid, die uit desen Boom komt, word tot een roode hars, en is ook het selve, 't geen in bieskens gedaan zijnde, in de Apotheken Sanguis Draconis in Lachrymis geheten word.

't Heeft my ook goed gedagt, de eyge woorden, die my den Ed. Heer Cleyer over dese zake heeft geschreven, hier in te laten vloeien, dewelke aldus luyden: Desen Boom Angsana Javanica (*soo werd dese Boom geheten*) is een peul-dragende Boom, dewelke geele en riekende bloemen heeft, wiens stamme, of takken gequest zynde, een vogtigheid van haar geven, als Drakenbloet, dewelke van stonden aan komt te verdikken.

Desen geseyden Heer heeft my ook gecommuniceert, dat dese verdikte vogt verstoppende is, en ook boven andere remedien dienstig in de Sprouw.

Ook heeft de Heer Grim in Ephem. Germ. An. 13. Obs. 37, ook gewag gemaakt van desen Boom, wiens woorden dese zijn: 't Is een Boom die in Java, ja selfs ook op Batavia wast, dewelke een heldere en schoone vogtigheid van sig geeft, dewelke Drakenbloet gelyk is: deselve is hoog, hard van hout, de bladeren langwerpig, de bloemen geel, kleen en bitteragtig van smaak.

OBSERVATIONES.

Fructus, seu siliqua, ab Authore hic depicta, absolutè completa non est; idcircò aliam, ex Musæo Filii mei, omni parte perfectam, & asteriscô notatam, in Botanophilorum gratiam, appingi curavimus.

AANTEKENINGEN.

De vrugt of hauwe, van den Autheur verbeeld, en is niet volkomen, weshalven wy een andere, uyt het Kabinet van myn Soon, die geheel, volmaakt, en met een sterretje getekend is, hier by getekent hebben, ten dienste van de Liefhebbers der Botanie.

C A P.

DRACO ARBOR INDICA SILIQVOSA POPVLI FOLIO. *Fig. 109*

C A P. CX.

CASSIA FISTULA ALEXANDRINA *B. Pin. & Alpini.*

An CONNA *Hort. Mal. p.* 1?

CAssia Fistula, cujus icon hîc exhibetur, prodiit nobis semine è siliqua Cassiæ Fist. Alex. veræ desumpto, excrevitque in arbusculam triennem, cum eâ, quæ describitur & exprimitur à Doctissimo Alpino, de plantis Ægypti, nomine *Chaiarxambar* convenientem.

Cortice tegitur cinereo.

Folia pinnata, & inordinatè disposita; Partialia autem foliola bina ac bina sibi invicem opposita, brevissimis pedicellis fulta, decem utplurimùm unicostæ, utrinque quina adhærent, volæ manus longitudine, duarumque ferè unciarum latitudine, Persicæ æmula, in extremo mucronata, ad basin lata, dilutè virescentia, parte inferiore, tanquam lanugine obsita, ad tactum mollia, margine haud crenata, gustu subdulcia.

Flores (referente Alpino) numerosi, veluti spicatim congesti, surculis seu pediculis longioribus Anagyridis instar, deorsùm propendent; horum singulares flosculi nituntur pedicellis uncialibus & brevioribus suntque pentapetali, coloris aurei, odorati, multis staminibus intus præditi.

Floribus emarcidis succedunt siliquæ teretes, fuscæ, sesquicubiti longitudinem non raró superantes, quæ intrinsecus in plura loculamenta distinguuntur, quorum singula semen solitarium, ut & pulpam per maturitatem nigram & dulcem, continent:

CASSIA FISTULA VAN ALEXANDRIEN.

DE Cassia Fistula, wiens aftekeninge hier vertoont wort, hebben wy uyt zaad voortgeteelt, 't welke wy uit een hauwe van den opregte Cassia Alexandrina genomen en gezayt hebben, en is deselve tot een driejarig boomtje gegroeit, overeenkomende met die gene, dewelke van den seer geleerden Alpinus de Pantis Ægypti, beschreven is, met de benaminge van Chaiarxambar.

Dit boomtjen heeft een grauwe schorsse.

De bladeren staan vederswijse en sonder ordre; de particuliere verdeelde bladerkens, twe aan twe over den anderen staande, zijn meerendeels tien in getale, waar van datter wederzijts vijf op seer korte voetjens aan ydere rib geplaast zijn; deselve sijn een handbreet lang, byna twe duymen breet, die van de Persiken gelijkende, puntig aan haar uiteinde, of spits-toelopend, breed aan haar begin, ligt-groen van verwe, eenigsints als met een wolagtigheid van onderen beset, sagt in 't aanraken, aan de kanten ongekerft, en van smaak eenigzints zoetagtig.

De bloemen (na het seggen van Prosper Alpinus) sijn veelvoudig, en ayrs-wijse by een gevoegt, deselve hangen aan lange steeltjens, op de wijse van die van de Anagyris; en heeft yder nog een apart steeltjen van een duym lang, ook wel wat korter, waar mede deselve aan de gemene steel vast sit: Dese bloemen sijn vijfbladerig, gout-geel van verwe, lieflijk van reuk, hebbende in 't midden veele bloem-draden.

Na de bloemen volgen ronde en lange hauwen, die niet selden anderhalve ellepijps langte komen te overtreffen, bruyn van couleur, dewelke van binnen in veele cellekens afgescheyden zijn, waar van ider een eenig zaad, als mede een swart en soet merg

sunt autem semina plana, oblonga, dura, splendentia, subflava.

Præter hanc speciem dari & alias, haud ignarus sum, quarum differentia consistit in siliquarum forma, magnitudine, neque infimæ notæ existimo, quam alit India Orientalis, cujus descriptionem, ut & iconem posthac exhibere animus est.

De viribus sic breviter Raius Hist. Plant. p. 2. *Cassiæ pulpa bilem & serosos humores purgat, convenitque in ardoribus tam internis, tum externis, sanguinem temperans, & puriorem reddens: Affectibus pectoris à destillatione acutorum humorum concitatis, mire subvenit &c.*

Exactam requirit culturam, rigidiores injurias minimè sustinens.

OBSERVATIONES.

Hujus arboris ramulum floribus onustum, ex America allatum rigidiori examini subjecimus, percepimusque flores cum Connæ Hort. Mal. part. 1. tab. 22. ad amussim quadrare; Suntque pentapetali, seu petalis quinis oblongo-rotundis constructi, è calyce quinquepartito orti, staminibus tribus majoribus falcatis, septemque minoribus ditati.

in sig komt te onthouden; *en sijn dese zaden platagtig, lang-rond, hard, blinkend, geelagtig van verwe.*

Datter nevens dese nog andere soorten zijn, van den anderen verschillende, in groote en gedaante van hauwen, zulkx is my seer wel bekent, als mede, dat die gene, dewelke in Oost-Indien wast, geensints de geringste is, wiens beschrijvinge wy hier na ook sullen verhandelen.

Over de kragten heeft de Heer Raius in 't kort dit volgende aangetekent; Cassia purgeert de galle en andere sereuse vogten, en is ook dienstig in alle hitte en brand, soo uyterlijk als innerlijk gebruikt zynde, sy tempert, en verbetert het bloed; ook komt se bysonderlijk te hulpe alle gebreken des borsts, die door sinkingen van scherpe vogten veroorsaakt werden &c.

Dit gewas wil wel opgepast, en voor alle koude bewaart zijn.

AANTEKENINGEN.

Wy hebben een bloemrijk takjen van desen Boom, uyt America overgesonden zynde, naukeurig ondersogt, en bevonden des selfs bloemen t'enemaal over een te komen met die van de Conna Hort. Mal. part. 1. tab. 22. zynde deselve vijfbladerig, of uyt vijf langwerpig ronde bloem-bladeren te samen gesteld, die uyt een vijfbladerig bloem-kelkjen voortkomen, en met drie groote en seven kleene seysenswijse bloem-draden verrijkt zijn.

C A P.

CASSIA FISTULA ALEXANDRINA. Fig. 110.

CAP. CXI.

CASSIA FISTULA JAVANICA, FLORE CARNEO.

JAVAANSCHE CASSIA FISTULA, MET VLEES-COULEURIGE BLOEMEN.

NObilissimi D. Cleyeri adjumentô, siliquæ hujus Cassiæ Fistulæ secundæ ad me pervenerunt, Anno MDCLXXXVIII, nomine *Tang-goeliwangwang*.

Hæc arbor in totum (florum colore, & foliorum longitudine exceptis,) simillima est Cassiæ Fistulæ Brasilianæ, cujus iconem Nob. Breynius illustravit Cent. 1.

Nostra Javanica flore est carneo, Brasiliana autem incarnato, Javanensibus *Tapyracoaynana* dicta, partimque à Nobilissimo Pisone & Marcgravio descripta: Postea quoque hujus arboris Javanicæ siliquas accuratiore descriptione divulgavit supracitatus Breynius Prod. 2, cujus verba hîc inserere fert animus. *Siliqua verò illa jam dicta, est foris nigricans, Cassiæ Alexandrinæ pari nonnihil tenuior, multò longior, cortice teneriore, tot subtilissimis circularibus lineis impressis, cincto, quot intrinsecus sunt distinctiones, seu ligna intergerina orbicularia, compressa admodùm & valdè tenuia, fragiliaque. Unicuique horum lignorum intergeminorum pari, loculum seu cellulam constituenti, nulla quidem pulpa glutinosa, quemadmodùm in Cassia Alexandrina cernitur, sed ejus loco orbiculus quidam tympani formâ arctè includitur, lignorum intergerinorum, jamjam commemoratorum facie & magnitudine, culmum autem latus, vel si mavis crassus, dum recens, carnosus, & fortè, ut existimo, albus, (in sicco verò ex cinereo & carneo ad ferrugineum tendens, nec non, qua substantiam sambuci medullæ haud admodùm dissimilis,) intus cavus, se-*

DOor toedoen van den Ed. Heer Cleyer, heb ik dese twede soorte van Cassia Fistula, in't Jaar 1688, *met de name van* Tang-goeliwangwang *gekregen.*

Desen Boom gelijkt in't geheel die van de Cassia Fistula Brasiliana, (uitgesonderd de couleur der bloemen en lengte der bladeren) wiens aftekeninge in de eerste Centuria van den Ed. Heer Breynius te sien is.

De bloemen van dese onse Javaansche sijn vlees-couleurig, maar de Brasiliaansche incarnaat, welke laaste by de Javanen Tapyracoaynana *geheten zijnde, van de Ed. Heeren Guil. Piso en Marcgraaf ten deele beschreven is; naderhand heeft ook den Ed. Heer Jacob Breyne de vrugten van dese onse Javaansche Cassia Fistula, met een volmaakter beschrijvinge in't ligt gebragt, in sijn twede Prodromus, wiens woorden ik voorgenome hebbe hier by te voegen.* Maar dese gesey de peul-vrugt is van buyten swart, gelyk die van de Cassia Fist. dewelke uit Alexandrien komt, hoewel wat dunder, veel langer, en teerder van schorsse, met soo veel subtyle rontom-lopende of circulaire linien, als'er inwendige platte, ronde, houtagtige, seer dunne en breuksame tusschen-scheytsels gevonden worden. Tusschen ider paar deser houtagtige en ronde tusschen-scheytsels wert wel een celleken geformeert, maar in deselve en werd geen slymerig merg gevonden, gelijk in die van de Alexandrische Cassia; maar in des selfs plaatse werd een rond schijfje vast besloten, van gedaante en groote overeenkomende met de aanstonds geseyde houtagtige ronde tusschen-scheyt-

men Cassiæ vulgaris semini simile claudens. Hactenus Breynius.

Seminibus solo commissis, succrevit nobis arbuscula paucis ramis stipata, cortice ex cinereo albicante amicta; caudicem ramulosque folia vestiunt alata, in utroque latere uniuscujusque costæ duodecim adnectuntur foliola, brevissimis pedicellis directè sibi opposita, vix semiunciam longa, ad basin latiora, quàm in extremo, Sennæ Italicæ subæmula, supernè atroviridia, infernè dilutè virescentia, pilis vix conspicuis obsita, sapore herbaceo adstringenti permixto.

Multo calore & humore indigens, arte enutrienda, ac fovenda, quibus adhibitis diu illam conservavi, tandemque depingi curavi, additis portione siliquæ, ut & seminibus.

In solo natali in arboream excrescit proceritatem.

sels, een stroohalm breet of dik; soo lange dese vers sijn, werden sy vlesig bevonden, en soo ik vertrouw (gedroogt zynde, is hare couleur uit den asverwig, vlesig, en wat na de roest couleur trekkende, en voor soo veel des selfs substantie aangaat, die van Vlier niet ongelijk) van binnen hol, waar in het zaad geplaast word, 't welk van de gemene Cassia gelijk is, *dus verre Breynius.*

De zaden van dit gewas ter aarde besteld zijnde, hebben wy een Boomtje opgekregen, 't welk geensints takrijk, maar wel met een witte asgrauwe schorsse omvangen is; de bladeren des stams, en der takken, sijn gevleugeld (alata) *aan welkers ribbens wederzijds twaalf bladerkens, op seer korte voetjens vastgehegt sitten, en dat twe aan twe dwers over malkanderen, qualijk een halve duym lang, ook breder aan haar grond, als uiteynde, gelijkende die van de Italiaansche Senebladeren, van bovenen donker-groen, van onderen ligt-groen, beset met naulijks sigtbare hayrtjens, en is dese haar smaak kruydig en wat t' samentrekkend.*

Dit gewas heeft veel warmte en vogtigheid van noden, en moet door konst gekoestert en voortgeset werden, 't welk van my wel in agtinge genomen zijnde, heb ik dese plante lang bewaart, en eindelijk doen uyttekenen, de zaden en een gedeelte van de hauwe daar by gedaan zijnde.

In de natuurlijke groei-plaats wast deselve tot een hoge boom.

CAP.

CASSIA FISTULA IAVANICA, FLORE CARNEO.

Fig. 111

NVX BEEN CEYLANICA, SILIQVA TRIANGVLA, SEMINIBVS ALATIS. *Fig. 112.*

C A P. CXII.

NUX BEEN CEYLANICA, SILIQUA TRIANGULA, SEMINIBUS ALATIS. *Par. Bat. Prod.*

MORINGO *Acostæ.*

Radicem nancifcitur ex albo flavefcentem.

Caudex in tripedalem proceritatem excrevit in Horto Medico Amftel., craffitie minorem digitum adæquans, librô dilutè virefcente amictus.

Frondes inordinatè è ramulis prodeunt, pediculis tenuibus præditæ; harum fuffraginum coftæ bicompofitæ foliolis ornantur inconditis, mollioribus, oblongis, extremo rotundis, non raro quoque mucronatis, imò cordatis, lætiore viriditate perfufis.

Flores pediculis adhærent recurvis, candidi, mel redolentes, decapetali, quorum petala quina exteriora in prima expanfione ftellam repræfentantia, tandem extrorfum incurvantur, interiora autem minora ftamina ex luteo-viridia, ut & ftylum erectum ambiunt.

Sub noftro duriore climate, floribus excuffis, ad frugem nunquam perducta eft in Horto Medico; omni quantumvis diligentiâ adhibitâ, fuperftes tamen fuit per quinquennium, floruitque A. MDCLXXXVIII & MDCLXXXIX. Menf. Auguft.

Siliquæ portionem, ad me transmiffam, feminibufque onuftam, è quibus prodiit hæc arbufcula, adjunxi, in gratiam Botanologorum.

Frigoris eft impatientiffima hæc planta, quæ modicam quoque exigit aquam.

MORINGO VAN ACOSTA.

Dese plante heeft een wortel van couleur uit den witte geel.

De stamme is in den Amsterdamschen Medicijn-hof opgeschoten tot de hoogte van drie voeten, een pink dik, omvangen met een groene schorsse.

Het lof komt sonder ordre uyt de takjens voort, versien van dunne steeltjens: de ribbens van dese sijn gepaart, en versien van sagte, langwerpige, voor ronde, ook wel puntige, en somtijds hartswijse bladerkens, dewelke bly-groen van couleur zijn.

De bloemen staan aan kromme steeltjens, deselve sijn wit, riekende na honig, tienbladerig, welkers vijf uytwendige bloembladeren in't eerste van haren opgang een sterretje verbeelden, maar werden daar na buytenwaarts overgebogen; de binnenste en kleenste vijf bloem-bladeren sitten rontom de geel-groene bloem-draden, als mede rontom de regtopstaande bloem-stijl.

Na dat de bloemen vergaan sijn, soo en sijnder in onsen Medicijn-hof geen vrugten na gevolgt; hoewel alle vlijt en neerstigheid aangewend is; sy heeft gebloeit in't Jaar 1688 *en* 1689 *in de Maand van Augusti, en is vijf jaren oud geworden.*

Ik hebbe hier een stuk van de hauwe met des selfs zaden, soo als het my overgestuurt is, bygevoegt, ten dienste der Liefhebbers van de gewassen.

Dit gewas en kan gants tegen geen koude, en vereyst ook matige vervogtinge.

OBSERVATIONES.

Radicem habet hæc arbor tuberoſam ac rapi formem, paucis fibrillis præditam.

Siliquæ per maturitatem fuſcæ, liratæ, trivalves, pedales & longiores, penſiles, ad exortum tenuiores, brevibus, tenuibuſque pedicellis annexæ, intus carne albicante præditæ, in qua ſemina ſimplici ſerie diſpoſita, triangula, membranis tenuiſſimis niveis alata, putamine duriuſculo, pullo, nucleo verò candido, ſapore dulci, non ſine adſtrictione.

AANTEKENINGEN.

Dit gewas heeft een raapwyſe wortel, waar uyt weinig zazelingen komen te groeien.

De rype hauwen ſijn bruyn, geveurt, drievaldeurig (trivalves) *een voet lang, ook wel langer, nederwaarts hangende, aan dunne korte ſteeltjens, ſchraal aan haar begin, van binnen met een wit merg begaaft, waar in de zaden in de lengte in een rye gerengeert leggen: deſelve ſijn driehoekig, en gevleugeld* (alata) *met ſeer dunne en witte vlieskens, van buyten hardagtig en ſwart, van binnen wit, ſoet van ſmaak, dog niet ſonder t'ſamentrekkinge.*

F I N I S.